

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ-ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ:
ΙΣΤΟΡΙΑ-ΛΑΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Διπλωματική Εργασία

**Εκλογικές συμπεριφορές στην Ήπειρο (1946-1964)
εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Λ. ΝΤΑΓΚΑΣ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Λάμπρος Φλιτούρης, Επίκουρος Καθηγητής, Επιβλέπων
Άννα Μανδηλαρά, Επίκουρη Καθηγήτρια
Νικόλαος Αναστασόπουλος, Επίκουρος καθηγητής

Ιωάννινα 2020

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	σ.3
Εισαγωγή	5
1. Η ιστορία του νομού Θεσπρωτίας και η παρουσία των Τσάμηδων.....	5
2. Οι εκλογικές αναμετρήσεις στην περιφέρεια Ιωαννίνων στο Μεσοπόλεμο.....	7
3. Διοικητικές και πληθυσμιακές μεταβολές στην Ήπειρο από το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο έως τα τέλη της δεκαετίας του 60.....	8
4. Τα γεγονότα και οι κυβερνήσεις πριν από τις εκλογές του 1946.....	11
5. Η πολιτική ζωή 1940-1964.....	15
Κεφάλαιο πρώτο.....	16
Κεφάλαιο δεύτερο	27
Κεφάλαιο τρίτο	37
Κεφάλαιο τέταρτο	47
Κεφάλαιο πέμπτο	59
Κεφάλαιο έκτο	69
Κεφάλαιο έβδομο	85
Κεφάλαιο όγδοο	100
Κεφάλαιο ένατο	109
Συμπεράσματα	116
Εφημερίδες	123
Βιβλιογραφία	140

Πρόλογος

Οι εκλογές αποτελούν θεμέλιο λίθο του δημοκρατικού συστήματος. Οι πολίτες καλούνται να εκτιμήσουν, να αξιολογήσουν και να αποφασίσουν ποιος κομματικός φορέας είναι κατάλληλος να αναλάβει την διακυβέρνηση της χώρας, καθώς και να εκλέξουν τους αντιπροσώπους τους. Την σπουδαιότητα των εκλογών αναδεικνύει και η συχνή μεταβολή του εκλογικού συστήματος, όπου σχεδόν αμέσως μετά τις εκλογές αρχίζει η συζήτηση για το εκλογικό σύστημα των επόμενων εκλογών. Οι παράγοντες και τα δεδομένα τα οποία διαμορφώνουν και επηρεάζουν της πολιτικές του εκλογικού σώματος και την επιλογή του κόμματος, μπορεί να είναι γεωγραφικά, ιστορικά, πολιτισμικά, κοινωνικά, δημογραφικά χαρακτηριστικά, συνήθειες, ιδεολογία, πεποιθήσεις, ταξική διαστρωμάτωση, ψυχολογία. Τα πολιτικά δρώμενα κάθε εποχής είναι αναπόσπαστο τμήμα της κοινωνικής ζωής κάθε χώρας. Για να ερμηνεύσουμε την κοινωνικο-οικονομική πορεία, τις δυσχέρειες και την πρόοδο, πρέπει να λαμβάνουμε υπ' όψιν της πολιτικές συνθήκες κάθε περιόδου. Μέσα από τα κόμματα εξουσίας συμπεραίνουμε τις πολιτικές επιλογές του εκλογικού σώματος.

Η διπλωματική εργασία με τίτλο Εκλογικές συμπεριφορές στην Ήπειρο (1946-1964) εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας, πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος Μεταπτυχιακών σπουδών «Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Κοινωνία, Ιστορία-Λαϊκός Πολιτισμός». Είναι αποτέλεσμα έντονης ζύμωσης γύρω από το θέμα αυτό ώστε να αναδειχθεί αυτή η σημαντική περίοδος. Αρκετά στάδια της διπλωματικής εργασίας ήταν επίπονα και χρονοβόρα. Αφορούσαν κυρίως την επεξεργασία στοιχείων από τις πηγές, αλλά και εξαιτίας της μεγάλης χρονικής περιόδου που εξετάζεται. Δυσκολίες υπήρχαν και στην εύρεση εφημερίδων της εποχής, κυρίως της πρώτης περιόδου.

Η εργασία μελετά τις βουλευτικές εκλογικές αναμετρήσεις που έγιναν στην Ελλάδα, από το 1946 έως και το 1964, με έμφαση στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας. Η όλη προσπάθεια αποβλέπει στο να αναδειχθούν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξήχθησαν οι εκλογές. Θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε σε ερωτήματα όπως, γιατί προκύπτουν αυτά τα αποτελέσματα, ποια τα σημεία καμψής στις πολιτικές εξελίξεις, ποιος ο ρόλος του κράτους, πόσο καθοριστικός ήταν ο ρόλος των πολιτευτών, ποια πρόσωπα που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο. Εξετάζονται οι πολιτικές δυνάμεις που συμμετείχαν σε κάθε αναμέτρηση, οι ηγεσίες των παρατάξεων, τα εκλογικά συστήματα που ίσχυαν στις εννέα εκλογικές αναμετρήσεις που πραγματοποιήθηκαν αυτή την περίοδο, τα αποτελέσματα των αναμετρήσεων, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και οι επιπτώσεις τους στην γενικότερη πορεία της περιοχής. Ακόμη στόχος της παρούσας μελέτης είναι η ανάλυση των μετακινήσεων των ψηφοφόρων στους νομούς Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας. Η εκλογική συμπεριφορά της συγκεκριμένης περιφέρειας σε σχέση με

τον πανελλαδικό μέσο όρο, η δύναμη των πολιτευτών στις επαρχίες, η τακτική του εκλογικού και πολιτικού ελιγμού υποψηφίων και ψηφοφόρων. Εξετάζονται οι κοινωνικές μεταβολές στην Ήπειρο μετά τον πόλεμο, το παρελθόν της Θεσπρωτίας και κατά πόσο επηρέασε την εκλογική συμπεριφορά των ψηφοφόρων. Η μετανάστευση κυρίως μετά το 1960 και τις διαφοροποιήσεις που προκάλεσε στο πολιτικό σκηνικό.

Η βάση της μελέτης μας υπήρξαν οι τοπικές εφημερίδες. Μέσα από τα κείμενά τους ο αναγνώστης μπορεί να μελετήσει τα γεγονότα που καταγράφονται κατά την διάρκεια μιας προεκλογικής περιόδου, να αντλήσει πληροφορίες για τις αντιδράσεις των ανθρώπων και θέματα που αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία. Ωστόσο όπως κάθε γραπτή πηγή έτσι και οι εφημερίδες θα πρέπει να αντιμετωπίζονται από τον μελετητή με κριτική διάθεση. Θα πρέπει να ελέγχεται η πληροφορία για την αξιοπιστία της, όπως και οι συνθήκες που επικρατούν στην περίοδο που μελετούμε. Οι τοπικές εφημερίδες που αποδελτιώσαμε είναι οι *Κήρυξ Ιωαννίνων*, *Εθνικός Αγών*, *Πρωινός Λόγος*, *Ηπειρωτικός Αγών*, από το αρχείο της Εταιρίας Ηπειρωτικών Μελετών. Ακόμη μελετήθηκαν οι εφημερίδες *Ελευθερία*, *Εμπρός* και *Μακεδονία* από την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος και η *Καθημερινή* από το αρχείο της εφημερίδας. Σ' αυτό το χρονικό διάστημα διενεργήθηκαν στην χώρα εννέα εκλογικές αναμετρήσεις, οι οποίες ήταν: οι εκλογές της 31^{ης} Μαρτίου 1946, 5^{ης} Μαρτίου 1950, 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1951, 16^{ης} Νοεμβρίου 1952, 16^{ης} Φεβρουαρίου 1956, 11^{ης} Μαΐου 1958, 29^{ης} Οκτωβρίου 1961, 3^{ης} Νοεμβρίου 1963, 16^{ης} Φεβρουαρίου 1964. Η εργασία για πρακτικούς και λειτουργικούς λόγους διαρθρώνεται σε εννέα κεφάλαια, ένα σε κάθε εκλογική αναμέτρηση και τα συμπεράσματα. Το σύνολο των δεδομένων που συλλέχθηκε πέρασε από το φίλτρο της κριτικής και ασφαλώς δεν χρησιμοποιήθηκαν όλα.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να ευχαριστήσω όσους βοήθησαν στην συλλογή των στοιχείων που απαιτήθηκαν. Οι υπάλληλοι της Εταιρίας Ηπειρωτικών Μελετών υπήρξαν καλοπροαίρετοι και εξυπηρετικοί απέναντι μου. Θέλω να ευχαριστήσω προσωπικά τον καθηγητή κ. Λάμπρο Φλιτούρη, ο οποίος στάθηκε αρωγός σε όλα τα στάδια της ολοκλήρωσης αυτής της εργασίας. Ευχαριστώ επίσης τον επίκουρο καθηγητή Νικόλαο Αναστασόπουλο και την επίκουρη καθηγήτρια Άννα Μανδηλαρά για την ευγενή καλοσύνη που είχαν να λάβουν μέρος στην εξεταστική επιτροπή.

Εισαγωγή

1. Κοινοβουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα. Σύνοψη ιστορική επισκόπηση

Η περίοδος από το 1940 έως το 1964 χαρακτηρίζεται από έντονα ιστορικά και πολιτικά γεγονότα και αποτελεί κρίσιμη περίοδο της πολιτικής ιστορίας της νεότερης Ελλάδας. Η συμμετοχή της Ελλάδος στον Β' παγκόσμιο πόλεμο, το Έπος του 1940, η γερμανο-ιταλική κατοχή (1941-1944), η Εθνική Αντίσταση, η απελευθέρωση, ο εμφύλιος με τα καταστροφικά του αποτελέσματα και ο κοινοβουλευτικός βίος (1946-1964) είναι γεγονότα που σημάδεψαν και καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό τη σημερινή μας εποχή. Η χώρα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, έπειτα από τα δύσκολα χρόνια της τριπλής κατοχής, προσπαθεί να ανασυγκροτηθεί. Για τον λόγο αυτό, την οργάνωση και ανασυγκρότηση της χώρας θα πρέπει να αναλάβει μια κυβέρνηση εκλεγμένη από το λαό. Οι εκλογές αποτελούν την μοναδική δίοδο για να επιστρέψει η χώρα στον κοινοβουλευτικό βίο.¹

Πριν προχωρήσουμε στην διεξοδική ανάλυση του θέματος θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούμε στα γεγονότα που συνέβησαν από την ένταξη της Ηπείρου στο ελληνικό κράτος έως το 1946, για καλύτερη κατανόηση της εργασίας.

2. Η ιστορία του νομού Θεσπρωτίας και η παρουσία των Τσάμηδων

Στα χρόνια της οθωμανικής αυτοκρατορίας, η γεωγραφική περιοχή της Θεσπρωτίας ονομαζόταν Τσαμουριά. Στην περιοχή διέμενε σημαντικός μουσουλμανικός πληθυσμός αλβανικής καταγωγής που αποκαλούνταν Τσάμηδες. Οι απαρχές της εμφάνισης τους στην Ήπειρο ανάγονται στα μέσα του 13^{ου} αιώνα, όταν συμάχησαν με τον Δεσπότη της Ηπείρου Μιχαήλ Δούκα Β'. Στις αρχές του 14^{ου} αιώνα, οι Τσάμηδες άρχισαν να μεταναστεύουν μαζικά στην περιοχή της Ηπείρου λόγω της μαζικής στρατολόγησης τους ως μισθοφόρους από την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Παράλληλα την περίοδο αυτή παρείχαν στήριξη στην Σερβική εκστρατεία εναντίων των Βυζαντινών.²

Τα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας μεγάλος αριθμός των Αλβανών ασπάστηκε το ισλάμ, διότι αφενός τους έδινε την δυνατότητα να καταλάβουν σημαντικές θέσεις στην οθωμανική διοίκηση, αφετέρου θα απαλλάσσονταν από τη δυσβάσταχτη φορολογία που είχε επιβληθεί στους μη μουσουλμάνους. Λίγο πριν την απελευθέρωση της περιοχής από τον ελληνικό στρατό μεγάλος αριθμός μουσουλμάνων Τσάμηδων πολέμησε υπέρ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η

¹ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα 1946-1964*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1985, σ. 69.

² Λένα Διβάνη, *Ελλάδα και μειονότητες*, Αθήνα Νεφέλη, 1995, σ. 119

απόφαση τους αυτή ελήφθη προκειμένου να διαφυλάξουν τα προνόμια που απολάμβαναν επί οθωμανικής διοίκησης και με την ελπίδα της ίδρυσης αλβανικού κράτους.³

Κατά τα πρώτα χρόνια της ελληνικής κυριαρχίας, οι Τσάμηδες παρά την έντονη δυσαρέσκεια τους, που συμπεριελήφθησαν στο ελληνικό κράτος, δεν δημιούργησαν ιδιαίτερα προβλήματα στις σχέσεις τους με την ελληνική κυβέρνηση. Παρότι απώλεσαν την πολιτική εξουσία της οθωμανοκρατίας, ωστόσο κατάφεραν αρκετοί από αυτούς να διατηρήσουν σημαντικούς κλήρους και να υπάγονται σε ένα νομικό καθεστώς που τους εξασφάλιζε ορισμένα προνόμια, όπως η απονομή κρατικών αρμοδιοτήτων στους τοπικούς μουφτήδες. Από την μικρασιατική καταστροφή και έπειτα, άρχισαν ισχυρές αντιδράσεις από τους Τσάμηδες, όταν οι ελληνικές κυβερνήσεις απαλλοτρίωσαν μέρος των εκτάσεων τους με σκοπό να δοθεί στην αποκατάσταση των προσφύγων. Παρόλο που η ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε να συμπεριλάβει τους Τσάμηδες στους προς ανταλλαγή πληθυσμούς, σε μια προσπάθεια επίλυσης του ζητήματος, τελικώς υπό την πίεση της Ιταλίας και έπειτα από την παρέμβαση του δικτάτορα Θ. Πάγκαλου δεν συμπεριελήφθησαν στους ανταλλάξιμους πληθυσμούς.⁴

Από τον Αύγουστο του 1926 που ο Θ. Πάγκαλος ανετράπη, το ελληνικό κράτος συνέχισε την πολιτική διακρίσεων εις βάρος των Τσάμηδων. Στις εκλογές του 1926 οι Τσάμηδες δημιούργησαν το δικό τους πολιτικό κόμμα "Κόμμα της Τσαμουριάς"⁵ με επικεφαλής τον Αλή Ντίνο μπέη το οποίο συγκέντρωσε 1539 ψήφους από τις περιοχές Ιωαννίνων και Πρέβεζας, ένδειξη ότι τα αιτήματα των Τσάμηδων είχαν μια κάποια απήχηση στις περιοχές αυτές. Η πολιτικές εναντίων τους επιδεινώθηκαν με την πολιτική της δικτατορίας του Μεταξά. Το 1940 το φασιστικό καθεστώς της Ιταλίας αξιοποίησε τους προπαγανδιστικούς μηχανισμούς, ώστε να υποδαυλίσει τον αλβανικό εθνικισμό εναντίων της Ελλάδος. Οι υποσχέσεις τόσο της Ιταλίας όσο και της Γερμανίας για την υλοποίηση της ιδέας της Μεγάλης Αλβανίας οδήγησε τους Τσάμηδες να συνεργαστούν με τους κατακτητές σε όλη τη διάρκεια της κατοχής. Οι Τσάμηδες όχι μόνο διευκόλυναν επιχειρησιακά τους κατακτητές αλλά προχώρησαν και οι ίδιοι με παραστρατιωτικές οργανώσεις σε

---

³ Β. Κραψίτη, *Η ιστορική αλήθεια για τους μουσουλμάνους Τσάμηδες*, Αθήνα 1992, σ. 40-44

⁴ Λ. Διβάνη, ο.π., σ. 240-250

⁵ Παρά τις εντάσεις και τις διαφορές που υπήρξαν στην διάρκεια των βαλκανικών πολέμων, οι Τσάμηδες κατάφεραν να εκλέξουν βουλευτή στις εκλογές του 1915 τον Αλή Ντίνο μπέη με την *Ενωμένη Αντιπολίτευση* των Δ. Γούναρη, Γ. Θεοτόκη και Δ. Ράλλη. Οι εθνικές εκλογές του 1915 έγιναν με την αποχή των βενιζελικών. Ο Αλή Ντίνο μπέης γόνος πάμπλουτης οικογένειας μπέηδων Αλβανο-τουρκικής καταγωγής ήταν ο επικεφαλής του κόμματος στις εκλογές του 1926. Ο Παππούς του Αμπεντίν Ντίνο πασάς ήταν διορισμένος βαλής του Αιγαίου επί σουλτάνου Αμπτούλ χαμήτ. Ο Αλή Ντίνο μπέη αναδείχθηκε αργότερα σε έναν από τους σημαντικότερους σκιτσογράφους του αθηναϊκού τύπου στην διάρκεια του Μεσοπολέμου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BB%CE%AE_%CE%9D%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%BF

βιαιότητες ενάντια στον ελληνικό πληθυσμό της Θεσπρωτίας.⁶

Λίγο πριν το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου οι σύμμαχοι πρότειναν στους Τσάμηδες να συνεργαστούν μαζί τους, όμως εκείνοι απέρριψαν την πρόταση. Ως αποτέλεσμα ο ΕΔΕΣ σε συνεργασία με τον οργισμένο ντόπιο ελληνικό πληθυσμό και με την ανοχή των συμμάχων προχώρησαν σε εκτεταμένες βιαιότητες σε βάρος των Τσάμηδων εξαναγκάζοντας τους να καταφύγουν στην Αλβανία. Στο πρώτο στάδιο του Εμφυλίου ο ΕΛΑΣ προσέγγισε τους Τσάμηδες που τον βοήθησαν να θέσει προσωρινά την περιοχή της Ηπείρου υπό τον έλεγχο του, (περιοχές όπου στην Κατοχή κυριαρχούσε ο ΕΔΕΣ). Έπειτα από αυτό κάποιοι Τσάμηδες επέστρεψαν ξανά στα χωριά τους, ωστόσο με την ήττα των κομμουνιστικών δυνάμεων (Δεκεμβριανά) και την συνθήκη της Βάρκιζας εγκατέλειψαν οριστικά την περιοχή⁷.

Το 1913 μετά την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό, η Θεσπρωτία χωρίστηκε σε τρεις επαρχίες: Θυάμιδος και Παραμυθιάς που ανήκαν στο νομό Ιωαννίνων και την Επαρχία Μαργαριτίου που ανήκε στο νομό Πρέβεζας. Στις 25 Νοεμβρίου 1936 με Αναγκαστικό νόμο συστάθηκε ο Νομός Θεσπρωτίας με έδρα την Ηγουμενίτσα⁸. Το 1946 αποσπάστηκαν από την Επαρχία Μαργαριτίου και εντάχθηκαν στο νομό Πρέβεζας, η Πάργα και η ευρύτερη περιοχή. Το 1949 η Κωμόπολη των Φιλιατών και η ευρύτερη περιοχή αποσπάται από την Επαρχία Θυάμιδος και υπάγεται στην νέα Επαρχία Φιλιατών.⁹ Το 1955 η Επαρχία Παραμυθιάς μετονομάζεται σε Επαρχία Σουλίου.

3. Οι εκλογικές αναμετρήσεις στην περιφέρεια Ιωαννίνων στο Μεσοπόλεμο

Από το 1915 οπότε και έγιναν οι πρώτες βουλευτικές εκλογές στις οποίες η περιοχή της Ηπείρου λαμβάνει μέρος, έως και το 1936, που είναι οι τελευταίες πριν το Β' παγκόσμιο πόλεμο, η εκλογική μάχη διεξάγονταν ανάμεσα στους βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς. Στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων που ήταν ενταγμένες και οι επαρχίες της Παραμυθιάς και Θυάμιδος, σχεδόν σε όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις την πρώτη θέση καταλάμβανε το κόμμα των Φιλελευθέρων. Το 1926 λαμβάνουν μέρος όλα τα κόμματα έπειτα από τον εθνικό διχασμό και την μικρασιατική καταστροφή. Στην περιφέρεια Ιωαννίνων συμμετείχαν στις εκλογές 20.612 ψηφοφόροι. Οι εγγεγραμμένοι ήταν 54.446 και οι βουλευτικές έδρες 9. Η Ένωση Φιλελευθέρων κατέλαβε την πρώτη θέση με 8.268 ψηφοδέλτια. Ακολούθησε στην δεύτερη θέση το Λαϊκό Κόμμα με 4.482. Την Τρίτη θέση κατέλαβε το Αγροτικό

⁶ Μαντά Ε., *Οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου (1923-2000)*, Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 2004, σ. 5-11. Μαργαρίτης Γ. *Ανεπιθύμητοι συμπατριώτες*, Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2005, σ. 133-145. Λ. Διβάνη, ο.π., σ. 255

⁷ Λ. Διβάνη, ο.π., σ. 258. Ο μουσουλμανικός πληθυσμός της Ηπείρου υπολογίζεται στις 17.000 περίπου σύμφωνα με την απογραφή του 1928, *Εθνική στατιστική Υπηρεσία, Αθήνα, Εθνικό Τυπογραφείο, 1935*

⁸ Α.Ν.353/25.01.1936, ΦΕΚ 525/Α/1936

⁹ ΦΕΚ 105^Α-29/04/1949

Κόμμα της Ελλάδος με 2.386. Ακολούθησαν η Δημοκρατική Ένωση με 1.511, το Κόμμα Ελευθεροφρόνων με 1.003, το Κόμμα Τσαμουριάς 1001 και το Ενιαίο Εκλογικό Μέτωπο Εργατών Αγροτών και Προσφύγων με 586 ψήφους. Σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση κάποιοι από τους βουλευτές που εξελέγησαν συνέχισαν να πολιτεύονται και μεταπολεμικά. Από το κόμμα Φιλελευθέρων εξελέγησαν οι Δημήτριος Μπότσαρης, Αλκιβιάδης Λούλης, Αλέξανδρος Μελάς, Αλέξανδρος Μυλωνάς. Από το Λαϊκό κόμμα εξελέγησαν οι Μιχαήλ Α. Γούδας και Χρήστος Α. Χρηστοβασίλης και από το ΑΚΕ ο Σπυρίδων Χασιώτης¹⁰.

Οι εκλογές του 1936 ήταν οι τελευταίες που διεξήχθησαν πριν το Β' Παγκόσμιο πόλεμο. Στις εκλογές αυτές, η περιφέρεια Ιωαννίνων εκλέγει 10 βουλευτικές έδρες και συνδυασμούς είχαν 7 κόμματα. Στις εκλογές προσήλθαν στις κάλπες 27.091 ψηφοφόροι και οι υποψήφιοι συνολικά ήταν 65. Οι Φιλελεύθεροι παρέμειναν στην πρώτη θέση με 7.685 ψήφους με ποσοστό 28% και εξέλεξαν τρεις βουλευτές, τους Αλέξανδρο Μελά, Αλκιβιάδη Λούλη και Γεώργιο Καγιά, ενώ ο Δ. Μπότσαρης που ήταν υποψήφιος με το κόμμα νέων φιλελευθέρων(Συνδυασμός Ανεξάρτητων) εξελέγη με 3.570 ψήφους και συνεργάστηκε με τους Φιλελεύθερους. Το Λαϊκό κόμμα κατέλαβε την δεύτερη θέση 6.503 ψήφους και εξέλεξε τρεις βουλευτές, τους Γάγαρη Γεώργιο, Τσατσάνη Αδαμάντιο και Σπέγγο Κωνσταντίνο. Την τρίτη θέση κατέλαβε ο Αγροτικός Δημοκρατικός Συνασπισμός με 3.955 ψήφους, όπου εξελέγησαν οι βουλευτές Αλέξανδρος Μυλωνάς και Χρήστος Παπασταύρου¹¹. Η Γεν. Λαϊκή Ριζοσπαστική Ένωση απέσπασε 2.051 ψήφους και εξέλεξε βουλευτή τον Μπάρδα Γεώργιο. Τις τελευταίες θέσεις κατέλαβαν, το Παλλαϊκό Μέτωπο με 1.477 ψήφους και το κόμμα Ελευθεροφρόνων με 916 ψήφους¹², χωρίς να εκλέξουν βουλευτές.

4. Διοικητικές και πληθυσμιακές μεταβολές στην Ήπειρο από το τέλος του β' Παγκοσμίου πολέμου έως τα τέλη της δεκαετίας του 1960.

Μεταπολεμικά για μια σειρά λόγων η περιοχή της Ηπείρου θα γνωρίσει μια σειρά σημαντικών κοινωνικών αλλαγών. Η μετανάστευση παρουσιάζει έξαρση την περίοδο 1955-1973 και κατευθύνεται κυρίως προς τις ανεπτυγμένες βιομηχανικά δυτικοευρωπαϊκές χώρες. Σημαντική είναι επίσης η εσωτερική μετανάστευση των κατοίκων της Ηπείρου προς τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Η μετανάστευση πέρα από τα πολυποίκιλα προβλήματα που δημιούργησε στις τοπικές κοινωνίες και

¹⁰ Στατιστική των βουλευτικών εκλογών της 7ης Νοεμβρίου 1926, εθνικό τυπογραφείο, σ.67

¹¹ Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1929-1974, Βουλή των Ελλήνων.

¹² Στις εκλογές αυτές έλαβαν μέρος 65 υποψήφιοι με διάφορα κόμματα και αναμέσα τους γνωστοί της πόλης. Ενδεικτικά κάποιοι υποψήφιοι: Κ. Φιλελευθέρων: Λούλης Αλκ., Μελάς Αλεξ., Καγιάς Γεωρ., Ρωίμπας Κων. , Φρόντζος Κ., Μπέμπης Π. Λαϊκό Κόμμα: Τσατσάνης Αδαμ., Σπέγγος Κ., Γάγαρης Γ., Κωνσταντινίδης Γ., Ζαούσης Κ., Καζαντζής Ν. Αγροτ. Δημοκρ. Κ.: Μυλωνάς Αλεξ., Παπασταύρου Χ., Χασιώτης Σπ. Γεν. Λαϊκ. Ριζ. Εν.: Μπάρδας Γ. Χρηστοβασίλης Χρ., Σακκάς Γ. Συνασπισμός Νέων Φιλελευθέρων: Μπότσαρης Δημ., Κατσαδήμας Κ., Οικονόμου Θ., Πανούρης Σ., Παλαϊκό Μ. : Σούλης Θ. Παπαδιαμάντης Νικόλαος, Ζέρβας Χ. Κ. Εθνικοφρόνων : Μπότσαρης Σ., Συρμακέσης Σ., Μέντζος Β.

έχουν αναλυθεί εκτενώς από την σύγχρονη ιστοριογραφία, συνέβαλε εν μέρει στον περιορισμό της ανεργίας, την οικονομική ενίσχυση των οικογενειών που παρέμεναν στην Ήπειρο και την εξισορρόπηση του εμπορικού ισοζυγίου με τα μεταναστευτικά εμβάσματα.¹³

Οι μεταβολές του πληθυσμού της Ηπείρου και ειδικότερα των Νομών Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας αποτυπώνονται στις απογραφές του πληθυσμού που διενεργήθηκαν από το Ελληνικό κράτος. Στις 16 Οκτωβρίου 1940 λίγο πριν την έναρξη του ελληνο-ιταλικού πολέμου διενεργήθηκε απογραφή πληθυσμού από το Ελληνικό Κράτος¹⁴. Ωστόσο για τον Νομό Θεσπρωτίας δεν μπορούν να βγουν ακριβή συμπεράσματα διότι στην Επαρχία Μαργαριτίου συμπεριλαμβάνονται χωριά που στις επόμενες απογραφές ανήκουν στο Νομό Πρέβεζας (Πάργα και ευρύτερη περιοχή). Η σύγκριση με την μεταπολεμική περίοδο καθίσταται πιο δύσκολη καθώς το 1944 ο ΕΔΕΣ θα εκδιώξει από την περιοχή τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς με την κατηγορία της συνεργασίας τους με τις κατοχικές δυνάμεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της απογραφής που διενεργήθηκε, συνολικά ο πληθυσμός της Ηπείρου ήταν 330.991 κάτοικοι, οι οποίοι κατανέμονταν ως εξής (πίνακας 1): Νομός Θεσπρωτίας: 62.457(Επαρχία Θυάμιδος: 34.108, Επαρχία Παραμυθιάς:14.214, Επαρχία Μαργαριτίου: 14.135), Ν. Ιωαννίνων: 162.150(Επαρχία Δωδώνης: 123.922, Επαρχία Κονίτσης: 18.631, Επαρχία Μετσόβου: 6.098, Επαρχία Πωγωνίου: 14.406), Ν. Άρτας: 65.175. και Ν. Πρέβεζας: 41.491.

Πίνακας 1. Αποτελέσματα απογραφής 16^{ης} Οκτωβρίου 1940

Νομός Θεσπρωτίας: 62.457	Ν. Ιωαννίνων: 162.150
Επαρχία Θυάμιδος: 34.108	Επαρχία Δωδώνης: 123.922
Επαρχία Παραμυθιάς:14.214	Επαρχία Κονίτσης: 18.631
Επαρχία Μαργαριτίου: 14.135	Επαρχία Πωγωνίου: 14.406
	Επαρχία Μετσόβου: 6.098

Στις 7 Απριλίου 1951 διενεργήθηκε απογραφή του πληθυσμού από το ελληνικό κράτος. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της απογραφής, ο πληθυσμός της Ηπείρου ήταν 330.543 άτομα.¹⁵

Πίνακας 2. Αποτελέσματα απογραφής 7^{ης} Απριλίου 1951

Νομός	Πρωτεύουσα νομού
Άρτας: 72.717	Άρτα:12.917

¹³ Γ.Γ Απόδημου Ελληνισμού, 1992, σ. 29

¹⁴ Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την 16^η Οκτωβρίου 1940, Αθήνα, Εθνικό τυπογραφείο 1946

¹⁵ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφή της 7^{ης} Απριλίου 1951, Τόμος Ι, σ. 36

Θεσπρωτία:47.239	Ηγουμενίτσα: 2070
Ν. Ιωαννίνων: 153.718	Ιωάννινα: 32.316
Ν. Πρέβεζας: 56.779	Πρέβεζα: 11.008

Το 1951 ο Νομός Θεσπρωτίας ήταν χωρισμένος σε τέσσερις Επαρχίες: Θυάμιδος με πληθυσμό 9.871 άτομα(Ηγουμενίτσα: 2.076, Μαργαριτίου: 5.264(Μαργαρίτι: 767) , Παραμυθιάς: 14.846(Παραμυθιά: 2.479) και Φιλιατών: 17.828(Φιλιάτες: 2.766).

Ο Νομός Ιωαννίνων επίσης σε τέσσερις Επαρχίες: Κονίτσης: 13.915(Κόνιτσα: 3.716), Μετσόβου: 5.727(Μέτσοβο: 2.798), Πωγωνίου: 9.453(Δελβινάκη: 1198), Δωδώνης: 121.653(Ιωάννινα: 32.316).

Σύμφωνα με την απογραφή του 1951 ο Νομός Θεσπρωτίας αριθμούσε 47.239 κατοίκους. Ήταν χωρισμένος σε τέσσερις Επαρχίες: Παραμυθιάς, Φιλιατών, Θυάμιδος και Μαργαριτίου. Η μεγαλύτερη σε πληθυσμό Επαρχία ήταν η Επαρχία Φιλιατών με 17.828 και η κωμόπολη Φιλιάτες έδρα της Επαρχίας με 2.746 κατοίκους. Ακολουθούσε η Επαρχία Παραμυθιάς με 14.846 κατοίκους και η Κωμόπολη Παραμυθιά με 2.479. Τρίτη σε πληθυσμό ήταν η Επαρχία Θυάμιδος με 9.871 κατοίκους με την Ηγουμενίτσα που ήταν Έδρα της Επαρχίας και πρωτεύουσα του Νομού με 2.070 κατοίκους. Η μικρότερη σε πληθυσμό η Επαρχία Μαργαριτίου με 5.264 κατοίκους.

Στις αρχές του 1961 διενεργήθηκε εκ νέου απογραφή πληθυσμου από το ελληνικό κράτος. Με βάση την απογραφή πληθυσμού της 19^{ης} Μαρτίου 1961¹⁶ η Ήπειρος είχε 352.604 κατοίκους που κατανέμονταν ως εξής: Νομός Άρτας: 82.630. Νομός Πρέβεζας: 62.523. Νομός Θεσπρωτίας: 52. 125. Επαρχίες: Θυάμιδος: 12.772, Μαργαριτίου: 6.464, Σουλίου: 15.223(η Επαρχία Παραμυθιάς μετονομάστηκε σε Επαρχία Σουλίου), Φιλιατών: 17.338. Νομός Ιωαννίνων: 155.326. Επαρχίες: Κονίτσης: 14.405, Μετσόβου: 6.225, Πωγωνίου: 8.510, Δωδώνης: 126.156.

Πίνακας 3. Αποτελέσματα απογραφής της 19^{ης} Μαρτίου 1961

Νομός Θεσπρωτίας: 52. 125	Νομός Ιωαννίνων: 155.326
Επαρχίες: Θυάμιδος: 12.772	Επαρχίες: Δωδώνης: 126.156
Μαργαριτίου: 6.464	Κονίτσης: 14.405
Επαρχία Σουλίου: 15.223	Πωγωνίου: 8.510
Φιλιατών: 17.338	Μετσόβου: 6.225

Στην απογραφή του 1961 που ο συνολικός πληθυσμός της Ηπείρου ήταν 332.132 άτομα. Ο Ν. Θεσπρωτίας παρουσίασε αύξηση του πληθυσμού κατά 4.886 άτομα. Την μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού παρουσίασε η Επαρχία Θυάμιδος με σχεδόν 3.000 άτομα που οφείλεται στην αύξηση του πληθυσμού της

¹⁶ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφή της 19^{ης} Μαρτίου 1961, Τόμος Ι, σ. 37.

Ηγουμενίτσας. Οι υπόλοιπες Επαρχίες παρουσίασαν επίσης μικρή αύξηση του πληθυσμού, με εξαίρεση την Επαρχία Φιλιατών που παρουσίασε μικρή μείωση κατά 300 άτομα που οφείλεται σε λόγους μετοικεσίας του πληθυσμού προς το αστικά κέντρα τόσο του νομού, όσο και προς την υπόλοιπη χώρα και το εξωτερικό. Οριακή αύξηση παρουσίασε και ο Ν. Ιωαννίνων με 155.326 κατοίκους.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της απογραφής της 14^{ης} Μαρτίου 1971, η Ήπειρος είχε 310.334 που κατανέμονται ως εξής¹⁷: Νομός Άρτας: 78.376, Νόμος Πρέβεζας: 56.586, Νόμος Θεσπρωτίας: 40.684, Νομός Ιωαννίνων: 134.688. Ειδικότερα για τους Νομούς Θεσπρωτίας και Ιωαννίνων ο πληθυσμός ανά επαρχία κατανέμονταν ως εξής:

Πίνακας 4. Αποτελέσματα απογραφής πληθυσμού 14^{ης} Μαρτίου 1971

Νόμος Θεσπρωτίας: 40.684	Νομός Ιωαννίνων: 134.688
Επαρχίες: Θυάμιδος: 12.111	Επαρχίες: Δωδώνης: 113.153
Μαργαριτίου: 5260	Κονίτσης: 10.037
Σουλίου: 11.795	Μετσόβου: 5.612
Φιλιατών: 11.318	Πωγωνίου: 5.886

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα στο νομό Θεσπρωτίας παρουσιάζεται σημαντική μείωση του πληθυσμού σε όλες τις επαρχίες με εξαίρεση την επαρχία Θυάμιδος που διατηρεί τον πληθυσμό. Αντίστοιχα και ο νομός Ιωαννίνων παρουσιάζει μείωση του πληθυσμού κατά 20.000 άτομα που παρατηρείται σε όλες τις επαρχίες.

5. Τα γεγονότα και οι κυβερνήσεις πριν από τις εκλογές του 1946

Η απήχηση του ΕΑΜ¹⁸, οι τάσεις προς μια βαθιά κοινωνική μεταρρύθμιση και η υπεροχή του Κομμουνιστικού κόμματος στην ηγεσία του, ανησύχησαν την εξόριστη κυβέρνηση του Καίρου και τα προπολεμικά κόμματα που ευνόησαν τη δημιουργία και την ενίσχυση άλλων αντιστασιακών οργανώσεων. Οι σπουδαιότερες είναι ο ΕΔΕΣ και η ΕΚΚΑ, που προσπάθησαν να αντισταθμίσουν την επιρροή του ΕΑΜ¹⁹.

Οι Έλληνες πολιτικοί καθώς και σύμμαχοι φοβούνται την επικράτηση στη χώρα μιας κομμουνιστικής δύναμης. Για το λόγο αυτό διαρκώς υπενθυμίζουν στο λαό πως μια ενδεχόμενη επικράτηση των κομμουνιστών θα έθετε σε κίνδυνο τα εδαφικά όρια του κράτους και η χώρα θα μπορούσε να βρεθεί υπό την επιρροή κομμουνιστικών χώρων. Οι δεξιοί και οι φιλελεύθεροι ενώνονται απέναντι στον κοινό εχθρό τους κομμουνιστές που τους χαρακτηρίζουν ως προδότες του έθνους²⁰.

¹⁷ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφή της 14^{ης} Μαρτίου 1971, Τόμος Ι, σ. 59.

¹⁸ Η. Νικολακόπουλος, ο.π., σ.28-29. Ιστορία του ελληνικού έθνους, τόμος 16, εκδοτική Αθηνών Α.Ε σ. 15. Τ. Βουρνάς, Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1980, Τ. Γ' σ.397-399.

¹⁹ Ιστορία του ελληνικού έθνους, ο.π., σ. 17

²⁰ Ο φόβος για την εξάπλωση του κομμουνισμού έχει τις ρίζες του στα χρόνια του Μεσοπολέμου. Ο νόμος του Βενιζέλου το 1929, που παρέμεινε γνωστός ως Ιδιώνυμο, αντανάκλούσε τους φόβους

Ύστερα από διεργασίες των Άγγλων και των πολιτικών σχηματισμών που υπήρχαν πριν το 1936 , αποφασίζεται η συγκρότηση Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας. Η κυβέρνηση ορκίστηκε στο Κάιρο την 26^η Απριλίου 1944 και την πρωθυπουργία της Ελληνικής Κυβέρνησης , ανέλαβε ο Γ. Παπανδρέου.²¹

Στην συνέχεια πραγματοποιείται η Διάσκεψη του Λιβάνου (17-20 Μαΐου 1944), όπου πήραν μέρος εκπρόσωποι από όλα τα κόμματα και μερικές οργανώσεις. Λίγο πριν την αποχώρηση των Γερμανών από την Ελλάδα και για το σκοπό της ρύθμισης των στρατιωτικών ζητημάτων (μετά την απελευθέρωση) και ενώ οι ελληνική κυβέρνηση έχει μεταφερθεί στην Καζέρτα της Ιταλίας, καλούνται εκεί για συνομιλίες , οι στρατηγοί Στέφανος Σαράφης του ΕΛΑΣ και Ναπολέον Ζέρβας του ΕΔΕΣ και κάποιοι άλλοι εκπρόσωποι των δύο οργανώσεων. Έπειτα από συζητήσεις υπογράφεται στις 26 Σεπτεμβρίου η «Συμφωνία της Καζέρτας».²²

Οι Γερμανοί αποχώρησαν από την Αθήνα στις 12 Οκτωβρίου 1944, έπειτα από 1625 ημέρες κατοχής (27/4/1941). Η ελληνική κυβέρνηση λίγες ημέρες αργότερα στις 17 Οκτωβρίου, αποβιβάζεται στον Πόρο και στις 18 φτάνει στην Αθήνα. Πρώτος σταθμός είναι η Ακρόπολη όπου ο πρωθυπουργός ύψωσε την ελληνική σημαία. Στην συνέχεια ακολούθησε δοξολογία στην Μητρόπολη Αθηνών και αργότερα ο πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου εκφώνησε το λόγο της απελευθέρωσης στην Πλατεία Συντάγματος.²³ Στις 23 Οκτωβρίου 1944 έγινε ανασχηματισμός της κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας με πρόεδρο της Κυβερνήσεως και υπουργό Στρατιωτικών τον Γ. Παπανδρέου.²⁴

Στις 5 Νοεμβρίου 1944 Γ. Παπανδρέου δήλωσε ότι αφού έγινε η απελευθέρωση της χώρας, θα πρέπει να αποστρατευθούν οι αντάρτικες ομάδες αντιστάσεως του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ. Η αποστράτευση ορίστηκε για τις 10 Δεκεμβρίου 1944. Ωστόσο με αφορμή την διαφωνία για αφοπλισμό ή όχι του ΕΛΑΣ, προκαλείται κυβερνητική κρίση και όλοι οι αριστεροί υπουργοί παραιτούνται. Στις 2 Δεκεμβρίου η ηγεσία του ΚΚΕ αποφασίζει την ένοπλη αναμέτρηση, που ξεκινά στις 4^{ης} Δεκεμβρίου (Δεκεμβριανά). Την ευθύνη των

απέναντι στην διάδοση κομμουνιστικών ιδεών και θέσπιζε αυστηρά μέτρα. *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, Νόμος 4229, 25 Ιουλίου 1929. Τ. Βουρνάς, ο.π., τ. Γ. , σ.375-381,391-396, 406-407

²¹ Οι αντιπρόσωποι που έλαβαν μέρος στη διάσκεψη του Λιβάνου ήταν, από όλα τα πολιτικά κόμματα και τις αντάρτικες ομάδες που δρούσαν στην Ελλάδα. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος 16, σ. 83-85. Σ. Γρηγοριάδης, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδος, 1941-1974*, εκδόσεις Κ. Καπόπουλος, Αθήνα 1975 τ. 2, σ.222Παράρτημα σ. 113

²² Η συμφωνία υπογράφηκε από την ελληνική κυβέρνηση και εκπρόσωπους των Άγγλων από την μία πλευρά και εκπροσώπων του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ και προέβλεπε τα εξής. 1) όλες οι αντάρτικες ομάδες που δρούσαν στην Ελλάδα τίθενται υπό τις διαταγές της Ελληνικής Κυβέρνησης.2) η ελληνική κυβέρνηση θέτει τις δυνάμεις αυτές υπό τις διαταγές του στρατηγού Σκόμπυ που είχε οριστεί από το Συμμαχικό Επιτελείο της Μ. Ανατολής, ως ανώτατος διοικητής των Αγγλικών Δυνάμεων που θα σταλούν στην Ελλάδα. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*,σ.86. Σ. Γρηγοριάδης ,ο.π., τ. 2, 321

²³ Βλ. το λόγο του Παπανδρέου, *Εφημερίδα Κυβερνήσεως* (Τεύχος Α',Αριθ. 1, 18/10/1944., *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος 16, σ. 101-103. Σ. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 2, σ. 368-369

²⁴ βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., σ. 100. Η σύνθεση της Κυβέρνησης της 23/10/1944 παράρτημα σ. 117

επιχειρήσεων από πλευράς ΚΚΕ έχει ο Γ. Σιάντος²⁵.

Στις 26 Δεκεμβρίου πραγματοποιείται στο Υπουργείο Εξωτερικών, με πρωτοβουλία του Τσόρτσιλ, σύσκεψη για τη εξεύρεση κάποιας λύσης. Στις 31 Δεκεμβρίου ύστερα από απόφαση του Άγγλου Πρωθυπουργού Ουίνστον Τσόρτσιλ, ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός ορκίζεται Αντιβασιλέας. Οι Άγγλοι τώρα προτιμούν για πρόεδρο της κυβερνήσεως τον Ν. Πλαστήρα και η νέα κυβέρνηση ορκίζεται στις 3^{ης} Ιανουαρίου 1945, ενώπιον του Αντιβασιλέα Δαμασκηνού.²⁶ Στις 9 Απριλίου 1945 ορκίζεται νέα κυβέρνηση (ύστερα από την αποπομπή του Πλαστήρα) με πρόεδρο τον ναύαρχο Πέτρο Βούλγαρη. Η κυβέρνηση παραιτείται στις 10 Αυγούστου 1945 και στις 12 Αυγούστου ορκίζεται νέα κυβέρνηση, ενώπιον του Αντιβασιλέα Δαμασκηνού, με πρόεδρο και πάλι το Βούλγαρη. Η κυβέρνηση του Βούλγαρη παραιτείται στις 9 Οκτωβρίου 1945 και παρά την προσπάθεια του Δαμασκηνού για σχηματισμό νέας κυβέρνησης από όλα τα κόμματα, τελικά δεν επιτυγχάνεται. Ο Δαμασκηνός αναλαμβάνει προσωρινά την πρωθυπουργία, έως τις 2 Νοεμβρίου όπου ορκίζεται νέα κυβέρνηση με πρόεδρο τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο²⁷. Η κυβέρνηση Κανελλόπουλου οδηγείται σε παραίτηση στις 20 Νοεμβρίου και στις 22 Νοεμβρίου ορκίζεται νέα κυβέρνηση με πρόεδρο τον Θεμιστοκλή Σοφούλη²⁸.

---

²⁵ Οι Αριστεροί υπουργοί που παραιτήθηκαν ήταν: Πορφυρογένης Μ., Ζεύγος Ι., Σβώλος Αλ., Τσιριμώκος Η., Αγγελόπουλος Α., Ασκούτσης Ν. Ακόμη στην σύσκεψη της 26 Δεκεμβρίου 1944, εκτός του Πρωθυπουργού Γ. Παπανδρέου, του Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού και αρκετών μελών της Κυβέρνησης, έλαβαν μέρος σαν εκπρόσωποι των Αριστερών οι Σιάντος Γ., Παρτσαλίδης Δ., και ο στρατηγός Μάντακας. Από την πλευρά των Άγγλων ο Πρωθυπουργός Τσόρτσιλ, ο υπουργός Εξωτερικών Άντονι Ήτεν, όπως και οι Πρεσβευτές Αγγλίας, Γαλλίας, ΗΠΑ., βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σ.101-107. *Ιστορία της Ελλάδος του 20^{ου} αι.*, ΙΣΤ, τόμος 4, μερίδα 2,σ. 169. Σ. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 2, σ. 390-395

²⁶ Στις 15 Ιανουαρίου 1945, σταματούν οι πολεμικές επιχειρήσεις των Δεκεμβριανών και στις 12 Φεβρουαρίου υπογράφεται η «Συμφωνία της Βάρκιζας» που θέτει τέρμα στις πολεμικές επιχειρήσεις. βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σ. 110-111. Τ. βουρνάς,ο.π., τ., Γ., σ.441-443,447-460.

²⁷ βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., σ. 108-113. Η συνθέσεις των Κυβερνήσεων , παράρτημα σ.118-122. Σ. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 2, σ.405-407

²⁸ βλ. Στις 26 Νοεμβρίου 1945 ορκίζονται οι νέοι υπουργοί και λίγο αργότερα ορίζεται η ημερομηνία των εκλογών για τις 31 Μαρτίου 1946. Στις 7 Φεβρουαρίου 1946 συνεδριάζουν τα αριστερά κόμματα για να αποφασίσουν αν θα συμμετάσχουν στις εκλογές ή θα προχωρήσουν σε αποχή. Οι εκπρόσωποι που παίρνουν μέρος στην σύσκεψή είναι. Από το ΚΚΕ οι Σιάντος και Παρτσαλίδης, από το Σ.Κ.Ε (Σοσιαλιστικό) Πασσαλίδης και Μαραγκός, από το Δ.Ρ.Κ (Δημοκρατικό Ριζοσπαστικό) οι Λούλης και Κύρκος, από το Α.Κ.Ε.(Αγροτικό) οι Γαβριηλίδης και Θανασέκος και Γρηγοριάδης και Χατζήμπεης από του αριστερούς Φιλελεύθερους. Η απόφασή είναι η αποχή. Μετά την απόφασή υποβάλλουν τις παραιτήσεις τους από την κυβέρνηση κάποιοι υπουργοί που πιστεύουν ότι οι εκλογές δεν θα είναι τίμιες. Την απόφαση για την αποχή έλαβε ο Ν. Ζαχαριάδης, ο οποίος στις 20 Μαρτίου 1946 αναχωρεί για την Πράγα για να παραστεί στο συνέδριο του Κ.Κ Τσεχοσλοβακίας. Στις 21 Μαρτίου φτάνοντας στην Θεσσαλονίκη έχει συνάντηση με τον Μάρκο Βαφειάδη, όπου πιστεύεται ότι πάρθηκε η απόφασή για την ένοπλη αναμέτρηση. βλ. Θανάσης Δ. Σφήκας, *Πόλεμος και ειρήνη στη στρατηγική του ΚΚΕ, 1945-1949*, εκδόσεις Φιλιστωρ,2001, σ.65-67.

6. Η πολιτική ζωή 1946-1964

Η πολιτική ζωή προπολεμικά είχε χωριστεί σε δύο πόλους²⁹. Από την μία πλευρά οι βενιζελικοί και από την άλλη οι βασιλόφρονες. Στην περίοδο του Εμφυλίου το δίπολο μετασχηματίζεται σε εθνικόφρονες και κομμουνιστές. Τα κόμματα που συμμετέχουν σε κάθε εκλογική αναμέτρηση σε ένα βαθμό προσδιορίζονται από την προπολεμική τους ταυτότητα. Γίνεται λόγος για βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς, εθνικόφρονες και κομμουνιστές και αργότερα δεξιούς, αριστερούς.³⁰

Με την λήξη του Εμφυλίου, με τους κομμουνιστές να είναι οι ηττημένοι του πολέμου, η εθνικοφροσύνη αναδείχθηκε σε κυρίαρχη ιδεολογία. Ο τύπος συνέβαλε σημαντικά στην καλλιέργεια του αντικομμουνισμού, ενώ τόσο οι δεξιοί, όσο και οι κεντρώοι πολιτικοί υιοθέτησαν τον αντικομμουνισμό στην ρητορική τους. Οι εφημερίδες την εποχή αυτή αποτελούν το κυριότερο μέσο ενημέρωσης των πολιτών³¹. Οι εφημερίδες ακολουθώντας τον παλμό της εποχής συντάσσονται και αυτές με ένα συγκεκριμένο χώρο, επικροτούν της ενέργειές του και αποδοκιμάζουν τους αντιπάλους. Προεκλογικά το κλίμα γίνεται εντονότερο, όπως διαφαίνεται από τους τίτλους των εφημερίδων και όσο πλησιάζουμε προς την ημέρα διεξαγωγής των εκλογών η πόλωση αυξάνεται. Οι πέντε εκλογικές αναμετρήσεις στη διάρκεια μόλις δέκα χρόνων (1946-1956) μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε ότι στη χώρα υπήρχε έντονη πολιτική αστάθεια. Οι συχνές εκλογικές αναμετρήσεις δυσχέραιναν περαιτέρω τη ζωή των πολιτών. Ως εκ τούτου δεν μπορούσε να σταθεροποιηθεί κάποιο πολιτικό κόμμα στην εξουσία και να σχηματιστούν σταθερές κυβερνήσεις, για την απρόσκοπτη εφαρμογή του προγράμματός τους.

Γενικότερα στην πολιτική σκηνή της Ελλάδος, από τις πρώτες μεταπολεμικές εκλογές του 1946 έως το 1961 υπερίσχυσαν δεξιά κόμματα με εξαίρεση την περίοδο της διακυβέρνησης Πλαστήρα³². Τα ελληνικά δεξιά κόμματα ήταν εκείνα που υποστήριξαν το θεσμό της μοναρχίας και ο Βασιλιάς ταύτιζε τις εκάστοτε επιλογές του με αυτά τα κόμματα. Άλλο χαρακτηριστικό των κομμάτων αυτών είναι η ριζική αντίθεση τους με τον κομμουνισμό. Στην Ελλάδα το χαρακτηριστικό αυτό έγινε εντονότερο μετά το τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου. Αυτό το χρονικό διάστημα (1946-1964) εκτός από τις εννέα εκλογικές αναμετρήσεις πραγματοποιήθηκε και ένα δημοψήφισμα, που έγινε την 1^η Σεπτεμβρίου 1946 για την επάνοδο ή όχι του βασιλιά Γεώργιου Β΄

²⁹ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, εκδόσεις Πατάκη, έκδοση δέκατη, 2015 σ.25-26

³⁰ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα*, ο.π., σ. 70. Σ. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 3, σ. 43-45

³¹ Β. Κόντη, *Ηπειρωτική βιβλιογραφία, Β΄ κατάλογος εφημερίδων και περιοδικών, 1886-1980*. Οι πρώτες εφημερίδες στην Ήπειρο άρχισαν να εκδίδονται στα τέλη του 19^{ου} αι. μετά την απελευθέρωση ο αριθμός τους αυξάνεται σταδιακά. Οι εφημερίδες της Ηπείρου ασχολούνται κυρίως με τοπικά ζητήματα, πολιτικά και κοινωνικά, σ. 16-17. Στη περίοδο της γερμανικής κατοχής κυκλοφόρησαν στην Ήπειρο αρκετές εφημερίδες (παράνομος τύπος) το 1941 από Κόμματα και αντιστασιακές οργανώσεις που δρούσαν στην περιοχή. σ.14.

³² Η. Νικολακόπουλος, *Η καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 33,35

και το αποτέλεσμα ήταν υπέρ της μοναρχίας με ποσοστό 68, 41%. Το αποτέλεσμα αμφισβήτησαν τα κόμματα της κεντροαριστεράς και της αριστεράς³³, ενώ αντίθετα οι εφημερίδες προσκείμενες στα δεξιά κόμματα πανηγύριζαν για το αποτέλεσμα³⁴

Κατά την περίοδο αυτή τα εκλογικά συστήματα που ίσχυσαν στις εκλογικές αναμετρήσεις ήταν η απλή αναλογική και η ενισχυμένη αναλογική. Γενικά με την απλή αναλογική τα κόμματα εξασφαλίζουν ποσοστό εδρών στη βουλή, ίδιο περίπου με το ποσοστό τους στις εκλογές. Οι υπερασπιστές αυτού του εκλογικού συστήματος ισχυρίζονται ότι έτσι εξασφαλίζεται η παρουσία στη βουλή όλων των πολιτικών τάσεων της κοινωνίας σε δίκαια αναλογία. Αντίθετα οι πολέμιοι του συστήματος λένε ότι οδηγούν σε κατάτμηση των δυνάμεων και αδυναμία σχηματισμού ισχυρών κυβερνήσεων. Με το εκλογικό σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής μέσω των πολύπλοκων κατανομών των εδρών και των βουλευτών επικρατεί, επιτυγχάνεται η πριμοδότηση σε έδρες του πρώτου κυρίως κόμματος, με αποτέλεσμα τη δυνατότητα απόλυτης πλειοψηφίας στη βουλή, χωρίς την αντίστοιχη πλειοψηφία στο εκλογικό σώμα. Οι υπερασπιστές του συστήματος ισχυρίζονται ότι δίνει σταθερές κυβερνήσεις, ενώ οι αντίπαλοι λένε ότι στην πράξη εξουδετερώνει τα μικρά κόμματα και αλλοιώνει τη βούληση του ελληνικού λαού. Οι περισσότερες εκλογικές αναμετρήσεις διεξήχθησαν με την ενισχυμένη αναλογική.³⁵ Στην Ήπειρο και ειδικότερα στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων –Θεσπρωτίας σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα (1946-1964) υπερίσχυσαν Δεξιά κόμματα με εξαίρεση της εκλογές του 1964 όπου κυριάρχησε η Ένωση Κέντρου.

Στην εργασία εξετάζονται τα εκλογικά συστήματα που ίσχυσαν, οι πολιτικές δυνάμεις που συμμετείχαν σε κάθε αναμέτρηση, οι ηγεσίες των παρατάξεων, τα αποτελέσματα των αναμετρήσεων, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους σε κάθε αναμέτρηση.

---

³³ *Εφημερίδα Ελευθερία* 3/9/1946, ο Γεώργιος επανήλθε στην Ελλάδα στις 28 Σεπτεμβρίου 1946, για να τεθεί επικεφαλής του κράτους. Πρωθυπουργός το χρονικό διάστημα ήταν ο Κ. Τσαλδάρης. *Εφημερίδα Εμπρός*, 29/9/1946. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΣΤ, εκδοτική Αθηνών, Α.Ε. 2000, σ.123

³⁴ *Εφημερίδα Εμπρός*, 5/9/1946

³⁵ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα*, ο.π., σ. 342-343

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εκλογές 31^{ης} Μαρτίου 1946

Πολιτικό πεδίο

Η κυβέρνηση που είχε σχηματισθεί με πρωθυπουργό τον Θ. Σοφούλη με σκοπό να οδηγήσει τη χώρα σε εκλογές, αποφάσισε την διεξαγωγή τους. Όταν στις 19 Ιανουαρίου 1946 ο αντιβασιλέας Δαμασκηνός υπέγραψε το διάταγμα προκήρυξης βουλευτικών εκλογών για τις 31 Μαρτίου του ίδιου έτους, έθετε την Ελλάδα για πρώτη φορά από τον Ιανουάριο του 1936 σε προεκλογική περίοδο³⁶. Υπό φυσιολογικές συνθήκες, οι εκλογές θα σηματοδοτούσαν την επιστροφή της χώρας στην πολιτική ομαλότητα, έπειτα από μια ταραγμένη δεκαετία που είχε σφραγιστεί από τη δικτατορία Μεταξά, την κατοχή από τις δυνάμεις του Άξονα, αλλά και την ένταση των πολιτικών παθών αμέσως μετά την απελευθέρωση, με αποκορύφωμα τα Δεκεμβριανά του 1944.

Ωστόσο τα δεδομένα της εποχής δεν άφηναν μεγάλα περιθώρια αισιοδοξίας. Πρώτα απ' όλα η απόφαση του ΚΚΕ και των άλλων Αριστερών κομμάτων να μην μετάσχουν στις εκλογές, εκμηδένιζε στην πράξη τις πιθανότητες εξοάλυνσης της πολιτικής κατάστασης μέσω των εκλογών. Επιπρόσθετα το συνεχιζόμενο κλίμα βίας και αβεβαιότητας το οποίο τροφοδοτούσε η δράση ένοπλων συμμοριών, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις και τμημάτων των σωμάτων ασφαλείας, ενέτειναν το απαισιόδοξο κλίμα της περιόδου για κοινωνική ανάκαμψη. Το ΚΚΕ έκανε λόγο για εκτεταμένα φαινόμενα «λευκής τρομοκρατίας». Στα παραπάνω πρέπει να προστεθεί η καχυποψία που ενισχύονταν από το γεγονός ότι η αναθεώρηση των εκλογικών καταλόγων δεν είχε ολοκληρωθεί ομαλά προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποφυγή διπλοψηφιών. Τέλος η απόφαση για προσφυγή στις κάλπες με σκοπό τη διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών πριν το δημοψήφισμα για τη διεύθετηση του πολιτειακού, συνιστούσε παραβίαση της συμφωνίας της Βάρκιζας (Φεβρουάριος του 1945)³⁷. Παρά τα αιτήματα του ΚΚΕ και των άλλων αριστερών κομμάτων, ο πρωθυπουργός Θεμ. Σοφούλης αρνήθηκε να υπαναχωρήσει και επέμεινε στη διεξαγωγή των εκλογών κατά την προκαθορισμένη ημερομηνία, κάτω από την πίεση των Βρετανών. Τις εκλογές επέβλεψε συμμαχική αποστολή παρατηρητών, στην οποία μετείχαν εκπρόσωποι κυρίως από τις ΗΠΑ, Μεγάλη

³⁶ *Εφημερίδα εμπρός*, σ.1 20/1/1946 . Σ. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 3, σ. 112

³⁷ Νικολακόπουλος Η., *Η καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ.60-63. Σ. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 3, σ. 115-117

Βρετανία, Γαλλία³⁸, όχι όμως από τη Σοβιετική Ένωση, οι οποία αρνήθηκε να συμπράξει, πιθανότατα σε μια προσπάθεια να αποφύγει τη δημιουργία ανάλογων εποπτικών μηχανισμών για τις εκλογές που θα διεξάγονταν σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και σφαίρας επιρροής της Μόσχας³⁹.

Η εκλογική αναμέτρηση στην Ήπειρο

Ενώ αυτά συμβαίνουν σε εθνικό επίπεδο στην Ήπειρο δεν διαφοροποιείται το κλίμα εν' όψιν των επερχόμενων εκλογών. Στον τοπικό τύπο δημοσιεύονται άρθρα τα οποία κάνουν λόγο για το ενδεχόμενο ξέσπασμά εμφύλιου πόλεμου εξαιτίας της αποχής των αριστερών κομμάτων από τις εκλογές. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι οι υποψήφιοι του κόμματος των Φιλελευθέρων προβάλλουν στις ομιλίες τους το κόμμα σαν εγγυητή της δημοκρατίας και της ειρήνης και κατηγορούν τα δεξιά κόμματα ότι το έμβλημα του προεκλογικού τους αγώνα είναι το δημοψήφισμα για την επιστροφή του βασιλιά.⁴⁰ Στις ομιλίες τους οι υποψήφιοι του κόμματος των Φιλελευθέρων στρέφονται και εναντίον του Ζέρβα για τον οποίον αναφέρουν ότι ενώ αρχικά ήταν ανοιχτά υπέρ της δημοκρατίας, σήμερα έγινε βασιλικότερος του βασιλέως, τονίζοντας ότι η επάνοδος του βασιλιά θα οξύνει ακόμη περισσότερο το ήδη τεταμένο κλίμα.⁴¹

Στον τοπικό τύπο δεν αναφέρεται κάποιο σοβαρό περιστατικό βίας στην περιφέρεια Ιωαννίνων, με εξαίρεση διάφορες αναφορές περί τρομοκράτησης φιλελεύθερων πολιτών από δυνάμεις της χωροφυλακής ή κάποιες αναφορές σχετικά με διαπληκτισμούς μεταξύ πολιτών. Ωστόσο στην εφημερίδα Κήρυξ, γίνεται λόγος για ένα σοβαρό περιστατικό που έγινε στο χωριό Αμμότοπος Άρτας. Σύμφωνα με το σχετικό άρθρο, ομάδα τριάντα ενόπλων (οπαδοί του Ν. Ζέρβα κατά την εφημερίδα), απήγαγαν από τα σπίτια τους πολίτες προσκείμενους στο ΕΑΜ και τους Φιλελεύθερους, τους οποίους αφού υποχρέωσαν με την απειλή των όπλων να τραγουδήσουν γνωστό ύμνο του Ζέρβα, στην συνέχεια αφού τους ξυλοκόπησαν τους άφησαν ελεύθερους.⁴²

Τελικός η προθεσμία για την υποβολή υποψηφιοτήτων έληξε στις 20 Μαρτίου του 1946 με το ΕΑΜ να μην έχει υποβάλει υποψηφιότητα και ως εκ τούτου, θα απέχει από τις εκλογές. Με άρθρο της, η εφημερίδα *Κήρυξ* που φανερά υποστηρίζει το κόμμα των Φιλελευθέρων, καλούσε τους ψηφοφόρους να προσέλθουν στις κάλπες τονίζοντας τους κινδύνους που ελλοχεύουν σε περίπτωση μη υπερψήφησης των υποψηφίων των φιλελευθέρων. Συγκεκριμένα αναφέρεται «*Ο Ηπειρωτικός λαός είναι καιρός να ανοίξει τα μάτια του. Οι κίνδυνοι που τον*

³⁸ Η συμμαχική αποστολή για την παρακολούθηση των εκλογών AMFOG (Allied Mission to Observe the Greek Election, Συμμαχική Αποστολή για την παρατήρηση των ελληνικών εκλογών). Τη συμμαχική αποστολή αποτελούσαν στην πλειοψηφία τους στρατιωτικοί. Ήταν Αμερικανοί, Βρετανοί, Γάλλοι, Νοτιοαφρικανοί, Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 72.

³⁹ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 76-79

⁴⁰ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 25/03/1946

⁴¹ *Εφημερίδα κήρυξ*, 26/03/1946

⁴² *Εφημερίδα Κήρυξ*, 26/03/1946

απειλούν είναι πολύ μεγάλοι. Πρόκειται να εκλέξει μεταξύ της ησυχίας του και της απαλλαγής του από τα δεινά της αναρχίας και της συνέχισης της καταπίεσης του από τα εγκληματικά στοιχεία. Το Κόμμα των Φιλελευθέρων εκπροσωπεί την ΤΑΞΙΝ και την ΑΣΦΑΛΕΙΑΝ, έχει ως έμβλημα την ομόνοιαν και την αγάπη και αγωνίζεται δια να καταστήσει την Ελλάδα Κράτος Δικαίου το οποίο να εμπνέει το σεβασμό εις τους φιλήσυχους και τον φόβο εις τους συνωμότας και στασιαστές. Το παρελθόν και το παρόν εγγυώνται δια το έργο το οποίο αναλαμβάνει και το οποίο αγωνίζεται να φέρει εις καλόν αποτέλεσμα. Τα άλλα Κόμματα με την πολιτική που ακολουθούν υποδαυλίζουν τα πάθη και προπαρασκευάζουν την καταστροφή της χώρας. Το καθήκον όλων είναι να εκλέξουν μεταξύ σωτηρίας και καταστροφής. Όσοι θέλουν την σωτηρία να ψηφήσουν τον Κυβερνητικό Συνδυασμό του Κόμματος των Φιλελευθέρων.»⁴³

Στις εκλογές του 1946 στους νομούς Ιωαννίνων⁴⁴-Θεσπρωτίας οι οποίοι αποτελούν ενιαία εκλογική Περιφέρεια κατατέθηκαν πέντε συνδυασμοί:

Ηνωμένη Παράταξη Εθνικοφρόνων:

υποψήφιοι: Γάναρης Γ., Ζαούσης Κ., Καζαντζής Ν., Κρυστάλλης Β., Μελάς Β., Μπότσαρης Δ., Ρωίμπας Κ., Σακκάς Γρ., Τσάλλας Αρ., Τραχίλης Ι., Τσιμάνης Πρ.,

Φιλελεύθεροι: Καγιάς Γ⁴⁵,

Καλογερίδης Α., Πανούρης Σ., Πύρρος Α., Στέας Θ., Στάμμος Χ., Σταυρόπουλος Σ., Σουμάκης Α., Τζαλόπουλος Β., Φρόντζος Κ., Χατζηβασιλείου Θ.

Εθνικό Κόμμα Ελλάδος: Ζέρβας Ν.,

Αθανασίου Ν., Γεωργιάδης Δ., Δερδεμέζης Α., Ιωάννου Δ., Μπάρδας Γ., Μπέμπης Π., Οικονόμου Δ. Παπαδόπουλος Α., Παπαχρηστίδης Ηρ., Τζωρτζόπουλος Γ.

Εθνική Πολιτική Ένωση: Βενιζέλος Σοφ., Αβέρωφ Ε.,

Βασιλάκος Σ., Κοντογιάννης Θ., Κοτσώνης Ε., Κωνσταντινίδης Αγαθ., Μπέτζιος Π., Παπαμιχαήλ Α., Πιτούλης Φ., Χρόνης Ν.

Αγροτικό Κόμμα: Μυλωνάς Αλ., Βακαλόπουλος Χρ.,

Γραβάνης Σ., Καπόγλου Σ., Καραδήμας Στ., Λιάτσος Ευαγ., Παπασταύρου Χρ., Στούπης Μιχ., Τσάλλας Ευθ.

Εκλογικά αποτελέσματα στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας (1946)

Στους εκλογικούς καταλόγους της Περιφέρειας Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας ήταν

⁴³ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 22/03/1946. Όλα τα στοιχεία σε τοπικό επίπεδο για τις εκλογές του 1946, αντλήθηκαν από την ημερήσια εφημερίδα Κήρυξ των Ιωαννίνων, καθώς δεν στάθηκε δυνατή η εύρεση άλλων τοπικών εφημερίδων. Βλ. επίσης Αναστασόπουλος Ν., «Οι εθνικές εκλογές του 1946 στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας», *Ηπειρωτικά Χρονικά*, τόμος 33, 1998-1999, σ.251-275.

⁴⁴ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 23/03/1946, 31/03/1946, 25/04/1946. Οι συνδυασμοί των κομμάτων στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας.

⁴⁵ Η *εφημερίδα Κήρυξ*, 27/03/ 1946, προβάλλει την υποψηφιότητα του αρχηγού του συνδυασμού του κόμματος Φιλελευθέρων της εκλογικής περιφέρειας Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας Γεώργιου Καγιά. Η εφημερίδα δημοσιεύει ομιλία του υποψήφιου των φιλελευθέρων Γ. Καγιά, όπου αναφερόμενος στους εθνικόφρονες τονίζει, ότι σε όσο αφορά την πολιτική της δεξιάς παράταξής ως έμβλημα του προεκλογικού τους αγώνα θέτουν την επιστροφή του βασιλιά.

εγγεγραμμένοι 54.491, όμως στις κάλπες προσήλθαν 23.846.⁴⁶Τα αποτελέσματα των εκλογών στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας σύμφωνα με την εφημερίδα κήρυξ αναγράφονται στον πίνακά και είναι τα εξής:

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
Εθνικό Κόμμα Ελλάδος	14.533	61,82%	7
Ηνωμένη Παράταξη Εθνικοφρόνων	2.842	12,064%	1
Εθνική Πολιτική Ένωση	3.317	14,081%	2
Φιλελεύθεροι	1.550	6,58%	0
Αγροτικό Κόμμα	1.314	5,57%	0
Άκυρα	230		

Κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών

Τα Κόμματα εξέλεξαν τους Βουλευτές⁴⁷:

Ηνωμένη παράταξη Εθνικοφρόνων (Λαϊκό κόμμα): Καζαντζής Νικόλαος

⁴⁶ Εφημερίδα Κήρυξ, 25/04.1946, όπως και τα αποτελέσματα των εκλογών.

⁴⁷ Βλ. Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, περιόδων 1946-1974, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

Εθνική Πολιτική Ένωση (κόμμα Βενιζελικών Φιλελευθέρων): Αβέρωφ Ευάγγελος

Εθνική πολιτική Ένωση (Σοσιαλιστικό Δημοκρατικό κόμμα): Κωνσταντινίδης Αγαθοκλής,

Εθνικό Κόμμα Ελλάδος: Ζέρβας Ναπολέων, Παπαδόπουλος Αλέξανδρος, Τζωρτζόπουλος Γεώργιος, Αθανασίου Νικόλαος, Δερδεμέζης Ανδρέας, Ιωάννου Δημήτριος, Μπάρδας Γεώργιος.

Τελικά αποτελέσματα Νομού Θεσπρωτίας, στις εθνικές εκλογές του 1946⁴⁸:

Εγγεγραμμένοι	8.267
Ψήφισαν	5.493
Εθνικό Κόμμα Ελλάδος (Ζέρβας Ν.)	3.452
Εθνική Πολιτική Ένωση (Παπανδρέου Γ., Βενιζέλος Σ.)	797
Αγροτικό Κόμμα (Μυλωνάς Α.)	451
Ηνωμένη Παράταξη Εθνικοφρόνων	320
Κόμμα Φιλελευθέρων	261

Στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας οι υποψήφιοι έλαβαν τους εξής σταυρούς προτίμησης.⁴⁹

Εθνικό Κόμμα Ελλάδος: Ζέρβας Ν. 13.509, Παπαδόπουλος Αλ. 7.841, Τζωρτζόπουλος Γ. 5.551, Αθανασίου Ν. 4.288, Δερδεμέζης Α. 3.989, Ιωάννου Δ. 3.944, Μπάρδας Γ. 3.706, Μπέμπης Π. 2.645, Οικονόμου Δ. 2.531, Γεωργιάδης Δ. 1453, Παπαχρηστίδης Ηρ. 969.

Εθνική Πολιτική Ένωση: Αβέρωφ Ε. 1.282, Βενιζέλος Σ. 1.129, Πιτούλης Φ. 1.063, Κωνσταντινίδης Α. 1.071, Χρόνης Ν. 627, Βασιλάκος Σ. 543, Μπέτζιος Π. 516, Κοτσώνης Ε. 198, Παπαμιχαήλ. Α. 185, Κοντογιάννης Θ. 147.

Ηνωμένη Παράταξη Εθνικοφρόνων: Καζαντζής Ν. 1.529, Μπότσαρης Δ. 1.152, Κρυστάλλης Β. 910, Ρωίμπας Κ. 678, Γάγαρης Γ. 576, Σακκάς Γρ. 548, Μελάς Β. 454, Ζαούσης Κ. 391, Τζάλλας Α. 350, Τσιμάνης Τρ. 209, Τραχίλης Ι. 48.

Φιλελεύθεροι: Καγιάς Γ. 1003, Φρόντζος Κ. 620, Πανούρης Σ. 331, Στέας Θ. 230, Καλογερίδης Α. 177, Πύρρος Α. 160 Σταυρόπουλος Στ. 93, Χατζηβασιλείου Θ. 78, Σουμάκης Α. 60, Στάμος Χ. 59, Τζαλόπουλος Β. 55.

Αγροτικό Κόμμα: Μυλωνάς Α. 1.003, Παπαναστασίου Χ. 835, Τζάλλας Ε. 160, Βακαλόπουλος Χ. 148, Καραδήμας Στ. 140, Λιάτσος Ε. 132, Καπόγλου Σ. 78, Γραβάνης Σ. 66, Στούπης Μ. 28.

Τελικά αποτελέσματα εκλογών 1946, Νομών Πρέβεζας, Άρτας⁵⁰

⁴⁸ Εφημερίδα Κήρυξ, 02/ 04/ 1946

⁴⁹ Εφημερίδα Κήρυξ, 25/04/1946

Αποτελέσματα Νομού Πρέβεζας

Εγγεγραμμένοι	22.592
Ψήφισαν	10.989
Εθνικό Κόμμα Ελλάδος	5.346
Ηνωμένη Παράταξη Εθνικοφρόνων	3.930
Κόμμα Φιλελευθέρων	1.110
Εθνική Πολιτική Ένωση	680

Αποτελέσματα Νομού Άρτας

Εγγεγραμμένοι	18.700
Ψήφισαν	10.857
Εθνικό Κόμμα Ελλάδος	5.367
Ηνωμένη Παράταξη Εθνικοφρόνων	3.923
Εθνική Πολιτική Ένωση	680
Κόμμα Φιλελευθέρων	268

Σύγκριση εθνικών και τοπικών αποτελεσμάτων

Συγκρίνοντας την εκλογική επιρροή των κυριότερων κομματικών σχηματισμών, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο θα παρατηρήσουμε ότι στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας τα αποτελέσματα των εκλογών του 1946 παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Αυξημένα ποσοστά θα παρουσιάσει το κόμμα του Ν. Ζέρβα με την μεγάλη εκλογική επιρροή που έχει, όπου σχεδόν καταλαμβάνει το 50% των ψήφων. Σημαντικό γεγονός αποτελεί ότι σχεδόν τις μισές ψήφους που καταλαμβάνει το κόμμα πανελλαδικά, τους παίρνει από την Ήπειρο. Αυτό δείχνει την απόκλιση της εκλογικής συμπεριφοράς από των πανελλαδικό μέσο όρο. Μπορεί να εξηγηθεί από την δράση που είχε ο Ζέρβας με τον ΕΔΕΣ στην περίοδο της γερμανικής κατοχής, όπου έδρα των στρατιωτικών του επιχειρήσεων ήταν κυρίως η Ήπειρος και από την διείσδυση που είχε στους δεξιούς ψηφοφόρους. Πιο αναλυτικά η παρουσία του Ζέρβα και ορισμένων πρώην στελεχών του ΕΔΕΣ, προσέδωσαν στο συνδυασμό ιδιαίτερο κύρος. Ιδιαίτερα στον νομό Θεσπρωτίας που η δράση τους εναντίων των Τσαμηδων είχε προκαλέσει την συμπάθεια του λαού. Αντίθετα το κόμμα Η.Π.Ε. που απέσπασε την πρώτη θέση πανελληνίως, θα λάβει στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας πολύ χαμηλό ποσοστό ψήφων⁵¹.

Όσο αφορά τα κόμματα Κέντρου εντύπωση προκαλεί η σημαντική πτώση του κόμματος των Φιλελευθέρων που συγκέντρωσε ποσοστό πολύ χαμηλότερο από των εθνικό μέσο όρο. Αντίθετα η

⁵⁰ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 4 Απριλίου 1946, αποτελέσματα Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας, Πρέβεζας, Άρτας

⁵¹ *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, περιόδων 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

Ε.Π.Ε. που κατέλαβε την δεύτερη θέση, θα λάβει ποσοστό κοντά στον μέσο όρο, όπως και τα υπόλοιπα μικρότερα κόμματα Αναφερόμενος στα αποτελέσματα ο υποψήφιος του συνδυασμού Ιωαννίνων Γ. Καγιάς απέδωσε την ήττα των φιλελευθέρων στον φανατισμό που επικράτησε και στην πεποίθηση των πολιτών ότι αυτός που μπορούσε να τους σώσει από τον κομμουνισμό ήταν ο βασιλιάς. Ακόμη δήλωσε ότι στην αποτυχία οφείλεται και η κάθοδος του Σ. Βενιζέλου με άλλο κόμμα, όπως και του Α. Μυλωνά οι οποίοι τους ψήφους τους έλαβαν από φιλελεύθερους πολίτες.⁵²

εθνικό επίπεδο

Τα εκλογικά αποτελέσματα σε

Μετά τις εκλογές η συζήτηση δεν περιορίστηκε μόνο στο αποτέλεσμα της κάλπης όπως συνέβαινε συνήθως στις εκλογικές αναμετρήσεις, αλλά επεκτάθηκε στο ιδιαίτερα κρίσιμο ζήτημα προσδιορισμού του ποσοστού της πολιτικής αποχής. Με βάση τους μη αναθεωρημένους καταλόγους, το σύνολο των εγγεγραμμένων ξεπερνούσε τα 2.200.000 και με δεδομένο ότι οι ψηφίσαντες ανήλθαν περίπου στο 1200.000 φαινομενικά το ποσοστό αποχής υπερέβαινε το 45%. Στην πραγματικότητα όμως οι εκλογικοί κατάλογοι περιείχαν μεγάλο ποσοστό άκυρων εγγραφών με αποτέλεσμα να μην είναι ασφαλής η διεξαγωγή συμπερασματικών, τόσο όσο αφορά το ποσοστό αποχής και πολύ περισσότερο για την πολιτική αποχή.

Σύμφωνα με έκθεση της AMFOGE⁵³ το σύνολο των εγγεγραμμένων ήταν περίπου 1.850.000 και οι εκλογείς που προσήλθαν στις κάλπες ήταν 1.121.696. Τα έγκυρα ψηφοδέλτια αυτών των εκλογών ήταν 1.108.473 και τα άκυρα 1,18%. Νεότερες έρευνες καταλήγουν ότι η πολιτική αποχή ήταν της τάξης του 20% και η επιρροή των κομμάτων της Αριστεράς ανέρχονταν περίπου στο 25%. Σε κάθε περίπτωση η επιλογή του ΚΚΕ να μην λάβει μέρος στις εκλογές το 1946 ανεξάρτητα από τον αριθμό των ψήφων που τελικά θα συγκέντρωνε υπήρξε στρατηγικό λάθος εκ μέρους της ηγεσίας, καθώς συνέτεινε στην περεταίρω πόλωση του πολιτικού κλίματος και αφετέρου άφησε εκτεθειμένους τους οπαδούς του σε διώξεις. Το γεγονός εξάλλου ότι τα ξημερώματα της 31^{ης} Μαρτίου 1946 ομάδα ανταρτών επιτέθηκε στο σταθμό χωροφυλακής Λιτοχώρου, ερμηνεύθηκε από τις αστικές δυνάμεις ως απτή απόδειξη της απόφασης του ΚΚΕ να καταλάβει την εξουσία με τη βία και αναγορεύθηκε έκτοτε ως χρονικό σημείο έναρξης του Εμφυλίου πολέμου.

Έτσι οι εκλογές του 1946 συνδέθηκαν έμμεσα με τη συμβατική απαρχή του τρίχρονου πολέμου αποτελώντας με αυτό τον τρόπο σημείο καμπής της σύγχρονης πολιτικής ιστορίας της Ελλάδος. Στις εκλογές θα λάβουν μέρος μόνο δεξιοί και κεντρώοι πολιτικοί σχηματισμοί. Οι παλαιοί αντίπαλοί της προπολεμικής περιόδου είναι παρόντες αλλά κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Το φιλομοναρχικό Λαϊκό Κόμμα συμπαγές και ενωμένο, αποτελεί τον άξονα της δεξιάς συμμαχίας «Ηνωμένη Παράταξις Εθνικοφρόνων», ενώ το Κόμμα που είχε ιδρύσει ο Ελευθέριος Βενιζέλος ήταν διασπασμένο σε έξι Κόμματα (Κόμμα Εθνικών Φιλελευθέρων, Κόμμα

⁵² *Εφημερίδα Κήρυξ*, 03/04/1946

⁵³ Νικολακόπουλος Η. *Καχεκτική δημοκρατία, ο.π., σ. 78-79*

Βενιζελικών Φιλελευθέρων, Μεταρρυθμιστικών Κόμμα, Δημοκρατικών Σοσιαλιστικών Κόμμα, Κόμμα των Φιλελευθέρων και οι Φιλελεύθεροι του Καφαντάρη που απέχουν.⁵⁴

Το πρωί της 31^{ης} Μαρτίου του 1946 οι ψηφοφόροι πηγαίνουν στις κάλπες με την είδηση ότι τα ξημερώματα κομμουνιστές αντάρτες επιτέθηκαν στο Σταθμό Χωροφυλακής Λιτοχώρου⁵⁵. Η επίθεση πραγματοποιήθηκε από 33 αντάρτες με αρχηγό τον Αλέξανδρο Ρόσιο (Υψηλάντη) και διαταγή του ηγέτη του ΚΚΕ Νίκου Ζαχαριάδη. Κατά την συμπλοκή σκοτώθηκαν εννέα χωροφύλακες και δύο εθνοφύλακες που συμμετείχαν στη φρουρά των εκλογικών τμημάτων. Η επίθεση αυτή θεωρείται από πολλούς ως ή επίσημη έναρξη του Εμφυλίου πολέμου.

Οι εκλογές θα γίνουν χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα με αναλογικό εκλογικό σύστημα και θα τις κερδίσει η δεξιά βασιλόφρον «Ηνωμένη Παράταξις Εθνικοφρόνων» με ποσοστό 55,12% των ψήφων. Οι δύο κεντρικοί σχηματισμοί «Εθνική Πολιτική Ένωσις» και το «κόμμα των Φιλελευθέρων» θα συγκεντρώσουν το 34, 67% των ψήφων. Όσον αφορά το ποσοστό αποχής, που πρέπει να θεωρείται πολιτικό, οι απόψεις δίστανται, επειδή δεν ανακοινώθηκε ο αριθμός των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων. Το ΚΚΕ ανεβάζει την αποχή⁵⁶ στο 50% ενώ οι διεθνείς παρατηρητές την κατεβάζουν στο 9,3%. Η αλήθεια πρέπει να βρίσκεται κάπου στη μέση.

Η βουλή που προέκυψε από τις εκλογές είχε 354 μέλη. Στήριξε δέκα κεντροδεξιές κυβερνήσεις και πέντε πρωθυπουργούς (Παναγιώτης Πουλίτσας⁵⁷, Κωνσταντίνος Τσαλδάρης, Δημήτριος Μάξιμος, Θεμιστοκλής Σοφούλης, Αλέξανδρος Διομήδης). Στις εκλογές της 31^{ης} Μαρτίου εξελέγησαν ως βουλευτές, πολιτικοί που έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στις μετέπειτα πολιτικές εξελίξεις και έφτασαν μέχρι το αξίωμα του πρωθυπουργού. Πρόκειται για τον Γεώργιο Παπανδρέου (Δημοκρατικών Σοσιαλιστικών κόμμα), τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο (Εθνικών Ενωτικών κόμμα), τον Κωνσταντίνο Καραμανλή (Λαϊκό Κόμμα) και τον νεαρότερο όλων Κωνσταντίνο Μητσotάκη (με το κόμμα τον Βενιζελικών Φιλελευθέρων).

Στις εκλογές της 31^{ης} Μαρτίου 1946, που διεξήχθησαν με το εκλογικό σύστημα της αναλογικής, (εκλογικός νόμος 5493/32 όπως τροποποιήθηκε από τον

⁵⁴ Η. Νικολακόπουλου, *Κόμματα και Βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα*, ο.π., σ. 131-135

⁵⁵ *Εφημερίδα Εμπρός*, 1/4/1946, σ.1-2. Σύμφωνα με τους ιστορικούς, αρχηγός των Ανταρτών ήταν ο Υψηλάντης και ο Θωμάς Λούλης (καπετάν Μπαρούτας) δεν πήρε μέρος στην επίθεση. Βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Τόμος ΙΣΤ, σ.119. Γρηγοριάδης, ο.π.,τ.3, σ. 128-130

⁵⁶ Σύμφωνα με κάποιες απόψεις το ποσοστό της αποχής είναι 31% περίπου, ενώ άλλοι θεωρούν ότι είναι πολύ λιγότερο. Βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΣΤ, σ.119.

⁵⁷ Ο πρόεδρος του Συμβουλίου Επικρατείας Παναγιώτης Πουλίτσας ανέλαβε την πρωθυπουργία της χώρας στις 5 Απριλίου του 1946, λίγες ημέρες μετά τις εκλογές, στην Κυβέρνηση συνεργασίας. Το υπουργικό συμβούλιο αποτελούσαν, υπουργός Εξωτερικών(και Παιδείας, Πρόνοιας και δικαιοσύνης προσωρινά) Κ. Τσαλδάρης, , υπουργός Εσωτερικών και προσωρινά, Δημοσία Τάξεως γεωργίας και Εμπορικής Ναυτιλίας, Ιω. Θεοτόκης. Υπουργός Στρατιωτικών Π. Μαυρομιχάλης. Υπουργός Εθνικής οικονομίας Α. Αλεξανδρή. Υπουργός οικονομικών Στ. Στεφανόπουλος. Οι Γ. Παπανδρέου, Σ. Βενιζέλος, Π. Κανελλόπουλος Υπουργοί άνευ χαρτοφυλακίου. *Εφημερίδα Ελευθερία*, Παρασκευή 6 Απριλίου 1946. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 3, σ. 132-135

Α.Ν. 1020/46) προσήλθαν στις κάλπες 1.121.693, από τους 1.850.000 περίπου εγγεγραμμένους, ενώ τα έγκυρα ψηφοδέλτια ήταν 1.108.473. Οι εκλογικές περιφέρειες ήταν 38, το σύνολο των εδρών 354 και ο νόμιμος πληθυσμός 7.232.543. Στον πίνακα που ακολουθεί περιέχονται τα Κόμματα που έλαβαν μέρος στις εκλογές, ο αριθμός των ψήφων, το ποσοστό και οι έδρες που κατέλαβαν⁵⁸.

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
ΗΝΩΜΕΝΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ ΕΘΝΙΚΟΦΡΟΝΩΝ	610.995	55,12%	206
ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ	213.712	19,28%	68
ΚΟΜΜΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	159.525	14,39%	48
ΕΘΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΑΔΟΣ	66.027	5,96	20
ΕΝΩΣΗ ΕΘΝΙΚΟΦΡΟΝΩΝ	32.538	2,94%	9
ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ	7.447	0,67%	1
ΚΟΜΜΑ ΧΙΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΩΝ	1.848	0,17%	1
ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΦΕΔΡΩΝ	63	0,01	1
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ	12.036	1,08%	0
ΑΣΤΙΚΟ&ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ	1.114	0,10%	0
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ ΕΛΛΗΝΩΝ	298	0,03%	0
ΚΟΜΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	15	0	0
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΑΔΟΣ	13	0	0
ΜΕΜΟΝΟΜΕΝΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ	2.833	0,25%	0

Οι εκλογές αναμφισβήτητα δεν έλυσαν το πολιτικό πρόβλημα της χώρας, απλά ανέδειξαν μια νέα κυβέρνηση. Το θετικό είναι ότι ο λαός κλήθηκε στις κάλπες και επομένως επέστρεψε εν μέρει στις αρχές της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Οι κυβερνήσεις που σχηματίστηκαν μετά τις εκλογές της 31^{ης} Μαρτίου 1946 ήταν πολυκομματικές: Η Κυβέρνηση Παναγιώτη Πουλίτσα που ορκίστηκε στις 4^{ης} Απριλίου 1946 και ήταν Κυβέρνηση «Εθνικού Συνασπισμού»⁵⁹. Στις 15 Απριλίου 1946 η κοινοβουλευτική Ομάδα του Λαϊκού Κόμματος εξέλεξε αρχηγό τον Κ. Τσαλδάρη, ο οποίος θα σχηματίσει νέα Κυβέρνηση⁶⁰, η οποία ορκίστηκε στις 18 Απριλίου. Τα πολεμικά γεγονότα πολλαπλασιάζονται και οι Βουλή για την αντιμετώπιση του ανταρτοπόλεμου στις 18 Ιουνίου του 1946 ψήφισε έκτακτα μέτρα με σκοπό την διαφύλαξη της δημόσιας τάξης και της ακεραιότητα του

⁵⁸ www.greeklaws.com/pubs/uploads/word/1035.doc, και Κ. Διγκαβέ . *Οι Εκλογές Στην Ελλάδα, 1844-1985*, Εκδόσεις Μαλλιάρης-Παιδεία, Α' Έκδοση 1986, σ.19, Αποτελέσματα εκλογών 1946-1977, Εκδόσεις Διάλογος, Αθήνα 1981, σ. 7-11. *Μητρώο Γερουσιαστών και βουλευτών 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων, σ. 87

⁵⁹ Την εντολή σχηματισμού Κυβέρνησης είχε πάρει το Λαϊκό Κόμμα, έως όμως να εκλεγεί αρχηγός ορκίστηκε η προσωρινή κυβέρνηση από τον Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό. Βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., σ.123.

⁶⁰ Στις 13^{ης} Μαΐου 1946 συνέρχεται η Βουλή και αποφασίζει το Δημοψήφισμα για την επάνοδο ή όχι του βασιλέα Γ. να διεξαχθεί την 1^η Σεπτεμβρίου 1946. Στις 14 Σεπτεμβρίου εκλέγεται πρόεδρος της Βουλής ο Ι. Θεοτόκης. Βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., σ.123.

κράτους⁶¹. Την 1^η Σεπτεμβρίου 1946 διεξάγεται το Δημοψήφισμα για το πολιτειακό ζήτημα, με το οποίο ο ελληνικός λαός τάχθηκε υπέρ του βασιλέως Γεώργιου⁶². Αμέσως μετά την εγκατάσταση του βασιλέα η κυβέρνηση Τσαλδάρη ορκίζεται εκ νέου στις 2 Οκτωβρίου ενώπιον του. Στις 4^{ης} Νοεμβρίου 1946 γίνεται ευρύς ανασχηματισμός της κυβέρνησης Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, ωστόσο η κακή πορεία των πολεμικών επιχειρήσεων οδήγησε τελικώς στην παραίτηση της κυβέρνησής Κ. Τσαλδάρη και στον σχηματισμό νέας Κυβέρνησης Συνασπισμού, με πρόεδρο τον Δημήτριο Μάξιμο. Στη νέα Κυβέρνηση, η οποία ορκίστηκε ενώπιον του βασιλέα στις 24 Ιανουαρίου 1947 πήραν μέρος επτά πολιτική αρχηγοί.⁶³

Στις 13 Φεβρουαρίου 1947 έγινε ανασχηματισμός της Κυβέρνησης του Δημητρίου Μάξιμου και τα μέλη της περιορίστηκαν σε 16. Παράλληλα ο Εμφύλιος πόλεμος βρισκόταν σε έξαρση, με αποτέλεσμα η χώρα να αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα, οικονομικά και στρατιωτικά. Την 1^η Απριλίου 1947 πεθαίνει ξαφνικά από ανακοπή καρδιάς σε ηλικία 57 ετών ο Βασιλεύς Γεώργιος Β' και λίγες ώρες αργότερα ορκίζεται Βασιλεύς των Ελλήνων ο Διάδοχος Παύλος Α'. Ο εμφύλιος πόλεμος διαρκώς εντείνεται, με αποτέλεσμα να γίνονται σκληρές μάχες με μεγάλο αριθμό Θυμάτων. Στις 23 Αυγούστου 1947 η Κυβέρνηση Μάξιμου υποβάλλει την παραίτηση της και υπάρχει η θέληση από πλευράς των συμμάχων να σχηματιστεί Κυβέρνηση που σε πρώτο στάδιο να εφαρμόσει πολιτική κατευνασμού. Στις 29 Αυγούστου 1947 ορκίζεται νέα Κυβέρνηση με πρόεδρο των Κωνσταντίνο Τσαλδάρη, όμως λίγες ημέρες αργότερα θα παραιτηθεί και ύστερα από διαπραγματεύσεις πολλών ημερών και πιέσεις των συμμάχων (Αμερικανών), ορκίζεται νέα κυβέρνηση Λαϊκών- Φιλελευθέρων με πρόεδρο τον Θεμιστοκλή Σοφούλη⁶⁴.

Ο εμφύλιος πόλεμος συνεχίζεται και οι δύο πλευρές ακολουθούν σκληρή γραμμή. Στις 24 Δεκεμβρίου 1947 ο ραδιοφωνικός σταθμός του «Δημοκρατικού Στρατού», ανακοίνωσε ότι σχηματίστηκε κυβέρνηση (κυβέρνηση του βουνού). Οι κομμουνιστές δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στην κυβέρνηση, ακόμη και μέσα στις πόλεις. Στις αρχές Μαρτίου 1948(7/3/1948) έγινε η επίσημη παράδοση των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα⁶⁵. Η αβεβαιότητα στην εξέλιξη των επιχειρήσεων του εμφυλίου πολέμου, οδηγεί την κυβέρνηση Θεμιστοκλή

---

⁶¹ Στην περίοδο του εμφυλίου πολέμου οι πρώτες συγκρούσεις κατέδειξαν την αποτυχία της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει τους αντάρτες με την Εθνοφυλακή και την Χωροφυλακή, σώματα που δεν ήταν κατάλληλα εκπαιδευμένα και εξοπλισμένα. Οπότε από τον Ιούνιο του 1946 αναλαμβάνει ο τακτικός στρατός (Εθνικός Στρατός, όρος που καθιερώθηκε για τον Ελληνικό Στρατό από το 1946 έως το 1949). *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΣΤ, σ. 121

⁶² Στο Δημοψήφισμα παίρνουν μέρος και οι Αριστεροί. Ο Γεώργιος φτάνει στην Αθήνα στις 28 Σεπτεμβρίου 1946.βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΣΤ, σ.123.

⁶³ Βλ. *Ιστορία του Έλληνικού Έθνους*, ο.π., σ. 136-137.

⁶⁴ Βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., σ. 120-123.

⁶⁵ *Εφημερίδα Ελευθερία* 9/3/1948. Μετά την αποχώρηση των Γερμανών και το τέλος του β' παγκόσμιου πολέμου, η Ελλάδα αξίωσε εδαφικά ωφέλη από Βουλγαρία, Αλβανία(Βόρειος Ήπειρος) και Δωδεκάνησα. Τελικά έγινε δεκτή μόνο η προσάρτηση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα. *Ήπειρος 4.000 χρόνια Ελληνική Ιστορία και Πολιτισμός*, εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 1997, σ. 402-404.

Σοφούλη να παραιτηθεί στις 12 Νοεμβρίου 1948⁶⁶. Η Κυβέρνηση Αλέξανδρου Διομήδη: έπειτα από το θάνατο του Θ. Σοφούλη στις 24/6/1949, ορκίζεται νέα κυβέρνηση «Συνασπισμού» με πρωθυπουργό τον Αλέξανδρο Διομήδη⁶⁷. Στις 6 Ιανουαρίου 1950 ορκίζεται Υπηρεσιακή κυβέρνηση με Πρωθυπουργό τον Ιωάννη Θεοτόκη. Την επόμενη η Βουλή διαλύεται και προκηρύσσονται εκλογές με προοπτική διεξαγωγής τους τη 19^η Φεβρουαρίου 1950. Η εκλογές θα διεξαχθούν τελικά την 5^η Μαρτίου 1950.⁶⁸

---

⁶⁶ Στις 18 Νοεμβρίου ορκίζεται νέα κυβέρνηση Λαϊκών Φιλελευθέρων με Πρόεδρο τον Θεμιστοκλή Σοφούλη. Η κυβέρνηση αυτή παραιτείται στις 15 Ιανουαρίου 1949 και ορκίζεται νέα κυβέρνηση «Συνασπισμού» με πρόεδρο και Πάλι τον Θεμιστοκλή Σοφούλη. Ο Γ. Παπανδρέου δεν παίρνει μέρος στην κυβέρνηση αυτή, καθώς διαφωνεί με τις υπερεξουσίες που δίδονται στο Αλέξανδρο Παπάγο, που στις 20 Ιανουαρίου 1949 διορίζεται από την κυβέρνηση Αρχιστράτηγος. Ο εμφύλιος συνεχίζεται και το ΚΚΕ στις αρχές του 1949 σε ολομέλεια στο Βίτσι, προκειμένου να προσεταιριστεί τους σλαβόφωνους της περιοχής ανακοινώνει ότι ο «Μακεδονικός λαός» (Σλαβομακεδόνες) θα βρει την πλήρη εθνική αποκατάστασή μετά το τέλος του νικηφόρου αγώνα, παράλληλα ανασχηματίζεται η λεγόμενη «προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση (κυβέρνηση του βουνού)». Η κυβέρνηση Θεμιστοκλή Σοφούλη αναγκάζεται σε παραίτηση στις 12 Απριλίου 1949, έπειτα από το σάλο που ξεσπά για τον Υπουργό Άνευ Χαρτοφυλακίου Σ. Μαρκεζίνη, αρχηγό του Νέου Κόμματος, για την υπόθεση λαθρεμπορίας συναλλάγματος που τελικά δεν αποδεικνύεται. Στις 14 Απριλίου ορκίζεται νέα κυβέρνηση με πρόεδρο και πάλι τον Θεμιστοκλή Σοφούλη. Στις 24 Ιουνίου ο Πρωθυπουργός Θεμιστοκλής Σοφούλης πεθαίνει σε ηλικία 89 ετών. Βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., σ. 147.

⁶⁷ Από τα μέσα του 1949 η έκβασή των μαχών έχει γύρει οριστικά υπέρ των δυνάμεων του Κράτους και για τους αντάρτες δεν μένει τίποτα άλλο εκτός από την άνευ όρων παράδοση ή ο θάνατος. Σοβαρές συνέπιες για τους αντάρτες έχει το κλείσιμο τον Ελληνο-γιουγκοσλαβικών συνόρων, που αποφάσισε ο Τίτο στις 11 Ιουλίου 1949. Οι τελικές νικηφόρες μάχες για της Κρατικές Ένοπλες Δυνάμεις, θα γίνουν το Αύγουστο του 1949 στο Γράμμο και το Βίτσι. Οι επιχειρήσεις θα φέρουν την ονομασία «Πυρσός» και θα γίνουν σε τρεις φάσεις. «Πυρσός Α'» επιθέσεις στο Γράμμο, «Πυρσός Β'» νικηφόρα επίθεση στο Βίτσι και η Τρίτη φάση «Πυρσός Γ'» κατάληψη των κορυφών του Γράμμου και πλήρης έλεγχος των Ελληνοαλβανικών συνόρων. Οι αντάρτες μπροστά στην οριστική εξόντωση, υποχωρούν προς την Αλβανία και στις 30 Αυγούστου 1949 ο εμφύλιος τελειώνει. Τάσος Σακελαρόπουλος, Κεφάλαιο 7, σ. 316-321. *Ιστορία Του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., 154-157.

⁶⁸ Βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., 173

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εκλογές της 5^{ης} Μαρτίου 1950

Πολιτικό πεδίο

Οι εκλογές αυτές αποτέλεσαν την πρώτη ευκαιρία για την καταγραφή της λαϊκής βούλησης μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου. Στην εκλογική αναμέτρηση θα συμμετάσχει και η κομμουνιστική Αριστερά μέσω ενός σχήματος εκλογικής συνεργασίας μικρότερων κομμάτων, καθώς το κομμουνιστικό κόμμα Ελλάδος ήταν εκτός νόμου(παρέμενε παράνομο). Στις εκλογές αυτές συμμετείχαν, επίσης, κόμματα και ομάδες που απείχαν από την εκλογική αναμέτρηση του 1946. Το σημαντικότερο σχήμα εκπροσώπησης των ομάδων αυτών ήταν η Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου (ΕΠΕΚ) υπό την ηγεσία του στρατηγού Ν. Πλαστήρα με τη συμμετοχή παραδοσιακών βενιζελικών, όπως του Εμμανουήλ Τσουδερού και νεότερων στελεχών της Αριστεράς όπως ο Γεώργιος Καρτάλης.⁶⁹

Οι εκλογές διεξήχθησαν με το σύστημα της απλής αναλογικής, γεγονός που ενθάρρυνε την εμφάνιση πολλών σχημάτων⁷⁰. Βασική διαφορά με τις προηγούμενες εκλογές του 1946 ήταν η θεαματική μείωση του αριθμού των βουλευτών από 354 σε 250. Τα δύο ιστορικά κόμματα εξουσίας, το Λαϊκό και το κόμμα των Φιλελευθέρων, που αποτελούσαν τις δύο παρατάξεις του Εθνικού διχασμού, είχαν αποτελέσει τους κύριους εταίρους του κυβερνητικού συνασπισμού που είχαν αντιταχθεί στην κομμουνιστική Αριστερά κατά την περίοδο του Εμφυλίου πολέμου, αρχικά υπό την ηγεσία του Θεμιστοκλή Σοφούλη και έπειτα από το θάνατο του τον Ιούνιο του 1949, με τον Αλέξανδρο Διομήδη.

---

⁶⁹ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα*, ο.π., σ. 156-162, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΣΤ, σ.175. , Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 14-15

⁷⁰ Στην εκλογική αναμέτρηση της 5^{ης} Μαρτίου 1950 μετείχαν 99 κόμματα και 2896 υποψήφιοι που διεκδικούσαν τις 250 Έδρες της νέας Ελληνικής Βουλής, ωστόσο κατέρχονταν στις εκλογές σε 26 συνδυασμούς. Τα κόμματα ήταν τα εξής: Λαϊκό Κόμμα, Κόμμα Φιλελευθέρων, Κόμμα Παπανδρέου, Κόμμα Μετώπου Εθνικής Αναδημιουργίας (Κανελλόπουλου, Σακελαρίου, Παπαδόπουλου), Πολιτική Ανεξάρτητος Παράταξης(ΠΑΠ)(Κοτζιάς- Μανιαδάκης , Τουρκοβασίλης), Εθνική Προοδευτική Ένωσης Κέντρου(ΕΠΕΚ), (Πλαστήρας-Τσουδερός), Εθνική Παράταξις Εργαζόμενου Λαού(ΕΠΕΛ), (Μαυρομιχάλης, Βαμβέτσος, Δημητράτος), Κόμμα Εργαζομένων Ελλάδος, Εθνικόν Κόμμα Ελλάδος, Δημοκρατική Παράταξις(Σοφιανόπουλος, Αριστεροί Φιλελεύθεροι), Παράταξις Αγροτών και Εργαζομένων(ΠΑΕ), Εθνικόν Αγροτικόν Κόμμα Χιτών, Νέον Κόμμα, Χριστιανικόν Κόμμα Ελλάδος, Συνδυασμός Ανεξάρτητου Πολιτικής Ενώσεως Δωδεκανήσου, Συνασπισμός Συμπράξεως Εργαζομένων Ελλάδος, Κόμμα Ανεξάρτητων Φιλελευθέρων(Μελάς), Εργατοεπαγγελματικών Κόμμα Ελλάδος, Εθνικόν Συνεταιριστικόν Κόμμα Ελλάδος, Ανεξάρτητον Επαγγελματοβιοτεχνικόν Κόμμα Ελλάδος, Κόμμα Αυτοκινητιστών Ελλάδος, Εθνικόν Ανεξάρτητον Κόμμα Αναπήρων και Θυμάτων Πολέμου Ελλάδος, Κόμμα ΧΡΙΣΠΕ, Εθνικόν Δημοκρατικόν Κόμμα, Κόμμα Ανεξάρτητου ομάδος Επαγγελματιών, Συνδυασμός Κομμάτων Εθνικής Αντιστάσεως. *Εφημερίδα Εμπρός*, Κυριακή 5 Μαρτίου 1950, σ. 1

Την πραγματική τομή στο πολιτικό σύστημα έφερε το Μάρτιο του 1950 η ΕΠΕΚ με αρχηγό της Ν. Πλαστήρα, ο οποίος δεν ήταν προφανώς ούτε νέο πρόσωπο, ούτε φορέας συναίνεσης στην ελληνική πολιτική. Αντίθετα, ο Πλαστήρας είχε πολιτική επίδραση στο χώρο του παραδοσιακού βενιζελισμού όντας ταυτισμένος με την εκτέλεση των έξι το 1922, την αβασίλευτη δημοκρατία του Μεσοπολέμου, ενώ ταυτόχρονα είχε διακριθεί ως επικεφαλής ενός εκτεταμένου συστήματος πατρωνίας στο στρατό, τον οποίο προσπάθησε ανεπιτυχώς να κινητοποιήσει το 1933, ώστε να μην παραδοθεί η εξουσία στους νικητές των εκλογών.⁷¹

Για πρώτη φορά συμμετείχε στις βουλευτικές εκλογές και η ελεύθερη Δωδεκάνησος. Η αποχή από τις εκλογές και τις πολιτικές εξελίξεις της τετραετίας 1946-50 είχε επιτρέψει στον στρατηγό Ν. Πλαστήρα την επικοινωνία με τον ευρύτερο ρεύμα της κεντροαριστεράς και της Αριστεράς που είχε επιλέξει μαζί με το ΕΑΜ την αποχή από της εκλογές του 1946, ενώ η προσωπική δημοφιλία του Πλαστήρα μεταξύ μερίδας προσφύγων, αγροτών μικροϊδιοκτητών, φτωχών κατοίκων αστικών κέντρων, αποτελούσε σημαντικό κεφάλαιο. Ακόμη παρέμενε δημοφιλής στο παραδοσιακό βενιζελικό κορμό. Αυτές οι τάσεις συνέκλιναν στο θετικό αποτέλεσμα των εκλογών. Η εκλογική του υπεροχή έδειχνε ότι ήταν ισχυρό σε περιοχές που είχε σημειωθεί μεγάλη αποχή το 1946, αλλά και σε εκλογικά προπύργια του Βενιζελισμού, όπως στην Κρήτη παρά την παρουσία του Σοφοκλή Βενιζέλου.⁷²

Ο Πλαστήρας είχε υποσχεθεί συμφιλίωση των νικητών και των ηττημένων του Εμφυλίου, με την παροχή γενικής αμνηστίας και την ανάγκη οικονομικής ανασυγκρότησης της χώρας, κάτι όμως που δέσποζε στον πολιτικό λόγο όλων των κομμάτων. Η παρουσία της ΕΠΕΚ ήταν σύντομη ως κυβερνών κόμμα, αλλά και ως κομματικό σχήμα, καθώς μετά το θάνατο του αρχηγού της το 1953 διαλύθηκε. Ο Πλαστήρας ηγήθηκε δύο κυβερνήσεων συνασπισμού του Κέντρου.⁷³ Ωστόσο τα επιτεύγματα των κυβερνήσεων του ήταν μικρά και δεν κατάφεραν να επιτύχουν έμπρακτα την συμφιλίωση νικητών και ηττημένων, καθώς προσέκρουσαν στην όξυνση του ψυχρού πολέμου και την έκρηξη του πολέμου στη Κορέα. Ακόμη η πολιτική του Πλαστήρα προσέκρουε στις αντιδράσεις των Φιλελευθέρων εταίρων του στις κυβερνήσεις συνασπισμού, που έτειναν να είναι πιο συντηρητικοί στις επιλογές τους⁷⁴.

---

⁷¹ Η. Νικολακόπουλος, *Η Καχεκτική δημοκρατία, ο.π., σ. 106-110. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ. 15-17*

⁷² Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα, ο.π., σ.162-171*

⁷³ Αμέσως μετά τις εκλογές τα τρία κόμματα του κέντρου θα συμφωνήσουν σε κυβέρνηση συνεργασίας, την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης θα αναλάβει αρχικά ο Σ. Βενιζέλος, ωστόσο τα τρία κόμματα του Κέντρου και κυρίως οι Φιλελεύθεροι και η ΕΠΕΚ θα συμφωνήσουν τελικά στην ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Ν. Πλαστήρα, μετά την παραίτηση του Σ. Βενιζέλου στις 14 Απριλίου 1950, αμέσως την ίδια μέρα θα λάβει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης από τον βασιλιά ο Ν. Πλαστήρας, όπου θα προχωρήσει στον σχηματισμό κυβέρνησης συνεργασία του Κέντρου. *Εφημερίδα Ελευθερία, 15/4/1950, σ. 1.*

⁷⁴ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, ο.π., σ. 175*

Η εκλογική αναμέτρηση στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας

Στην Ήπειρο στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων Θεσπρωτίας στις 28 Φεβρουαρίου 1950 ανακοινώθηκαν τα ονόματα των υποψηφίων βουλευτών⁷⁵ και οι δηλωθέντες Συνδυασμοί. Η ανακοίνωση της Νομαρχίας Ιωαννίνων περιλάμβανε και τις ορισθείσες βουλευτικές έδρες για την εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας που είναι οχτώ (απόφαση του υπ. αρθ. 65 και 75 ε. ε. του Πρωτοδικείου Ιωαννίνων).

Οι δηλωθέντες συνδυασμοί με τους υποψήφιους βουλευτές ήταν οι εξής:

- α) **Συνδυασμός «Λαϊκού Κόμματος»:** 1) Δερδεμέζης Ανδρέας, 2) Καζαντζής Νικόλαος 3) Κρυστάλλης Βασίλειος, 4) Κωνσταντινίδης Γεώργιος, 5) Μητροκόστας Σπυρίδων, 6) Μιχαηλίδης Κωνσταντίνος, 7) Τζάλλας Αριστοφάνης, 8) Τζουμάνης Χρήστος.
- β) **Συνδυασμός «Κόμματος Φιλελευθέρων»:** 1) Αβέρωφ Ευάγγελος, 2) Γιούνης Δημήτριος, 3) Λυγεράκης Γεώργιος, 4) Μπέμπης Πέτρος 5) Πανούρης Σταύρος, 6) Σιαφάκας Κωνσταντίνος, 7) Στρουγγάρης Ελευθέριος, 8) Φρόντζος Κωνσταντίνος⁷⁶.
- γ) **Συνδυασμός «Κόμματος Γεωργίου Παπανδρέου»:** 1) Παπανδρέου Γεώργιος, 2) Ζιώγας Κωνσταντίνος, 3) Κωνσταντινίδης Αγαθοκλής, 4) Κώνστας Ηλίας, 5) Πιτούλης Φώτιος, 6) Πύρρος Αριστοκλής 7) Στεφόπουλος Κωνσταντίνος, 8) Τσαντής Βασίλειος.
- δ) **Συνδυασμός « Εθνικού Κόμματος Ελλάδος»:** 1) Ζέρβας Ναπολέων, 2) Αθανασίου Νικόλαος, 3) Γκούσιος Κωνσταντίνος, 4) Ζώτος Ευάγγελος, 5) Ιωάννου Δημήτριος, 6) Μπάρδας Γεώργιος, 7) Παπαδόπουλος Αλέξανδρος, 8) Τσιάκος Αναστάσιος.
- ε) **Συνδυασμός « Μετώπου Εθνικής Αναδημιουργίας»:** 1) Μπότσαρης Δημήτριος, 2) Κουφάλας Νικόλαος, 3) Ουτόπουλος Βασίλειος, 4) Πανίδης Δημοσθένης, 5) Σιούτης Ελευθέριος, 6) Τσιμάνης Προκόπιος, 7) Τσόγκας Γεώργιος, 8) Χρόνης Νικόλαος.
- ζ) **Συνδυασμός « Εθνικής Προοδευτικής Ενώσεως Κέντρου»:** 1) Σπάης Λεωνίδα, 2) Αυγερόπουλος Βασίλειος, 3) Γιώγος Γεώργιος, 4) Θεοδωρίδης Εμμανουήλ, 5) Μήτσης Νικόλαος 6) Παλλάσκας Γεώργιος, 7) Τζαλόπουλος Βασίλειος, 8) Τριανταφύλλου Αναστάσιος.
- η) **Συνδυασμός « Πολιτικής Ανεξαρτήτου Παρατάξεως»:** 1)

⁷⁵ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 28/02/1950

⁷⁶ Ο Κωνσταντίνος Φρόντζος γεννήθηκε το 1904 στην Πυρσόγιαννη Κόνιτσας και ήταν απόφοιτος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από το 1931 εγκαταστάθηκε στα Ιωάννινα όπου άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου, ενώ παράλληλα ασχολήθηκε με την πολιτική. Στην περίοδο της Γερμανο-ιταλικής κατοχής εντάσσεται στον ΕΔΕΣ. Μετά την απελευθέρωση στις εκλογές της 31^{ης} Μαρτίου 1946 ήταν υποψήφιος με το Κόμμα Φιλελευθέρων χωρίς να εκλεγεί Βουλευτής, όπως και στις εκλογές του 1950, 1951. Το 1955 θα προσχωρήσει στην ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή όπου θα εκλεγεί για πρώτη φορά Βουλευτής στις εκλογές του 1956. Συνέχισε να εκλέγεται βουλευτής με την ΕΡΕ στις επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις 1958, 1961. Το 1963 θα ενταχθεί στην Ένωση Κέντρου όμως στις εκλογές που ακολούθησαν δεν θα εκλεγεί βουλευτής. Από το 1964 εκδηλώνει έντονο ενδιαφέρον για το Δήμο Ιωαννίνων και ηγείται συνδυασμών. Τελικά εκλέγεται Δήμαρχος Ιωαννίνων το 1979 στην Τρίτη του προσπάθεια, όμως ένα χρόνο αργότερα θα παραιτηθεί για λόγους υγείας. Διατέλεσε για σειρά ετών πρόεδρος της Εταιρίας Ηπειρωτικών Μελετών. Πέθανε στα Ιωάννινα το 1986. Χρ. Τσέτση, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα, Δήμαρχοι δημοτικοί Σύμβουλοι, 1913-1998*, σ. 240-242.

Μανιαδάκης Κωνσταντίνος, 2) Τουμπούρος Γεώργιος, 3) Αντωνακέας Νικόλαος, 4) Γιαννόπουλος Θεόδωρος, 5) Φίλιος Δημήτριος, 6) Γεωργιάδης Λάμπρος, 7) Μπότσης Δημήτριος, 8) Βαρτζώκας Γρηγόριος.

θ) **Συνδυασμός «Νέου Κόμματος»:** 1) Ζαλοκώστας Χρήστος(ήταν ο μοναδικός υποψήφιος του κόμματος).

ι) **Συνδυασμός « Εθνικής Παρατάξεως Εργαζόμενου Λαού»:** 1) Βαμβότσος Αλέξανδρος, 2) Παπαδάκης Βασίλειος, 3) Βασιλείου Γεώργιος, 4) Καραθεοδωρής Αντώνιος, 5) Λέκκας Κωνσταντίνος, 6) Παπαφωτίου Γεώργιος, 7) Τσιοδούλος Ευάγγελος.

κ) **Συνδυασμός « Κόμματος Εργαζόμενων Ελλάδος» :** 1) Παπαχρηστίδης Ηρακλής, 2) Κουρτελίδης Γεώργιος, 3) Τσίτος Φώτιος, 4) Δάκας Κωνσταντίνος, 5) Λογοθέτης Γεώργιος, 6) Στεργίου Ιωάννης, 7) Μπίτσας Γρηγόριος.

λ) **Συνδυασμός « Παρατάξεως Αγροτών και Εργαζομένων»:** 1) Μυλωνάς Αλέξανδρος, 2) Βακαλόπουλος Χρήστος, 3) Κώτσης Βασίλειος, 4) Λιάτσος Ευάγγελος, 5) Ντάγκας Γεώργιος, 6) Νταής Παναγιώτης, 7) Παπασταύρου Χρήστος, 8) Τζιμογιάννης Φώτιος.

Υπήρχαν επίσης κάποιοι μεμονωμένοι υποψήφιοι, οι οποίοι ήταν οι εξής:

1)Γιαννακός Βασίλειος, 2) Ευταξίας Νικόλαος, 3) Καπόγλου Σταύρος, 4) Μπιστικέας Σωτήριος, 5) Ράπτης Μιχαήλ.

Στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας ο κατακερματισμός των δεξιών κομμάτων αποτυπώνεται στον τοπικό τύπο και σε γενικό πλαίσιο, η αντιπαράθεση κινήθηκε όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Εφημερίδες που υποστηρίζουν την δεξιά παράταξη, στρέφονται πλέον εναντίον άλλων δεξιών κομμάτων. Τα δεξιά Κόμματα κατηγορούν τα κεντροαριστερά για συνεργασία με τους κομμουνιστές. Οι περισσότεροι αρχηγοί των κομμάτων πραγματοποίησαν περιοδεία στην Ήπειρό, όπου ανέπτυξαν το πρόγραμμά τους. Συγκεκριμένα, στα Ιωάννινα πραγματοποίησαν ομιλίες οι Ν. Πλαστήρας, Γ. Παπανδρέου, Κ. Τσαλδάρης, Ν. Ζέρβας, Δ. Μπότσαρης, Α. Μυλωνάς.⁷⁷

Η εφημερίδα Κήρυξ σε αυτές τις εκλογές υποστήριξε το Μέτωπο Εθνικής Αναδημιουργίας που αρχηγός του συνδυασμού στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας ήταν ο στρατηγός Δ. Μπότσαρης, καθώς ο διευθυντής της εφημερίδας Δημοσθένης Πανίδης είναι υποψήφιος του συνδυασμού Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας του Κόμματος. Η εφημερίδα ασκεί έντονη κριτική στο Λαϊκό Κόμμα του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη.⁷⁸

Ο αρχηγός του ΕΚΕ, Ν. Ζέρβας, στην προεκλογική του εκστρατεία επισκέφτηκε την Ήπειρό. Χαρακτηριστικό της ομιλίας που πραγματοποίησε στα Ιωάννινα είναι ότι κατέφευγε στο συναίσθημα χωρίς να αναφέρεται στο πρόγραμμα του Κόμματος επενδύοντας στο πολιτικό του παρελθόν

⁷⁷ Εφημερίδα Κήρυξ, 23/02/1950

⁷⁸ Εφημερίδα Κήρυξ, 25/02/1950

και στην απηχήσει που είχε ακόμη στους εθνικόφρονές εξαιτίας της δράση του με τον ΕΔΕΣ. ⁷⁹Ο Ζέρβας άρχισε την ομιλία του λέγοντας «Δεν θα ακούσετε λόγον συνηθισμένο, δεν κάνω πολιτική, κάνω πόλεμο ,αγώνα. Επομένως ο λόγος μου δεν θα μοιάζει με τους εκφωνηθέντας από εκείνους οι οποίοι ενεθυμήθησαν ύστερα από τέσσερα χρόνια ότι υπάρχουν και τα Γιάννενα να έλθουν να τα δούν και οι οποίοι με τας παχυλάς υποσχέσεις των και προ παντός με τους παραπλανητικούς των ελιγμούς προσπαθούν να εξουδετερώσουν τη δύναμη των Ηπειρωτών η οποία είναι συμπαγής και δημιουργεί δι' άλλην μία φορά το ακλόνητο και απόρθητο εθνικόν τοίχο, επάνω στο οποίο θα σπάσει η προσπάθεια των προδοτών και των εγκληματιών.

Το τείχος αυτό που λέγεται Ηπειρος δεν θα καμφθεί από οιασδήποτε παχυλάς υποσχέσεις και παραπλανητικούς ελιγμούς. Είπα ότι δεν θα ακούσετε λόγον εκλογικών και συνηθισμένο για τι εγώ δεν είμαι καμωμένος από την στόφα με την οποία είναι καμωμένοι οι πολιτικάντηδες. Είμαι και θα είμαι ένας μαχητής, ένας αγωνιστής.

Εμείς οι Έλληνες εφτίαξαμεν μιαν ιστορίαν η οποία θαυμάζεται ανα τους αιώνες. Έχουμε όμως ένα φοβερό ελάττωμα το οποίο και σήμερα ακόμη αν τυχόν δεν παραμερισθεί είναι ικανό να μας φέρει ύστερα από λίγο σε καινούργια δοκιμασία. Το ελάττωμα αυτό είναι η ασθενής μας μνήμη. Δεν θυμούμαστε τα παθήματα μας και γι' αυτό δεν μας γίνονται αυτά μαθήματα. Είναι ανάγκη να είπουμε σε όλους τους Έλληνες αλήθειες μεγάλες, αλλά και πικράς».

Τα εκλογικά αποτελέσματα στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων- Θεσπρωτίας

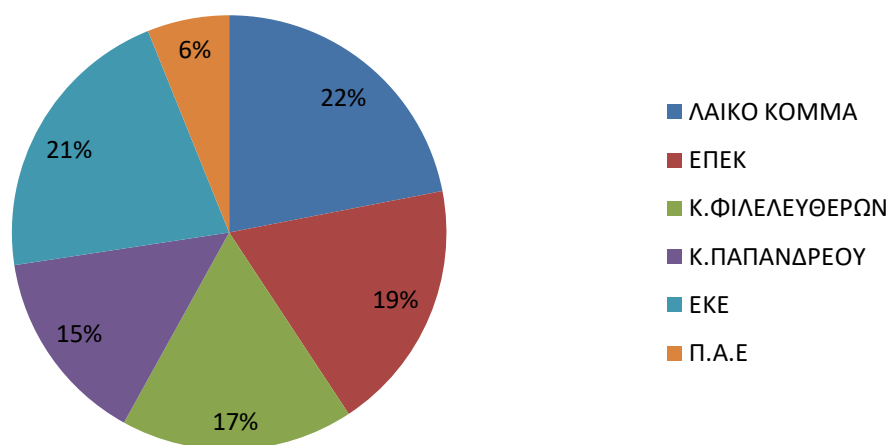
Στις εκλογές του 1950, στους νομούς Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας προσήλθαν στις κάλπες 35.702 ψηφοφόροι και τα κόμματα έλαβαν τους εξής ψήφους⁸⁰(περιλαμβάνονται και τα αποτελέσματα των 138 στρατιωτικών Τμημάτων).

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
Λαϊκό Κόμμα	7.391	20,70%	2
Εθνικό Κόμμα Ελλάδος	7.179	20,10%	2
ΕΠΕΚ	6.330	17,73%	2
Κόμμα Φιλελευθέρων	5.835	16,34%	1
Κόμμα Παπανδρέου	4.903	13,73%	1
Παράταξη Αγροτών Εργαζομένων	2053	5,75%	0

⁷⁹ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 5/3/1950

⁸⁰ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, Πέμπτη 9 Μαρτίου 1950, σ. 1,2.

Γραφική απεικόνιση

Άλλα μικρότερα Κόμματα: ΠΑΠ: 991, ΜΕΑ:608, Ν. Κόμμα: 179, ΕΠΕΛ:160, Κόμμα Εργατών: 155.

Τα αποτελέσματα των εκλογών στο Νομό Θεσπρωτίας

Ψήφισαν	6.709
Άκυρα	11
Εθνικό Κόμμα Ελλάδος	1313
Κόμμα Παπανδρέου	1195
Κόμμα Φιλελευθέρων	1116
ΠΑΕ (Μυλωνάς) ⁸¹	982
ΕΠΕΚ	946
Λαϊκό Κόμμα	856

Άλλα μικρότερα Κόμματα: ΠΑΠ: 108, ΜΕΑ: 90, Ν. Κόμμα:40, ΕΠΕΛ: 7, Κόμμα Εργαζομένων: 40.

ΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ-ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

Ψήφησαν 1645 στρατιωτικοί και τα κόμματα έλαβαν τους εξής ψήφους.

⁸¹ Εφημερίδα Κήρυξ, 8/03/1950, σημαντική επιτυχία του κόμματος Παράταξη Αγροτών Εργαζομένων του Αλέξανδρου Μυλωνά, στην Θεσπρωτία. Νικητές τα κόμματα του Κέντρου.

Λαϊκό Κ: 303, Φιλελεύθεροι : 254, Παπανδρέου : 172, ΕΚΕ : 583, ΕΠΕΚ : 129, ΜΕΑ : 54, ΠΑΠ : 88, Ν. Κόμμα : 11, ΕΠΕΛ : 15 ΠΑΕ : 55⁸²

Οι σταυροί Προτίμησης⁸³

ΛΑΙΚΟ ΚΟΜΜΑ: Δερδεμέζης Α.: 4.311, Καζαντζής Ν.: 2.245, Τζάλλας Α.: 1.634, Τζουμάρας Χ.: 1.522, Κρυστάλλης Β.: 1.460, Μιχαηλίδης Κ.: 450, Μητροκώστας Σ.: 1445, Κωνσταντινίδης Γ.: 1022.

ΕΘΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΑΔΟΣ: Ν. Ζέρβας: 4.160, Παπαδόπουλος Α.: 3.787, Ιωάννου Δ.: 3.610, Ζώτος Ε.: 2.560, Αθανασίου Ν: 1820, Τσιάκος Α.: 814, Μπάρδας Γ.: 794, Γκούσιος Κ. : 725.

ΕΠΕΚ: Παλάσκας Γ.: 3.224, Σπάης Λ.: 2.930, Αυγερόπουλος Β.: 2.640, Θεοδωρίδης Ε.: 1.914, Μήτσης Ν.: 446, Γιώγος Γ.: 950, Τζαλλόπουλος Β.: 389, Τριανταφύλλου Α.: 225.

ΚΟΜΜΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ: Αβέρωφ Ε.: 3686, Φρόντζος Κ.: 1860, Σιαφάκας Κ.: 1422, Στρογγάρης Ε.: 1120, Πανούρης Σ.: 960, Μπέμπης Π.: 905, Λυγεράκης Γ.: 647, Γκιούνης Δ.: 560.

ΚΟΜΜΑ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Γ. Παπανδρέου: 3.855, Κωνσταντινίδης Α.: 1.848, Πιτούλης Φ.: 1648, Ζιώγας Κ.: 981, Κώνστας Η.: 860, Πύρρος Α.: 753, Στεφόπουλος Κ.: 727, Τσιαντής Β.: 600.

Η κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών

Οι Βουλευτές⁸⁴ που εκλέχθηκαν στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας ήταν 8.

Εθνικό Κόμμα Ελλάδος: Ναπολέον Ζέρβας, Παπαδόπουλος Αλέξανδρος.

Λαϊκό Κόμμα: Δερδεμέζης Ανδρέας, Καζατζής Νικόλαος.

ΕΠΕΚ: Παλάσκας Γεώργιος, Αυγερόπουλος Βασίλειος.

Κόμμα Φιλελευθέρων: Αβέρωφ Ευάγγελος.

Κόμμα Γεωργίου Παπανδρέου: Κωνσταντινίδης Αγαθοκλής

Σύγκριση εθνικών κι τοπικών αποτελεσμάτων

Τα εκλογικά αποτελέσματα τις εκλογικής περιφέρειας Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας δεν παρουσιάζουν σημαντική απόκλιση από των πανελλαδικό μέσο όρο, με εξαίρεση το Κόμμα του Ν. Ζέρβα. Το ΕΚΕ, παρόλο που μειώθηκε η εκλογική του δύναμη στο μισό σε σύγκριση με τις εκλογές του 1946, ωστόσο διατήρησε την πρώτη θέση στο νομό Θεσπρωτίας. Την πρώτη θέση στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας κατέλαβε το Λαϊκό κόμμα με ποσοστά σαφώς πιο

⁸² Εφημερίδα Κήρυξ, 10/03/1950

⁸³ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 11/03/1950

⁸⁴ Εφημερίδες: Κήρυξ, 22/03/1950, Εθνικός Αγών, 9/03/1950, 11/03/1950. Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών περιόδων 1946-1974.

αυξημένα από τον εθνικό μέσο όρο. Οι νικητές των εκλογών ήταν τα κόμματα του Κέντρου που απέσπασαν συνολικά ποσοστό πάνω από το 50% των ψήφων, όπως συνέβη και στην επικράτεια. Επιτυχία στις εκλογές πέτυχε και το Κόμμα του Γ. Παπανδρέου, όπως και η ΕΠΕΚ του Ν. Πλαστήρα, που είχαν ποσοστά ελαφρώς αυξημένα από τον εθνικό μέσο όρο. Ειδικά για το κόμμα Γ. Παπανδρέου η επιτυχία οφείλεται στους τοπικούς πολιτευτές, κάτι που πιθανόν να σημαίνει ότι στην ελληνική επαρχία η δημόσια σφαίρα επηρεάζεται καταλυτικά από συγκεκριμένα πρόσωπα και όχι τόσο από ιδεολογίες και κόμματα. Το κόμμα φιλελευθέρων θα λάβει ποσοστό κοντά στον εθνικό μέσο όρο⁸⁵.

Τα εκλογικά αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο

Ο δεξιός χώρος πήγε στις βουλευτικές εκλογές 1950 εμφανώς διαιρεμένος σε εννέα κόμματα⁸⁶. Τα αποτελέσματα των εκλογών ήταν απογοητευτικά για το Λαϊκό κόμμα έχοντας στην ηγεσία του, τον Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, καθώς αν και αναδείχθηκε πρώτο κόμμα, συγκέντρωσε μόνο το 18,8% των ψήφων και 62 έδρες από τις 250. Στα δεξιά του, είχε εμφανιστεί η «Πολιτική Ανεξάρτητος Παράταξη» η οποία εξέφραζε τους υποστηρικτές της δικτατορίας του 1936 και εξασφάλισε το 8,1% των ψήφων και 15 έδρες⁸⁷. Μικρή επιρροή είχε καταγράψει και το νέο κόμμα του Σπύρου Μαρκεζίνη, που έλαβε το 2,5% των ψήφων και μία έδρα. Η «Δημοκρατική Παράταξη» σχήμα που υποστηρίχθηκε από το ΚΚΕ ψηφίστηκε από το 9,7% του εκλογικού σώματος και ανέδειξε 18 βουλευτές. Επρόκειτο για μια ελάχιστη καταγραφή της επιρροής των ηττημένων του Εμφυλίου⁸⁸.

Το μήνυμα των εκλογών όμως για συμφιλίωση και ανασυγκρότηση προήλθε από το χώρο του κέντρου. Το Κόμμα των Φιλελευθέρων υπό την ηγεσία του Σοφοκλή Βενιζέλου(γιός και πολιτικός κληρονόμος του Ελευθερίου Βενιζέλου) υπέστη φθορά από τη συμμετοχή του στις κυβερνήσεις συνασπισμού στην διάρκεια του εμφυλίου πολέμου και περιορίστηκε στο 17,2% των ψήφων και 56 έδρες. Αλλά και ο Γεώργιος Παπανδρέου, αν και είχε αποφύγει τη συμμετοχή του στις κυβερνήσεις συνασπισμού του 1947-49 και εμφανίστηκε ως φορέας ανανέωσης και ταυτόχρονα ως συνεπής αντικομμουνιστής δεν κατάφερε να συγκεντρώσει περισσότερο από το 10,7% των ψήφων και 35 έδρες, ενώ η εκλογική του δύναμη εντοπίζεται στην περιφέρεια και κυρίως, στη δυτική Ελλάδα.⁸⁹

Στις εκλογές της 5^{ης} Μαρτίου 1950 που διεξήχθησαν με το εκλογικό σύστημα της αναλογικής, εκλογικός νόμος

⁸⁵ *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, περιόδων 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

⁸⁶ Στα δεξιά κόμματα συμπεριλαμβάνεται και το Κόμμα του Ν. Ζέρβα λόγω του πολιτικού παρελθόντος του ως αρχηγός του ΕΔΕΣ αλλά κυρίως εξαιτίας της φιλομοναρχικής του τοποθέτησης. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 105.

⁸⁷ Πρόκειται για τους Κ. Κοτζία, Κ. Μανιαδάκη, Θ. Τουρκοβασίλη. Νικολακόπουλος Η. *Καχεκτική δημοκρατία*. ο.π., σ.104. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4,σ.28-30

⁸⁸ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ.121-124

⁸⁹ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ.117

54493/32 όπως τροποποιήθηκε από τον Α.Ν 1020/46, προσήλθαν στις κάλπες ήταν 1.696.146, που προέρχονταν από 39 εκλογικές περιφέρειες και τα έγκυρα ψηφοδέλτια ήταν 1.688.923. Το σύνολο των εδρών ήταν 250 και ο νόμιμος πληθυσμός της χώρας 7.395.219⁹⁰

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
ΛΑΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	317.312	18,80%	62
ΚΟΜΜΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	291.083	17,24%	56
ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΚΕΝΤΡΟΥ	277.739	16,44%	45
ΚΟΜΜΑ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ	180.185	10,67	35
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΙΣ	163.824	9,70	18
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ	137.618	8,15	16
ΜΕΤΩΠΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΑΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ	88.979	5,27%	7
ΕΘΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΑΔΟΣ	61.575	3,65%	7
ΠΑΡΑΤΑΞΗ ΑΓΡΟΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ	44.308	2,62%	3
ΝΕΟΝ ΚΟΜΜΑ	42.157	2,50%	1
ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΛΑΟΥ	26.925	1,59%	0
ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΧΙΤΩΝ	14.256	0,84%	0
ΚΟΜΜΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ	9.132	0,54%	0
ΚΟΜΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	8.260	0,49%	0
ΚΟΜΜΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	3.087	0,18%	0
ΣΥΜΠΡΑΞΙΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ&ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΠΟΛ. ΑΝΑΝΕΩΣΕΩΣ	2.191	0,13%	0
ΚΟΜΜΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΙΣΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ	157	0,01%	0
ΕΘΝΙΚΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΚΟΜΜΑ ΑΝΑΠΗΡΩΝ&ΘΥΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ	145	0,01%	0
ΕΡΓΑΤΟΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΑΔΟΣ	97	0,01%	0
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΟΜ. ΕΛΛΑΔΟΣ	42	0	0
ΕΘΝΙΚΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΑΔΟΣ	20	0	0
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	0	0	0
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛ. ΛΑΟΥ	0	0	0
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	0	0	0
ΕΘΝΙΚΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	0	0	0
ΚΟΜΜΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΙΣΟΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	0	0	0
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ	0	0	0

Μετά της εκλογές και έπειτα από διαπραγματεύσεις και έντονες πιέσεις, σχηματίστηκε κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Σοφοκλή Βενιζέλο⁹¹ στις 23

⁹⁰ www.greeklaws.com/pubs/uploads/word/1035.doc, *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών*, αποτελέσματα εκλογών 1950, σ. 89.

⁹¹ Για την ενέργεια του αυτή θα κατακριθεί έντονα από τους Πλαστήρα και Παπανδρέου. Βλ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΣΤ, σ. 172-173

Μαρτίου 1950 . Η κυβέρνηση αυτή, τελικά παραιτήθηκε στις 14 Απριλίου αφού παρά τις προσπάθειες του Σ. Βενιζέλου δεν κατάφερε να εξασφαλίσει την υποστήριξη της Βουλής. Στις 15 Απριλίου ορκίστηκε νέα κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Νικόλαο Πλαστήρα.

Ο Νικόλαος Πλαστήρας παραιτήθηκε στις 18 Αυγούστου 1950, ύστερα από διαφωνία με τον Σοφοκλή Βενιζέλο για τα «μέτρα επιείκειας» ο οποίος υπονόμευε διαρκώς την κυβέρνηση, με πράξεις και δηλώσεις του. Στις 23 Αύγουστου 1950, ορκίστηκε κυβέρνηση με Πρωθυπουργό το Σ. Βενιζέλο, ωστόσο παραιτήθηκε λίγες ημέρες αργότερα, ύστερα από την καταψήφιση της από την Βουλή στις 9 Σεπτεμβρίου. Στις 13 Σεπτεμβρίου 1950, ορκίστηκε νέα κυβέρνηση συνεργασίας μεταξύ των Φιλελευθέρων, των Λαϊκών και του Παπανδρέου, ύστερα από συστάσεις του Βασιλέως. Η κυβέρνηση του Σ. Βενιζέλου παραιτήθηκε στις 2 Νοεμβρίου, έπειτα από διαφωνία του Σ. Βενιζέλου με τον Κ. Τσαλδάρη, με αιτία τα οικονομικά σκάνδαλα που ξέσπασαν σε βάρος του Λαϊκού Κόμματος. Στις 3 Νοεμβρίου ορκίστηκε νέα κυβέρνηση συνεργασίας Φιλελευθέρων και Γ. Παπανδρέου, με Πρωθυπουργό το Σοφοκλή Βενιζέλο⁹². Η κυβέρνηση Σ. Βενιζέλου θα έχει και την ευθύνη διεξαγωγής των εκλογών της 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1951 με παραιτήσεις κάποιων Υπουργών (Παπανδρεϊκοί) και ορκωμοσία υπηρεσιακών Υπουργών ύστερα από συστάσεις του Βασιλέως⁹³. Στις 28 Ιουλίου η κυβέρνηση Βενιζέλου, θα παραιτηθεί και θα αναλάβει υπηρεσιακή κυβέρνηση⁹⁴(ανέλαβαν μερικά υπουργεία υπηρεσιακοί υπουργοί, ενώ πρωθυπουργός παρέμεινε ο Σ. Βενιζέλος) για την διεξαγωγή εκλογών. Οι εκλογές ορίστηκαν για τις 9 Σεπτεμβρίου και με την ανακοίνωση των εκλογών ο Παπάγος εξέφρασε την επιθυμία του να συμμετέχει στις εκλογές.

---

⁹² Βλ. Η. Νικολακόπουλος, *καχεκτική δημοκρατία*, ο.π. σ.130. Γρηγοριάδης, ο.π., Τ. 4, σ.32-43

⁹³ Βλ. Η. Νικολακόπουλου, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ.133. Γρηγοριάδης, ο.π., Τ. 4, σ. 45-48, 84-87

⁹⁴ *Εφημερίδα Ελευθερία*, Τρίτη 31 Ιουλίου 1951, σ.4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Εκλογές 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1951

Πολιτικό πεδίο

Αμέσως μετά την ψήφιση του νέου εκλογικού νόμου σχηματίστηκε υπηρεσιακή Κυβέρνηση, η οποία στις 30 Ιουλίου 1951 δημοσίευσε το διάταγμα για την διάλυση της βουλής και την προκήρυξη εκλογών για τις εννέα Σεπτεμβρίου 1951. Οι εκλογές της 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1951 διεξήχθησαν με το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής. Στόχος του νέου εκλογικού συστήματος ήταν να ευνοηθούν άμεσα οι μεγάλοι κομματικοί σχηματισμοί, ώστε να εξασφαλισθεί η πολυπόθητη κυβερνητική σταθερότητα⁹⁵. Τον νέο εκλογικό νόμο στήριξαν το Λαϊκό Κόμμα και τα δύο Κόμματα του κέντρου που ευνοούνταν από το εκλογικό αυτό σύστημα έχοντας ως επιδίωξη να περιορίσουν τη δύναμή της Αριστεράς. Η ακυβερνησία οδήγησε στην είσοδο του Στρατάρχη Αλεξάνδρου Παπάγου, που είχε ηγηθεί του Εθνικού Στρατού κατά την τελευταία φάση του Εμφυλίου πολέμου στην πολιτική.

Λίγες ημέρες πριν την προκήρυξη εκλογών στις 6 Αυγούστου 1951 ο Α. Παπάγος ανακοίνωσε την ίδρυση του Ελληνικού Συναγερμού⁹⁶ στο οποίο προσχώρησαν το Νέο Κόμμα του Σ. Μαρκεζίνη και το ΛΕΚ⁹⁷. Ένα επιπλέον στοιχείο ήταν η σφοδρή αντιπαράθεση του Παπάγου με τον Βασιλιά που ξέσπασε αμέσως μόλις έγινε γνωστή η πρόθεση το να κατέβει στις εκλογές. Η συγκρότηση του Ε.Σ προκάλεσε την ανασύνταξη των δυνάμεων στον χώρο της δεξιάς και σε συνδυασμό με τον εκλογικό νόμο και επέφερε σημαντικές αλλαγές στους κομματικούς

---

⁹⁵ Ο νέος εκλογικός νόμος εισήγαγε για πρώτη φορά στην Ελλάδα ένα μικτό εκλογικό σύστημα, κύριο χαρακτηριστικό του οποίου ήταν οι υψηλοί φραγμοί που προέβλεπε για την είσοδο των κομμάτων στην Β' κατανομή με την προϋπόθεση ότι θα συγκεντρώνουν το 17% του συνόλου των ψήφων, ενώ ο ποσοστό ανέβαινε στο 20% αν επρόκειτο για συνασπισμούς κομμάτων. Στόχος του νέου εκλογικού νόμου ήταν να περιορίσει την εκπροσώπηση των μικρότερων κομμάτων και να εξασφαλίσει αναλογική περίπου κατανομή για τους κομματικούς σχηματισμούς που θα συμμετείχαν στην Β' κατανομή. Στα μεταγενέστερα εκλογικά συστήματα που είχαν την ίδια ονομασία της ενισχυμένης αναλογικής διαφοροποιούνταν σε σχέση με τον ν. 1878/1951 καθώς είχαν ως πρωταρχικό τους στόχο την προνομή σε έδρες του πρώτου κόμματος. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 132. . Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 90-96

⁹⁶ Το όνομα της πολιτικής κίνησης του στρατηγού Παπάγου ανακοινώθηκε από το πολιτικό του γραφείο στις 6 Αυγούστου 1951, που είχε τον τίτλο «Ελληνικός Συναγερμός». Το σήμα του νέου κόμματος θα ήταν η φωτογραφία του Παπάγου. Στην ιδρυτική διακήρυξη του κόμματος, φαίνεται να επιθυμεί να γεφυρωθεί το χάσμα βενιζελικών-αντιβενιζελικών. Παράλληλα ανακοινώθηκε η προσχώρηση αρκετών βουλευτών του Λαϊκού κόμματος στο νέο κόμμα. Ακόμη τα κόμματα ξεκίνησαν την ανακοίνωση των υποψηφίων βουλευτών, όπου με τους φιλελεύθερους θα κατέβει και ο Ε. Τσουδερός. Εφημερίδα Εμπρός Τρίτη 7 Αυγούστου 1951, σελ. 1, τίτλος άρθρου Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΠΑΠΑΓΟΥ ΕΛΑΒΕ ΤΗΝ ΕΠΩΝΥΜΙΑΝ «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ» και εφημερίδα Ελευθερία, σ. 1, 4.

⁹⁷ Τα Λαϊκό Ενωτικό Κόμμα δημιουργήθηκε το Νοέμβριο του 1950, ύστερα από τη διάσπαση του Λαϊκού κόμματος με συναρχηγούς τον Στ. Στεφανόπουλο Π. Κανελλόπουλο και μεγάλο αριθμό βουλευτών που έφυγαν από το Λαϊκό Κόμμα. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 134. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ.52-53

σηματισμούς. Ως αποτέλεσμα ήταν η σημαντική μείωση των Κομμάτων που κάλυψαν με συνδυασμούς το σύνολο της χώρας. Οι πέντε κομματικοί συνδυασμοί που συμμετείχαν στις εκλογές στο σύνολο της επικράτειας ήταν οι εξής.⁹⁸

1. Ο Ελληνικός Συναγερμός(Ε.Σ) με αρχηγό τον Α. Παπάγο που ενσωμάτωσε μικρότερους κομματικούς σχηματισμούς της δεξιάς. Ωστόσο οι πολιτευτές που προέρχονταν από το Λαϊκό Κόμμα αποτελούσαν το βασικό κορμό του Ε.Σ.

2. Το Λαϊκό Κόμμα (Λ.Κ) με αρχηγό τον Κωνσταντίνο Τσαλδάρη, το οποίο εξακολουθούσε να διατηρεί μεγάλο αριθμό στελεχών και βουλευτών σε σχέση με τις εκλογές του Μαρτίου του 1950 παρά την διάσπαση του. Με το Λ.Κ. συνεργάστηκαν όλη σχεδόν οι αρχηγοί και πολλοί πολιτευτές των μικρών δεξιών κομμάτων που συμμετείχαν στις εκλογές του 1950.

3. Το Κόμμα Φιλελευθέρων(ΚΦ), με αρχηγό τον Σοφοκλή Βενιζέλο, στο οποίο είχαν προσχωρήσει το Εθνικό Κόμμα Ελλάδος του Ζέρβα και ο Εμμανουήλ Τσουδερός με μερικούς βουλευτές του ΔΠΚ, που είχαν αποχωρήσει από την ΕΠΕΚ.

4. Η Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου ΕΠΕΚ), αρχηγό τον Ν. Πλαστήρα που πλέον αποτελούσε ενιαίο κόμμα και όχι συνασπισμό.

5. Η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά(ΕΔΑ), με αρχηγό τον Ιωάννη Πασσαλίδη. Η ΕΔΑ αποτέλεσε έως το 1967 το νόμιμο κομματικό φορέα της Αριστεράς. Δημιουργήθηκε την 1^η Αυγούστου 1951 από την συνένωση έξι πολιτικών σχηματισμών (του Δημοκρατικού Συναγερμού, του Σοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδος, με πρόεδρο των Ι. Πασσαλίδη, του Κόμματος Αριστερών Φιλελευθέρων, με αρχηγούς τους Στ. Χατζήμπεη και Νεόκ. Γρηγοριάδη, του Δημοκρατικού Ριζοσπαστικού Κόμματος, του Μιχάλη Κύρκου, της Δημοκρατικής Ενώσεως, με επικεφαλής τον Στυλ. Κρητικά και της Ενώσεως Δημοκρατικών Αριστερών με επικεφαλής τον Ι. Κοκορέλη. «η ΕΔΑ⁹⁹ εκπροσωπούσε το ίδιο ακριβώς πολιτικό φάσμα μ' εκείνο που κάλυπταν τα κόμματα που συμμετείχαν ή συνεργάζονταν στενά με το ΕΑΜ, μέχρι τα τέλη του 1947. Ουσιαστικά όμως, τον κύριο κορμό της ΕΔΑ, σε επίπεδο στελεχικού δυναμικού και λαϊκής βάσης, τον αποτελούσε το εκτός νόμου Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, γεγονός που αμέσως και στο κρίσιμο ζήτημα της διαμόρφωσης των ψηφοδελτίων με συμμετοχή εξόριστων και κρατούμενων στελεχών του ΚΚΕ. Στο ζήτημα αυτό μάλιστα, τα συνδεδεμένα με το ΚΚΕ στελέχη επέμεναν να είναι επίσης υποψήφιοι ο (υπόδικος) Ν. Μπελογιάννης και ο (παράνομος) Ν. Πλουμπίδης, υποψηφιότητες που όμως δεν έγιναν τελικά αποδέκτες από τα υπόλοιπα κόμματα που συμμετείχαν στην ΕΔΑ. Ανεξάρτητα πάντως από τις αρχικές τριβές ανάμεσα στο ΚΚΕ και το πολιτικό μέτωπο που εκπροσωπούσε η ΕΔΑ κατά την πρώτη φάση της ανάπτυξης της (1951-1956), η δημιουργία και η απήχηση της συνέβαλαν στο αναπροσανατολισμό της πολιτικής του ΚΚΕ, το οποίο από τα τέλη του 1951 εγκατέλειψε οριστικά την τακτική των

⁹⁸ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία.*, ο.π., σ. 134-135. Γρηγοριάδης, ο.π., Τ.Γ. σ., 66-68, 89-91

⁹⁹ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία.*, ο.π., σ. 136. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 98, 102-105

«μικρών παρτιζάνικων τμημάτων, τη σποραδική δράση των οποίων συντηρούσε επί δύο χρόνια μετά το τέλος του Εμφυλίου».

Η εκλογική αναμέτρηση στην εκλογική περιφέρεια

Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας

Με την προκήρυξη των εκλογών ξεκίνησαν και στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων- Θεσπρωτίας οι προεκλογικές ζυμώσεις για την κατάρτιση των ψηφοδελτίων των Κομμάτων. Οι υποψήφιοι άρχισαν την περιοδεία στις πόλεις και τα χωριά της περιφέρειας με προεκλογικές ομιλίες.

Στις 29 Αυγούστου 1951 επισκέφθηκε την πόλη των Ιωαννίνων ο αρχηγός των Φιλελευθέρων Σοφοκλής Βενιζέλος, ο οποίος, σύμφωνα με την εφημερίδα Κήρυξ *«έτυχε ενθουσιώδους υποδοχής και το πλήθος του συγκεντρωμένου κόσμου προεξοφλούσε την επερχόμενη νίκη»*. Στην ομιλία του στο κινηματοθέατρο «Ορφέας», ο Βενιζέλος τόνισε την συμβολή του Κόμματος των Φιλελευθέρων στην πολιτική και οικονομική ανόρθωση της χώρας και τάχθηκε εναντίον των Κομμάτων του Παπάγου και του Πλαστήρα, τα οποία χαρακτήρισε Προσωποπαγή, χωρίς διάρκεια και συνοχή. Ειδικά για των Κομματικό σχηματισμό του Παπάγου εξέφρασε την άποψη ότι *«θα ήταν δυστύχημα για των τόπο εάν πετύχει στις εκλογές»*.¹⁰⁰ Στην αρχή της ομιλίας του ο Βενιζέλος απηύθυνε χαιρετισμό προς το λαό των Ιωαννίνων και συνέχισε *«περιέβαλα στην περιοδεία μου τα Ιωάννινα διότι η Ήπειρος υπήρξε ανέκαθεν η ακρόπολις του Φιλελευθερισμού. Φιλοδοξώ να την περιβάλλω δια της κρατικής στοργής, της οποίας τόση ανάγκη έχει και περισσότερο κατόπιν της ενώσεως μας μετά του κόμματος του κ. Ζέρβα. Με τον κ. Πλαστήρα μας συνδέει παλαιά φιλία αλλά νομίζω ότι δεν είχε κανένα δικαίωμα να διασπάσει το Κόμμα των Φιλελευθέρων, με την δικαιολογία ότι δήθεν έχει προοδευτικότερες τάσεις.*

Εάν τιμήσετε δια της ψήφου σας το Κόμμα των Φιλελευθέρων, έχει τα στελέχη και την δυνατότητα να σχηματίσει κυβέρνηση δυνάμενη να φέρει εις πέρας το βαρύ έργο της ανορθώσεως της χώρας. Η κυβέρνηση έχει εις το ενεργητικό της τα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα του Στρυμώνος, του Αράχθου και ακόμη του Λούρου και του Αχέρωντος, τα οποία θα δώσουν στον Ηπειρωτικό λαό φθινό ρεύμα.

Εφροντίσαμε να τονώσουμε την αυτοδιοίκηση, και δώσαμε εργασία εις τους άεργους δια του προγράμματος «Πρόνοιας Εργασίας». Διαθέσαμε τεράστια ποσά για την ανοικοδόμηση και ετοιμάζουμε ευρύ πρόγραμμα για την λαϊκή στέγη και την επέκταση των κοινωνικών ασφαλίσεων στους αγρότες. Ασκήσαμε τίμια και ακομμάτιστον διοίκηση και καταδικάσαμεν πάντοτε τον παρεμβατισμό και την Συναλλαγή».

Παράλληλα οι υποψήφιοι του Κόμματος των φιλελευθέρων συνέχιζαν την προεκλογική μάχη του σταυρού. Στα πλαίσια της προεκλογικής τους εκστρατείας, οι υποψήφιοι των Φιλελευθέρων Ε. Αβέρωφ και Ν. Ζέρβας επισκέφθηκαν του νόμο Θεσπρωτίας στις 5 και 6 Σεπτεμβρίου και περιόδευσαν στην Ηγουμενίτσα, Φιλιάτες και την Παραμυθιά. Σε όλα τα μέρη ο λαός τους υποδέχτηκε με ενθουσιασμό,

¹⁰⁰ *Εφημερίδα Κήρυξ, Πέμπτη 30 Αυγούστου 1951.*

σύμφωνα με την εφημερίδα *Κήρυξ*, η οποία τασσόταν ολοφάνερα υπέρ των Φιλελευθέρων.¹⁰¹ Ωστόσο σύμφωνα με την εφημερίδα *Εθνικός Αγών*, ο Ζέρβας συνάντησε την αντίδραση των Θεσπρωτών για την εγκατάλειψη και την προσχώρηση στους Φιλελεύθερους και αντιμετωπίστηκε με αδιαφορία¹⁰². Χαρακτηριστικά τονίζεται πως όταν ο Ζέρβας επιχείρησε να επιτεθεί υβριστικά κατά του Παπάγου προκάλεσε την οργή του λαού. Ο ανταποκριτής της Εφημερίδας *Εθνικός Αγών* από την Ηγουμενίτσα αναφέρει σχετικά: Έφθασε σήμερα εις την πόλιν μας ο υπουργός Δημ. Έργων και υποψήφιος των Φιλελευθέρων κ. Ζέρβας. Τόσο κατά την διαδρομή του μέχρι την Παραμυθιά, όσο και ενταύθα ο στρατηγός δεν συνάντησε παρά την ψυχρότητα και αδιαφορία του λαού. Οι Θεσπρωτοί αντί υποδοχής των έφεραν σε δυσχερή θέσιν με τα ενοχλητικά τους ερωτήματα: « που ήσουν στρατηγέ τόσον καιρό, δεν κοιτάς τα χάλια του δρόμου μας, τώρα μας θυμήθηκες».

Ο ομιλών από του κέντρου Παρούση κ. Ζέρβας μη έχων τίποτε το συγκεκριμένον να επιδείξει εις Θεσπρωτίαν ως έργον του, κατά την διάρκεια της υπουργίας του, άρχισε να χύνει το δηλητήριο κατά του στρατηγού Παπάγου. Επι μακρόν ο λόγος του εστρέφετο κατά της πολιτικής κίνησης του στρατάρχου. Ο λαός μη δυνάμενος εμφανώς να εκδηλώσει λόγο των μέτρων ασφάλειας την αποδοκιμασία του περιορίσθηκε σε παθητική στάση.

Ο ομιλητής αντιληφθείς ότι τα συνθήματα του δεν εύρισκαν απήχηση άρχισε να βάλλει κατά του υποψηφίου του Συναγερμού, Θεσπρωτού κ. Φ. Πιτούλη, η κάθοδος του οποίου αποξενώνει το Κόμμα των Φιλελευθέρων και από τους λίγους οπαδούς του Ζέρβα».

Παρακάτω, παρατίθενται αναλυτικά οι συνδυασμοί των κομμάτων στους νομούς Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας¹⁰³.

ΕΠΕΚ: Αυγερόπουλος Βασίλειος, Γιώγος Γεώργιος, Κατσαδήμας Σπύριδων, Κοντόρος Κ., Μελανίδης Γεωρ., Μελάς Αλ., Μέρζιος Δ., Παλάσκας Γεωρ., Πρίντζος Ιωάν., Τζαμίχας Γ.

Λαϊκό Κόμμα: Κρυστάλλης β., Κατσιμήτρος Χ., Κωνσταντινίδης Γ., Συρμακέσις Σ., Τουμπούρος Γ., Δρόσος Γ., Μιχαηλίδης Κ., Γιαννόπουλο Θ., Ουτόπουλος Β., Ζαούτης Κ.

Ελληνικός Συναγερμός: Δερδεμέζης Ανδρ., Δημάρατος Σ., Ζώτος Ευαγ., Καζατζής Νικ., , Κωνσταντινίδης Αγαθ., Μητροκώστας Σπ., Παπαπέτρου Ι., Πιτούλης Φ., Τζάλλας Αριστοφ., Χρυσόχοου Αλεξ.

Φιλελεύθεροι: Αβέρωφ Ευαγ., Αθανασίου Ν., Βενέτης Στ., Ζέρβας Ναπ., Ιωάννου Δημ., Μπάρδας Γ., Μπέμπης Π., Οικονόμου Δ., Τσόγκας Χ., Φρόντζος Κ., Συνολικά οι ανακηρυχθέντες υποψήφιοι από το Πρωτοδικείο Ιωαννίνων διαφόρων κομμάτων¹⁰⁴ : Φρόντζος Κ., Ζιώγας Κ., Ιωάννου Δ., Πιτουλής Φ., Αβέρωφ Ε.,

¹⁰¹ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 6 Σεπτεμβρίου

¹⁰² *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, Παρασκευή 7 Σεπτεμβρίου 1951

¹⁰³ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 18/08/1951

¹⁰⁴ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 23 Αυγούστου 1951

Τσόγκας Χ., Μπέλλος Γ., Κωνσταντινίδης Γ., Ζαούσης Κ., Τουμπούρος Γ., Δρόσος Γ., Συρμακέσις Σωτ., Κατσιμήτρος Χαρ., Μιχαηλίδης Κ., Οικονόμου Δ., Αθανασίου Ν., Μπάρδας Γ., Ουτόπουλος Β., Τζάλλας Αριστοφ., Κόνδωρος Κ., Παλάσκας Γ., Κατσαδήμας Σπύρ., Μερτζιός Δ., Μελανίδης Γ., Γώγος Γεώργιος, Αυγερόπουλος Β., Γιαννόπουλος Θεοδ., Δημάρατος Σωκρατ., Παπαπέτρου Ι., Μητροκώστας Σπυρ., Κωνσταντινίδης Αγαθοκλ., Χρυσόχοου Αλεξ., Πρίντζος Ι., Τζαμίχας Γεώρ., Μελάς Αλέξ., Κρυστάλλης βας., Παπανικολάου Λεων., Καζαντζής Ν., Ζώτος Ευαγ., Πανούρης Σταυρ., Μπέμπης Πετρ., Δερδεμέζης Α., Ζέρβας Ν., Βενέτης Στ., Τσαμαδός Ν., Παπαχρήστου Ηρ., Σιμιντζής Ιωαν., Παπακωνσταντίνου Δ., Φώτσης Γ., Λούλης Αλκιβ.

Με την ανακήρυξη των υποψηφίων Βουλευτών στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων Θεσπρωτίας ο προεκλογικός αγώνας εντάθηκε. Οι υποψήφιοι άρχισαν την περιοδεία στα χωριά, με σκοπό μέσα από τις ομιλίες τους να καταστήσουν σαφές και να αναλύσουν το πρόγραμμα των κομμάτων τους, ενώ παράλληλα αφουγκράζονταν τους πολίτες για τα ζητήματα της περιοχής και έδιναν υποσχέσεις για την επίλυσή τους. Σύμφωνα με την Εφημερίδα Εθνικός Αγών ο Ηπειρωτικός λαός εξέφραζε την εμπιστοσύνη του για την πολιτική κίνηση του Παπάγου και *«τα μηνύματα ήταν ενθουσιώδη από τις προεκλογικές συγκεντρώσεις των υποψηφίων του Ελ. Συναγερμού. Οι αγροτικοί πληθυσμοί τάσσονταν ανεπιφύλακτα στο πλευρό του Στρατηγού και δήλωναν αφοσίωση στο πρόσωπό του»*¹⁰⁵.

Στην Θεσπρωτία, η περιοδεία των υποψηφίων του Ελ. Συναγερμού είχε πολύ μεγάλη ανταπόκριση, με τον λαό να φωνάζει συνθήματα: *«όλοι με των Παπάγο, κάτω ο παλαιοκομματισμός»*. Ο ανταποκριτής της εφημερίδας Εθνικός Αγών, αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Ουδέποτε άλλοτε ο Θεσπρωτικός λαός εξεδήλωσε τόσο αυθορμήτως το συναίσθημα της αφοσίωσης και εμπιστοσύνης το οποίο τρέφει στο πρόσωπο του νικητού των δύο πολέμων στρατάρχου Παπάγου και τους υποψηφίους του συνδυασμού Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας.*

*Η εμφάνιση των υποψηφίων στο ακριτικό Φιλιάτι ενθουσίασε τους κατοίκους οι οποίοι προσήλθαν αθρόα για να ακούσουν τους ομιλητές και να συμβάλουν στην επιτυχία της νέας κίνησης. Προς τους συγκεντρωθέντες μίλησαν οι υποψήφιοι κ. Φ. Πιτούλης, Ε. Ζώτος, Αρ. Τζάλλας και Ν. Καζαντζής. Τόσο ζωηραί ήταν οι εκδηλώσεις του πλήθους υπέρ του Συναγερμού, ώστε επι διάστημα οι υποψήφιοι δεν ήταν δυνατό να συνεχίσουν την ομιλία τους»*¹⁰⁶. *Οι κατά την ίδια στιγμή ομιλούντες εις άλλον χώρο υποψήφιοι της ΕΠΕΚ έμειναν άνευ ακροατηρίου.»*

Αναφορικά με την επίσκεψη των υποψηφίων του Ε.Σ. στην Ηγουμενίτσα και την Παραμυθιά, περιγράφεται η θερμή υποδοχή τους σε όλα τα χωριά που επισκέφτηκαν από τους οι κάτοικους. Στην εφημερίδα Εθνικός Αγών, γίνεται σαφής δήλωση της πεποίθησης ότι ο συναγερμός θα συγκεντρώσει στην Θεσπρωτία το 70% των ψήφων. Στη Παραμυθιά οι υποψήφιοι του Συναγερμού σύμφωνα με τον

¹⁰⁵ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 26/08/1951

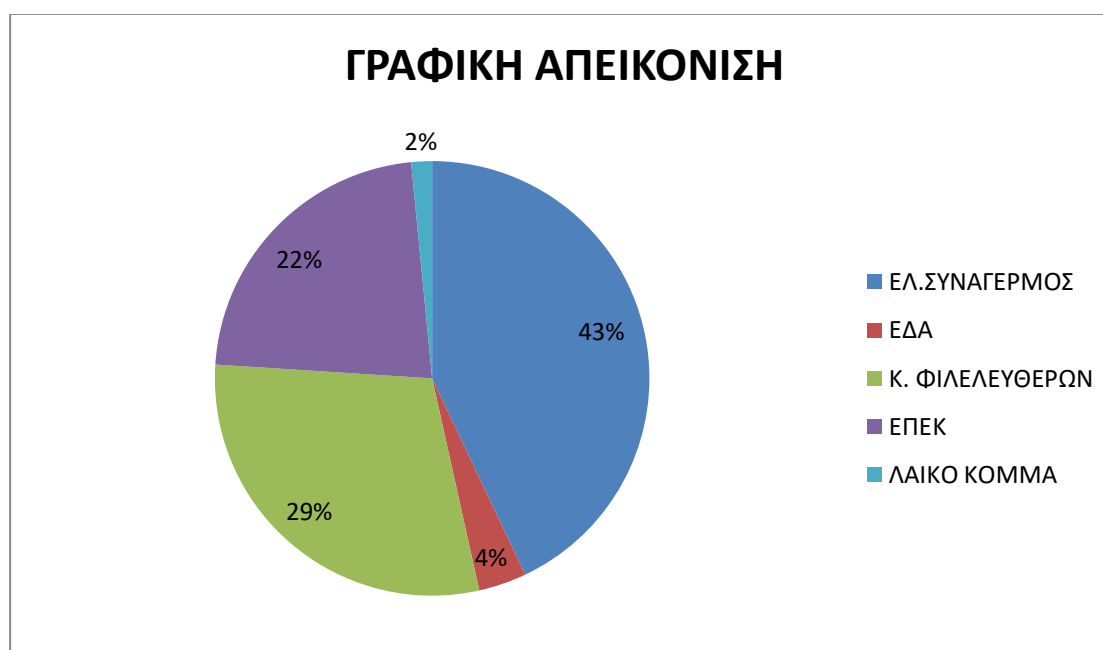
¹⁰⁶ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 01/09/1951

ανταποκριτή της εφημερίδας όπως και σε ολόκληρη την Θεσπρωτία έτυχαν ενθουσιώδους υποδοχής. Οι υποψήφιοι Τζάλλας Α. Πιτούλης Φ., Δερδεμέζης Α., μίλησαν για την σημασία της νέας κίνησης του Παπάγου κερδίζοντας τις επευφημίες του λαού. Αντίθετα οι υποψήφιοι της ΕΠΕΚ συναντούν παντού δυσφορία, ενώ το Κόμμα των Φιλελευθέρων έχανε διαρκώς έδαφος.¹⁰⁷

Τα εκλογικά αποτελέσματα στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας

Οι εκλογές διεξήχθησαν σε κλίμα ηρεμίας σύμφωνα με την εφημερίδα ΚΗΡΥΞ.¹⁰⁸ Στις κάλπες προσήλθαν 35.034 ψηφοφόροι. Τα αποτελέσματα των εκλογών (χωρίς τα στρατιωτικά) στους δύο νομούς Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας έχουν ως εξής¹⁰⁹:

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
ΕΛ. ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ	14.997	42,806%	4
Κ. ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	10.300	29,4%	2
ΕΠΕΚ	7.883	22,5%	2
ΕΔΑ	1.246	3,55%	0
ΛΑΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	540	1,54%	0

Στο νομό Θεσπρωτίας, χωρίς τα στρατιωτικά τμήματα, πρώτοι σε σταυρούς προτίμησης ήταν οι εξής υποψήφιοι βουλευτές: Αθανασίου Ν. 2.104, Πιτούλης Φ. 1.890, Γιώγος Γ. 730, Ζώτος Ε. 630, Μελάς Α. 373, Αβέρωφ Ε. 791, Δερδεμέζης Α.

¹⁰⁷ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 02/09/1951

¹⁰⁸ Εφημερίδα Κήρυξ, Τρίτη 11 Σεπτεμβρίου 1951, σ. 1.

¹⁰⁹ Εφημερίδα Κήρυξ, 11 Σεπτεμβρίου 1951, χωρίς τα στρατιωτικά τμήματα.

372.¹¹⁰ Στο νομό Ιωαννίνων πρώτοι σε σταυρούς προτίμησης ήταν οι: Αβέρωφ Ε., Ιωάννου Δ., (Φιλελεύθεροι), Ελ. Συναγερμό: Δερδεμέζης Α., Κωνσταντινίδης Αγαθ., Ζώτος Ε., ΕΠΕΚ: Μελανίδης Γ., Παλάσκας Γ.

Οι σταυροί προτίμησης από το Κόμμα των Φιλελευθέρων

Αβέρωφ Ε. : 6.250 (Ιωάννινα: 5459-Θεσπρωτία: 791)

Ιωάννου Δ. : 4.199 (Ιωάννινα: 4113-Θεσπρωτία: 36)

Αθανασίου Ν. : 3191 (Ιωάννινα: 1087-Θεσπρωτία: 2104)

Ζέρβας Ν. : 2155 (Ιωάννινα: 1827-Θεσπρωτία: 328)

Τσόγκας Χ. : 2191 (Ιωάννινα: 2066-Θεσπρωτία: 125)

Φρόντζος Κ. : 1895 (Ιωάννινα: 1856-Θεσπρωτία: 39)

Μπέμπης Π.: 1591 (Ιωάννινα: 712-Θεσπρωτία: 879)

Πανούρης Π.: 1377(Ιωάννινα: 1312-Θεσπρωτία: 65)

Μπάρδας Γ.: 665 (Ιωάννινα: 621-Θεσπρωτία: 34)

Οικονόμου Δ.: 613 (Ιωάννινα: 547-Θεσπρωτία: 66)¹¹¹

Ελληνικός Συναγερμός (Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας)

Πρώτος σε σταυρούς προτίμησης ο Α. Δερδεμέζης, (7.280)ακολούθησαν Κωνσταντινίδης Α. (4.680) , Ζώτος Ε. (4.380) Πιτούλης Φ. (3.535), Τζάλλας 3.082¹¹²

Τα στρατιωτικά

Τα συνολικά στρατιωτικά ψηφοδέλτια των νομών Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας: 9.393¹¹³

Ελληνικός Συναγερμός: 4.894

ΕΠΕΚ: 2.063

Κόμμα Φιλελευθέρων: 1.125

Λαϊκό Κόμμα: 772

ΕΔΑ: 172

Τα υπόλοιπα ψηφοδέλτια ήταν άκυρα ή τα έλαβαν αλλά μικρότερα

---

¹¹⁰ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 13/09/1951, από τα αποτελέσματα των εκλογών, στην εκλογική περιφέρεια, Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας φαίνεται ότι μερικοί υποψήφιοι, έχουν κοινό, που τους ακολουθεί, στις επιλογές τους, να πολιτεύονται με διαφορετικά κόμματα(Ιωάννου Δ., Πιτούλης Φ.), όπως και η επιρροή σε τοπικό επίπεδο.

¹¹¹ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 13/09/1951 και τα στρατιωτικά εκλογικά τμήματα.

¹¹² *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 12/09/1951, 13/9/1951, 26/9/1951. Η τελική κατάταξη των Βουλευτών του Ε. Συναγερμού ήταν Δερδεμέζης Α. Κωνσταντινίδης Αγαθοκλής, Ζώτος Ευάγγελος, από την α' κατανομή και ο Πιτούλης Φώτιος από την β' κατανομή.

¹¹³ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 14/09/1951

κόμματα. Φαίνεται από τα αποτελέσματα ότι το νέο δεξιό, συντηρητικό, ως προς της αρχές του Κόμμα εξέφραζε αρκετά τους στρατιωτικούς.

Τα τελικά εκλογικά αποτελέσματα στην Περιφέρεια Ιωαννίνων Θεσπρωτίας ήταν τα εξής: Ψήφισαν συνολικά 42.399 πολιτικά και στρατιωτικά. Τα αποτελέσματα των τριών Πρώτων Κομμάτων ήταν Ελλ. Συναγερμός 19.424, Φιλελεύθεροι: 11.225, ΕΠΕΚ: 9.908¹¹⁴, ΕΔΑ, 1.480

Η κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών στην περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας

Ελληνικός Συναγερμός: Δερδεμέζης Α., Ζώτος Ευαγ., Κωνσταντινίδης Αγαθ. , Πιτούλης Φ.

Κόμμα Φιλελευθέρων: Αβέρωφ Ευάγγελος, Ιωάννου Δ.

ΕΠΕΚ :Μελανίδης Γ., Παλλάσκας Γ.,¹¹⁵.

Οι βουλευτές που εξελέγησαν με το ψηφοδέλτιο του Ελλ. Συναγερμού, στις προηγούμενες εκλογές του 1950 συμμετείχαν σε διαφορετικά κόμματα. Ο Α. Δερδεμέζης στο Λαϊκό Κόμμα, ο Ε. Ζώτος στο ΕΚΕ, ο Αγ. Κωνσταντινίδης και ο Φ. Πιτούλης στο Κόμμα Παπανδρέου. Παρατηρείται έτσι ο πολιτικός ελιγμός των υποψηφίων προκειμένου να εξασφαλίσουν την εκλογή τους , ενώ γίνεται φανερή η επιρροή που άσκησε η κάθοδος του Παπάγου στην αναδιάταξη και του τοπικού πολιτικού σκηνικού.

Σύγκριση εθνικών και τοπικών αποτελεσμάτων

Συγκρίνοντας την εκλογική επιρροή των κυριότερων κομματικών σχηματισμών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο παρατηρούμε σημαντικές μεταβολές. Πιο αναλυτικά η παρουσία του Παπάγου επέφερε σημαντικές ανακατατάξεις βλέποντας ότι τα ποσοστά του Ε.Σ. παρουσιάζονται αυξημένα σε σύγκριση με τον πανελλαδικό μέσο όρο. Ωστόσο τα δύο κόμματα του Κέντρου ξεπερνάνε το 50% των ψήφων, ποσοστό που είναι αρκετά υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο. Σε ότι αφορά το κόμμα Φιλελευθέρων, η αύξηση των ποσοστών του σχεδόν 10 μονάδες από τον εθνικό μέσο όρο μπορεί να εξηγηθεί από την παρουσία στο συνδυασμό του κόμματος αρκετών στελεχών του Ε.Κ.Ε.. Αντίθετα η ΕΔΑ και το Λαϊκό κόμμα βρίσκονται πολύ χαμηλότερα από το ποσοστό που έλαβαν πανελλαδικά. Ιδιαίτερα αναφορικά με το Λαϊκό κόμμα παρατηρούμε ότι η επιρροή ουσιαστικά εκμηδενίστηκε¹¹⁶.

Τα εκλογικά αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο

Τα αποτελέσματα των εκλογών θα αναδείξουν περίπου ισοδύναμες τις δύο

¹¹⁴ Εφημερίδα Κήρυξ, 26/09/1951

¹¹⁵ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 13/10/1951, Εφημερίδα Κήρυξ, 20/10/1951. Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1929-1974, Βουλή των Ελλήνων, Εθνικό τυπογραφείο 1977.

¹¹⁶ Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, περιόδων 1946-1974, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

μεγάλες παρατάξεις (Δεξιάς- Κέντρου) με μικρή, όμως σαφής υπεροχή του Κέντρου. Νικητής των εκλογών ασφαλώς αναδείχθηκε ο Παπάγος με το κόμμα του Ελληνικός Συναγερμός συγκέντρωσε το 36,53% των ψήφων και 116 έδρες¹¹⁷ από τις 258, χωρίς να πετύχει αυτοδυναμία. Τα κόμματα του κέντρου¹¹⁸ διατήρησαν τις δυνάμεις τους με την ΕΠΕΚ του Πλαστήρα να έρχεται δεύτερο κόμμα συγκεντρώνοντας το 23,49% των ψήφων και 75 έδρες και το κόμμα των Φιλελευθέρων του Σοφοκλή Βενιζέλου, 19,04% των ψήφων και 57 έδρες. Τα δύο κόμματα του κέντρου έχουν οριακή πλειοψηφία στη βουλή με 132 έδρες, ωστόσο στο κέντρο η διάσπαση παραμένει, καθώς ήταν νωπές ακόμη οι αντιπαραθέσεις και οι αλληλοκατηγορίες μεταξύ των τριών αρχηγών, Πλαστήρα, Βενιζέλου, Παπανδρέου, ο οποίος δεν κατάφερε να εισέλθει στη βουλή.

Στις εκλογές η ΕΔΑ θα συγκεντρώσει το 10,57% και 10 έδρες. Σημαντική και η επιτυχία της ΕΔΑ στο μετεμφυλιακό κλίμα. Στις βουλευτικές εκλογές της 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1951 που διεξήχθησαν με το εκλογικό σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής, εκλογικός νόμος 5493/32 όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 1878/51 προσήλθαν στις κάλπες 1.717.012 εκλογείς από τα 2.224.246 των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων 41 εκλογικές περιφέρειες. Τα έγκυρα ψηφοδέλτια ήταν 1.708.904, ο νόμιμος πληθυσμός 7.395.219 και το σύνολο των εδρών 258. Στον πίνακα που ακολουθεί περιέχονται όλα τα κόμματα που συμμετείχαν στις εκλογές, αριθμός ψήφων, ποσοστό και αριθμός εδρών¹¹⁹.

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ	624.316	36,53%	114
ΚΟΜΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΙΣ	401.379	23,49%	74
ΚΟΜΜΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	325.390	19,04%	57
ΕΝΙΑΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ	180.640	10,57%	10
ΛΑΙΚΟΝ ΚΟΜΜΑ	113.876	6,66%	2
ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ ΑΓΡΟΤΩΝ&ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ	21.009	1,23%	1
ΚΟΜΜΑ Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ	35.810	2,10%	0
ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΑΔΟΣ	3.912	0,23%	0
ΣΥΝΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ	1.554	0,09%	0
ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟΜΑΡΞΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	53	0	0
ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ	965	0	0

¹¹⁷ *Εφημερίδα Εμπρός*, 11/9/1951

¹¹⁸ Η εφημερίδα Ελευθερία που πρόσκειται στο χώρο του Κέντρου στις 11 Σεπτεμβρίου έχει τον τίτλο «οριστικός ο θρίαμβος του Κέντρου σύμφωνα με τα ανακοινωθέντα αποτελέσματα, ενώ υπολείπονται 250 εκλογικά τμήματα και οι ψήφοι των στρατιωτικών που, όμως δεν πρόκειται να αλλάξουν το εκλογικό αποτέλεσμα. Ε.Σ 34,4%, ΕΠΕΚ 23,07%, Φιλελεύθεροι 19,5%, ΕΔΑ 11%, Λαϊκό Κόμμα 6%. Τα δύο κόμματα του κέντρου σε σύνολο 250 εδρών θα εξασφαλίσουν τις 132. Ωστόσο ουσιαστικός νικητής των εκλογών σύμφωνα με τα αποτελέσματα είναι ο Α. Παπάγος. Αντίθετα η εφημερίδα Εμπρός της Τρίτης 11 Σεπτεμβρίου, αναφέρει ως μεγάλο νικητή και ρυθμιστή της περαιτέρω πολιτικής ζωής τον Παπάγο.

¹¹⁹ www.greeklaws.com/pubs/uploads/word/1035.doc, *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1929-1974, Βουλή των Ελλήνων, Αποτελέσματα εκλογών 1951*, σ. 91

Τα αποτελέσματα των εκλογών δίνουν άλλη μια ευκαιρία στους ηγέτες του Κέντρου, να διαχειριστούν με σοβαρότητα και υπευθυνότητα τη λαϊκή εντολή, ώστε να ανακοπή ο δρόμος του Παπάγου προς την εξουσία. Από τα αποτελέσματα ήταν φανερό, ότι μόνο κυβέρνηση συνεργασίας θα μπορούσε να σταθεί στην πολυκομματική βουλή.

Έτσι ο Βασιλιάς ξεκίνησε διαβουλεύσεις με τους πολιτικούς αρχηγούς των κομμάτων, με την σειρά εκλογικής επιτυχίας, ξεκινώντας από τον Παπάγο ο οποίος αρνείται να συμμετάσχει σε κυβέρνηση συνεργασίας με το Κέντρο. Ακολούθως, οι Πλαστήρας και Βενιζέλος που προτείνουν κυβέρνηση συνεργασίας, η οποία θα αποτελούνταν από τρία κόμματα (Παπάγος, Πλαστήρας, Βενιζέλος) είτε κυβέρνηση ΕΠΕΚ, Φιλελευθέρων. Ο Μιχάλης Κύρκος της ΕΔΑ δηλώνει ότι θα στηρίξει κυβέρνηση συνεργασίας ΕΠΕΚ – Φιλελευθέρων, εάν εφαρμόσει το πρόγραμμα ειρήνευσης της χώρας. Θα γίνει μια τελευταία προσπάθεια από το Βασιλιά για τη δημιουργία τριμερούς κυβέρνησης, καλώντας στα ανάκτορα Παπάγο, Πλαστήρα, Βενιζέλο. Ο Παπάγος αρνήθηκε τη συνεργασία και Παρέμεινε αμετακίνητος στη θέση του, καθώς φοβόταν τη φθορά της εξουσίας ελπίζοντας στη φθορά των άλλων, ώστε να ανοίξει ο δρόμος για την εξουσία. Ύστερα από πολλές διαπραγματεύσεις ο Πλαστήρα και ο Βενιζέλος κατέληξαν σε συμφωνία για κυβέρνηση των δύο κόμμάτων¹²⁰. Έτσι, σχηματίστηκε νέα κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Πλαστήρα και Υπουργό των εξωτερικών τον Σ. Βενιζέλο. Η κυβέρνηση Βενιζέλου – Πλαστήρα, ορκίσθηκε¹²¹ τελικά, στις 27 Οκτώβριου 1951.

Ο Ν. Πλαστήρας θα παραμείνει στην Εξουσία σχεδόν ένα χρόνο και στις 10 Οκτωβρίου 1952 υποβάλλει την παραίτηση του. Την επομένη στις 11 Οκτωβρίου ορκίζεται Υπηρεσιακή κυβέρνηση με Πρωθυπουργό το Δημήτριο Κιουσόπουλο. Αποστολή της υπηρεσιακής κυβέρνησης ήταν η ομαλή διεξαγωγή των εκλογών που ήδη είχαν προκηρυχθεί για τη 16^η Νοεμβρίου 1952¹²²

¹²⁰ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 2/10/1951. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Τόμος ΙΣΤ, σ. 177

¹²¹ *Εφημερίδα Εμπρός*, 28/10/ 1951. Η κυβέρνηση είχε την εξής σύνθεση. Πρωθυπουργός Ν. Πλαστήρας, Αντιπρόεδρος και υπουργός Εξωτερικών Σ. Βενιζέλος, Εθνικής Άμυνας Ναύαρχος Αλ. Σακελαρίου (εξωκοινοβουλευτικός), Συντονισμού Καρτάλης (ΕΠΕΚ), Οικονομικών Χρ. Ευελπίδης (ΕΠΕΚ), Συγκοινωνιών Γ. Μπουρδάρας (ΕΠΕΚ) Εσωτερικών Κ. Ρεντης (ΕΠΕΚ), Δικαιοσύνης Δ. Παπασπύρου (ΕΠΕΚ), Γεωργίας Σ.Τ. Αλαμανής (ΕΠΕΚ), Παιδείας Ι. Μιχαήλ(ΕΠΕΚ), Εμπορίου Σ. Παπαπολίτης (ΕΠΕΚ), Βορείου Ελλάδος Λ. Σπάης (ΕΠΕΚ), Βιομηχανίας Γ. Αθανασιάδης Νόβας (φιλελευθέρων), Εργασίας ΓΡ. Κασιμάτης (Φιλελευθέρων), Δημοσίων Έργων Θ. Χαβίνης (Φιλελευθέρων), Πρόνοιας Φ. Ζαΐμης (Φιλελευθέρων), Ε. Ναυτιλίας Ν. Κρασσαδάκης (Φιλελευθέρων), Άνευ Χαρτοφυλακίου Γ. Βαρβούνης (φιλελ.) και Ι. Ζίγδης(ΕΠΕΚ)

¹²² Βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., σ.179

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Βουλευτικές εκλογές 16^{ης} Νοεμβρίου 1952

Πολιτικό πεδίο

Οι βουλευτικές εκλογές της 16^{ης} Νοεμβρίου 1952 διεξήχθησαν με το πλειοψηφικό σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής, όπου αποτέλεσε κεντρικό θέμα στην προεκλογική πολιτική αντιπαράθεση. Η καθιέρωση του πλειοψηφικού συστήματος ήταν επιλογή και επιδίωξη των δύο μεγαλύτερων Κομμάτων, του Ε.Σ. και της ΕΠΕΚ¹²³. Ο νέος εκλογικός νόμος προκάλεσε την αντίδραση της ΕΔΑ του Κ.Φ. και μικρότερων κομματικών σχημάτων. Αμέσως μετά την ψήφιση του εκλογικού νόμου στις 4^{ης} Οκτωβρίου η Κυβέρνηση δημοσίευσε τη διάλυση της βουλής στις 10 Οκτωβρίου και την επόμενη υπέβαλε την παραίτηση της και ανέλαβε υπηρεσιακή κυβέρνηση¹²⁴ με Πρόεδρο τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Δ. Κιουσόπουλο. Ο αριθμός των εδρών του κοινοβουλίου ήταν τώρα σταθερός και μη μεταβαλλόμενος και ανέρχονταν στις 300.

Ο Ε.Σ εκπροσωπούσε τώρα το σύνολο σχεδόν της Δεξιάς παράταξης και η διεύρυνση πραγματοποιήθηκε προς όλες τις δυνατές κατευθύνσεις. Ο Παπάγος κατάφερε με την ισχυρή προσωπικότητα του να προσεγγίσει στελέχη από διαφορετικούς πολιτικούς χώρους και να τα ενσωματώσει στα ψηφοδέλτια του Συναγερμού. Με τον Ελληνικό Συναγερμό θα συνεργαστεί τώρα και ο Γεώργιος Παπανδρέου, εξασφαλίζοντας έτσι την παρουσία του στη νέα βουλή. Ο Παπάγος είχε την υποστήριξη των Αμερικανών και του τύπου, όπου λόγω την ακυβερνησίας και της συχνής εναλλαγής κυβερνήσεων στην εξουσία τα τελευταία χρόνια, ακόμη και εφημερίδες του φιλελεύθερου Κέντρου υποστήριζαν τον Παπάγο.¹²⁵

Στις εκλογές αυτές, θα έχουμε την συνεργασία των δύο κομμάτων του Κέντρου (ΕΠΕΚ-Κ.Φ) με συναρχηγούς τον Ν. Πλαστήρα και τον Σ. Βενιζέλο. Με τον

---

¹²³ Ο εκλογικός νόμος προέβλεπε επίσης ότι αναστέλλεται το εκλογικό δικαίωμα των γυναικών μέχρι να συμπληρωθεί η εγγραφή τους στους εκλογικούς καταλόγους., Νικολακόπουλος Η., *Η καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ.159-161. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ.130-132

¹²⁴ *Εφημερίδα Εμπρός*, 11 Οκτωβρίου 1952, σ.1. *Ιστορία του Ελλην. Έθνους*, τόμος ΙΣΤ, σ. 181-183.

¹²⁵ Οι προσχωρήσεις φιλελεύθερων πολιτευτών στον Ε.Σ, συνδυάστηκαν με την γενικότερη υποστήριξη προς τον Παπάγο και από παραδοσιακές εφημερίδες, στηρίγματα της βενιζελικής παράταξης, όπως το συγκρότημα εφημερίδων του Λαμπράκη Το Βήμα και τα Νέα, η εφημερίδα Ελληνικός Βορράς της Θεσσαλονίκης κ.α. Την εποχή εκείνη εξαιτίας της έντονης εκλογολογίας και των συχνών εκλογικών αναμετρήσεων, οι κυβερνήσεις συχνά ανατρέπονται και είτε προχωρούν σε νέες εκλογές, είτε τις διαδέχονται άλλες κυβερνήσεις με άλλη σύνθεση. Επομένως εκείνη την δεδομένη στιγμή πίστευαν ότι έπρεπε να στηριχθεί ο Παπάγος και ο Ελληνικός Συναγερμός για την πολιτική σταθερότητα και την έξοδο από το τέλμα των συχνών εκλογικών αναμετρήσεων. Βλ. Ηλίας Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα, 1946- 1964*, σ.196-198. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ.132-133

συνασπισμό ΕΠΕΚ-Κ.Φ , θα συνεργαστούν ακόμη, ότι είχε απομείνει από το Λαϊκό Κόμμα με αρχηγό τον Κ. Τσαλδάρη και το Σ.Κ-ΕΛΔ, με πρόεδρο τον Α. Σβώλο.¹²⁶

Η ΕΔΑ¹²⁷ εκπροσωπούσε πλέον, μετά την αποχώρηση του Κόμματος Αριστερών Φιλελευθέρων, του Δημοκρατικού Ριζοσπαστικού Κόμματος και άλλων στελεχών της μη κομμουνιστικής Αριστεράς, τη νόμιμη πολιτική έκφραση του ΚΚΕ. Στις εκλογές συμμετείχαν αρκετοί συνδυασμοί ανεξάρτητων, αλλά και μεμονωμένη υποψήφιοι, επωφελούμενοι τις ειδικές ρυθμίσεις του εκλογικού νόμου.¹²⁸

Η εκλογική αναμέτρηση στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας

Λίγες ημέρες μετά την προκήρυξη των εκλογών ξεκίνησαν και στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας οι πολιτικές ζυμώσεις, μεταξύ των υποψηφίων διαφόρων κομμάτων με σκοπό την κατάρτιση των συνδυασμών. Σύμφωνα με την εφημερίδα *Κήρυξ*, οι συνεργαζόμενοι ΕΠΕΚ-Φιλελεύθεροι συναντούσαν μεγάλες δυσκολίες στην κατάρτιση του συνδυασμού τους, λόγω των αντιθέσεων διαφόρων πολιτευτών.¹²⁹ Αρκετά ήταν τα στελέχη των Φιλελευθέρων που προσχώρησαν στον Ελληνικό Συναγερμό, όπως ο τέως βουλευτής Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας των Φιλελευθέρων Ιωάννου Δ., κάτι που ικανοποίησε τους φίλους του Συναγερμού, ενώ πιέσεις δεχόταν και ο Ν. Ζέρβας.

Η εφημερίδα *Εθνικός Αγών* αναφέρει χαρακτηριστικά: «η προσχώρηση του τέως βουλευτή των Φιλελευθέρων του κ. Ιωάννου εις τας τάξεις του Ελληνικού Συναγερμού, ερχόμενη εν συνέχεια της περσινής όμοιας εκδηλώσεως του κ. Παπαδόπουλου, ικανοποίησε πλήρως τους εθνικόφρονες ήρωας της αντιστάσεως Ηπείρου. Διότι τόσο ο κ. Ιωάννου όσο και ο κ. Παπαδόπουλος υπήρξαν τα κυριότερα στελέχη των απελευθερωτικών ομάδων αντιστάσεως του ΕΔΕΣ. Ήδη οι πραγματικοί αγωνιστές των εθνικών ομάδων αντιστάσεως της Ηπείρου αναμένουν με αγωνία την στάση του κ. Ζέρβα¹³⁰, εάν δηλαδή θα συνεργασθεί ούτος κατά τας προσεχείς εκλογάς μετά των κομμουνιστών και των συνοδοιπόρων, τους οποίους μέχρι προχθές ακόμη ύβριζε δημόσια.¹³¹

Αναφορικά με την πολιτική κατάσταση στο νομό Θεσπρωτίας, ο Ν. Αθανασίου τέως βουλευτής των Φιλελευθέρων και ο Χρ. Παπασταύρου πολιτευτής της ΕΠΕΚ προσχώρησαν στον Ελ. Συναγερμό. Σύμφωνα με τον ανταποκριτή της εφημερίδας *Εθνικός Αγών* από την Ηγουμενίτσα, η προσχώρηση των δύο πολιτευτών δεν προκάλεσε καμία σύγχυση στα στελέχη και τους οπαδούς του Συναγερμού στην Θεσπρωτία. Αντίθετα, ερμηνεύτηκε από τους Θεσπρωτούς ως μια

¹²⁶ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα*, ο.π., σ. 195. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. σ, 140-141

¹²⁷ Ηλίας Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 162-163. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 143

¹²⁸ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 164

¹²⁹ Εφημερίδες: *Κήρυξ*, 15/10/1952, *Εθνικός Αγών*, 13/10/1952

¹³⁰ Ο Ζέρβας θα τεθεί τελικά υποψήφιος ως ανεξάρτητος στο νομό Άρτας, δίχως να καταφέρει να εκλεγεί. Στο νομό Άρτας ο Συναγερμός ξεπέρασε το 60% των ψήφων. *Εφημερίδα Κήρυξ*, 18/11/1952.

¹³¹ Εφημερίδα *Εθνικός Αγών*, 16/10/1952

φυσική ενέργεια, η οποία έπρεπε να είχε εκδηλωθεί πολύ νωρίτερα.¹³² Στην Θεσπρωτία οι εκδηλώσεις υπέρ των υποψηφίων του Συναγερμού Φ. Πιτούλη, Ν. Αθανασίου και Χρ. Παπασταύρου ήταν θερμές, γεγονός που εξασφάλιζε την άνετη επικράτηση του κόμματος στις επερχόμενες εκλογές. Στις προεκλογικές τους ομιλίες, οι υποψήφιοι βουλευτές ανέπτυσαν το πρόγραμμα του Συναγερμού και τόνιζαν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του Παπάγου για τις ακριτικές περιοχές. Ακόμη τόνιζαν τον εθνικό κίνδυνο της ακολουθούμενης πολιτικής του Κέντρου. Η εφημερίδα Εθνικός Αγών περιγράφει γλαφυρά την πεποίθηση που επικρατούσε στους ψηφοφόρους του Συναγερμού: *«ο μόνος δρόμος για την σωτηρία της Ελλάδος ήταν να ακολουθήσουν τον Στρατάρχη»*.¹³³

Ο Συνδυασμός του Ελληνικού Συναγερμού στον Νομό Ιωαννίνων αποτελούνταν από τους Δερδεμέζη Ανδρέα, Δημάρατο Σωκράτη, Ζώτο Ευάγγελο, Ιωάννου Δημήτριο, Κωνσταντινίδη Αγαθοκλή, Παπαδόπουλος Αλέξανδρο, Παπαπέτρου Ιωάννη. Στο Νομό Θεσπρωτίας αποτελούνταν από τους Πιτούλη Φώτιο, Αθανασίου Νικόλαο και Παπασταύρου Χρήστο.¹³⁴ Ο ανταποκριτής της Εφημερίδας Εθνικός Αγών από την Θεσπρωτία αναφέρει: *« Λίγες ακόμη ημέρες μας χωρίζουν από τις εκλογές. Στην επαρχία και γενικότερα στο Νομό μας η προεκλογική κίνηση έφτασε στο ζενίθ. Οι υποψήφιοι μιλούν στις πρωτεύουσες των επαρχιών και σε όλες τις κοινότητες. Δέος κατέχει τους υποψηφίους του λεγόμενου Κέντρου για το αποτέλεσμα των εκλογών στο Νομό μας. Οι ψηφοφόροι με παρρησία δηλώνουν ότι τη φορά αυτή θα ψηφίσουν Παπάγο. « σώθηκαν τα ψέματα, δεν πάμε καλά. Αν αυτή τη φορά ο Παπάγος δεν κρατήσει την κατάσταση καταλαβαίνουμε και εμείς ότι η Ελλάδα χάνεται. Είναι λόγια παλαιών φιλελευθέρων πολιτών, που ψήφιζαν από κληρονομικότητα Φιλελεύθερους. Μετά την προσχώρηση των δύο Θεσπρωτών πολιτευτών του κ. Παπασταύρου και του κ. Αθανασίου στο Συναγερμό η υπόθεση των εκλογών έληξε για το νομό Θεσπρωτίας»*.¹³⁵

Αντίθετα η εφημερίδα Κήρυξ που υποστήριζε τη συνεργασία ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων έκανε λόγο για την απομάκρυνση των Αθανασίου- Παπασταύρου από το Κέντρο και την προσχώρηση τους στον Συναγερμό, γεγονός το οποίο αποδοκιμαζόταν από τους Θεσπρωτούς και ότι αυτό θα προκαλούσε την καταψήφισή τους στις εκλογές.¹³⁶ Οι συνδυασμοί των δύο συνεργαζόμενων Κομμάτων ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων καταρτίστηκαν στις 25 Οκτωβρίου, γεγονός που ανακοινώθηκε στις τοπικές εφημερίδες την επόμενη μέρα. Ο συνδυασμός Ιωαννίνων αποτελούνταν από τους Αβέρωφ Ε., Παλάσκα Γ., Μελανίδη Γ., Τσόγκα Χαρ., Κατσαδήμα Σπ., Μέρτζιο Δημ., Βενέτη Στ. Ο συνδυασμός Θεσπρωτίας απαρτιζόταν από τους Μπέμπη Π., Γιώγο Γ.,

¹³² Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 30/10/1952

¹³³ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 31/10/1952

¹³⁴ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 2/11/1952

¹³⁵ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 15/11/1952

¹³⁶ Εφημερίδα Κήρυξ, 24/10/1952

Στρουγγάρη Σ.¹³⁷ Η εφημερίδα Κήρυξ, περιγράφει τον Συναγερμό ως ένα κόμμα χωρίς Πρόγραμμα και προκαθορισμένους στόχους, που απλά επεδίωκε την ψήφο του λαού για να καταστρέψει το κράτος. Ακόμη τονίζει ότι δεν θα επιτύχει κάτι μέσα από την συστηματική κατασυκοφάντηση που επιχειρεί εναντίον των συνεργαζόμενων κομμάτων του δημοκρατικού Κέντρου και των υποψηφίων του, προσθέτοντας ότι πρέπει να αλλάξει το νόημα των εκλογών μέσω της συναισθηματικής φόρτισης¹³⁸.

Οι τοπικές εφημερίδες ανάλογα με το ποια παράταξη υποστήριζαν γινόταν φερέφωνα των πεποιθήσεών της και θεωρούσαν βέβαιά την νίκη στις επερχόμενες εκλογές. Μέσω των εφημερίδων, οι συνεργάτες του Ελ. Συναγερμού εξαπέλυαν κατηγορίες προς τους υποψηφίους των συνεργαζόμενων κομμάτων ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων αποκαλώντας τους κομμουνιστές¹³⁹. Γράφοντας χαρακτηριστικά ότι τα συνεργαζόμενα κόμματα θεωρούν τους οπαδούς τους ασυνείδητους, χωρίς καμία εθνική υπόσταση, δούλους των κομμουνιστών και του ΕΑΜ¹⁴⁰. Αντίθετα τα συνεργαζόμενα κόμματα υποστήριζαν ότι ο Συναγερμός και τα στελέχη του θα φέρουν την οπισθοδρόμηση, επιδιώκοντάς το μίσος και το διχασμό, προσπαθώντας να δημιουργήσουν ατμόσφαιρα οξύτητας και διχασμού. Η εφημερίδα κήρυξ τονίζει ότι λόγοι εθνικού συμφέροντος επιβάλλουν τη διακυβέρνηση της χώρας από τα Κόμματα ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων. Χαρακτηριστικά αναφέρει: «Η μεταπολεμική περίοδος έχει ανάγκη από κυβέρνηση προοδευτικών Κομμάτων και τα διάφορα προσχήματα να κατηγορεί ο ένας των άλλων ως κομμουνιστή και ο άλλος ως φασίστα πρέπει να εκλείψουν».¹⁴¹

Τα εκλογικά αποτελέσματα στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας

Στον νομό Θεσπρωτίας, από τους 11.374 εγγεγραμμένους, ψήφησαν οι 8.154 και τα αποτελέσματα των εκλογών διαμορφώθηκαν ως εξής: έγκυρα 8.117 ψηφοδέλτια, άκυρα 33 ψηφοδέλτια, λευκά 4 ψηφοδέλτια. Πιο αναλυτικά: Συναγερμός 5.016 και ΕΠΕΚ-Φιλελεύθεροι 3.101.

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
ΕΛ. ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ	5.016	61,39%	3
ΕΠΕΚ-ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ	3.101	38,203%	0

¹³⁷ Εφημερίδα Κήρυξ, 26/10/1952

¹³⁸ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 30/10/1952

¹³⁹ Οι περισσότεροι υποψήφιοι, ΕΠΕΚ-ΦΙΛΕΛΥΘΕΡΩΝ, που προέρχονταν από την ΕΠΕΚ. Ήταν πρώην στελέχη του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ σε τοπικό επίπεδο(Μελανίδης Γ., Κατσαδήμας Σ., Παλάσκας Γ., Μέρτζος Δ.), εφημερίδα Εθνικός Αγών 30/10/1952. Ιδρυτής της εφημερίδας Εθνικός Αγών ήταν ο Αλέξανδρος Παπαδόπουλος ανώτερο στέλεχος των ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ του Ν. Ζέρβα και βουλευτής Ιωαννίνων με το ΕΚΕ και αργότερα με τον Ε.Σ. , αλλά την Ε.Κ

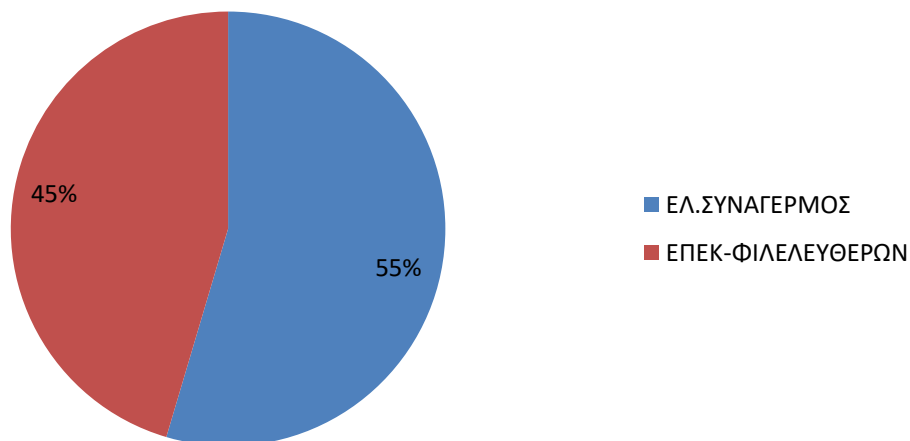
¹⁴⁰ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 29/10/1952

¹⁴¹ Εφημερίδα Κήρυξ, 4/11/1952

Στο νομό Ιωαννίνων: Συναγερμός 14.952, Ένωση ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων 12.430.¹⁴²

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
ΕΛ. ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ	14.952	54,60%	7
ΕΠΕΚ-ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	12.430	45,39%	0

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ

Τα αποτελέσματα Νομού Θεσπρωτίας αναλυτικά¹⁴³ :

Τμήμα	Ελληνικός Συναγερμός	ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων
Φιλιατών	241	229
Σαγιάδος	127	94
Κεραμίτσης	275	91
Αγίων Πάντων	312	50
Παλαιοχωρίου	252	127
Ξέχωρου	185	80
Λιάς	124	67
Πλαΐσιου	189	91
Λεπτοκαρυάς	60	11
Ηγουμενίτσας	249	169

¹⁴² *Εφημερίδα Κήρυξ*, 18/11/1952. Στο νομό Ιωαννίνων, ήταν υποψήφιοι ως ανεξάρτητοι, οι Κρυστάλλης Β. που έλαβε 778 ψήφους, Μπάρδας Γ. 462 και Πανούρης Σ. 77, *Εφημερίδα Κήρυξ*, 20/11/1952. Στα εκλογικά τμήματα της πόλης των Ιωαννίνων, εμφανή είναι η υπεροχή των συνεργαζόμενων κομμάτων ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων και λόγο ότι η ΕΔΑ δεν είχε υποψήφιους στον νομό Ιωαννίνων και είχε προτρέψει τους οπαδούς της να ψηφίσουν τα Κόμματα του Κέντρου. Τα αποτελέσματα της πόλης των Ιωαννίνων. Ε. Συναγερμός: 1.434, ΕΠΕΚ-Φιλελευθεροι: 2.076

¹⁴³ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 18/11/1952

Γραικοχωρίου	177	62
Καστριού	175	166
Μαυρουδίου	49	67
Πλαταριάς	132	46
Μαργαριτίου	165	192
Πέρδικας	54	51
Παραμυθιάς	270	381
Πλακωτής	168	114
Μενίνας	75	72
Γλυκής	72	85
Γαρδικίου	80	61
Προδρομίου	162	81
Ξηρόλοφου	131	100
Αμπελίας	193	109
Αγίας Κυριακής	236	108
Τσαγγαρίου	205	105
Δόβλας	197	51
Σενίκου	174	72
Ζωτικού	208	80

Η κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών

Σε αυτή εκλογική αναμέτρηση οι δύο νομοί αποτελούν ξεχωριστές εκλογικές περιφέρειες. Η Θεσπρωτία εκλέγει τρεις βουλευτικές έδρες και τα Ιωάννινα 7. Οι βουλευτές που εκλέχθηκαν στην περιφέρεια Θεσπρωτίας ήταν οι: Αθανασίου Ν., Παπασταύρου Χρ., Πιτούλης Φ. Στην Περιφέρεια Ιωαννίνων: Δερδεμέζης Ανδρ., Δημάρατος Σ., Ζώτος Ευαγ., Ιωάννου Δ., Κωνσταντινίδης Αγ., Παπαδόπουλος Αλ., Παπαπέτρου Ι.¹⁴⁴

Σύγκριση εθνικών και τοπικών αποτελεσμάτων

Συγκρίνοντας την εκλογική επιρροή των κυριότερων κομματικών σχηματισμών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο παρατηρούμε σημαντικές μεταβολές. Πιο αναλυτικά παρατηρούμε ότι τα ποσοστά του Ε.Σ. παρουσιάζονται αυξημένα σε σύγκριση με τον πανελλαδικό μέσο όρο. Αυτό οφείλεται τόσο στην ιδιαιτερότητα της περιοχής, όσο και στην παρουσία συγκεκριμένων πολιτικών προσώπων στο κόμμα του Ε.Σ. ιδιαίτερα στην Θεσπρωτία το ποσοστό του Ε.Σ. είναι από τα υψηλότερα πανελλαδικά. Εντυπωσιακά αυξημένα παρουσιάζονται και τα ποσοστά της ένωσης ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων σε σύγκριση με το σύνολο της επικράτειας, κάτι που μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι η ΕΔΑ δεν κατέβασε συνδυασμό στην

¹⁴⁴ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 18/11/1952, όλοι του Ελληνικού Συναγερμού, λόγω του πλειοψηφικού εκλογικού συστήματος.

εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας, με αποτέλεσμα να λάβει ψήφους που σε διαφορετική περίπτωση θα πήγαιναν στην ΕΔΑ¹⁴⁵.

Τα εκλογικά αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο

Λόγω του πλειοψηφικού συστήματος, ο Ελληνικός Συναγερμός πέτυχε μια από τις μεγαλύτερες κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες¹⁴⁶, όπου σε σύνολο τριακοσίων εδρών, εξασφάλισε της 247 με 783.541 ψήφους και ποσοστό 49,22%. Ο συνασπισμός ΕΠΕΚ-Κ.Φ κατέλαβε τη δεύτερη θέση με 544.834 ψήφους και 34,22% με μόνο 51 έδρες εξαιτίας του εκλογικού συστήματος.

Εξαιτίας του πλειοψηφικού συστήματος δεν υπήρχαν επιλαχόντες βουλευτές και χρειάστηκε να γίνουν επαναληπτικές εκλογές σε ορισμένες περιφέρειες το 1953 και το 1954 είτε λόγω θανάτου των εν ενεργεία βουλευτών, όπως και σε τρεις περιφέρειες που διεξήχθησαν επαναληπτικές εκλογές λόγω ακύρωσης των εκλεγέντων βουλευτών από το Εκλογοδικείο¹⁴⁷.

Σε αυτές τις εκλογές, η ΕΔΑ που εκπροσωπούσε το παράνομο ΚΚΕ. Πρόκειται για την νόμιμη πλέον πολιτική έκφραση του Κομμουνιστικού Κόμματος με αρχηγό τον Ιωάννη Πασαλίδη. Η ΕΔΑ αρνήθηκε να υποστηρίξει τα Κόμματα του Κέντρου και στον εκβιασμό για συνεργασία με την ΕΠΕΚ ο Ι. Πασαλίδης διατύπωσε τη φράση «τι Παπάγος, τι Πλαστήρας».¹⁴⁸ Λόγω του πλειοψηφικού συστήματος έμεινε εκτός κοινοβουλίου παρά το γεγονός ότι έλαβε 152.011 ψήφους και ποσοστό 9,55%. Στις εκλογές της 16^{ης} Νοεμβρίου 1952 που διεξήχθησαν με το εκλογικό σύστημα πλειοψηφικό με στενή περιφέρεια, εκλογικός νόμος 5493/32 όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 2228/52 προσήλθαν στις κάλπες 1.600.172 ψηφοφόροι από τα 2.103.150 των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων προερχόμενοι από 99 εκλογικές περιφέρειες, τα έγκυρα ψηφοδέλτια ήταν 1.591.807, το σύνολο των εδρών ήταν 300 και ο νόμιμος πληθυσμός 7.395.219. Στον πίνακα περιέχονται όλα τα κόμματα που έλαβαν μέρος στις εκλογές, ο αριθμός των ψήφων, το ποσοστό και οι έδρες¹⁴⁹.

¹⁴⁵ *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, περιόδων 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

¹⁴⁶ *Εφημερίδα Εμπρός*, Τρίτη 18 Νοεμβρίου, αναφέρονται και οι περιφέρειες σ.1

¹⁴⁷ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΣΤ, σ. 181

¹⁴⁸ Η εφαρμογή του πλειοψηφικού συστήματος και η κρισιμότητα της εκλογικής αναμέτρησης δημιούργησε στην ΕΔΑ(και στο ΚΚΕ) πρόβλημα εκλογικής τακτικής. Παρά το γεγονός ότι οι ελπίδες της να εξασφαλίσει κοινοβουλευτική εκπροσώπηση με αυτόνομη κάθοδο, ήταν περιορισμένες, αρνήθηκε να συνεργαστεί με την ΕΠΕΚ(Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου), διαλύοντας έτσι τις όποιες πιθανότητες για την μη επικράτηση του Ε.Σ. Παρόλο που ο εκλογικός νόμος της έδινε την δυνατότητα να συνδυάσει την υποστήριξη της σε ένα άλλο κόμμα καταγράφοντας ταυτόχρονα την εκλογική της δύναμη, προτίμησε να κατεβάσει υποψήφιους σε όλες τις περιφέρειες, υιοθετώντας την τακτική που έμεινε γνωστή με την επιγραμματική φράση που αναφέρθηκε πιο πάνω. Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα, 1946-1964*, σ. 198- 199 και *εφημερίδα Ελευθερία*, 5.9.1952

¹⁴⁹ www.greeklaws.com/pubs/uploads/word/1035.doc, *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων, αποτελέσματα εκλογών 1952, σ. 92

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ	783.541	49,22%	247
ΕΝΩΣΙΣ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ ΕΝΩΣΕΩΝ ΚΕΝΤΡΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	544.834	34,22%	51
ΕΝΙΑΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ	152.011	9,55%	0
ΣΥΝΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ	56.679	3,57%	2
ΛΑΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	16.767	1,05%	0
ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ ΑΓΡΟΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ	10.431	0,66%	0
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	691	0,04%	0
ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ	26.853	1,69%	0

Ο καινούργιος συσχετισμός δυνάμεων και η άνοδος που παρουσίασε ο Ε.Σ στην Ήπειρο, Μακεδονία, Θράκη και στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου με εξαίρεση την Κρήτη. Η μεγάλη νίκη του Ε.Σ στις εκλογές, πρόσφερε απόλυτη κυριαρχία στη Βουλή και έδωσε την δυνατότητα στον Α. Παπάγο να σχηματίσει την πρώτη μονοκομματική κυβέρνηση στην Ελλάδα μετά τον Πόλεμο.¹⁵⁰

Η πρώτη κυβέρνηση Παπάγου ορκίστηκε στις 19 Νοεμβρίου 1952 και τα βασικά υπουργεία ανέλαβαν , ο Σπ. Μαρκεζίνης το Υπουργείο Συντονισμού, ο Στ. Στεφανόπουλος Υπουργός Εξωτερικών και ο Π. Κανελλόπουλος Υπουργός Εθνικής Άμυνας. Σημαντικά υπουργεία ανέλαβαν επίσης ο Κ. Παπαγιάννης το υπουργείο Οικονομικών, το υπουργείο Εμπορίου ο Θ. Καψάλης, το υπουργείο Εσωτερικών ο Π. Λυκουρέζος και το υπουργείο προεδρίας ο Π. Σιφναίος. Και οι τέσσερις αυτοί υπουργοί ήταν πολιτικοί φίλοι του Σπ. Μαρκεζίνη¹⁵¹ που φαίνεται ότι είχε εξασφαλίσει μεγάλη πολιτική ισχύ στην νέα κυβέρνηση. Αντίθετα στην κοινοβουλευτική ομάδα ευρύτερη επιρροή διέθετε ο Στ. Στεφανόπουλος. Στην ίδια κυβέρνηση θα αναλάβει το υπουργείο Δημοσίων Έργων ο Κ. Καραμανλής, όπου θα παραμείνει στην θέση αυτή μέχρι το θάνατο του Παπάγου. Στις 11 Απριλίου 1954 γίνεται ευρύς ανασχηματισμός της κυβέρνησης Παπάγου, λόγω της διαφωνίας Παπάγου Μαρκεζίνη.

Η κυβέρνηση θα προχωρήσει στην συγχώνευση της Τράπεζας Αθηνών (ήταν ιδιωτική Τράπεζα) με την Εθνική Τράπεζα, δημιουργώντας έτσι ισχυρό πιστωτικό ίδρυμα το οποίο θα αντιπροσωπεύει το 80% των τραπεζικών εργασιών στην Ελλάδα. Η Εθνική Τράπεζα κάτω από τον κυβερνητικό έλεγχο θα οδηγήσει σε άμεση εξάρτηση την ιδιωτική οικονομία με το κράτος. Μια καθοριστική απόφαση για την οικονομική ανάπτυξη, ήταν η υποτίμηση της δραχμής κατά 100% στις 9 Απριλίου 1953. Η υποτίμηση της δραχμής είχε ως συνέπεια τη νομισματική σταθεροποίηση, η οποία δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την άνοδο της βιομηχανικής και γεωργικής παραγωγής, με άμεσο αποτέλεσμα την αύξηση του

¹⁵⁰ Η. Νικολακόπουλου, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα*, ο.π., σ. 201-205. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ. 143-144

¹⁵¹ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 179. Η σύνθεση της Κυβέρνησης Α. Παπάγου, βλ. παράρτημα, σ. 123. , Γρηγοριάδης ,ο.π., τ. 4, σ.148-149

εθνικού εισοδήματος. Σε αυτό συνέβαλε επίσης και η πολιτική προσέλκυσης ξένων κεφαλαίων, που προσδιόρισε το πλαίσιο και την κατεύθυνση της οικονομικής ανάπτυξης για την επόμενη εικοσαετία. Ταυτόχρονα όμως, η υποτίμηση της δραχμής και η γενικότερη οικονομική πολιτική επιδείνωσαν τη θέση των ασθενέστερων κοινωνικών στρωμάτων, κυρίως στα αστικά κέντρα και διεύρυναν τις κοινωνικές ανισότητες.¹⁵²

Στην εξωτερική πολιτική η Κυβέρνηση Παπάγου σταθεροποίησε τον φιλοαμερικανικό προσανατολισμό της Ελλάδος που ήδη είχε δρομολογηθεί από τις παλαιότερες κυβερνήσεις, με την σύναψη διμερούς ελληνοαμερικανικής συμφωνίας στις 12 Οκτωβρίου 1953, στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, για την παραχώρηση στρατιωτικών διευκολύνσεων και βάσεων στις ΗΠΑ¹⁵³.

Στην εσωτερική πολιτική, λόγο και στην κοινοβουλευτική παντοδυναμία, η κυβέρνηση διαμόρφωσε του όρους για την οικοδόμηση ενός κράτους απόλυτα ελεγχόμενου από το κυβερνών κόμμα¹⁵⁴ με τις ριζικές αλλαγές στην ηγεσία του στρατού, της αστυνομίας και των δημοσίων υπηρεσιών.

Οι πολιτικές επιλογές της κυβέρνησης Παπάγου δεν συνάντησαν σημαντικές αντιδράσεις μέχρι και την Άνοιξη του 1954 πρώτον για τη ο Ε.Σ ήταν φανερό ότι διέθετε την λαϊκή πλειοψηφία και δεύτερο η κεντρία αντιπολίτευση αντιμετώπιζε πολύπλευρη κρίση. Η λαϊκή πλειοψηφία του Ε.Σ επιβεβαιώθηκε σε όλες τις επαναληπτικές εκλογές που πραγματοποιήθηκαν τον Μάρτιο του 1953 σε τέσσερις εκλογικές περιφέρειες.¹⁵⁵

Ο Γ. Παπανδρέου αμέσως μετά τις εκλογές του 1952 άρχισε να διαφοροποιείται από την κυβερνητική πολιτική σε μια σειρά κρίσιμων θεμάτων και παρατηρώντας το κενό που δημιουργούσε η κρίση στο χώρο του κέντρου εγκατέλειψε την κυβερνητική πλειοψηφία προκειμένου να πρωταγωνιστήσει στον χώρο της φιλελεύθερης παράταξης. Στην συνέχεια θα συνεργαστεί με τον Σ. Βενιζέλο και στις 6 Μαΐου του 1953 οι δύο πολιτικοί άνδρες του κέντρου θα προχωρήσουν στην κομματική συγκατοίκηση.¹⁵⁶

Η ΕΠΕΚ εξαιτίας της ασθένειας του Ν. Πλαστήρα βρισκόταν σε διάλυση και έπειτα από τον θάνατο του, στις 26 Ιουλίου 1953 ένα μεγάλο μέρος από στελέχη και βουλευτές αποχώρισαν από το Κόμμα. Έτσι από τους 25 αρχικά βουλευτές που είχε εκλέξει το κόμμα έως τον Απρίλιο του 1954 είχαν παραμείνει μόνο 10 με κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο και ουσιαστικό ηγέτη το Σάββα Παπαπολίτη.¹⁵⁷

Στον Ε.Σ. την Άνοιξη του 1954 άρχισαν να παρουσιάζονται προβλήματα, έπειτα από την

¹⁵² Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 185-192. , Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 149-153

¹⁵³ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΣΤ, σ. 183

¹⁵⁴ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 181. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ.145

¹⁵⁵ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές*, ο.π., σ. 449. , Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 159-160

¹⁵⁶ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές*, ο.π., σ. 216. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 162

¹⁵⁷ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές*, ο.π., σ. 205. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4. Σ. 161, 175

παραίτηση του Σπ. Μαρκεζίνη¹⁵⁸ στις 2 Απριλίου από την κυβέρνηση και την κρίση του κυπριακού ζητήματος που είχε αναγορευτεί σε μείζον εθνικό θέμα. Στις 10 Απριλίου ο Παπάγος προχώρησε σε ευρύ ανασχηματισμό της κυβέρνησης από την οποία απομακρύνθηκαν οι πολιτικοί φίλοι του Σ. Μαρκεζίνη, ο υπουργός Εσωτερικών Π. Λυκουρέζος και ο υπουργός προεδρίας Π. Σιφναίος, την θέση του οποίου κατέλαβε ο Γ. Ράλλης, που ήταν η πρώτη φορά που έπαιρνε υπουργική θέση. Ωστόσο ο ανασχηματισμός δεν έφερε την οριστική ρήξη με τον Μαρκεζίνη, καθώς παρέμειναν κάποιοι υπουργοί της μαρκεζινικής πτέρυγας, (Θ. Καψάλης και Κ. Παπαγιάννης. Η οριστική ρήξη με τον Παπάγο θα έρθει στις 10 Νοεμβρίου, όταν ο πρωθυπουργός κατηγόρησε τον Μαρκεζίνη ότι εν αγνοία του είχε ανταλλάξει επιστολές με τον Γερμανό ομόλογο του, οι οποίες δέσμευαν την κυβέρνηση απέναντι σε δύο μεγάλες γερμανικές εταιρίες(Ζήμενς, Τελεφονκεν). Έπειτα από αυτή την κατηγορία ο Μαρκεζίνης¹⁵⁹ αποχώρησε από τον Ε.Σ. μαζί με 22 ακόμη βουλευτές. Ο Παπάγος στις 15 Δεκεμβρίου 1954 θα προχωρήσει σε ανασχηματισμό της κυβέρνησης με δύο αντιπροέδρους, τους Π. Κανελλόπουλο και Στ. Στεφανόπουλο. Ακόμη αναβάθμισε τον Κ. Καραμανλή που ανέλαβε το διευρυμένο υπουργείο Συγκοινωνιών και Δημοσίων έργων. Η συνοχή ωστόσο της κυβέρνησης υπονομευτική από την επιδείνωση της υγείας του Παπάγου ο οποίος στις 2 Μαρτίου 1955 αναχώρησε για την Ελβετία προκειμένου να υποβληθεί σε εξετάσεις. Έπειτα από αυτό το γεγονός ξεκίνησε η μάχη της διαδοχής με βασικούς διεκδικητές τους δύο αντιπροέδρους. Στην μάχη της διαδοχής υπήρξε μια μικρή ανάπαυλα μετά την επιστροφή του πρωθυπουργού, ωστόσο από τα μέσα Μαΐου η κατάσταση της υγείας του επιδεινώθηκε και ουσιαστικά δεν ήταν πλέον σε θέση να ασκήσει τα καθήκοντα του.¹⁶⁰

Οι εξελίξεις στο Κυπριακό, η κατάσταση της υγείας του πρωθυπουργού, αλλά και η γενικότερη κατάσταση στην κυβέρνηση(σύμφωνα με τον Καραμανλή¹⁶¹), έθεσαν τις διαδικασίες για την διαδοχή του Παπάγου¹⁶². Σύμφωνα με τον Καραμανλή στα τέλη Ιουνίου ο βασιλιάς Παύλος του εξέφρασε την επιθυμία, ορισμένοι νέοι άνθρωποι, να εξετάσουν τη δημιουργία διάδοχου κυβερνητικού σχήματος. Στις δύο Ιουλίου ο Καραμανλής υπέβαλε την παραίτηση του με αφορμή τη σύμβασή με την Ζήμενς, που όμως δεν έγινε δεκτή.

---

¹⁵⁸ Η επίσημη ανακοίνωση για την παραίτηση Μαρκεζίνη ήταν για λόγους υγείας, όμως ουσιαστικά οφείλονταν σε ένα φραστικό επεισόδιο που συνέβη με τον πρωθυπουργό λίγες μέρες νωρίτερα. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 184-185. , Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ.170-175

¹⁵⁹ Η σύγκρουση Παπάγου, Μαρκεζίνη πήρε μεγάλη δημοσιότητα από τις αλληλοκατηγορίες που εκτοξευτήκαν στην βουλή κατά την σχετική συζήτηση και τραυμάτισαν ανεπανόρθωτα την αξιοπιστία του Ε.Σ., αναδεικνύοντας μια διαπλοκή μεταξύ, πολιτικών εκπροσώπων, ξένων παρεμβάσεων και εγχώριων αντιπροσώπων. Ο Μαρκεζίνης θα προχωρήσει στην ίδρυση νέου κόμματος (Κόμμα Προοδευτικών) με τους βουλευτές που αποχώρησαν στις 3^{ης} Φεβρουαρίου 1956. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σ. 187. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4 σ. 190

¹⁶⁰ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος 16 ΙΣΤ, σ. 188

¹⁶¹ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 191. , Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ. 199-200, 203, 216

Τον Σεπτέμβριο του 1955, οι διαβουλεύσεις για την διαδοχή του Παπάγου εντείνονται. Σε αυτές συμμετέχουν βουλευτές που διαφωνούσαν με τον Ε.Σ. μεταξύ των οποίων ο Καραμανλής και αρκετοί φιλελεύθεροι πολιτικοί, όπως ο Γ. Μαύρος, Κ. Τσάτσος, και ο Ευάγγελος Αβέρωφ.

Την 1^η Οκτωβρίου ο βασιλιάς Παύλος θα ζητήσει με επιστολή του την παραίτηση του Παπάγου, ο οποίος αρνήθηκε και όρισε ως αναπληρωτή του στην διάρκεια της ασθένειας του τον Στ. Στεφανόπουλο. Ωστόσο λίγο μετά την υπογραφή της πρωθυπουργικής απόφασης στις 4^{ης} Οκτωβρίου 1955, ο πρωθυπουργός απεβίωσε. Αμέσως μετά στις 5 Οκτωβρίου, ο Βασιλιάς ζήτησε την παραίτηση της κυβέρνησης και ανέθεσε στον Καραμανλή¹⁶³ την εντολή σχηματισμού νέας κυβέρνησης. Την επόμενη μέρα ορκίστηκε η νέα κυβέρνηση. Αυτό προκάλεσε έντονες αντιδράσεις σε πολλά στελέχη του Ε.Σ. που θεώρησαν την απόφαση του βασιλιά¹⁶⁴ ως εύνοια προς τον Κ. Καραμανλή¹⁶⁵. Όμως οι αντιδράσεις αυτές κάμφθηκαν και όταν η νέα κυβέρνηση ζήτησε ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή, υπερψηφίστηκε από 200 βουλευτές¹⁶⁶ και μόνο έξι βουλευτές του Συναγερμού απουσίασαν από την ψηφοφορία και συντάχθηκαν με τον Στ. Στεφανόπουλο που επίσης απουσίαζε. Η σύνθεση της κυβέρνησης Κωνσταντίνου Καραμανλή περιλάμβανε βουλευτές του Ε.Σ.

Η νέα Κυβέρνηση Καραμανλή αμέσως μετά την ορκωμοσία της προσπάθησε με ορισμένες πρωτοβουλίες από την προηγούμενη πολιτική¹⁶⁷ του Συναγερμού, για να ανατρέψει το δυσμενές πολιτικό κλίμα που είχε διαμορφωθεί. Ήδη από τις προγραμματικές δηλώσεις της είχε ανακοινώσει την πρόθεση της να προχωρήσει άμεσα σε εκλογές για την νομιμοποίηση της κυβερνητικής μεταβολής του Οκτωβρίου¹⁶⁸ και προχώρησε στην

---

¹⁶³ Η λύση Καραμανλή φαίνεται να οριστικοποιήθηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου 1955 και στην συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου, που πραγματοποιήθηκε στις 13^{ης} Σεπτεμβρίου, διαφοροποιήθηκε από την κυβερνητική πολιτική στο Κυπριακό. Στις 17 Σεπτεμβρίου έγινε δεκτός από τον βασιλιά για διαβουλεύσεις και απέφυγε να συμμετάσχει στην τελευταία συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου στις 27 Σεπτεμβρίου. Βλ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 192, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Τόμος ΙΣΤ, σ. 190

¹⁶⁴ Ο Κ. Καραμανλής ήταν από τα στελέχη του Συναγερμού, που δεν είχαν έρθει σε σύγκρουση με τα Ανάκτορα και ο βασιλιάς θα έλαβε υπόψη το γεγονός ότι ο Καραμανλής ήταν ο πλέον επιτυχημένος υπουργός της κυβέρνησης. Βλ. Γ. Ράλλης, *Πολιτικές εκμυστηρεύσεις, 1950-1989*, εκδόσεις προσκήνιο, 1990, σ. 33

¹⁶⁵ Φαίνεται από κείμενα ότι η λύση Καραμανλή υποστηρίχθηκε και από την αμερικανική πλευρά. Βλ. Αλ. Παπαχελάς, *Ο βιασμός της ελληνικής δημοκρατίας, Ο αμερικανικός παράγων, 1946-1967*, βιβλιοπωλείο της «Εστίας», σ. 44-54.

¹⁶⁶ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 13 Οκτωβρίου 1955

¹⁶⁷ Στις 11 Οκτωβρίου η κυβέρνηση Καραμανλή, ανακάλεσε το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα από την Κορέα και αποφάσισε να μην συμμετάσχει σε ναυτικές ασκήσεις του Νάτο. *Εφημερίδα Ελευθερία* 13 Οκτωβρίου 1955, σ.6 στη συνέχεια ζήτησε την τροποποίηση της ελληνοαμερικανικής συμφωνίας στο ζήτημα της ετεροδικίας, που αφορούσε τους Αμερικανούς στρατιώτες. *Εφημερίδα Ελευθερία* 10 Οκτωβρίου 1955, σ 1. Ωστόσο η κατάργηση της ετεροδικίας καθυστέρησε, ενάμιση χρόνο ακόμη και πήρε δραματική τροπή όταν τον 31 Μάιο του 1957 Αμερικανός στρατιώτης παρέσυρε και σκότωσε τον βουλευτή της ΕΔΑ Στ. Σαράφη. Η κυβέρνηση ανακοίνωσε επίσης μέτρα επιείκειας για τους πολιτικούς κρατούμενους και προχώρησε ακόμη στην αμνήστευση των καταδικασμένων στην υπόθεση των αεροπόρων. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ.195

¹⁶⁸ Βλ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 195. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 228-231

ψήφιση νέου εκλογικού συστήματος τον οποίο ανακοίνωσε η κυβέρνηση στις 21 Νοεμβρίου.

Στις 19 Δεκεμβρίου ο νέος εκλογικός νόμος θα έρθει προς ψήφιση στην Βουλή, όπου θα εγκριθεί από την κυβερνητική πλειοψηφία. Δύο εβδομάδες αργότερα, στις 5 Ιανουαρίου, ο Κ. Καραμανλής θα ανακοινώσει την διεξαγωγή νέων εκλογών που τις όρισε να διεξαχθούν στις 19 Φεβρουαρίου του 1956¹⁶⁹, ενώ παράλληλα προχώρησε στην ίδρυση νέου Κόμματος της Εθνικής Ριζοσπαστικής Ένωσης¹⁷⁰(4^{ης} Ιανουαρίου 1956).

Η αντιπολίτευση θα ζητήσει έντονα την Παραίτηση της Κυβερνήσεως Καραμανλή και την ανάγκη να διεξαγάγει τις εκλογές υπηρεσιακή Κυβέρνηση.¹⁷¹ Η βουλή θα διαλυθεί στις 11 Ιανουαρίου και ο Καραμανλής θα ορίσει πέντε υπηρεσιακούς υπουργούς για την διεξαγωγή των εκλογών της 19^{ης} Φεβρουαρίου κάτι που δεν ικανοποιεί την αντιπολίτευση. Το κέντρο θα ζητήσει την συνεργασία των Κομμάτων της αντιπολίτευσης χωρίς να αποκλείουν κανέναν εκ των προτέρων¹⁷² ακόμη και την ΕΔΑ. Τελικά θα επιτευχθεί συμφωνία και η επίσημη ανακοίνωση της Δημοκρατικής Ένωσης θα γίνει στις 25 Ιανουαρίου 1956¹⁷³

---

¹⁶⁹ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 4 Ιανουαρίου 1956

¹⁷⁰ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 5 Ιανουαρίου 1956. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ. 235-236

¹⁷¹ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 7 Ιανουαρίου 1956

¹⁷² *Εφημερίδα Ελευθερία*, 13 Ιανουαρίου 1956

¹⁷³ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 26 Ιανουαρίου 1956

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Βουλευτικές εκλογές 1956

Πολιτικό πεδίο

Στις εκλογές αυτές έχουμε για πρώτη φορά τη συμμετοχή των γυναικών σε βουλευτικές εκλογές. Η αναμέτρηση του 1956 έχει μείνει γνωστή για το περίπλοκο εκλογικό σύστημα διεξαγωγής της και αμφισβητούμενο. Τα Κόμματα της αντιπολίτευσης το χαρακτηρίζουν ως «τριφασικό» εξαιτίας των τριών διαφορετικών τρόπων που προβλεπόταν για την κατανομή των εδρών.¹⁷⁴ Απέναντι στο Καραμανλή στάθηκε μια ετερόκλητη εκλογική συμμαχία, όλων σχεδόν των Κομμάτων της αντιπολίτευσης από την Δεξιά έως την Αριστερά, η Δημοκρατική Ένωση. Για πρώτη φορά και μοναδική τα λεγόμενα αστικά Κόμματα έρχονται κάτω από την ίδια στέγη με την ΕΔΑ, δίνοντας την αίσθηση του λαϊκού Μετώπου. Άλλο αξιοσημείωτο ήταν το γεγονός ότι επικεφαλής της Δημοκρατικής Ένωσης τέθηκε ο Γεώργιος Παπανδρέου, ο οποίος στις εκλογές του 1952 είχε συνεργαστεί ως ανεξάρτητος με τον Ελληνικό Συναγερμό.

Η πιο γνώριμη διάσταση των εκλογών αυτών ήταν το περίπλοκο όσο και αμφισβητούμενο εκλογικό σύστημα¹⁷⁵ διεξαγωγής τους και το οποίο στιγματίστηκε από τα Κόμματα της αντιπολίτευσης τα οποία παρότι συγκέντρωσαν την πλειοψηφία στις κάλπες με 1.620.007 ψήφους και 48,15%, εξασφάλισαν πολύ λιγότερες έδρες(132) στη Βουλή, από την ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή, ο οποίος συγκέντρωσε τελικά άνετη πλειοψηφία 165 εδρών και 1.594.142 ψήφους και ποσοστό 47,38%. Επρόκειτο για ένα κατά βάση πλειοψηφικό σύστημα

---

¹⁷⁴ Νικολακόπουλος Η. *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ.196, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος 16 ΙΣΤ, σ. 190

¹⁷⁵ Το λεγόμενο τριφασικό σύστημα του 1956, βλ., *Τα Ελληνικά Εκλογικά Συστήματα και οι Εκλογές 1926-1985*, του Αντώνη Μ. Παντελή, Εκδόσεις Νέα Σύνορα, Αθήνα 1988, σ. 45-49, Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π.,σ.197

καταγόμενο από τον βενιζελικό νόμο του 1929 για την εκλογή Γερουσιαστών που μετέβαλε την αναλογικότητα μεταξύ πρώτου και δευτέρου Κόμματος ανά τύπο περιφέρειας. Ήταν πλειοψηφικό σε περιφέρειες που εξέλεγαν έως τρεις βουλευτές. Πλειοψηφικό με ελάχιστη εκπροσώπηση του δευτέρου κόμματος η συνασπισμού σε μεσαίες περιφέρειες που εξέλεγαν έως 10 βουλευτές και αναλογικό στις μεγάλες εκλογικές περιφέρειες, όπου εκλέγονταν περισσότεροι από 10 βουλευτές. Σοβαρό εμπόδιο για τα Κόμματα χωρίς πανελλαδική εμβέλεια ήταν το υψηλό «κατώφλι» εισόδου στην κατανομή των εδρών ανά περιφέρεια. Ένα Κόμμα για να συμμετάσχει χρειαζόταν το 15% των έγκυρων ψηφοδελτίων στην συγκεκριμένη περιφέρεια, ενώ για συνασπισμούς Κομμάτων το ποσοστό ανέρχονταν στο 25%. Ακόμη ο καθορισμός των βουλευτικών εδρών βάση της παρωχημένης απογραφής του 1940 ήταν ένα από τα σημεία έντονης διαφωνίας, όπως η δυνατότητα των στρατιωτικών και των δημοσίων υπαλλήλων να ψηφίσουν εκτός της εκλογικής του περιφέρειας και η άρνηση του Καραμανλή να διεξαγάγει τις εκλογές υπηρεσιακή κυβέρνηση. Όλοι αυτοί οι παράγοντες στοιχειοθέτησαν τη διαδεδομένη αντίληψη ότι η στερέωση του Καραμανλή στην εξουσία στερούνταν λαϊκής νομιμοποίησης, όπως η πρωθυπουργοποίηση του, των Οκτώβριο του 1955 από τον Βασιλιά Παύλο στερούνταν συνταγματικής Νομιμοποίησης.¹⁷⁶

Εστιάζοντας στο κυβερνητικούς χειρισμούς η συζήτηση για τις εκλογές του 1956 συχνά υποβαθμίζει μια από τις σημαντικότερες πτυχές τους, ότι απέναντι στον Καραμανλή στάθηκε μια ετερόκλητη εκλογική συμμαχία, όλων σχεδόν των κομμάτων της αντιπολίτευσης από την Δεξιά έως την αριστερά, «Δημοκρατική Ένωσις». Τον πυρήνα της Δημοκρατικής Ένωσης αποτελούσαν τα Κόμματα του Κέντρου, η Φιλελεύθερη Δημοκρατική Ένωσις του Σοφοκλή Βενιζέλου, το Κόμμα των Φιλελευθέρων του Γεωργίου Παπανδρέου, η Εθνική Προοδευτική Ένωσις Κέντρου (ΕΠΕΚ) του Σάββα Παπαπολίτη και το Κόμμα Αγροτών-Εργαζομένων του Αλέξανδρου Μπαλτατζή. Δημιούργησαν το Δημοκρατικό Κέντρο τον Δεκέμβριο του 1955, το Δημοκρατικό Κέντρο έσπευσε να προσεγγίσει την ΕΔΑ, όταν διαπίστωσε τις αυξημένες πιθανότητες του να αναδειχθεί σε αξιωματική αντιπολίτευση μετά την σύμπραξη της με το Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού(ΔΚΕΛ) των μετριοπαθών Γεωργίου Καρτάλη, Αλέξανδρου Σβώλου και την Κίνηση Εθνικής Δημοκρατικής πρωτοβουλίας. Τα τρία κόμματα είχαν συγκροτήσει το κεντροαριστερό σχήμα Εθνικής Κίνησης Αλλαγής(ΕΚΑ)¹⁷⁷. Το Δημοκρατικό Κέντρο και η ΕΚΑ συνενώθηκαν ως Δημοκρατική Ένωσις¹⁷⁸ τον (αρχές) Ιανουάριο του 1956. Μάλιστα η ένταξη του Λαϊκού Κόμματος¹⁷⁹ στη Δημοκρατική Ένωση προκάλεσε τον

¹⁷⁶ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές*, ο.π., σ. 212-214

¹⁷⁷ Βλ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ.199

¹⁷⁸ Η συμμαχία όλων σχεδόν των κομμάτων της αντιπολίτευσης ως λαϊκό μέτωπο συγκροτήθηκε εξήμισι χρόνια μετά την λήξη του Εμφυλίου, βλ., Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία.*, ο.π., σ.197. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ. 243

¹⁷⁹ Το Λαϊκό Κόμμα εντάχθηκε στην ΔΕ τυπικά στο πλαίσιο του Δημοκρατικού Κέντρου και η ΔΕ αποτελούνταν τελικά από επτά κόμματα , που κάλυπταν σχεδόν όλες τις πολιτικές δυνάμεις εκτός

Καραμανλή να δηλώσει ότι η ΕΡΕ αναμετρώντας μόνη της με όλους «από άκρας Δεξιάς μέχρι άκρας Αριστεράς». Άλλη αξιοσημείωτη διάσταση ήταν ότι επικεφαλής¹⁸⁰ της Δημοκρατικής Ενώσεως τέθηκε ο Γεώργιος Παπανδρέου, ο οποίος είχε συνεργαστεί ως ανεξάρτητος με τον Ελληνικό Συναγερμό στις εκλογές του 1952. Πάντως η Δημοκρατική Ένωση πνιγμένη στις αντιφάσεις αδυνατούσε να αντιμετωπίσει την ηγετική κινητοποίηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή.

Μέρος της επιτυχίας του Καραμανλή οφείλονταν και στην ίδρυση του νέου κόμματος της Εθνικής Ριζοσπαστικής Ενώσεως (ΕΡΕ), στις 4^{ης} Ιανουαρίου του 1956. Η ΕΡΕ διεύρυνε το «κεντρώο άνοιγμα» που είχε εγκαινιάσει ο Παπάγος και 39 από τους βουλευτές της εκλέγονταν για πρώτη φορά. Τον ηγετικό πυρήνα διαμόρφωσαν στελέχη¹⁸¹ του Συναγερμού που είχαν στηρίξει τη λύση Καραμανλή, ζητώντας πολιτικό εκσυγχρονισμό, γύρω από το τρίπτυχο (ασφάλεια, σταθερότητα, ανάπτυξη). Τα στελέχη αυτά ήταν ο Γεώργιος Ράλλης, Ανδρέας Αποστολίδης, Λάμπρος Ευταξίας, Σπύρος Θεοτόκης κ.α. οι ανερχόμενοι φιλελεύθεροι πολιτικοί, (Ευάγγελος Αβέρωφ, Κωνσταντίνος Τσάτσος, Γρηγόριος Κασιμάτης, Δημήτριος Μακρής κ.α , και ένας στενός κύκλος συνεργατών του Καραμανλή (Νικόλαος Μάρτης και Νικόλαος Ζαρντινίδης. Ο Κ. Καραμανλής προεκλογικά στράφηκε μέσω του τύπου στο εκλογικό σώμα θέτοντας το δίλημμα «ΕΡΕ ή Κομμουνισμός» προτρέποντας τους ψηφοφόρους να μην ψηφήσουν μικρότερα κόμματα: *« καμία ψήφος υπέρ υποψηφίων που δεν έχουν ελπίδα επιτυχίας. Ο εκλογικός αγών ως μη όφειλε, κατέστη αγών του Έθνους κατά του Κομμουνισμού. Από τον αγών αυτό κανείς δεν έχει δικαίωμα να λείψει. Ουδείς Έλλην και ουδεμία Ελληνίς επιτρέπεται να δείξουν ολιγώτερα πίστιν απέναντι της Ελλάδος από όσην ο Κομμουνιστής εις τον κομμουνισμό.... Κάθε ψήφος μη διδόμενη υπέρ ημών δίδεται υπέρ του Κομμουνισμού.»*¹⁸²

Η εκλογική αναμέτρηση στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτία

Με την προκήρυξη των εκλογών ξεκίνησε και στην Ήπειρο ο προεκλογικός αγώνας των υποψηφίων του νέου Κόμματος που ίδρυσε ο Κ. Καραμανλής και στο οποίο έχει προσχωρήσει και ο Ε. Αβέρωφ, προκαλώντας την οργή των Φιλελευθέρων.¹⁸³ Στις εκλογές του 1956 η εφημερίδα Κήρυξ των Ιωαννίνων που στήριζε το Κόμμα της ΕΡΕ αναφέρει για την απόφαση του Αβέρωφ να προσχωρήσει στο νέο Κόμμα του Καραμανλή. Η εφημερίδα δικαιολογεί την απόφαση αυτή του Αβέρωφ, ο οποίος παραμένει πιστός στις αρχές του φιλελευθερισμού. Επικρίνει την

της ΕΡΕ, Αρχηγός του Λ.Κ. παρέμενε ο Κ Τσαλδάρης και ελάχιστα εναπομείναντα στελέχη του Λ.Κ. το 1952 το Λ.Κ. είχε συνεργαστεί με το συνασπισμό ΕΠΕΚ-Κ.Φ. βλ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π. ,σ. 200. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ.242-243

¹⁸⁰ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 8/2/1956

¹⁸¹ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π. ,σ. 198. Γρηγοριάδης τ. 4, ο.π., σ. 246-249

¹⁸² *Εφημερίδα Κήρυξ*, 9/2/1956, δημοσιεύονται στην εφημερίδα αποσπάσματα της ομιλίας Κ. Καραμανλή, από την περιοδεία του σε Ρόδο, Κρήτη, Θράκη.

¹⁸³ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 28/01/1956

σύμπραξη του Κέντρου με την άκρα αριστερά και άκρα Δεξιά και τονίζει ότι η χώρα για την αντιμετώπιση των εσωτερικών και εξωτερικών προβλημάτων έχει ανάγκη από μια Κυβέρνηση με ενότητα, ομόνοια και δυναμισμό. Την Κυβέρνηση αυτή υπόσχεται να δώσει στην χώρα η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση του Κ. Καραμανλή.¹⁸⁴

Κατά την προεκλογική περίοδο αρκετά στελέχη τη Δ.Ε. επιτέθηκαν στον Ε. Αβέρωφ με αποκορύφωμα την αντιπαράθεση ανάμεσα στον Παλάσκα της Δ.Ε. και τον Ε. Αβέρωφ, ενώ εκατέρωθεν κατηγορίες και δηλώσεις δημοσιεύθηκαν στις τοπικές εφημερίδες.¹⁸⁵ Στις 27 Ιανουαρίου 1956 ανακοινώθηκε ο συνδυασμός της ΕΡΕ στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας που αποτελούνταν από τους εξής: Ε. Αβέρωφ, Αθανασάκου Ευστρ., Αθανασίου Ν, Δερδεμέζη Α., Ζώτου Ε., Ιωάννου Δ., Καζαντζή Κίτσας, Παπαπέτρου Ι. , Πιτουλή Φ., Φρόντζου Κ.¹⁸⁶ Ο συνδυασμός της Δ.Ε της εκλογικής Περιφέρειας Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας αποτελούνταν από τους Αυγερόπουλο Α., Κοντώρο Γ., Μελανίδη Γ., Παλάσκα Γ., Παπασταύρου Χρ., Βενέτη Σ., Κωνσταντινίδη Αγ., Μπότσαρη Δ., Πανούρη Σ. και Στρουγγάρη Ε.¹⁸⁷

Ο συνδυασμός των Προοδευτικών αποτελούνταν από τους Χρ. Ζαλοκώστα, Α. Παπαδόπουλο, Σ. Αναγνωστόπουλο, Χ. Ζούλα, Χ. Κούσιο, Α. Κωνσταντινίδη, Α. Λαμπρίδη, Γ. Μπάρδα, Ε. Σιόμπολα, Ε. Φακατσέλη¹⁸⁸.

Οι υποψήφιοι της ΕΡΕ στην Θεσπρωτία περιόδευσαν στις κοινότητες και τις πρωτεύουσες των επαρχιών αναπτύσσοντας το πρόγραμμα της ΕΡΕ και προωθώντας έργα στην περιοχή σε συνεργασία με τον νομάρχη.¹⁸⁹ Η εφημερίδα Κήρυξ αναφέρει ότι οι υποψήφιοι της ΕΡΕ γίνονται παντού δεκτοί με ενθουσιασμό από τους κατοίκους της Θεσπρωτίας που δηλώνουν πίστη στο νέο Κόμμα του Κ. Καραμανλή. Περισσότερο συχνές είναι οι περιοδείες και ομιλίες των Θεσπρωτών υποψηφίων Αθανασίου Ν., Πιτούλη Φ. και Αθανασάκου Ευστρ., ωστόσο, την Θεσπρωτία επισκέφθηκαν και οι υπόλοιποι υποψήφιοι της ΕΡΕ στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων Θεσπρωτίας.

Από την πλευρά της Δ.Ε. η ηγεσία του συνδυασμού Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας ανατέθηκε τον στρατηγό Δ. Μπότσαρη.¹⁹⁰ Ο Μπότσαρης πραγματοποίησε αρκετές περιοδείες σε κωμοπόλεις και χωριά των δύο

¹⁸⁴ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 28/01/ 1956

¹⁸⁵ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 01/02/1956, δημοσιεύει επιστολή του Ε. Αβέρωφ στην εφημερίδα.

¹⁸⁶ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 28 /01/1956, οι συνδυασμοί της ΕΡΕ πανελλαδικά περιέχουν και πέντε γυναίκες.

¹⁸⁷ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 28/01/1956. Οι συνδυασμοί της Δ Ε. περιλαμβάνουν μια γυναίκα, τη Αθανασέκου της ΕΔΑ.

¹⁸⁸ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 16/02/1956

¹⁸⁹ *Εφημερίδα κήρυξ*, 27/01/1956

¹⁹⁰ Ο Δ. Μπότσαρης προέρχονταν από τον δεξιό χώρο, όμως σε αυτές τις εκλογές ήταν υποψήφιος με τους παλαιούς ,ιδεολογικούς του αντιπάλους. Ουσιαστικά απέναντι στον Κ. Καραμανλή στάθηκε ένα «λαϊκό μέτωπο» εξαιρετικά περίεργο ως προς την σύνθεσή του, καθώς ένωσε ιδεολογικούς αντιπάλους. Πρόκειται για έναν ετερόκλητο συνδυασμό δυνάμεων με βασικά τα Κόμματα του Κέντρου, μετείχαν επίσης το δεξιό Λαϊκό Κόμμα και η ΕΔΑ. Η πολιτική όμως επιφυλάσσει εκπλήξεις και ανατροπές. Νικολακόπουλος Η. *Κόμματα και εκλογές στην Ελλάδα*, ο.π., σ. , 216-219

νομών και στις 6 Φεβρουαρίου 1956 πραγματοποίησε επίσκεψη στο νομό Θεσπρωτίας, όπου έτυχε θερμής υποδοχής.¹⁹¹ Οι υποψήφιοι της Δ.Ε. πραγματοποίησαν την κεντρική τους ομιλία στα Ιωάννινα στο Κινηματοθέατρο «Ορφεύς» στις 15 Φεβρουαρίου 1956. Ομιλητές ήταν οι Πανούρης Σ, Αυγερόπουλος Α., Κοντώρος Κ., Μελανίδης Γ., Παλάσκας Γ. Η προεκλογική συγκέντρωση έκλεισε με την ομιλία του αρχηγού του συνδυασμού Δ. Μπότσαρη.¹⁹² Στις 16 Φεβρουαρίου 1956 ο Δήμος Ιωαννιτών με ανακοίνωση του έδωσε οδηγίες για τους εκλογείς, όπου σύμφωνα με τις οποίες, γυναίκες και άνδρες ψήφιζαν σε διαφορετικά εκλογικά τμήματα.¹⁹³ Περιοδεία στην Θεσπρωτία πραγματοποιούσαν και οι υποψήφιοι της Δ. Ε. στην Ηγουμενίτσα, Παραμυθιά, Φιλιάτες και σε πολλές άλλες κοινότητες λαμβάνοντας ενθαρρυντικά μηνύματα για τις επερχόμενες εκλογές.¹⁹⁴

Τα εκλογικά αποτελέσματα στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας

Ψήφησαν	83.982
---------	--------

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΩΝ
Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση	53.531	63,74%	7
Δημοκρατική Ένωση	27.952	33,28%	3
Προοδευτικό Κόμμα	2.673	3,18%	0

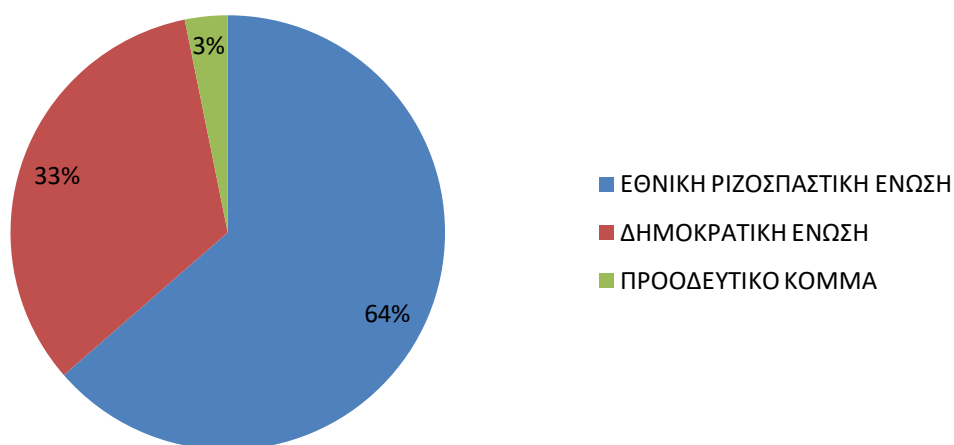
¹⁹¹ Εφημερίδα Κήρυξ, 08/02/1956

¹⁹² Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 16/02/1956

¹⁹³ Εφημερίδα Κήρυξ, 16/02/1956

¹⁹⁴ Εφημερίδα κήρυξ, 09/02/ 1956

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ

Τα τελικά αποτελέσματα του Θεσπρωτίας διαμορφώθηκαν ως εξής : στα 94 εκλογικά τμήματα ψήφησαν συνολικά 17.976. έλαβαν ΕΡΕ 10.258, Δ.Ε. 7.489 και προοδευτικοί 229.¹⁹⁵ **Οι σταυροί προτίμησης στους δύο νομούς ήταν**¹⁹⁶: για τους υποψήφιους της **ΕΡΕ**, Ε.Αβέρωφ 12.925, Α. Δερδεμέζης 13.915, Δ. Ιωάννου 6.718 Ν. Αθανασίου 4.284, Κ. Φρόντζος 3.524, Φ. Πιτούλης 2.776, Ευστρ. Αθανασάκος 2.493, Ι. Παπαπέτρου 2.026, Ε. Ζώτος 1.750, Κίτσα Καζαντζή 1.150 . Από τους υποψήφιους της **Δ.Ε.** οι Γ. Μελανίδης 6.235 Χρ. Παπασταύρου 4.331, Γ. Παλάσκας 6.125, Σ. Βενέτης ,2.223, Ε. Στρογγάρης 1755, Β. Αυγερόπουλος 1.709, Δ. Μπότσαρης 1487, Σ. Πανούρης 1.382, Αγ. Κωνσταντινίδης 1334, Κ. Κοντώρος 434. Για τους υποψηφίους του **Προοδευτικού Κόμματος** Α. Παπαδόπουλος 1.165, Ε. Φακατσέλης 248, Α. Κωνσταντινίδης 201 Χ. Ζαλοκώστας 177, Α. Λαμπρίδης 120, Χρυσοστ. Ζούλας 120, Χαρ. Κούσιος 81, Γ. Μπάρδας 68, Σ. Αναγνωστόπουλος 52.

Η κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών

Στις εκλογές της 19^{ης} Φεβρουαρίου στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας, η οποία εξέλεξε 10 βουλευτικές έδρες, η ΕΡΕ θα εκλέξει επτά βουλευτές και η Δ.Ε. τρεις.¹⁹⁷ Μετά την ανακοίνωση των τελικών αποτελεσμάτων στους δύο νομούς Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας η κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών διαμορφώθηκε ως εξής: ¹⁹⁸ Στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας εξελέγησαν οι Βουλευτές: ΕΡΕ Αβέρωφ Ε., Δερδεμέζης Α., Ιωάννου Δ. Φρόντζος Κ., Αθανασίου Ν¹⁹⁹., Αθανασάκος Ευστ., Πιτούλης Φ. Από την Δ.Ε. οι Γ.

¹⁹⁵ Εφημερίδα Κήρυξ, 23/02/1956

¹⁹⁶ Εφημερίδα Κήρυξ, 23/02/1956

¹⁹⁷ Εφημερίδα Κήρυξ, 21/02/ 1956

¹⁹⁸ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 23/02/1956, δεν περιλαμβάνονται τα στρατιωτικά εκλογικά τμήματα.

¹⁹⁹ Ο Νικόλαος Αθανασίου γεννήθηκε στην Αγία Κυριακή Παραμυθίας το 1912. Ανέπτυξε αντιστασιακή δράση με τον ΕΔΕΣ στην περίοδο της Γερμανικής κατοχής. Εργάστηκε ως δημοσιογράφος και ως δημόσιος υπάλληλος. Εκλέχτηκε για πρώτη φορά βουλευτής το 1946 με το

Μελανίδης, Χρ. Παπασταύρου, Γ. Παλάσκας.²⁰⁰ Ο νεοεκλεγείς βουλευτής της ΕΡΕ Κ. Φρόντζος ευχαρίστησε τους ψηφοφόρους με ανακοίνωση του στην εφημερίδα Κήρυξ. *Προς τους αγαπητούς μας εκλογείς τους ασκήσαντας το εκλογικό δικαίωμα με βάση την εθνική σκέψη, ψηφίσαντας την Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση, απευθύνω εγκάρδια συγχαρητήρια και θερμάς ευχαριστίας.....προς τους επώνυμους και ανώνυμους φίλους τους συντελέσαντας δια της ιδιαιτέρας των προτιμήσεως να τύχω της τιμής του Βουλευτικού αξιώματος ευχαριστώ μετά συγκινήσεως. Εδικαιώθησαν πολυετής αγώνες μου δια το κοινωνικό σύνολο και εδημιούργησαν την υποχρέωση μου να ανταποκριθώ εις τας προσδοκίας των.*²⁰¹

Σύγκριση εθνικών και τοπικών αποτελεσμάτων

Συγκρίνοντας την εκλογική επιρροή των κυριότερων κομματικών σχηματισμών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο παρατηρούμε αυξημένα ποσοστά στο κόμμα της ΕΡΕ στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας, σχεδόν 20 μονάδες συγκριτικά με τον πανελλαδικό μέσο όρο. Είναι από τα υψηλότερα ποσοστά που έλαβε η ΕΡΕ πανελλαδικά. Αυτό οφείλεται εν μέρει και στους τοπικούς πολιτευτές που ήταν υποψήφιοι με το κόμμα του Κ. Καραμανλή και ιδιαίτερα, στον Ε. Αβέρωφ. Αντίθετα, η Δ.Ε. θα πάρει ένα αρκετά χαμηλότερο ποσοστό σε σύγκριση με αυτό που έλαβε πανελλαδικά. Αναφορικά με το Κόμμα Προοδευτικών, αυτό θα συγκεντρώσει παρόμοιο αριθμό ψήφων, ελαφρώς πιο αυξημένο από τον εθνικό μέσο όρο, γεγονός που οφείλεται κυρίως στον Α. Παπαδόπουλο, που ήταν επικεφαλής του συνδυασμού στην συγκεκριμένη περιφέρεια.²⁰²

Τα εκλογικά αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο

Στις εκλογές της 19^{ης} Φεβρουαρίου 1956 που διεξήχθησαν με το εκλογικό σύστημα πλειοψηφικό με εκπροσώπηση της μειοψηφίας και αναλογική για της μεγάλες περιφέρειες, εκλογικός νόμος 3457/1955, προσήλθαν στις κάλπες 3.379.445 ψηφοφόροι από τα 4.507.907 εγγεγραμμένους εκλογείς(συμμετοχή γυναικών), που προέρχονταν από 41 εκλογικές περιφέρειες. Τα έγκυρα ψηφοδέλτια

ΕΚΕ του Ν. Ζέρβα στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων Θεσπρωτία. Εκλέχθηκε ξανά βουλευτής με τον Ε. Συναγερμό το 1952, όπως και το 1956 με την ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή, όπου υπηρέτησε ως υφυπουργός Εσωτερικών στην Κυβέρνηση Καραμανλή αμέσως μετά τις εκλογές. Συνέχισε να εκλέγεται με την ΕΡΕ στον νομό Θεσπρωτίας το 1958, 1961, 1963, 1964. Εκλέχθηκε τελευταία φορά βουλευτής το 1974 με την Νέα Δημοκρατία. *Εφημερίδα Κήρυξ* 02/03/1956. *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών*, σ.102-103

²⁰⁰ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 21/02/1956. *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών*, 1946-1974, Βουλή των Ελλήνων 1977, εθνικό τυπογραφείο.

²⁰¹ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 25/02/1956. Στις προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις ο Κ. Φρόντζος συμμετείχε με το Κόμμα Φιλελευθέρων χωρίς ωστόσο να εκλεγεί βουλευτής.

²⁰² *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών*, περιόδων 1946-1974, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

ήταν 3.364.361. Το σύνολο των εδρών ήταν 300 και ο νόμιμος πληθυσμός 7.395.219. Στον πίνακα που ακολουθεί περιέχονται όλα τα Κόμματα που συμμετείχαν στις εκλογές, ο αριθμός των ψήφων, το ποσοστό, και ο αριθμός των εδρών²⁰³.

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	1.594.112	47,38%	165
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	1.620.007	48,15%	132
ΚΟΜΜΑ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ	74.545	2,22%	0
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ	31.022	0,92%	3 ²⁰⁴
ΛΑΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	29.375	0,88%	0
ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΥΠΟΦΗΦΙΟΙ	14.851	0,49%	0
ΚΟΜΜΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	449	0,01%	0

Με την επίκληση του ριζοσπαστισμού, η ΕΡΕ επιχειρούσε να ξεφύγει από τα διλήμματα της Αριστεράς και της Δεξιάς, θέτοντας ως προτεραιότητα, την ανάγκη μεταρρυθμίσεων εθνικού χαρακτήρα. Ο Καραμανλής διακηρύσσοντας την εθνική ενότητα, προσπάθησε να υπερβεί τον εθνικό διχασμό και τον Εμφύλιο, προχωρώντας σε μια σειρά έργων οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής ευημερίας. Δήλωνε την επιθυμία του για φιλελευθεροποίηση της οικονομίας και εθνική ανεξαρτησία. Ακόμη με το να προβεί στις αξιοπρόσεκτες πρωτοβουλίες, της ανακαλέσεως του εκστρατευτικού σώματος από την Κορέα και την αναδιαπραγμάτευση της αρχής της ετεροδικίας για του Αμερικανούς στρατιωτικούς στην Ελλάδα, θέλησε να αντικρούσει την κατηγορία ότι ήταν ο ευνοούμενος των Αμερικανών και του Στέμματος. Ακόμη τα μέτρα επιείκειας για την αποφυλάκιση πολιτικών κρατουμένων, ήταν στη βάση της αλλαγής της πολιτικής της προηγούμενης περιόδου. Στις εκλογές του 1956 σημειώθηκαν καταλυτικές αλλαγές στην κοινωνική βάση των Κόμματος. Η υποχώρηση των Φιλελευθέρων σε παραδοσιακά προπύργια τους, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές της βόρειας Ελλάδας, προς όφελος της ΕΡΕ, τάση που είχε εμφανιστεί ήδη από τις εκλογές του 1952 τώρα όμως δείχνει να παγιώνεται. Η δύναμη της ΕΡΕ αυξήθηκε στην Ήπειρο, Μακεδονία, Θράκη, εξασφαλίζοντας την πλειοψηφία στο εκλογικό σώμα. Στην υπόλοιπη Ελλάδα διατήρησε λίγο πολύ τα εκλογικά ποσοστά που είχε και ο Ελληνικός Συναγερμός. Μια άλλη παράμετρος που ευνόησε των Καραμανλή ήταν η γυναικεία ψήφος²⁰⁵ καθώς οι γυναίκες φάνηκε να προτιμούν την πολιτική

²⁰³ www.greeklaws.com/pubs/uploads/word/1035.doc, *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών*, ο.π. αποτελέσματα εκλογών 1956, σ. 93

²⁰⁴ Τις τρεις έδρες κέρδισε ο Ανεξάρτητος Δημοκρατικός Συνδυασμός στην περιφέρεια Ρεθύμνης του οποίου οι βουλευτές προσχώρησαν αμέσως στην Δ.Ε. επικεφαλής του συνδυασμού ήταν ο ιδιαίτερος γραμματέας του Σ. Βενιζέλου, Π. Βαρδινογιάννης. Ο συνδυασμός προέκυψε στο πλαίσιο των διαφωνιών με την ΔΕ και είχε την υποστήριξη του Σ. Βενιζέλου. Πλειοψήφησε στο νομό Ρεθύμνης και κατέλαβε και τις τρεις έδρες. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, σ. 201

²⁰⁵ Στις αστικές και ημιαστικές περιοχές υπήρχαν ξεχωριστά εκλογικά τμήματα για γυναίκες και άνδρες και εκεί (κυρίως στα αστικά κέντρα) σημειώθηκαν οι μεγάλες διαφοροποιήσεις, που

σταθερότητα. Στις 29 Φεβρουαρίου ορκίστηκε η νέα Κυβέρνηση,²⁰⁶ του Κ. Καραμανλή. Ιδιαίτερη ικανοποίηση στα Ιωάννινα προκάλεσε η υπουργοποίηση του Αβέρωφ.²⁰⁷ Η κυβέρνηση αμέσως μόλις ανέλαβε την εξουσία βρέθηκε αντιμέτωπη με την όξυνση του Κυπριακού και την όξυνση των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Στόχος της ήταν από την αρχή να προωθήσει μια συμβιβαστική λύση του Κυπριακού, που θα προέβλεπε την παραχώρηση φιλελεύθερου Συντάγματος και τη διαβεβαίωση για μελλοντική άσκηση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης. Ήδη, από τον Οκτώβριο του 1955(4 Οκτωβρίου) είχαν αρχίσει συνομιλίες ανάμεσα στον αρχιεπίσκοπο Μακάριο και τον Βρετανό κυβερνήτη της Κύπρου Σερ Τζον Χάρντινγκ. Ο Καραμανλής προσδοκούσε σε ευτυχή κατάληξη των διαβουλεύσεων και προσπάθησε να οδηγήσει σε θετική έκβασή. Ωστόσο οι διαπραγματεύσεις οδηγήθηκαν σε ναυάγιο στις 28 Φεβρουαρίου 1956 και στις 9 Μαρτίου, οι Βρετανοί συλλαμβάνουν τον Μακάριο και τον εκτοπίζουν στις Σευχέλλες. Η κυβέρνηση βρέθηκε αντιμέτωπη με διαδηλώσεις, που προσπάθησε να απαγορεύσει, όμως στις 10 και 12 Μαρτίου, μεγάλες συγκεντρώσεις πραγματοποιήθηκαν σε αρκετές πόλεις της χώρας που οδηγούσαν σε συγκρούσεις με την αστυνομία, τραυματισμούς και συλλήψεις. Ο Κ. Καραμανλής για να αντιμετωπίσει την κρίση θέλησε να εντάξει τον Σ. Βενιζέλο²⁰⁸ στην Κυβέρνηση, ο οποίος αρνήθηκε και πρότεινε κυβέρνηση ευρύτερης συνεργασίας. Οι σχέσεις κυβέρνησης αντιπολίτευσης οξύνθηκαν, με την αντιπολίτευση να ζητά την παραίτηση του υπουργού Εξωτερικών Σπ. Θεοτόκη.

Στην συνέχεια η κατάσταση στο Κυπριακό αναθερμάνθηκε, όταν στις 9 Μαΐου οι Βρετανοί αποφάσισαν να προχωρήσουν στην εκτέλεση δύο αγωνιστών της ΕΟΚΑ. Στις 8 Μαΐου πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα μεγάλη διαδήλωση, οργανωμένη από την Πανελλήνια Επιτροπή Ενώσεως Κύπρου(ΠΕΕΚ). Ομιλητής ήταν ο αρχιεπίσκοπος Δωρόθεος και μετά το τέλος της η πορεία των διαδηλωτών κατευθύνθηκε προς την πρεσβεία της Μ. Βρετανίας. Εκεί ακολούθησαν μεγάλες συγκρούσεις με την αστυνομία, η οποία έκανε χρήση όπλων με αποτέλεσμα να υπάρξουν τέσσερις νεκροί(τρεις διαδηλωτές και ένας αστυνομικός) και πάρα πολλοί τραυματίες. Ύστερα από αυτές τις εξελίξεις η αντιπολίτευση ζήτησε την απομάκρυνση του Κ. Καραμανλή και τον σχηματισμό

αφορούσε την ψήφο των γυναικών. Στα αστικά κέντρα η χειραφέτηση της γυναίκας επέτρεπε την διαφορετική εκλογική επιλογή στο πλαίσιο της οικογένειας, αν και η στατιστική των εκλογών του 1956 δεν σημειώνει ποια εκλογικά κέντρα είναι γυναικεία και ποια αντρικά, οπότε η εξαγωγή τελικών συμπερασμάτων είναι δύσκολη. Αντίθετα στις αγροτικές περιοχές, όπου κατά κανόνα όλα τα μέλη της οικογένειας ψήφιζαν ομοίμορφα, η διεύρυνση του εκλογικού δικαιώματος ισοδυναμούσε με τον διπλασιασμό των ψήφων που διέθετε κάθε οικογένεια. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, σ.209

²⁰⁶ Η πρώτη γυναίκα υπουργός, Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ. 248 Κ. Διγκαβέ, ο.π., σ. 24. Σύνοψη Κυβέρνησης βλ. παράρτημα σ. 124

²⁰⁷ Ο τοπικός τύπος των Ιωαννίνων κάνει εκτενή αναφορά για την υπουργοποίηση του Ε. Αβέρωφ. *Εφημερίδα Κήρυξ*, 01/03/1956

²⁰⁸ Ο Σ. Βενιζέλος επέμενε σε κυβέρνηση ευρύτερης συνεργασίας. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 218. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 250-251

κυβέρνησης ευρύτερης συνεργασίας²⁰⁹. Αμέσως μετά, η αντιπολίτευση κατέθεσε πρόταση μομφής προς την Κυβέρνηση, η οποία απορρίφθηκε και η κυβέρνηση έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή. Ωστόσο, ξαφνικά στις 25 Μαΐου ο υπουργός Εξωτερικών Σπ. Θεοτόκης παραιτήθηκε και την θέση ανέλαβε ο Ευάγγελος Αβέρωφ. Η κυβέρνηση

τώρα προσανατολίστηκε σε αμερικανική μεσολάβηση, για την απελευθέρωση του Μακάριου και στην εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης στο πλαίσιο του ΟΗΕ²¹⁰. Το αδιέξοδο στο Κυπριακό συνεχίστηκε ενώ συνεχίστηκε το αίτημα από την αντιπολίτευση για κυβέρνηση ευρύτερης συνεργασίας. Την ίδια εποχή στα τέλη του 1956, αποχώρησαν από την ΕΡΕ τρεις βουλευτές, μεταξύ των οποίων και ο Λ. Ευταξίας που είχε υποστηρίξει τη λύση Καραμανλή το 1955. Στα τέλη του 1956 επίσης σημειώθηκε η πρώτη ρήξη του Κ. Καραμανλή με τα ανάκτορα. Στα κόμματα της αντιπολίτευσης, έχουμε συνεννοήσεις στο χώρο του Κέντρου, που κατέληξαν στην ενοποίηση της ΦΔΕ με το Κ.Φ., στις 28.2.1957.

Στο Κυπριακό την κρίσιμη αυτή φάση έχουμε την παρέμβαση των αμερικανών (είχε ζητήσει ο Καραμανλής κατά την επίσκεψη του στις ΗΠΑ το Νοέμβριο του 1956) με αποτέλεσμα στις 22.2.1957, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, με απόφαση της εξέφρασε την επιθυμία της για ειρηνική και δημοκρατική λύση στο Κυπριακό, που περιείχε και το ενδεχόμενο της ανεξαρτησίας της Κύπρου. Η αμερικανική υποστήριξη προς την κυβέρνηση Καραμανλή συνεχίστηκε λίγες ημέρες αργότερα με την δημοσίευση έκθεσης προς την Γερουσία, για συνέχιση της οικονομικής βοήθειας προς την Ελλάδα. Το σημαντικό γεγονός εκείνης της περιόδου ήταν η απελευθέρωση του αρχιεπισκόπου Μακάριου, ο οποίος θα φτάσει στην Αθήνα στις 17 Απριλίου 1957 όπου του επιφυλάχθηκε θριαμβευτική υποδοχή.

²¹¹ Η διαβουλεύσεις συνεχιστήκαν από την αντιπολίτευση για ανατροπή του Κ. Καραμανλή και σχηματισμό κυβέρνησης ευρύτερης συνεργασίας. Η κυβέρνηση βλέποντας το γενικό κλίμα κάλεσε έκτακτη σύνοδο στη Βουλή ζητώντας ψήφο εμπιστοσύνη που εξασφάλισε στις 24.5.1957. Ωστόσο δύο μήνες αργότερα η κυβερνητική πλειοψηφία επλήγη από την παραίτηση του Α. Αποστολίδη, και ο συνεργαζόμενος με την ΕΡΕ Π. Κανελλόπουλος, εξέφρασε διαφωνία του με τις κυβερνητικές επιλογές. Ο Σ. Βενιζέλος θα προχωρήσει σε προσωπική επίθεση εναντίον του Καραμανλή και στις 10 Αυγούστου θα απευθυνθεί προς το βασιλιά υποσχόμενος πως αν ανατραπεί ο Καραμανλής θα υποστηρίξει άλλη κυβέρνηση προερχόμενη από την ΕΡΕ.

²⁰⁹ Στις 18 Μαΐου 1956 ο Σ. Βενιζέλος έθεσε το αίτημα με υπόμνημα στον Βασιλιά. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, 219. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 253-255

²¹⁰ Για τον λόγο αυτό η Κυβέρνηση αναθεώρησε κάπως την εξωτερική πολιτική με την προσέγγιση της Σοβιετικής Ένωσης(πρώτη επίσκεψη Σοβιετικού υπουργού Εξωτερικών Ιούνιος 1956). Αναθέρμανση των σχέσεων με τη Γιουγκοσλαβία, άρνηση της κυβέρνησης να υποστηρίξει την αγγλο-γαλλική επέμβαση στο Σουέζ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 219. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 260-263

²¹¹ *Εφημερίδα Ελευθερία* 18/04/1957

Τελικώς, δεν ανατραπεί η κυβέρνηση και ο Καραμανλής ύστερα από παρέμβαση του βασιλιά Παύλου θα προχωρήσει σε συνομιλίες με τον Γ. Παπανδρέου²¹² για την αλλαγή του εκλογικού νόμου. Οι διαπραγματεύσεις θα διαρκέσουν δύο μήνες (Ιανουάριος-Φεβρουάριος) 1958 που κατέληξε σε συμφωνία ενισχυμένης αναλογικής. Με την επιλογή διαφωνούσε ο Σ. Βενιζέλος που θεωρούσε αποδεκτή την ενισχυμένη αναλογική του 1951.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Εκλογές 11^{ης} Μαΐου 1958

Πολιτικό πεδίο

Το Φεβρουάριο του 1958 υπήρξαν έντονες αντιδράσεις με αφορμή την ψήφιση νέου εκλογικού νόμου ενισχυμένης αναλογικής, που ευνοούσε υπέρμετρα σε έδρες το πρώτο κόμμα και ενίσχυε το δεύτερο σε βάρος του τρίτου. Στην ψήφιση του νόμου αντέδρασαν 13 κυβερνητικοί βουλευτές και δύο κορυφαίοι υπουργοί της κυβέρνησης, Παπαληγούρας και Ράλλης, οι οποίοι θα άρουν την

---

²¹²Οι συναντήσεις με τον Γ. Παπανδρέου ξεκίνησαν στα τέλη Δεκεμβρίου. Με τον εκλογικό νόμο διαφωνούσαν μερικά στελέχη της ΕΡΕ μεταξύ των οποίων και ο Γ. Ράλλης. Ο Καραμανλής για να αποφύγει τον κίνδυνο να ψηφιστεί εκλογικός νόμος που θα ευνοούσε συμμαχικές κυβερνήσεις, στις 27 Φεβρουαρίου απέσπασε την υπογραφή του Γ. Παπανδρέου και κάλεσε αμέσως υπουργικό συμβούλιο για την έγκρισή του νομοσχεδίου. Με το προτεινόμενο εκλογικό σύστημα διαφώνησαν Ράλλης, Παπαληγούρας και 13 ακόμη βουλευτές που αποχώρησαν από την ΕΡΕ κατηγορώντας τον Καραμανλή για αυταρχική Διακυβέρνηση. Ο Καραμανλής υπέβαλε την παραίτηση του(2.3.1958) ζητώντας την διεξαγωγή νέων εκλογών με τις οποίες συμφωνούσε και ο Γ. Παπανδρέου. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, σ. 222-223. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 263-264

εμπιστοσύνη τους στην κυβέρνηση Καραμανλή. Το αποτέλεσμα της αποχώρησης τους ήταν να μην έχει πλέον η Κυβέρνηση Καραμανλή την πλειοψηφία στη βουλή. Η αντίδρασή του Καραμανλή ήταν να υποβάλλει την παραίτηση του και να ζητήσει από το βασιλιά την προκήρυξη εκλογών, αποκαλώντας τους βουλευτές και πρώην συνεργάτες του, που αποχώρησαν «αποστάτες».²¹³

Στις 2 Μαρτίου 1958 ο Κωνσταντίνος Καραμανλής θα υποβάλλει στον Βασιλέα την παραίτηση της Κυβερνήσεως του, καθώς αρκετοί Υπουργοί και βουλευτές συμφώνα με δήλωση τους αίρουν την εμπιστοσύνη τους προς την κυβέρνηση. Στις 3^{ης} Μαρτίου του 1958 ο βασιλιάς Παύλος αναθέτει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον πρόεδρο του Ερυθρού Σταυρού και έμπιστο του Κωνσταντίνο Γεωργακόπουλο και του ζητά εφόσον αυτό καταστεί δυνατό, την ψήφιση του εκλογικού νόμου πριν τη διάλυση της βουλή και την προκήρυξη εκλογών. Η υπηρεσιακή Κυβέρνηση²¹⁴ πήρε ψήφο εμπιστοσύνης από την βουλή και υπερψηφίστηκε και ο εκλογικός νόμος²¹⁵. Τελικά, η διεξαγωγή των εκλογών ορίστηκε για τις 11 Μαΐου 1958.

Στην ψήφιση του εκλογικού νόμου²¹⁶ της ενισχυμένης αναλογική είχαν συμφωνήσει και οι Φιλελεύθεροι, με την διαφωνία του Σοφοκλή Βενιζέλου²¹⁷, καθώς θεωρούσαν ότι θα καταλάμβαναν την δεύτερη και επομένως ευνοούνταν ως δεύτεροί, θέτοντας στο περιθώριο την ΕΔΑ που πιθανολογούσαν ότι θα καταλάμβανε την Τρίτη θέση, όμως διαψεύστηκαν από τα αποτελέσματα των εκλογών. Ο Κ. Καραμανλής εγκαινίασε την προεκλογική του εκστρατεία στις 2 Απριλίου 1958.

Η εκλογική αναμέτρηση στις εκλογικές περιφέρειες Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας

Στην Ήπειρο η προεκλογική πραγματικότητα δεν διαφέρει από την υπόλοιπη Ελλάδα. Η τοπικές εφημερίδες που υποστηρίζαν την ΕΡΕ, κάνουν λόγο για πολύ θετικό κλίμα υπέρ του Κόμματος του Κ. Καραμανλή. Συγκεκριμένα αναφέρουν ότι οι υποψήφιοι της ΕΡΕ παντού όπου εμφανίζονται συναντούν εγκαρδιότητα και εκδήλωση πίστης προς τον αρχηγό της ΕΡΕ. Όστε με βεβαιότητα να συμπεραίνουν

²¹³ Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές*, ο.π., σ. 230. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 264

²¹⁴ Η κυβέρνηση Γεωργακόπουλου ανέλαβε τα καθήκοντα της Στις 5 Μαρτίου του 1958, λαμβάνοντας ψήφο εμπιστοσύνης από την ΕΡΕ και το Κ.Φ., *Εφημερίδα Ελευθερία*, 6 Μαρτίου 1958.

²¹⁵ Η κυβέρνηση Γεωργακόπουλου κατέθεσε τον ίδιο εκλογικό νόμο που είχε καταθέσει και η κυβέρνηση Καραμανλή, η συζήτηση του στην Βουλή ξεκίνησε στις 18 Μαρτίου και ολοκληρώθηκε στις 29, όπου και έλαβε την έγκριση από την Βουλή με την κοινοβουλευτική πλειοψηφία της ΕΡΕ και του κόμματος Φιλελευθέρων. Η. Νικολακόπουλος, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές*, ο.π., σ. 231-233.

²¹⁶ Ο νέος εκλογικός νόμος διέφερε από την ενισχυμένη αναλογική του 1951 καθώς στην Β' κατανομή ενίσχυε την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση του πρώτου κόμματος σε βάρος του τρίτου και των μικρότερων κομμάτων, σε σύγκριση με την ενισχυμένη αναλογική του 1951, όπου στην Β' κατανομή τα κόμματα εξασφάλιζαν μεταξύ του την απόλυτη αναλογική εκπροσώπηση, στην διανομή των εδρών. Βλ. του Αντώνη Μ. Παντελή, *Τα ελληνικά εκλογικά συστήματα*, σ. 49-54

²¹⁷ Ο Σ. Βενιζέλος στις 17 Μαρτίου του 1958 κατέθεσε ξανά της πρόταση του για την εφαρμογή των διατάξεων του εκλογικού συστήματος του 1951, όμως δεν έγινε δεκτό το αίτημα του. Καχεκτική δημοκρατία, σ. 227.

ότι οι επερχόμενες εκλογές θα είναι ένας Θρίαμβος του Κ. Καραμανλή.²¹⁸

Στις 23 Απριλίου του 1956 ο Κ. Καραμανλής επισκέφτηκε την πόλη των Ιωαννίνων στα πλαίσια της προεκλογικής του Περιοδείας. Τον Αρχηγό της ΕΡΕ υποδέχθηκαν τα στελέχη του Κόμματος και πλήθος λαού με ενθουσιασμό και πανηγυρικό κλίμα. Ο λόγος του Κ. Καραμανλή δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Εθνικός Αγών*, όπου απευθυνόμενος στο πλήθος ανέφερε: «εκφράζω την συγκίνηση και την ευγνωμοσύνη μου προς το λαό της πόλεως σας διότι μου επιφύλαξε μια πρωτοφανή σε όγκο εκδήλωση, παρά τας τόσο δυσμενές καιρικές συνθήκας.

Προ τινόν εβδομάδων εξεδηλώθη εις τον τόπο μας μια πολιτική κρίση η οποία εξέπληξε όχι μόνο το λαό της Ελλάδος αλλά και τη διεθνή κοινή γνώμη. Ο παγκόσμιος τύπος αγνοών τα παρασκήνια της ελληνικής πολιτικής χαρακτήρισε την κρίση αυτή αδικαιολόγητη αλλά και επιβλαβή για τα εθνικά συμφέροντα.

Η έκπληξη αυτή υπήρξε εύλογος διότι τα πράγματα της χώρας έβαιναν καλώς εις όλους τους τομείς. Συντελείτο έργον χρήσιμο το οποίο εξετιμάτο από τον Ελληνικό λαό και ετύγχανε διεθνούς αναγνώρισεως. (Φωνές από το πλήθος κάτω οι συνωμότες και ο παλαιοκομματισμός).

Η πολιτική μας ζωή νοσεί βαρέως. Έχετε μακράν και πικράν πείρα των δημοσίων πραγμάτων. Όλοι οφείλεται να συμβάλετε στην εξυγίανση και έχετε εις την χείρα σας την ψήφο της 11^{ης} Μαΐου.....όταν ίδρυσα προ διετίας την Εθνικήν Ριζοσπαστική Ένωση, ετόνισα τότε ότι φιλοδοξία του νέου αυτού κινήματος είναι να εγκαινιάσει μια νέα πολιτική ζωή διαπνεόμενη από νέα νοοτροπία.....Αγαπητοί μου φίλοι, τα ιδιαίτερα σας ζητήματα όχι μόνο τα γνωρίζω, αλλά αποτέλεσαν την τελευταία διετία αντικείμενο τις μερίμνης μου.

Ο λαός της Ηπείρου εγκαταλελειμμένος από της απελευθέρωσης είδε να εκτελούνται υπο της κυβέρνησης μου πολλά αλλά και σημαντικά έργα που θα μεταβάλλουν σε σύντομο χρονικό διάστημα την οικονομία της περιοχής. Τα έργα αυτά, έργα δύο ετών, παρακαλώ να συγκρίνεται με τα έργα αλλά και τις μεγαλόστομες υποσχέσεις που σας έδωσαν κατά το παρελθόν και θα σας δώσουν και πάλιν κατά την προελογική περίοδο. Μην περιμένετε από εμε υποσχέσεις. Έχετε έργα για να με κρίνεται.²¹⁹

Η ίδια εφημερίδα αναφέρει ότι από την προεκλογική περιοδεία των υποψηφίων της ΕΡΕ στα χωρία και τις κωμοπόλεις της περιφέρειας και τον ενθουσιασμό που γίνονται δεκτοί από τους κατοίκους, διαπιστώνεται το θετικό κλίμα. Είναι πεπεισμένοι ότι το ρεύμα του αγροτικού πληθυσμού είναι με την πλευρά του Κ. Καραμανλή και ο πληθυσμός της υπαίθρου είναι αποφασισμένος να δώσει ένα γερό μάθημα, τόσο στον παλαιοκομματισμό, όσο και στην μασκοφορεμένη νέα μορφή του ΚΚΕ, την ΕΔΑ στις εκλογές της 11^{ης} Μαΐου²²⁰.

Ο Κ. Καραμανλής, παρά

²¹⁸ Εφημερίδα *Εθνικός Αγών*, 21/04/1958

²¹⁹ Εφημερίδα *Εθνικός Αγών*, 31/04/ 1958

²²⁰ Εφημερίδα *Εθνικός Αγών*, 23/04/1958

την έντονη επιθυμία του τέως υφυπουργού Ν. Αθανασίου να επισκεφτεί την Θεσπρωτία ανέβαλε τελικά την επίσκεψη λόγω έλλειψης χρόνου. Απέστειλε ωστόσο τηλεγραφήματα προς τους δημάρχους Θεσπρωτίας στα οποία εξέφραζε την λύπη του που δεν κατάφερε να επισκεφτεί τονίζοντας την ιδιαίτερη αγάπη που τρέφει για τον ακριτικό νομό²²¹.

Οι συνδυασμοί της ΕΡΕ στην Ήπειρο ήταν οι εξής²²²: Ιωαννίνων, Ε. Αβέρωφ, Δ. Ιωάννου²²³, Κ. Μητροκώστας, Β. Μπαλτογιάννης, Κ. Παληός, Ι. Παπαπέτρου, Κ. Φρόντζος.

Οι συνδυασμοί της ΕΡΕ στην Θεσπρωτία: Νικόλαος Αθανασίου, Ευστράτιος Αθανασάκος, Παναγιώτης Νταής.

Οι συνδυασμοί της ΕΡΕ Άρτας: Δημήτριος Καρατζένης, Κωνσταντίνος Παπαδημητρίου, Κωνσταντίνος Σιώζος.

Οι συνδυασμοί της ΕΡΕ Πρέβεζας: Αθανάσιος Αυγερινός, Απόστολος Κοντογιάννης.

Στην Θεσπρωτία, σύμφωνα με την Εφημερίδα *Εθνικός Αγών* οι περιοδεία των υποψηφίων βουλευτών της ΕΡΕ συνεχίζονταν με αμείωτο ρυθμό. Σε κάθε επίσκεψη τους, οι υποψήφιοι βουλευτές γίνονται δεκτοί με ενθουσιασμό και θερμές εκδηλώσεις. Ο βουλευτής Ν. Αθανασίου, σε προεκλογική ομιλία του στο Μαργαρίτι, αναφέρθηκε στο έργο που συντελέστηκε από την ΕΡΕ το οποίο όπως τόνισε, από φθόνο και φιλαρχία διέκοψαν γνωστοί σάρακες της μειοψηφίας. Συγκεκριμένα ανέφερε: «η ολοκλήρωση όμως του έργου αυτού, πιστεύω απολύτως ότι θα συντελεσθεί, ότι θα συντελεσθεί χάρις και πάλιν εις την δική σας εμπιστοσύνη την οποία πανηγυρικώς ως διαπιστώνωμεν περιβάλλεται το πρόσωπο του αρχηγού.

Ο Καραμανλής είναι ο πρωθυπουργός των έργων, της τάξεως και της ησυχείας του τόπου. Όλοι οι υγειώς σκεπτόμενοι νοικοκυραίοι και φιλήσυχοι πολίτες θα τον επαναφέρουν εις την αρχήν δια να

²²¹ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 24/04/1958

²²² *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 26/04/1958

²²³ Στο βιογραφικό του υποψήφιου Βουλευτή της ΕΡΕ αναφέρεται η *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 7/5/1958, γεννήθηκε στο Τέροβο Ιωαννίνων 1915, δεν υπήρξε περίοδος από τις κρίσιμες στιγμές για την χώρα που ο Δ. Ιωάννου να μην έδωσε το παρόν ως παράδειγμα ηρωισμού και αυτοθυσίας. Ανάλογα με τις ανάγκες της πατρίδας, βρίσκονταν πάντα στο καθήκον άλλοτε με το όπλο στο χέρι και άλλοτε αγωνιζόμενος στην Βουλή για την εξυπηρέτηση της πατρίδος και της Ηπείρου. Στον ελληνο-ιταλικό πόλεμο του 1940 λαμβάνει μέρος ως αξιωματικός, τραυματίζεται τρεις φορές, παίρνει διαταγή να μεταβεί στα μετώπισθεν, δεν δέχεται και εξακολουθεί να μάχεται στην πρώτη γραμμή, όπου λαμβάνει παράσημα ανδρείας. Στην περίοδο της Γερμανικής κατοχής λαμβάνει μέρος στην Αντίσταση, με τον ΕΔΕΣ, ως διοικητής του 1^{ου} τάγματος (γνωστού ως Συντάγματος Ξηροβουνίου). Το 1946 εκλέγεται για πρώτη φορά Βουλευτής με το ΕΚΕ, όπου γίνεται μαχητής για τις υποθέσεις της Ηπείρου. Από τότε εκλέγεται συνεχώς βουλευτής με αυξανόμενο αριθμό ψήφων. Το 1947 ήδη Βουλευτής ηγείται του 24^{ου} Τάγματος Χωροφυλακής (αποτελούμενο από εθελοντές) και λαμβάνει μέρος στις επιχειρήσεις στην Θεσσαλία και Ήπειρο (Μουργκάνα, Ζαγόρι). Το 1948 λαμβάνει μέρος στην μάχη του Ξηροβουνίου. Το 1953 αποστέλλεται ως αντιπρόσωπος της ελληνικής Βουλής στην Κορέα, όπου επισκέπτεται το Ελληνικό Εκστρατευτικό σώμα. Εκλέχθηκε πρώτη φορά βουλευτής με το ΕΚΕ το 1946 και το 1950. Το 1951 με το Κόμμα Φιλελευθέρων όπου είχε ενωθεί με το ΕΚΕ του Ν. Ζέρβα. Το 1952 εκλέχθηκε βουλευτής με τον Ελληνικό Συναγερμό. Εκλέχθηκε βουλευτής με την ΕΡΕ στις εκλογές 1956, 1958, 1961, 1964. *Μητρώο, Γερουσιαστών και Βουλευτών 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων, Εθνικό Τυπογραφείο

συμπληρώσει το έργο της ανασυγκροτήσεως και αναδημιουργείας της φίλτατης πατρίδος μας.²²⁴

Η εφημερίδα *Εθνικός Αγών* που απευθύνεται στους ψηφοφόρους της ΕΡΕ αναφέρεται στην θριαμβευτική περιοδεία των υποψηφίων βουλευτών της ΕΡΕ και στον ενθουσιασμό που επικρατεί στην περιφέρεια. Τονίζει ότι στο πρόσωπο των πολιτευτών της ΕΡΕ ο λαός των αγροτικών περιοχών εκδηλώνει την αγάπη του για τον αρχηγό Κ. Καραμανλή και είναι αποφασισμένος να καταψηφίσει τους συνδυασμούς του παλαιοκομματισμού. Όσο αφορά τους φιλελευθέρους σημειώνει ότι απογοήτευση επικρατεί στα στελέχη τους, όπου παράγοντες των Φιλελευθέρων δεν κρύβουν την ανησυχία τους για την τύχη του κόμματος στις επερχόμενες εκλογές. το οποίο όπως αναφέρει η εφημερίδα στην Ήπειρο θα υποστεί συντριπτική ήττα²²⁵. Ο Ε. Αβέρωφ, υποψήφιος Βουλευτής της ΕΡΕ στο νομό Ιωαννίνων, πραγματοποίησε την κεντρική του προεκλογική ομιλία στην πόλη των Ιωαννίνων, στις 9 Μαΐου 1958. Ενώπιον της ογκώδους συγκέντρωσης του λαού, υπογράμμισε το ενδιαφέρον του Κ. Καραμανλή για την Ήπειρο και απαρίθμησε τα εκτελεσθέντα εγχειροβελτιωτικά έργα Καλαμά, Λαψίστας, Λαγκάτσα, όπως και για της εργασίες του αυτοκινητόδρομου Ιωαννίνων Ηγουμενίτσας. Αναφέρθηκε στην πολιτική κρίση που οδήγησε στις εκλογές και στους βουλευτές που αποχώρησαν από το Κόμμα, θέλοντας να ικανοποιήσουν προσωπικές φιλοδοξίες τους οποίους ο λαός θα τους δώσει το μάθημα που τους αξίζει. Αναφέρθηκε ακόμη στην ΕΔΑ όπου πίσω της κρύβεται το ΚΚΕ το οποίο, όπως τόνισε, δυο φορές κατέστρεψε την Ελλάδα. Τέλος ζήτησε από το λαό την ανανέωση της εντολής του για την ολοκλήρωση του έργου²²⁶.

Από το κόμμα των Φιλελευθέρων, τα στελέχη του προετοίμαζαν την επίσκεψή των δύο συναρχηγών, Σ. Βενιζέλου και Γ. Παπανδρέου στην Ήπειρο. Η εφημερίδα *Κήρυξ* που απευθύνεται στους ψηφοφόρους των Φιλελευθέρων, σημειώνει την δυναμική του κόμματος στην Ήπειρο, με άρθρα που αναφέρονται στο πρόγραμμα του κόμματος, στα τοπικά ζητήματα αλλά και γενικότερα στην κοινωνική πολιτική, στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και την ανάπτυξη της χώρας.²²⁷

Στις 22 Απριλίου του 1958 ο Σ. Βενιζέλος κατευθύνθηκε οδικώς από τα Ιωάννινα προς την Θεσπρωτία και σε ενδιάμεσες στάσεις του σε χωριά, οι κάτοικοι εκδήλωναν θερμή υποδοχή. Στην Ηγουμενίτσα πραγματοποίησε ομιλία στο κέντρο «Έλλος», στους συγκεντρωμένους υποστηρικτές του κόμματος, παρουσία των υποψηφίων βουλευτών Θεσπρωτίας των Φιλελευθέρων, Χ. Παπασταύρου, Φ. Πιτουλη και Ε. Στρουγγάρη. Στην ομιλία του ανέπτυξε το αγροτικό πρόγραμμα του κόμματος και υποσχέθηκε την άμεση επίλυση των ζωτικών προβλημάτων του νομού Θεσπρωτίας. Η εφημερίδα *Κήρυξ* αναφέρει ότι από την θερμή υποδοχή που επιφύλαξε ο Θεσπρωτικός λαός και το πλήθος του κόσμου,

²²⁴ *Εθνικός Αγών*, 01/05/1958

²²⁵ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 30/04/1958

²²⁶ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 10/05/1958

²²⁷ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 18, 20, 22, 24/04/1958

θεωρεί βέβαιη την επικράτηση των Φιλελευθέρων στην Θεσπρωτία.²²⁸

Στις 25 Απριλίου του 1958 οι δύο συναρχηγοί του Κόμματος των Φιλελευθέρων πραγματοποίησαν προεκλογική ομιλία στην πόλη των Ιωαννίνων. ο τοπικός τύπος αναφέρει ότι τα Ιωάννινα επεφύλασαν θερμή υποδοχή στους δύο συναρχηγούς του κόμματος των Φιλελευθέρων. Ο Γ. Παπανδρέου εκφώνησε το λόγο στις 8 το βράδυ από τον εξώστη του ξενοδοχείου «Αβέρωφ». Η πλατεία ήταν ασφυκτικά γεμάτη από κόσμο που είχε συγκεντρωθεί από πολύ νωρίς, αναμένοντας την εμφάνιση των δύο ηγετών. Ξεκινώντας την ομιλία του ο Γ. Παπανδρέου εν μέσω επευφημιών και χειροκροτημάτων αναφέρθηκε στο προεκλογικό πρόγραμμα του κόμματος που το χαρακτήρισε «κυβερνητικό». Αναφέρθηκε στην κοινωνική πολιτική, το φορολογικό και το εκπαιδευτικό πρόβλημα. Υποσχέθηκε ότι θα δικαιώσει τους εκπαιδευτικούς λειτουργούς προάγοντας τους ίσους με τους δημοσίους υπαλλήλους. Θα καταργήσει τις μαθητικές εισφορές και τις εισαγωγικές εξετάσεις στα πανεπιστήμια. Στην εξωτερική πολιτική επέκρινε την πολιτική της ΕΡΕ στο Κυπριακό και την πολιτική συμβιβασμού που ακολούθησε και τόνισε ότι το κόμμα των Φιλελευθέρων ερχόμενο στην ηγεσία θα αποκαταστήσει το εθνικό γόητρο της Ελλάδος. Ακόμη αναφέρθηκε στην σημασία των επικείμενων εκλογών. Ολοκληρώνοντας την ομιλία του ο Γ. Παπανδρέου κατέληξε ότι το Κόμμα των Φιλελευθέρων έχει πλήρη συναίσθηση της ιστορικής ευθύνης, τονίζοντας πως σε όλους τους τομείς του Δημοσίου βίου χρειάζεται σήμερα μια ειρηνική επανάσταση. Στην συνέχεια μέσω επευφημιών και χειροκροτημάτων χαιρέτησε το λαό της πόλης και Σ. Βενιζέλος, ο οποίος κάλεσε τον Ηπειρωτικό λαό να επανέλθει υπό την σημαία του ιστορικού Κόμματος των Φιλελευθέρων, ώστε να κατορθώσει να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση.²²⁹

Η εφημερίδα *Κήρυξ*, απευθυνόμενη στους Ηπειρώτες ψηφοφόρους, τους καλεί να δώσουν θετική ψήφο στο Κόμμα των Φιλελευθέρων, ώστε να συμβάλουν στην προαγωγή του γενικού συμφέροντος της χώρας. Το πρόγραμμα των Φιλελευθέρων σημειώνει είναι αποτέλεσμα μακράς, εμπειριστατωμένης και λεπτομερούς εργασίας. Δεν είναι πρόγραμμα προεκλογικό ώστε να κολακεύσει της λαϊκές μάζες, αλλά πρόγραμμα κυβερνητικό. Για το κόμμα της ΕΡΕ αναφέρει ότι δεν έχει κανένα πρόγραμμα και κυβέρνησε την τελευταία διετία πειραματικά και τυχοδιωκτικά. Για την ΕΔΑ τόνισε ότι υπόσχεται τον επίγειο κομμουνιστικό παράδεισο, παρουσιάζοντας προγράμματα προεκλογικών επαγγελιών, που ούτε στην πραγματικότητα στηρίζονται, ούτε προσφέρονται για να τεθούν ποτέ σε εφαρμογή, διότι δεν πρόκειται να κατακτήσουν την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας του ελληνικού λαού. Τέλος, κάλεσε τους Ηπειρώτες να μελετήσουν εκ νέου το πρόγραμμα των Φιλελευθέρων και να αποφασίσουν ελεύθερα θεωρώντας βέβαιο

²²⁸ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 24/04/1958

²²⁹ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 26/04/1958

ότι θα συνταχθούν με το Κόμμα των Φιλελευθέρων.²³⁰

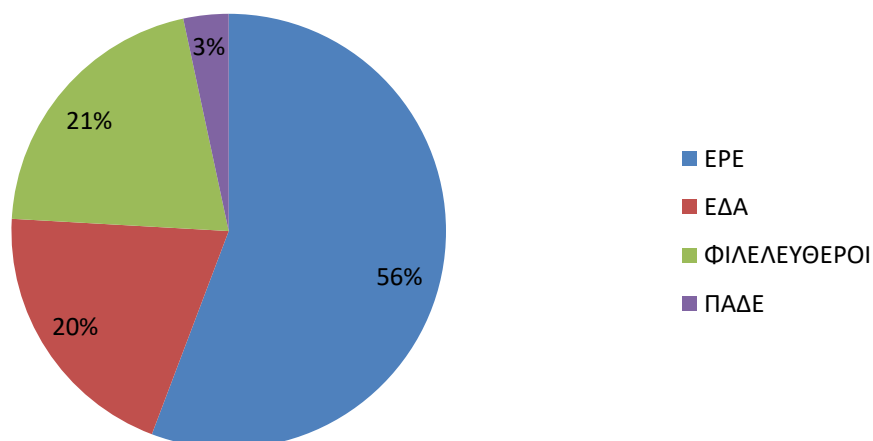
Αποτελέσματα των εκλογών στην Ήπειρο

Οι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους των τεσσάρων νομών της Ηπείρου ήταν ως εξής: Ιωαννίνων: άνδρες 61.889, γυναίκες 54.164, σύνολο 116.053. Πρέβεζα: άνδρες 21.235, γυναίκες 17.335, σύνολο 38.570. Άρτα: άνδρες 21.425, γυναίκες 29.735, σύνολο 51.160. Θεσπρωτίας: άνδρες 15.540, γυναίκες 15.800, σύνολο 31.511.²³¹

Στο νομό Ιωαννίνων: έγκυρα 76.677, ΕΡΕ 42.733, Φιλ. 15.898, ΕΔΑ 15.437, ΠΑΔΕ 2574.

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
ΕΡΕ	42.733	55,73%	4
ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ	15.898	20,73%	1
ΕΔΑ	15.437	20,13%	2
ΠΑΔΕ	2.574	3,35%	0

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ

Σταυροί προτίμησης των υποψηφίων Βουλευτών: νομός Ιωαννίνων: ΕΡΕ:

Αβέρωφ Ε. 13.698, Ιωάννου Δ. 7.580, Παληός Κ. 7.047, Φρόντζος Κ. 6.244, Μητροκώστας Κ. 3.732, Παπαπέτρου Λ. 2.528, Μπαλτογιάννης Β. 940.

Φιλελεύθεροι: Δερδεμέζης Α. 8.961, Καρατζένης Χ. 1.812, Βενέτης Σ. 1.559, Πανούρης Σ. 1.039, Δημάρατος Σ. 1.000, Κωνσταντινίδης Α. 882, Στεφόπουλος Κ. 335.

ΕΔΑ: Σκοπούλης Ν. 9.371, Χριστογιώργος Μ. 2.533, Ρακόπουλος Β. 732, Νάσσης Κ. 659, Κίτσιας Λ. 633, Σκουλικαρίτης Α. 576, Σωμάκος Λ. 236.

Π.Α.Δ.Ε.: Παπαδόπουλος Α. 1.422, Παλάσκας Γ. 292, Κρυστάλλης Β.

²³⁰ Εφημερίδα Κήρυξ, 06/05/1958

²³¹ Ο αριθμός δεν πρέπει να θεωρείται ακριβής, διότι δεν ήταν ενημερωμένος κατά το τελευταίο έτος διαγραφών, λόγω θανάτου ή στερήσεως των εκλογικών δικαιωμάτων. Εφημερίδα Κήρυξ, 15/04/1958

213, Τζόβας Κ. 200, Κολιόπουλος Θ. 156, Σταματάκης Κ. 127, Παπαμόσχου Σ. 82.²³²

Στο νομό Θεσπρωτίας: ΕΡΕ: 11.907, Αθανασίου Ν. 7.244, Αθανασάκος Στρ. 3371, Νταής Π. 969.

Φιλελεύθεροι: 6.936, Πιτούλης Φ. 3.244, Παπασταύρου χρ. 2497, Στρουγγάρης Ε. 1116.

ΕΔΑ: 1.658, Ζάγκος Ν. 1.109, Μηλιώνης Κ., 192.²³³

Νομός Θεσπρωτίας : ψήφησαν 20.507

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
ΕΡΕ	11.907	58,06%	2
ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΙ	6.936	33,82%	1
ΕΔΑ	1.658	8,08%	0

²³² *Εθνικός Αγών*, 15/05/1958, επίσης αναφέρονται τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας σε τμήματα της πόλεως των Ιωαννίνων.

1° Εκλογικό τμήμα Καπλάνειος σχολή: εγγεγραμμένοι 664, ψήφησαν 424, ΕΡΕ 171, Φιλελ. 91, ΠΑΔΕ 13, ΕΔΑ 169.

2° Εκλογικό τμήμα οδός Αρσάκη: εγγεγραμμένοι 705, ψήφησαν 506, ΕΡΕ 209, Φιλελ. 68, ΠΑΔΕ 29, ΕΔΑ 200.

3° Εκλογικό τμήμα Καπλάνειος σχολή: εγγεγραμμένοι 856, ψήφησαν 552, ΕΡΕ 276, Φιλελ. 116, ΠΑΔΕ 23, ΕΔΑ 136.

4° Εκλογικό τμήμα, Γυμνάσιο Θηλέων: εγγεγραμμένοι 881, ψήφησαν 580, ΕΡΕ 246, Φιλελ. 93, ΠΑΔΕ 35, ΕΔΑ 206.

5° Εκλογικό τμήμα, Γυμνάσιο Θηλέων (ισόγειο): εγγεγραμμένοι 683, ψήφησαν 577, ΕΡΕ 280, Φιλελ. 114, ΠΑΔΕ 33, ΕΔΑ 150.

6° Εκλογικό τμήμα, Βαλάνειος σχολή: εγγεγραμμένοι 595, ψήφησαν 430, ΕΡΕ 177, Φιλελ. 83, ΠΑΔΕ 18, ΕΔΑ 152.

12° Εκλογικό τμήμα, τέως Διδασκαλείο: εγγεγραμμένοι 698, ψήφησαν 488, ΕΡΕ 146, Φιλελ. 83, ΠΑΔΕ 17, ΕΔΑ 242.

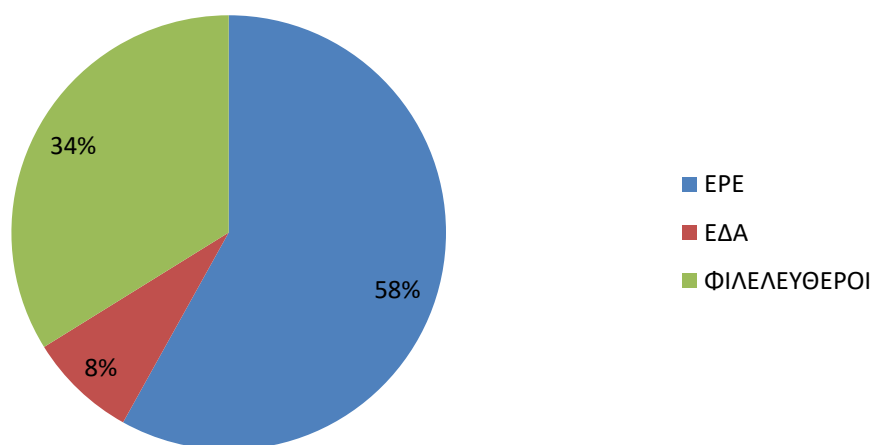
13° Εκλογικό τμήμα, εγγεγραμμένοι 1128, ψήφησαν 880, ΕΡΕ 324, Φιλελεύθ. 180, ΠΑΔΕ 19, ΕΔΑ 356.

14° Εκλογικό τμήμα, πρώην Γ. Διοίκησης: εγγεγραμμένοι 428, ψήφησαν 317, ΕΡΕ 108, Φιλελ. 50, ΠΑΔΕ 12, ΕΔΑ 145.

Συνολικά στα 14 εκλογικά τμήματα της πόλης ψήφησαν συνολικά 7.780 πολίτες και τα Κόμματα έλαβαν συνολικά: ΕΡΕ 3.130, Φιλελεύθεροι 1367, ΠΑΔΕ 303, ΕΔΑ 2980.

²³³ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 14/05/1958, σ. 6

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ

Κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών

Στις εκλογές του 1958, οι βουλευτικές έδρες ήταν τρεις για τον νομό Θεσπρωτίας και επτά για τον νομό Ιωαννίνων, καθώς δεν αποτελούν πλέον κοινή εκλογική περιφέρεια, όπως στις παλαιότερες εκλογές.²³⁴ Οι Βουλευτές που εκλέχθηκαν στους δύο νομούς της Ηπείρου στις Βουλευτικές εκλογές του 1958²³⁵ ήταν οι εξής: Ν. Θεσπρωτίας: ΕΡΕ: Αθανασίου Ν., Αθανασάκος Ευστ²³⁶., Φιλελεύθεροι: Πιτούλης Φ. Ν. Ιωαννίνων: ΕΡΕ: Αβέρωφ Ευαγ., Ιωάννου Δ., Παληός Κ., Φρόντζος Κ., Φιλελεύθεροι: Δερδεμέζης Ανδρ., ΕΔΑ: Σκοπούλης Ν., Χριστογιώργος Μ.²³⁷

²³⁴ *Εφημερίδα κήρυξ*, 13/05/1958

²³⁵ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 15/05/1958. *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών*, ο.π., 1946-1974

²³⁶ Ο Ευστράτιος Ν. Αθανασάκος γεννήθηκε στην Άρνα Λακωνίας το 1901, σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και εργάστηκε ως συμβολαιογράφος. Εκλέχθηκε βουλευτής με την ΕΡΕ στην περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας στις βουλευτικές εκλογές του 1956. Επανεκλέχτηκε ξανά με την ΕΡΕ στις βουλευτικές εκλογές του 1958 στον νομό Θεσπρωτίας. Τελευταία του εκλογή ως βουλευτής στις εκλογές του 1974 με την Ν. Δημοκρατία στον νομό Θεσπρωτίας. *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων, Εθνικό τυπογραφείο 1977, σ. 102-103.

²³⁷ Ο Νίκος Σκοπούλης γεννήθηκε το 1907 στην Πεδινή Ιωαννίνων και πέθανε το 1997. Ήταν γιατρός και ανέπτυξε αντιστασιακή δράση με το ΕΑΜ. Εξορίστηκε, δικάστηκε και φυλακίστηκε για τα πολιτικά του φρονήματα. Εξελέγη δύο φορές Βουλευτής με την ΕΔΑ στις εκλογές του 1958 και 1964. Ήταν αξιόλογος γιατρός και γνωστός για την φιλανθρωπική του δράση. https://el..Wikipedia.org>wiki>Νίκος_Σκοπούλης.

Ο Μιχάλης Χριστογιώργος γεννήθηκε το 1912 στο Καλέντζι Ιωαννίνων και πέθανε το 2008. Σπούδασε στην Νομική Σχολή Αθηνών και ασχολήθηκε με την δικηγορία στα Ιωάννινα. Το 1942 εντάχθηκε στο ΕΑΜ. Εξορίστηκε και φυλακίστηκε για την πολιτική του δράση. Επέστρεψε στα Ιωάννινα από την εξορία το 1952, όπου συνέχισε την πολιτική του δράση με την ΕΔΑ. Εξελέγη βουλευτής Ιωαννίνων με την ΕΔΑ στις εκλογές του 1958. Μετά την μεταπολίτευση ήταν τέσσερις φορές υποψήφιος με την ΕΔΑ και το ΚΚΕ Εσωτερικού. Ασχολήθηκε με τον επαναπατρισμό των πολιτικών προσφύγων από τις χώρες της Αν. Ευρώπης. https://el..Wikipedia.org>wiki>Μιχάλης_Χριστογιώργος.

Σύγκριση εθνικών και τοπικών αποτελεσμάτων

Συγκρίνοντας την εκλογική επιρροή των κυριότερων κομματικών σχηματισμών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο παρατηρούμε αυξημένα ποσοστά του κόμματος της ΕΡΕ στον νομό Θεσπρωτίας. Οι Φιλελεύθεροι θα ακολουθήσουν στην δεύτερη θέση με αυξημένα ποσοστά, πολύ πάνω από το 20% περίπου, που έλαβαν πανελλαδικά. Αντίθετα, η ΕΔΑ θα λάβει μικρό ποσοστό πολύ κάτω από το μέσο όρο και ίσως, από τα μικρότερα ποσοστά πανελλαδικά. Στο νομό Ιωαννίνων, η ΕΡΕ θα διατηρήσει το ποσοστό που έλαβε στις προηγούμενες εκλογές που είναι πολύ αυξημένο σε σύγκριση με τον μέσο όρο πανελλαδικά. Οι Φιλελεύθεροι θα διατηρήσουν την δεύτερη θέση έστω και οριακά και η ΕΔΑ θα ακολουθήσει στην τρίτη θέση με πολύ αυξημένα ποσοστά σε σύγκριση με τις προηγούμενες εκλογές, ωστόσο χαμηλότερα από τον μέσο όρο που έλαβε πανελλαδικά. Αυξημένα ποσοστά θα έχει η ΕΔΑ στην πόλη των Ιωαννίνων και ιδιαίτερα σε εκλογικά τμήματα του κέντρου. Πολύ χαμηλό ποσοστό θα λάβει το ΠΑΔΕ σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο²³⁸.

Τα αποτελέσματα των εκλογών σε εθνικό επίπεδο

Τα αποτελέσματα των εκλογών της 11^{ης} Μαΐου 1958 ανέδειξαν την ΕΡΕ πρώτο κόμμα με ποσοστό 41,1% και 171 έδρες εξασφαλίζοντας την απόλυτη πλειοψηφία στη βουλή. Στην δεύτερη θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης αναδείχθηκε η ΕΔΑ με ποσοστό 24,4% και 79 βουλευτές. Την Τρίτη θέση κατέλαβε το κόμμα των Φιλελευθέρων με το 20,7% των ψήφων και κοινοβουλευτική δύναμη 36 βουλευτών. Την τέταρτη θέση κατέλαβε η (ΠΑΔΕ) Προοδευτική Αγροτική Δημοκρατική Ένωση, αποτελούμενη από το κόμμα Προοδευτικών του Σπύρου Μαρκεζίνη, την ΕΠΕΚ του Σάββα Παπαπολίτη, το (ΔΚΕΛ) Δημοκρατικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού του Στέλιου Αλλαμανή και το Κόμμα Αγροτών- Εργαζομένων του Αλέξανδρου Μπαλατζή με 10,6% και 10 έδρες. Τέλος η Ένωση Λαϊκών Κομμάτων, που απαρτιζόταν από το Λαϊκό Κόμμα, Λαϊκό Κοινωνικό Κόμμα του Στέφανου Στεφανόπουλου και το Κόμμα των Εθνικοφρόνων του Θεόδωρου Τουρκοβασίλη, που απέσπασε το 2,9% των ψήφων και τέσσερις έδρες.²³⁹

Στις εκλογές της 11^{ης} Μαΐου 1958, που διεξήχθησαν με το εκλογικό σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής, εκλογικός νόμος 3822/1958, οι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους ήταν 5.119.148, ενώ ψήφισαν 3.863.982, τα έγκυρα ψηφοδέλτια ήταν 3.847.785 και τα άκυρα 16. 197. Το σύνολο των εδρών ήταν 300. Οι εκλογείς προέρχονταν από 55 εκλογικές περιφέρειες και ο νόμιμος πληθυσμός της χώρας ήταν 7.395.219. Στον πίνακα που

²³⁸ *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, περιόδων 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

²³⁹ *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, αποτελέσματα εκλογών 1958*, σ.94. *Αποτελέσματα βουλευτικών εκλογών 1946-1964*, εκδόσεις Διάλογος

ακολουθεί υπάρχουν όλα τα κόμματα που έλαβαν μέρος στις εκλογές της 11^{ης} Μαΐου 1958, όπως ο αριθμός των ψήφων , το ποσοστό και ο αριθμός των εδρών.²⁴⁰

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	1.583.885	41,16%	171
ΕΝΙΑΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ	939.902	24,42%	79
ΚΟΜΜΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ	795.445	20,67%	36
ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	408.787	10,62%	10
ΕΝΩΣΗ ΛΑΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ	113.358	2,94%	4
ΣΥΝΔΙΑΣΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ	4.009	0,10%	0
ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ	2.399	0,06%	0

Η ΕΡΕ παρά την πτώση των ποσοστών της σε σύγκριση με το 1956, κατόρθωσε να διατηρήσει την επιρροή που είχε διαμορφώσει. Δεν συμμετείχαν στρατιωτικοί, αστυνομικοί και κάποιοι ψήφοι που στράφηκαν στους βουλευτές²⁴¹ που αποχώρησαν από την ΕΡΕ. Την μεγαλύτερη πτώση η ΕΡΕ την σημείωσε στην πρωτεύουσα ενώ διατήρησε τη δύναμη της στις αγροτικές περιοχές, με αποτέλεσμα να υπάρχει διαφορά πάνω από 10 ποσοστιαίες μονάδες ανάμεσα στα αστικά κέντρα της χώρας και της αγροτικές περιοχές²⁴².

Η ΕΔΑ, αντίθετα, ανέβασε πολύ τα ποσοστά της στις αστικές περιοχές , ενώ παράλληλα αναδείχθηκε πρώτη δύναμη στην περιφέρεια της Αθήνας και στην Θεσσαλονίκη. Εκτός από τις περιοχές των δύο μεγαλύτερων πόλεων η ΕΔΑ συγκέντρωσε εντυπωσιακά ποσοστά και σε μερικές πόλεις της επικράτειας , όπως στη Λάρισα, Καβάλα, Χανιά Ζάκυνθος, Σάμο, Λευκάδα, Ημαθία, Λέσβος, όπου συγκέντρωσε ποσοστά μεγαλύτερα από τον μέσο όρο. Στην περιφέρεια της Αθήνας τα ποσοστά που συγκέντρωσε ήταν εντυπωσιακά²⁴³. Συγκεκριμένα στα δυτικά και νοτιοδυτικά προάστια (Δραπετσώνα, Κερατσίνι, Κορυδαλλός, Αγία Βαρβάρα, Αιγάλεω, Ταύρος, Περιστερί, Πετρούπολη, συγκέντρωσε ποσοστά πάνω από το 50%, ενώ στην Νίκαια²⁴⁴ ξεπέρασε το 65% και στην Καισαριανή το 61%. Την απόλυτη

²⁴⁰ www.greeklaws.com/pubs/uploads/word/1035.doc , *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών*, αποτελέσματα εκλογών 1958, σ. 94

²⁴¹ Πρόκειται για προσωπική εκλογική πελατεία που διέθεταν οι βουλευτές αυτοί κυρίως ο Γ. Ράλλης Στ. Στεφανόπουλος και Παπαληγούρας, που αποχώρησαν από την ΕΡΕ και τους ακολούθησε ένα σημαντικό μέρος των ψηφοφόρων . Η Πελοπόννησος ήταν η περιοχή επιρροής των βουλευτών της ΕΛΚ, όπου παρατηρήθηκε μείωση της ΕΡΕ περίπου 8% ενώ η ΕΛΚ στις περιοχές της Πελοποννήσου ήταν τρίτη δύναμη με 15%. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π. ,σ. 231,234, Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 265-267

²⁴² Μια ανησυχητική ένδειξη , για μελλοντικές απώλειες της ΕΡΕ και στην υπόλοιπη χώρα. Η. Νικολακόπουλος, ο.π., *Καχεκτική δημοκρατία*, σ. 232, Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 267

²⁴³ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π.,σ.239

²⁴⁴ Στις περιοχές αυτές των προσφύγων, προπολεμικά η εκλογική τους επιλογή ήταν με το κόμμα των Φιλελευθέρων, ανεξάρτητα από την κοινωνική διαστρωμάτωση, ενώ αντίθετα η μεταπολεμική τους ένταξη μαζί στην ΕΔΑ επηρεάστηκε από την κοινωνική τους θέση. Γενικά ωστόσο στις

πλειοψηφία με ποσοστά λίγο κάτω από το 50% συγκέντρωσε και στα νοτιοανατολικά προάστια. Ποσοστά κοντά στο 30% συγκέντρωσε και στα βόρεια προάστια, όπως και σε συνοικίες της Αθήνας(Κυψέλη, Παγκράτη, Εξάρχεια), ενώ το ποσοστό της έπεσε κάτω από το 20% μόνο στις αστικές συνοικίες, κέντρο, Κολωνάκι, ψυχικό, Φιλοθέη, Εκάλη.

Το κόμμα των Φιλελευθέρων διατήρησε την κυριαρχία του στην Κρήτη, όπου αναδείχθηκε πρώτο Κόμμα με ποσοστό 49,3% των ψήφων και σε διάφορες άλλες περιοχές της Ελλάδος(Ηπειρος²⁴⁵, Επτάνησα, στα νησιά του Αιγαίου, Στερεά Ελλάδα και Πελοπόννησο), όπου αναδείχθηκε δεύτερο Κόμμα, με ποσοστό που κυμαίνονταν περίπου στο 25%.

Η ιδιαιτερότητα των εκλογών της 11^{ης} Μαΐου 1958 έγκειται στο γεγονός ότι τα αποτελέσματα της κάλπης άλλαξαν την κανονικότητα του μεταπολεμικού θεσμικού πλαισίου, καθώς στη θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης τώρα αναδείχθηκε η ΕΔΑ. Το φάντασμα της Αριστεράς θα πλανιόταν πλέον ξανά στον αέρα εννέα μόλις χρόνια μετά την λήξη του Εμφυλίου, θέτοντας στη σκέψη των εθνικοφρόνων την απειλούμενη κόκκινη κατάληψη της εξουσίας. Ο Κ. Καραμανλής εμπνέοντας πολιτική σταθερότητα, σταθεροποίησε παράλληλα τη θέση του στο Κόμμα της ΕΡΕ. Η άλλη παράμετρος των εκλογών ήταν η συντριβεί του Κόμματος των Φιλελευθέρων που κατέλαβε την Τρίτη θέση²⁴⁶.

Μετά τις εκλογές, ορκίσθηκε κυβέρνηση με Πρωθυπουργό τον Κ. Καραμανλή στις 17 Μαΐου 1958, η οποία ήταν η 3^η κατά σειρά κυβέρνηση του απαλλαγμένη από εσωκομματικές αμφισβητήσεις. Ο πρωθυπουργός ανέλαβε ο ίδιος και το υπουργείο Εθνικής Άμυνας, όπως είχε κάνει και στην πρώτη κυβέρνηση που είχε σχηματίσει. Στην νέα κυβέρνηση μετείχαν, Κ. Τσάτσος²⁴⁷ υπουργός προεδρίας, Ευ. Αβέρωφ υπουργός εξωτερικών, Δ. Μακρής υπουργός Εσωτερικών(και οι τρεις αυτοί υπουργοί διατήρησαν τη θέσεις που κατείχαν και στην προηγούμενη κυβέρνηση). Στα υπόλοιπα υπουργεία και ειδικά στο οικονομικό επιτελείο έχουμε νέα πρόσωπα. Υπουργός Συντονισμού ορίστηκε ο Α. Πρωτοπαπαδάκης, Οικονομικών ο Κ. Παπακωνσταντίνου, Εμπορίου ο Λ. Δερτιλής, Βιομηχανίας Ν. Μάρτης,

---

προσφυγικές περιοχές της Αθήνας, η δύναμη της ΕΔΑ ήταν μεγαλύτερη, σε σύγκριση με τα αντίστοιχα μη προσφυγικά προάστια. Βλ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 241

²⁴⁵ Στην Ήπειρο συγκέντρωσε το Κ.Φ. το μεγαλύτερο ποσοστό μετά την Κρήτη(26,3%), ενώ σχεδόν όλοι οι πολιτευτές του Κόμματος είχαν προέλευση από τον Συναγερμό σε συνδυασμό με ένα Εδεσιτικό παρελθόν. Αντίστοιχα οι κυριότεροι φιλελεύθεροι πολιτευτές έως το 1952, είχαν προσχωρήσει στην ΕΡΕ. Βλ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία* ο.π., σ. 246

²⁴⁶ Βλ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 247, Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 267-269

²⁴⁷ Ο Κωνσταντίνος Τσάτσος μια πολύ σημαντική προσωπικότητα που διατήρησε τη θέση του υπουργού προεδρίας για πέντε έτη. Ήταν από τους φιλελεύθερους πολιτικούς που, είχαν προσχωρήσει στον Ε.Σ. και στην συνέχεια ακολούθησαν τον Κ. Καραμανλή στο νέο κόμμα όπου διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στις βασικές πολιτικές επιλογές της κυβέρνησης. Βλ. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 4, σ. 267

Συγκοινωνιών και Δημοσίων Έργων ο Σ. Γκίκας. Η κυβέρνηση με αυτή την σύνθεσή της έως και το Φθινόπωρο του 1961, με ελάχιστες αλλαγές. Μια σημαντική προσθήκη στην κυβέρνηση ήταν η προσχώρηση στην ΕΡΕ του Π. Κανελλόπουλου, που ανέλαβε αμέσως τη θέση του αντιπροέδρου της κυβερνήσεως²⁴⁸. Αναλυτικά η κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή²⁴⁹.

Η νέα κυβέρνηση έθεσε σε άμεση προτεραιότητα το Κυπριακό²⁵⁰, όπου η κατάσταση οδήγησε σε δοκιμασία τις συμμαχικές σχέσεις της Ελλάδος με το ΝΑΤΟ, έπειτα από το σχέδιο Μακμίλαν, που θέλησαν να εφαρμόσουν οι Βρετανοί, με την σύμφωνη γνώμη της Τουρκίας και την υποστήριξη των Αμερικανών στις Θέσεις των Βρετανών. Παράλληλα στις ελληνικές επιλογές δεν συμφωνούσε ο Μακάριος²⁵¹.

στην συνέχεια ο Μακάριος προκειμένου να αποτρέψει το σχέδιο Μακμίλαν εγκατέλειψε το αίτημα της αυτοδιάθεσης και τάχθηκε τον Σεπτέμβριο του 1958, υπέρ ενός ανεξάρτητου κυπριακού κράτους. Ακολούθησαν διαβουλεύσεις με την τουρκική πλευρά που κατέληξαν σε συμφωνία ανεξάρτητου κράτους με την σύμφωνη γνώμη των βρετανών στις 19 Φεβρουαρίου²⁵².

Μετά την επίτευξη συμφωνίας στο Κυπριακό ο Καραμανλής στράφηκε στην υλοποίηση του κυβερνητικού προγράμματος, που θα υλοποιηθεί στην τριετία 1958-1961. Οι βασικοί άξονες της οικονομικής πολιτικής που ακολούθησε η Κυβέρνηση Καραμανλή, ήταν η πραγματοποίηση μεγάλων έργων υποδομής, μέσω των δημοσίων επενδύσεων, η νομισματική σταθερότητα, με την διατήρηση του πληθωρισμού στο 1% έως 2%, που συνέβαλε στην ισχυροποίηση της δραχμής, η ενίσχυση της βιομηχανικής παραγωγής και η ανάπτυξη του τουρισμού²⁵³.

Μια άλλη σημαντική επιλογή της Κυβέρνησης του Κ. Καραμανλή, ήταν η σύνδεση της Ελλάδας με την νεοϊδρυθείσα Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Οι διαπραγματεύσεις για την Σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ, ξεκίνησαν τον Ιούλιο του 1958 και ολοκληρώθηκαν έπειτα από δύο χρόνια,

---

²⁴⁸ Βλ. Κ. Καραμανλής τόμος 3, σ. 337-339

²⁴⁹ Γρηγοριάδης, τ. 4, ο.π., σ. 267, Βλ. Διγκαβε Κ., ο.π., σ. 145-146. Βλ. παράρτημα σ. 124

²⁵⁰ Ήδη από της αρχές του 1958 έχουμε κλίμα όξυνσης με τις επιθέσεις της ΕΟΚΑ, εναντίον οπαδών του ΑΚΕΛ, παράλληλα η τουρκοκυπριακή πλευρά προετοίμαζε το έδαφος για ένοπλη αντιπαράθεση προκειμένου να προωθήσει την λύση της διχοτόμησης. Στις 8.6. 1958 ξέσπασαν στην Λευκωσία οι πρώτες εκτεταμένες διακοινοτικές συγκρούσεις που κράτησαν ένα μήνα. Παράλληλα η βρετανική κυβέρνηση πρότεινε ένα σχέδιο τριπλής διοίκησης για την Κύπρο (ελληνο-τουρκο-βρετανική), τον Ιούνιο του 1958. Βλ. *Ευ. Αβέρωφ*, τόμος Β', σ. 36-63

²⁵¹ Κ. Καραμανλής όπου καταγράφεται η διαφωνία του με το Μακάριο, τόμος 3^{ος}, σ. 223-229

²⁵² Η δημιουργία ανεξάρτητου κράτους απείχε αντίστοιχα το ενδεχόμενο της Ένωσης, ή της Διχοτόμησης. Με τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους συμφωνούσε και η ελληνική πλευρά και η αλλαγή προσανατολισμού δημιούργησε τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την έναρξη συνομιλιών το Δεκέμβριο του 1958. Οι ελληνοτουρκικές διαπραγματεύσεις οδήγησαν σε συμφωνία στην Ζυρίχη 5-11 Φεβρουαρίου και την επικύρωση της συμφωνίας στην διάσκεψή του Λονδίνου στις 17-19 Φεβρουαρίου. Βλ. *Ευ. Αβέρωφ*, τόμος Α', σ. 251 και τόμος Β', σ. 74-76, 139-244.

²⁵³ Μεγάλα έργα σημειώθηκαν τον τομέα των συγκοινωνιών και της ενέργειας με την κατασκευή θερμοηλεκτρικών και υδροηλεκτρικών εργοστασίων, παρουσιάζεται μεγάλη αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής, και αύξηση του τριτογενούς τομέα. Για την οικονομική ανάπτυξη, βλ. Π. Καζάκος, *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά*, Αθήνα 2001, σ. 163-250.

στις 30 Μαρτίου 1961. Είχαν προηγηθεί διακρατικές συμφωνίες με τις δύο ηγετίδες δυνάμεις της ΕΟΚ, το Μάιο του 1958 η βελτίωση των ελληνογαλλικών σχέσεων και η συμφωνία οικονομικών σχέσεων με την Δ. Γερμανία που υπογράφηκε τον Νοέμβριο του 1958²⁵⁴.

Η Σύνδεση της Ελλάδος με την ΕΟΚ βρήκε σύμφωνα και τα κόμματα της αντιπολίτευσης, με εξαίρεση την ΕΔΑ, που αντιτάχθηκε στην συμφωνία και άσκησε κριτική για την Κοινή Αγορά.

Στην εσωτερική πολιτική έχουμε την πόλωση μεταξύ της ΕΡΕ και της ΕΔΑ και ενεργοποίηση των μηχανισμών για την αντιμετώπιση της ΕΔΑ, ενώ παράλληλα εντάθηκαν τα αστυνομικά μέτρα εναντίον στελεχών της²⁵⁵. Η πόλωση ανάμεσα στη ΕΡΕ και την ΕΔΑ, οφείλεται σε ένα βαθμό και στην διάσπαση στο χώρο του Κέντρου που ακολούθησε μετά την ήττα του 1958.

Στο χώρο του κέντρου και κυρίως στο Κόμμα Φιλελευθέρων, η κρίση εκδηλώθηκε δημόσια στις αρχές Νοεμβρίου όπου η δύο συναρχηγοί Σ. Βενιζέλος και Γ. Παπανδρέου και η Κοινοβουλευτική Ομάδα εξέλεξε προσωρινό πρόεδρο τον Δ. Γόντικα. Στις 23 και 24 Νοεμβρίου συγκαλείται έκτακτο συνέδριο, που όμως δεν κατάφερε να εκλέξει νέα ηγεσία. Λίγες ημέρες αργότερα ο Γ. Παπανδρέου αποχώρησε από ο Κ.Φ. με 5 ακόμη βουλευτές, ενώ στην συνέχεια αρκετοί ακόμη βουλευτές του Κόμματος Φιλελευθέρων ανεξαρτητοποιήθηκαν. Το αποτέλεσμα αυτής της κρίσης ήταν στις αρχές του 1959, η παράταξη του Κέντρου, βρέθηκε κατακερματισμένη με μικρά κόμματα και ομάδες, ενώ η ΕΠΕΚ βρέθηκε χωρίς Κοινοβουλευτική εκπροσώπηση. Το μεγαλύτερο Κόμμα της παράταξης, το Κόμμα Φιλελευθέρων που είχε τώρα αρχηγό τον Σ. Βενιζέλο είχε τώρα 20 βουλευτές²⁵⁶.

Την Νέα Πολιτική Κίνηση συγκρότησαν ορισμένα προβεβλημένα στελέχη της νεότερης γενιάς του Κ.Φ. εκ των οποίων ο Κ. Μητσοτάκης, Γ. Μαύρος και 8 ακόμη βουλευτές. Λεγόταν επίσης και η ομάδα των δέκα από τους δέκα βουλευτές που την συγκρότησαν. Από αυτούς οι 8 είχαν εκλεγεί με το Κ.Φ. (Γ. Νόβας, Γ. Μαύρος, Κ. Μητσοτάκης, Ι. Τούμπας, Ι. Ζίγδης, Φ. Ζαίμης, Εμμ. Λουλάκης, Δ. Κωστής), ένας με το ΔΚΕΛ (Στ. Αλαμανής) και ένας με το ΕΛΚ (Π. Παπαληγούρας), ενώ προσχώρησαν επίσης και ορισμένα

---

²⁵⁵ Μετά τα αποτελέσματα των εκλογών που ανέδειξαν την ΕΔΑ Αξιωματική αντιπολίτευση, αναζωπυρώθηκαν οι τάσεις της εμφύλιο-πολεμικής διαίρεσης μεταξύ «εθνικοφρόνων και μη εθνικοφρόνων και παράλληλα δρομολογήθηκε μια τάση αυταρχικής μορφής διακυβέρνησης. Κορυφαία δίκωξη εναντίον της ΕΔΑ ήταν η σύλληψη του γραμματέα του κόμματος και διευθυντή της Αυγής Μανόλη Γλέζου τον Δεκέμβριο του 1958 και η καταδίκη του με την κατηγορία της κατασκοπίας τον Ιούλιο του 1959, βλ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ.256.

²⁵⁶ Με το Κόμμα Φιλελευθέρων είχαν εκλεγεί 36 Βουλευτές, ενώ μετά την αποχώρηση του Γ. Παπανδρέου και των βουλευτών που αποχώρησαν (5 με τον Παπανδρέου και 8 που ανεξαρτητοποιήθηκαν) ανεξαρτητοποιήθηκαν στην συνέχεια και άλλοι από την ομάδα που ηγούνταν ο Σ. Βενιζέλος. Όταν τον Νοέμβριο του 1960 ιδρύθηκε η Κίνηση Εθνικής Αναδημιουργίας εντάχθηκαν σε αυτή μόνο 15 βουλευτές του Κ.Φ. Είχε προηγηθεί στις 3.2.1960 η προσχώρηση 8 ανεξάρτητων Βουλευτών που προέρχονταν από Κ.Φ. στην Νέα Πολιτική Κίνηση. Βλ. Σπ. Λιναρδάτος, *από τον εμφύλιο στη χούντα, Αθήνα, τομος Γ', Παπαζήσης 1977*, σ. 369-371 και Γ. Δάφνης, *Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα 1821-1961*, Αθήνα Γαλαξίας 1961. σ. 550-552.

εξωκοινοβουλευτικά στελέχη , μεταξύ των οποίων ο Γ. Ράλλης και ο Δ. Παπασταύρου²⁵⁷. Ο Σ.

Βενιζέλος με στόχο τη δημιουργία μια εναλλακτικής πρότασης στο χώρο του Κέντρου προσέγγισε τον Γ. Γρίβα το φθινόπωρο του 1960. Ο Γ. Γρίβας ίδρυσε το Νοέμβριο το 1960, την Κίνηση Εθνικής Αναδημιουργίας(ΚΕΑ), εκμεταλλευόμενος και τη φήμη που απέκτησε ως αρχηγός της ΕΟΚΑ. Στην ΚΕΑ προσχώρησε αναστέλλοντας τη δράση του και δανείζοντας τους βουλευτές του το Κ.Φ. επίσης προσχώρησαν ο Στ. Στεφανόπουλος, και η ΕΠΕΚ που ήταν χωρίς κοινοβουλευτική εκπροσώπηση.²⁵⁸ Η ίδρυση της ΚΕΑ αποτέλεσε ταύνασμα για την αναδιάταξη των ποιοτικών σχηματισμών στο χώρο της αντιπολίτευσης. Ωστόσο η ΚΕΑ δεν κατάφερε να προσελκύσει τις υπόλοιπες ομάδες του Κέντρου, οι οποίες δεν συμφωνούσαν με την ηγεσία του Γρίβα.

Οι ομάδες αυτές του Κέντρου προσανατολίστηκαν προς τον Γ. Παπανδρέου και το Φεβρουάριο του 1961 ίδρυσαν το Δημοκρατικό Κέντρο – Αγροτική Φιλελευθέρων Ένωσις (ΔΚ-ΑΦΕ).²⁵⁹

Στις αρχές του 1961 ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής ανακοίνωσε ότι θα επιδιώξει τον Μάρτιο να προχωρήσει σε συνεννοήσεις με τα κόμματα του Κέντρου για την αλλαγή του εκλογικού νόμου. Η κυβέρνηση προσπάθησε να προωθήσει την ιδέα ενός συστήματος συγγενών²⁶⁰ Κομμάτων και προσπάθησε να προσεγγίσει μερικά από τα Κόμματα του Κέντρου. Στις 16.3. 1961 υποβλήθηκε επίσημη πρόταση στον Σ. Βενιζέλο και τον Σπ. Μαρκεζίνη , όμως ο Γ. Παπανδρέου αρνήθηκε²⁶¹ να συζητήσει οποιοδήποτε τέτοιο ενδεχόμενο ακόμη και για συζήτηση. Τελικά τα κόμματα του Κέντρου αρνήθηκαν να συμπράξουν με την κυβέρνηση προτείνοντας ένα εκλογικό σύστημα που δεν θα οδηγούσε στην πόλωση και θα εξασφάλιζε την εκπροσώπηση τους.

Η κυβέρνηση λαμβάνοντας υπόψη τις σκέψεις των κομμάτων του Κέντρου για το εκλογικό σύστημα, κατέθεσε στις 5 Μαΐου 1961, εκλογικό νομοσχέδιο που προέβλεπε ορισμένες τροποποιήσεις στο ισχύον σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής. Αρχικά οι τροποποιήσεις έγιναν δεκτές με την επιφύλαξη , από τα κόμματα του Κέντρου με την επιφύλαξη περεταίρω διορθώσεων.²⁶² Το

²⁵⁷ Βλ. Γ. Ράλλης ο.π., σ. 58-60

²⁵⁸ Βλ. Σπ. Λιναρδάτος ο.π., τόμος Δ', σ.48-50.

²⁵⁹ Στην ΔΚ-ΑΦΕ συμμετείχαν η ομάδα Γ. Παπανδρέου , το Κόμμα Αγροτών Εργαζομένων του Αλέξανδρου Μπαλτατζή και οι περισσότεροι βουλευτές της ΝΠΚ(Νέα Πολιτική Κίνηση, του Γ. Αθανασιάδη-Νόβα. Έτσι στις αρχές του 1961 διαμορφώθηκαν δύο ομάδες στο χώρο του Κέντρου, που διεκδικούσαν να εκφράσουν η κάθε μια για λογαριασμό της, την εθνική αντιπολίτευση. Βλ. Κ. Μητσotάκης, *πολιτική Βιογραφία*, τομ. Β' (1961-1974), Αθήνα 1989, σ. 44-45.

²⁶⁰ Η πρόταση για εκλογικό σύστημα "συγγενών κομμάτων», είχε αρχικά γίνει από τον Γ. Ράλλη με άρθρο του στην Καθημερινή, στις 15.1.1961, ο οποίος παρέμενε εκτός ΕΡΕ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*. σ.264

²⁶¹ Βλ. Κ. Καραμανλής,ο.π., τόμ. 5,σ. 225, όπου γίνεται λόγος για την συνάντηση που έγινε αρχές 1961, χωρίς κανένα αποτέλεσμα.

²⁶² Αναφέρεται στην εφημερίδα *Ελευθερία*(9.6.1961 και 5.6.1961), ότι το εκλογικό νομοσχέδιο αποτελεί νίκη της αντιπολίτευσης.

νομοσχέδιο τροποποιήθηκε περαιτέρω στις συζητήσεις με τα Κόμματα στην Βουλή και παρέμβαση του Κ. Καραμανλή. Τελικά κατατέθηκε από τον Πρωθυπουργό στις 26.5.1961 με τρεις νέες ρυθμίσεις που ο Καραμανλής ανέφερε στους συνεργάτες του ότι ήταν παραχωρήσεις προς τα κόμματα του Κέντρου²⁶³. Οι ρυθμίσεις αφορούσαν α) την καθιέρωση ρήτρας +1 για τον υπολογισμό του εκλογικού μέτρου στην Α κατανομή, β) την μείωση του ποσοστού για την συμμετοχή ενός κόμματος στην Β' κατανομή, γ) την συμμετοχή στην Β' κατανομή και του τρίτου κόμματος ανεξαρτήτως ποσοστού.

Παρά τις βελτιώσεις στο εκλογικό νομοσχέδιο από την κυβέρνηση, που ενίσχυε αρκετά τον αναλογικό χαρακτήρα, τα κόμματα του Κέντρου επέκριναν ορισμένες διατάξεις και δεν συμφωνήσαν στην ψήφιση του. Τελικά ο εκλογικός νόμος ψηφίστηκε στο σύνολο του μόνο από την ΕΡΕ στις 23.6.1961. παράλληλα αμέσως μετά την ψήφιση του εκλογικού νόμου άρχισαν να πυκνώνουν οι φήμες για πρόωρη προσφυγή στις κάλπες τον Σεπτέμβριο²⁶⁴.

Στον χώρο του Κέντρου την εποχή αυτή διεξάγονται συνομιλίες, όπου αρχές Σεπτεμβρίου θα επέλθει κάποια συμφωνία. Οι εξελίξεις αυτές, θα οδηγήσουν τον Σ. Βενιζέλο να αποσύρει την υποστήριξη του από την ΚΕΑ. Έπειτα από αυτό το γεγονός ο Γ. Γρίβας θα αποχωρήσει από την πολιτική στις 9.9.1961. μετά από αυτή την εξέλιξη δύο ημέρες αργότερα, στις 11 Σεπτεμβρίου, ο Κ. Καραμανλής θα ανακοινώσει την πρόθεσή του να προχωρήσει σε πρόωρες εκλογές.²⁶⁵

Στις 19 Σεπτεμβρίου θα ανακοινωθεί η συγκρότηση της Ένωσης Κέντρου από όλα τα κεντρώα κόμματα. Ταυτόχρονα με την συγκρότηση της Ε.Κ., την ίδια μέρα, ανακοινώθηκε και η προκήρυξη εκλογών για τις 29 Οκτωβρίου 1961.²⁶⁶ στην άλλη μέρα στις 20.9.1961 η Κυβέρνηση Καραμανλή παραιτήθηκε και ανέλαβε υπηρεσιακή κυβέρνηση. Η διεξαγωγή των εκλογών από υπηρεσιακή κυβέρνηση παρουσιάστηκε από την ΕΡΕ ως παραχώρηση προς την αντιπολίτευση και από την κεντρώα αντιπολίτευση ως νίκη.²⁶⁷ Ο καθορισμός της υπηρεσιακής κυβέρνησης υπήρξε σημείο διαφωνίας ανάμεσα στον Κ. Καραμανλή και τα Ανάκτορα.²⁶⁸ Ο βασιλιάς θα σχηματίσει μια υπηρεσιακή κυβέρνηση η οποία στο σύνολο της, θα αποτελείται από πρόσωπα στενά συνδεδεμένα με τα Ανάκτορα. Ως πρωθυπουργό όρισε τον στρατηγό Κ. Δόβα, ο οποίος μετά την αποστράτευση του το 1959, είχε αναλάβει αρχηγός του στρατιωτικού οίκου του βασιλιά. Ως υπουργό

²⁶³ Βλ. Κ. Καραμανλής, ο.π., τόμ. 5, σ.225 και στις εφημερίδες *Ελευθερία*, *Εμπρός*, 27.5.1961

²⁶⁴ Βλ. *εφημερίδα Ελευθερία* 30.7.1961

²⁶⁵ Στις 15.9.1961 ο Καραμανλής υπέβαλε το σχετικό αίτημα στον βασιλιά Παύλο, ωστόσο το αίτημα αναβλήθηκε, προφανώς για να ολοκληρωθεί η διαδικασία ενοποίησης των κομμάτων του Κέντρου. Βλ. *εφημερίδα Ελευθερία* 16.9.1961.

²⁶⁶ Η Υπηρεσιακή κυβέρνηση με Πρωθυπουργό τον αντιστράτηγο εν αποστρατεία Κωνσταντίνο Δόβα. Βλ. Διγκαβέ Κ. ο.π., σ. 149-150

²⁶⁷ Βλ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π.,σ.267, Γρηγοριάδης, τ. 4, σ. 282-283

²⁶⁸ Ο Κ. Καραμανλής πρότεινε για πρωθυπουργό τον στρατηγό Θρ. Τσακαλώτο και για υπουργό Εθνικής Άμυνας τον Α/ΓΕΕΘΑ Αθ. Φροντιστή. Ο βασιλιάς Παύλος δεν έκανε δεκτή την εισήγηση και σχημάτισε υπηρεσιακή κυβέρνηση χωρίς να τον συμβουλευτή. Βλ. Κ. Καραμανλής ο.π., τόμ 5, σ. 180-181 και Σπ. Λιναρδάτος, *από τον εμφύλιο στη χούντα*, Αθήνα: Παπαζήσης, 1977,ο.π., τόμος. 4, σ. 53.

Εθνικής Άμυνας διόρισε τον πτέραρχο Χ. Ποταμιάνο, τον οποίο ο Καραμανλής θεωρούσε προσωπικό του εχθρό²⁶⁹. Την παρουσία του Χ. Ποταμιάνου επικαλείται ο Κ. Καραμανλής, για να αντικρούσει, τις μετέπειτα κατηγορίες της αντιπολίτευσης για τα σχέδια της «περίφημης βίας και νοθείας.

Η ενοποίηση των κεντρικών κομμάτων και ο σχηματισμός της Ε.Κ., μετέβαλε το μέχρι τότε πολιτικά δεδομένα, καθώς σύμφωνα με τα αποτελέσματα των εκλογών του 1958, ο περιορισμός της ΕΔΑ στην Τρίτη θέση φαινόταν αρκετά πιθανός. Η Ε.Κ. διατηρούσε την ελπίδα ότι είναι πιθανό με το νέο εκλογικό σύστημα θα ήταν πιθανό η ΕΡΕ να μην μπορέσει να εξασφαλίσει κοινοβουλευτική πλειοψηφία ανοίγοντας τον δρόμο για κυβερνήσεις συνεργασίας²⁷⁰.

Ο Κ. Καραμανλής θα εγκαινιάσει την προεκλογική εκστρατεία της ΕΡΕ από την Θεσσαλονίκη, την 1^η Οκτωβρίου 1961. Βασική επιδίωξη του θα είναι η ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας, μέσω της αναθεωρήσεις του Συντάγματος²⁷¹. Κατά την προεκλογική περίοδο καταγγέλθηκε από την ΕΔΑ, ύπαρξη οργανωμένου σχεδίου για άσκηση βίας στις εκλογές, στις 16 Σεπτεμβρίου 1961, ωστόσο αγνοήθηκε από το Κέντρο.²⁷²στις Εφημερίδες καταγράφονται διάφορες συγκρούσεις της χωροφυλακής με μέλη της ΕΔΑ και επεισόδια αριστερών- δεξιών. οι ηγέτες της Ε.Κ. πίστευαν ότι θα ευνοούνταν από τις διώξεις κατά οπαδών της ΕΔΑ και σιωπούσαν, σύμφωνα με μεταγενέστερες αφηγήσεις²⁷³. Ωστόσο η Ε.Κ. θα καταγγείλει λίγο πριν τις εκλογές στις 19 Οκτωβρίου πράξεις βίας εναντίον των στελεχών της²⁷⁴.

Την 1^η Οκτωβρίου 1961 έχουμε την ίδρυση του ΠΑΜΕ που ήταν σύμπραξη της ΕΔΑ με το ΕΑΚ²⁷⁵, με αυτό τον τρόπο η ΕΔΑ επέτυχε να διευρύνει ως ένα βαθμό τη συνεργασία με πολιτευτές της Κεντροαριστεράς.²⁷⁶

---

²⁶⁹ Βλ. Κ Καραμανλής, ο.π., τόμ. 5, σ. 180-181, 222

²⁷⁰ Βλ. Γρ. Δάφνης, ο.π., σ. 557

²⁷¹ Βλ. Κ. Καραμανλής, ο.π., τόμ. 4, σ. 468-470 και Αλ. Παπαχελάς, ο.π., σ. 70-72

²⁷² *Εφημερίδα Ελευθερία* 15.10, 20. 10, 27.10.1961. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία* ο.π., σ. 270.

²⁷³ Σπ. Λιναρδάτος, τόμ. 4, ο.π., σ. 59, 74-78

²⁷⁴ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 20/10/1961

²⁷⁵ Το ΕΑΚ(Εθνικό Αγροτικό Κόμμα) ιδρύθηκε στις 23^{ης} Ιουνίου 1961, όπου συγκέντρωσε τους συνεργαζόμενους με την ΕΔΑ Πολιτευτές. Βλ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 274.

²⁷⁶ Βλ. Σπ. Λιναρδάτος, τόμος. Δ', σ.59-61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Εκλογές 29^{ης} Οκτωβρίου 1961

Πολιτικό πεδίο

Το αποτέλεσμα της ενοποίησης των Κομμάτων ήταν να αντιπαρατεθούν στις εκλογές, μόνο τρεις εκλογικοί σχηματισμοί, όπου ο καθένας εκπροσωπούσε και την αντίστοιχη πολιτική παράταξη. Πιο αναλυτικά οι εκλογικοί σχηματισμοί που θα κατέλθουν στις εκλογές ήταν οι εξής.

α. Η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση (ΕΡΕ), με αρχηγό τον Κ. Καραμανλή, στην οποία είχε προσχωρήσει ήδη από τις αρχές του 1959 ο Π. Κανελλόπουλος και λίγο πριν από τις εκλογές επανεντάχθηκαν στο Κόμμα, οι Π. Παπαληγούρας και Γ. Ράλλης. Ενώ ήδη από τις αρχές του 1961 είχαν προσχωρήσει στην ΕΡΕ, αρκετοί πολιτευτές από το Κ.Φ. εκ των οποίων και τρεις βουλευτές (Δ. Γόντικας, Θ. Δοδόπουλος, Περ. Ξενοδοχιάρης), συνεχίζοντας έτσι την επέκταση προς τον παραδοσιακό φιλελεύθερο χώρο.²⁷⁷

β. Ο συνασπισμός Ένωσις Κέντρου(Ε.Κ.) – Κόμμα Προοδευτικών²⁷⁸ (Κ.Π.), με αρχηγούς τον Γ. Παπανδρέου και τον Σπ. Μαρκεζίνη. Ο συνασπισμός αυτός συγκέντρωνε το σύνολο των δυνάμεων ανάμεσα στην ΕΡΕ και την ΕΔΑ, που την χαρακτήριζαν ως «εθνική» αντιπολίτευση.²⁷⁹

γ. Το Πανδημοκρατικό Αγροτικό Μέτωπο Ελλάδος(ΠΑΜΕ), που αποτελούσε συνασπισμό της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς(ΕΔΑ) και του Εθνικού Αγροτικού Κόμματος(ΕΑΚ).

Η εκλογική αναμέτρηση στην Ήπειρο

Στην Ήπειρο, οι υποψήφιοι των Κομμάτων ξεκινούν τις προεκλογικές συγκεντρώσεις. Ο αρχηγός της ΕΡΕ Κ. Καραμανλής πραγματοποίησε ομιλία στην Ηγουμενίτσα στις 17 Οκτωβρίου 1961, όπου ο λαός της Θεσπρωτίας του επιφύλαξε θερμή υποδοχή. Ο Καραμανλής συνοδευόταν από τον Ε. Αβέρωφ, τους υποψηφίους του συνδυασμού στον νομό Θεσπρωτίας και άλλους πολιτικούς. Ο πρόεδρος της ΕΡΕ πραγματοποίησε την ομιλία του στις 11 π.μ. ενώπιον μεγάλης συγκέντρωσης.²⁸⁰

²⁷⁷ Η. Νικολακόπουλος, ο.π., σ. 261-264, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος 16 ΙΣΤ, σ' 200-201, *Ιστορία του νέου ελλησισμού*, τόμος, 9^{ος}, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 30-32

²⁷⁸ Το Κόμμα Προοδευτικών είχε καταλήξει σε συμφωνία, με την Ε.Κ. για εκλογική συνεργασία, μια εβδομάδα μετά την ίδρυση της(Ε.Κ.) στις 27 Σεπτεμβρίου 1961. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σ. 202

²⁷⁹ Στις 5 Αύγουστου είχε προσχωρήσει στην Ε.Κ και η Δ.Ε. με αρχηγό τον Ηλία Τσιριμώκο. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σ. 202

²⁸⁰ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 18/10/1961.

Στα Ιωάννινα, οι υποψήφιοι της ΕΡΕ συνεχίζουν την περιοδεία σε ολόκληρο το νομό, προεξάρχοντας του Ε. Αβέρωφ, όπου γίνεται παντού αντικείμενο θερμών εκδηλώσεων. Στις διάφορες ομιλίες του αναφέρεται σε γενικά ζητήματα της χώρας, όσο και σε τοπικά ζητήματα, απαριθμώντας ενέργειες και έργα της Κυβέρνησης του Κ. Καραμανλή σε όλους τους τομείς ανάπτυξης της χώρας. Από την θερμή υποδοχή του κόσμου αποδεικνύεται ότι ο Ε. Αβέρωφ θα είναι μακράν πρώτος σε σταυρούς προτίμησης στο νομό Ιωαννίνων.²⁸¹

Ένα από τα παράδοξα της μετακίνησης υποψηφίων σε διάφορα Κόμματα είναι η συνεργασία του Κομνηνού Πυρομάγλου αρχηγού του « Εθνικού Αγροτικού Κόμματος» (υπαρχηγός του ΕΔΕΣ στην περίοδο της Γερμανικής Κατοχής υπό τις διαταγές του Ν. Ζέρβα) με την ΕΔΑ με το κοινό ψηφοδέλτιο του ΠΑΜΕ. Ο Κ. Πυρομάγλου ταξίδεψε από την Αθήνα στα Ιωάννινα στις 23 Οκτωβρίου του 1961 όπου πραγματοποίησε ομιλία ενώπιων ολιγάριθμων οπαδών (σύμφωνα με την εφημερίδα *Κήρυξ*) του ΠΑΜΕ στο κινηματοθέατρο «Ορφεύς». Σύμφωνα με την εφημερίδα *Κήρυξ* ο Κ. Πυρομάγλου μετά το πέρας της ομιλίας κατά την έξοδο από τον κινηματογράφο αποδοκιμάσθηκε άγρια από συγκεντρωθέντες εκεί εθνικόφρονες πολίτες και σώθηκε χάρη στα αυστηρά μέτρα που είχε λάβει η χωροφυλακή. Σε άλλο σημείο στην Φιλιπιάδα μέσα σε εστιατόριο ξυλοκοπήθηκε ανηλεώς από πολίτες ο άλλοτε μέραρχος του ΕΔΕΣ και τώρα στέλεχος του ΠΑΜΕ Δ. Κουσίνας. Οι ενέργειες αυτές σύμφωνα με την εφημερίδα προέρχονταν κυρίως από πρώην αντάρτες του ΕΔΕΣ.²⁸²

Στην εφημερίδα *Ηπειρωτικός Αγών* δημοσιεύει προκήρυξη του, ο Σύλλογος Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης ΕΟΕΑ-ΕΔΕΣ Νομού Ιωαννίνων. Όπου απευθύνεται προς όλους τους αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης των νομών Ιωαννίνων, Θεσπρωτίας, Άρτας, Πρέβεζας. Στην προκήρυξη καταδικάζεται η προσχώρηση πρώην στελεχών του ΕΔΕΣ (Πυρομάγλου, Καμάρας, Κουσίνας) στο ΠΑΜΕ κατηγορώντας τους ως προδότες: «*που πρόδωσαν τον ιερό και τίμιο αγώνα και προσχώρησαν στο ξενόδουλο στρατόπεδο των σφαγέων*».²⁸³

Η εφημερίδα *Κήρυξ* δύο ημέρες πριν από την κρίσιμη ψηφοφορία απευθυνόμενη στους ψηφοφόρους της ΕΡΕ με άρθρο της αναφέρεται στην σημασία και την μορφή του εκλογικού αγώνα. Τονίζεται ότι η κυβέρνηση του Κ. Καραμανλή που κυβέρνησε ήδη έξι χρόνια την χώρα έχει καταφέρει να παγίωσε την τάξη και την ισοπολιτεία στο εσωτερικό και αποκατέστησε την πολιτική και οικονομική σταθερότητα. Ακόμη έθεσε τις βάσεις ενός καλλίτερου βιοτικού επιπέδου και ανύψωσε το εθνικό κύρος της χώρας στο εξωτερικό. Στο σχετικό άρθρο, αναφέρονταν μεταξύ άλλων ότι ολοι οι παράγοντες της ΕΡΕ από τον αρχηγό μέχρι το τελευταίο

²⁸¹ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 24/10/1961

²⁸² *Εφημερίδα Κήρυξ*, 24/10/1961

²⁸³ *Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών*, 27/10/1961 , Εθνικές Ομάδες Ελλήνων Ανταρτών- Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος.

στέλεχος, προβάλουν με υπερηφάνεια το έργο που έχει ήδη γίνει και εμπιστευόμενοι την ορθή κρίση του ελληνικού λαού είναι έτοιμοι να το συνεχίσουν: « οι αντίπαλοι αμφότεροι δεξιοί και αριστεροί ανεμίζουν τη σημαία της αλλαγής και στηρίζουν τις ελπίδες στην διαρροή αμφιταλαντευόμενων οπαδών. Την πολιτική «αλλαγή που επιδιώκουν, αλλαγή της καθεστηκυίας τάξης πραγμάτων, σημαίνει την θεμελιώδη διατάραξη της με κόπους και μόχθους κτηθείσης πολιτικής και οικονομικής ευστάθειας. Διασπάθιση του δημόσιου χρήματος προς εκπλήρωση των παχυλών προεκλογικών υποσχέσεων. Χαλάρωση των συμμαχικών δεσμών, χάριν της ίσης φιλίας με όλους».²⁸⁴

Η εφημερίδα Κήρυξ σχολιάζει στο άρθρο για την συγκρότηση της Ένωσης Κέντρου: «τα κόμματα αποκτούν ιδεολογικό και κοινωνικό τους «χρώμα» με αγώνες. Τον καθιερωμένο όμως και διεθνή αυτόν κανόνα τον περιφρονεί κατά συμφέρον ο παλαιοκομματισμός εις την χώρα μας. Ο καθείς και αναλόγως των περιστάσεων, αποτολμά την οικειοποίηση παντός τίτλου και παντός «χρώματος».

Τα παραδείγματα είναι δυστυχώς πολλά και χαρακτηριστικά. Θα αναφέρουμε μερικά από αυτά διότι ο κυρίαρχος ελληνικός λαός δικαιούται να είναι καλώς πληροφορημένος.

Πρώτο παράδειγμα: οι ακραίοι δεξιοί εις την Ελλάδα, με κοσμοθεωρητική μάλιστα θεμελίωση αυτοαποκαλούνται «Προοδευτικοί». Είναι το Κόμμα του Μαρκεζίνη, το οποίο εις την τελευταία Βουλήν απηρτίσθη από τον ίδιο τον αρχηγό του, από ένα έναν αποστάτη βουλευτή της ΕΡΕ και έναν βουλευτή της ΕΔΑ. Αλλά ο σημερινός συναρχηγός της «Ενώσεως Κέντρου» και όταν ήταν βουλευτής του Λαϊκού Κόμματος ανήκε εις την πλέον δεξιάν του πτέρυγα, εκ της οποίας μάλιστα προήλθε και το «Νέον Κόμμα», που και διεθνώς χαρακτηρίζετο ως άκρως συντηρητικό. Οι σημερινοί συνεργάτες του κ. Μαρκεζίνη, αλλά και πολλοί ξένοι του απέδιδαν και νεοφασιστικές τάσεις. Τι προσέφερε ο κ. Μαρκεζίνης συνεπώς, δια να δικαιούται τον τίτλο του προοδευτικού και να παριστάνει τον εκφραστή των ιδανικών του φιλελευθερισμού.

Δεύτερο παράδειγμα ο κ. Τουρκοβασίλης ηγέτης και αυτός Κόμματος που πολιτεύεται με το συνδυασμό του «Κέντρου» εις το νομό Αρκαδίας. Ποίαν σχέση μπορεί να έχει με ότι παντού σημαίνει ο πολιτικός όρος Κέντρον ο κ. Τουρκοβασίλης, γνωστός δια τας άκρως συντηρητικές και πεπαλαιωμένας αντιλήψεις του.

Τρίτο παράδειγμα ο κ. Στεφανόπουλος, ο πολιτευτής Ηλείας και εκ των μελών της πολυπληθούς διοικήσεως της «Ενώσεως Κέντρου», υπήρξε εκ των αρχιτεκτόνων της περί τον Στρατηγό Γρίβα παλαιοκομματικής και νεφελώδους συνάξεως, που διελήθει στα εξών συνετέθη ακριβώς γιατί αποτελούσε για την χώρα και τον λαό μας μια ιδεολογική και πολιτική οπισθοδρόμηση.

Υπάρχουν και άλλα παραδείγματα, που είναι τόσο ισχυρά ώστε μόνον αυτά να δίδουν το αληθές «χρώμα» εις την πλέον ετερόκλητον σύναξη που γνώρισε ο τόπος μας που αυτοαποκαλείται «Κέντρον».

²⁸⁴ Εφημερίδα Κήρυξ, 27/10/1961

Το άρθρο ολοκληρώνεται με την σημείωση ότι την πολιτική και οικονομική πρόοδο της χώρας όμως την εκφράζει και την πραγματοποιεί σταθερά η ΕΡΕ υπό την ηγεσία του Κ. Καραμανλή.²⁸⁵

Ο προεκλογικός αγώνας της ΕΡΕ στην Ήπειρο ολοκληρώθηκε με την ομιλία του αρχηγού του συνδυασμού στο νομό Ιωαννίνων Ε. Αβέρωφ. Η ομιλία την οποία παρακολούθησε πολύ μεγάλος αριθμός πολιτών, πραγματοποιήθηκε στο κινηματοθέατρο «Ορφεύς» στις 27 Οκτωβρίου. Η συγκέντρωση επιβεβαίωσε την κυριαρχία του τ. υπουργού εξωτερικών στο λαό της Ηπείρου. Ο Ε. Αβέρωφ ξεκινώντας την ομιλία έκανε έναν σύντομο απολογισμό του έργου της κυβέρνησης Κ. Καραμανλή, σημειώνοντας ποτέ άλλοτε στην ιστορία της νεώτερης Ελλάδος δεν πραγματοποιήθηκαν τόσα έργα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Αναφερόμενος στα τοπικά θέματα, απαρίθμησε τα έργα που ήδη πραγματοποιήθηκαν, αυτά που ήταν εν εξελίξει και εκείνα που θα υλοποιηθούν στην επόμενη διακυβέρνηση. Ακόμη αναφέρθηκε στην εξωτερική πολιτική, τόνισε ότι ποτέ άλλοτε η Ελλάδα δεν ήταν τόσο ανεξάρτητη και δυναμική.

Αναφερόμενος στα υπόλοιπα κόμματα χαρακτήρισε την Ένωση Κέντρου ως «δειγματολόγιο πολιτικών αντιθέσεων και ιδεολογιών. Για το ΠΑΜΕ σημείωσε ότι είναι πολιτικό υποκατάστατο του ΚΚΕ «πολιτικός μανδύας κρύπτων ξένα όπλα». Ολοκληρώνοντας την ομιλία του κατέληξε με την διαβεβαίωση ότι η ΕΡΕ θα ξαναεκλεγεί κυβέρνηση και θα κυβερνήσει ξανά για την ολοκλήρωση του έργου.²⁸⁶

Σε ανάλογο κλίμα πιθανής νίκης κινούνται και οι υποψήφιοι της Ένωσης Κέντρου. Οι υποψήφιοι του Κόμματος διαπιστώνουν ότι τα μηνύματα από την επαρχία είναι ενθαρρυντικά, ενώ παράλληλα ελπίζουν σε επαναπατρισμό ψηφοφόρων που στις προηγούμενες εκλογές ψήφησαν ΕΔΑ. Στις 23 Οκτωβρίου 1961, πραγματοποίησε ομιλία στην κεντρική πλατεία των Ιωαννίνων ο πρόεδρος του Κόμματος Προοδευτικών και εκ των ηγετών του Κέντρου Σ. Μαρκεζίνης, όπου του επιφυλάχθηκε θερμή υποδοχή, από τους υποψήφιους της Ενώσεως Κέντρου του νομού Ιωαννίνων, Παπαδόπουλο Α., Βαδαλούκα Π., Δερδεμέζη Α, Καρατζένη Χ., Μελανίδη Γ, Βενέτη Σ. και της συντονιστικής επιτροπής εκλογικού αγώνα.

Η προεκλογική συγκέντρωση ήταν συμφώνα με την εφημερίδα *Ηπειρωτικός Αγών* μεγαλειώδεις, ωστόσο υπολείπονταν της αντίστοιχής που είχε πραγματοποιήσει ο Κ. Καραμανλής. Κύκλοι ωστόσο της Ένωσις Κέντρου εξέφρασαν της ικανοποίησή τους για το ύψος της συγκέντρωσης.

Στην ομιλία του, ο Σ. Μαρκεζίνης αφού δήλωσε ευτυχής που βρίσκεται στην πόλη των Ιωαννίνων, αναφέρθηκε τόσο σε τοπικά ζητήματα, όσο και σε ζητήματα της Χώρας. Καταφέρθηκε τόσο ενάντια του τέως υπουργού Εξωτερικών Ε. Αβέρωφ και τον τρόπο που χειριστικέ το Κυπριακό, όσο και εναντίων της ΕΔΑ. Ολοκληρώνοντας της ομιλία του τόνισε ότι θεωρεί βέβαιοι την νίκη στις εκλογές της

²⁸⁵ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 26/10/1961

²⁸⁶ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 28/10/1961

29^{ης} Οκτωβρίου.²⁸⁷

Σε άρθρο της εφημερίδας *Ηπειρωτικός Αγών* στις 26 Οκτωβρίου 1961 αναφέρεται στην δράση του ΚΚΕ μεταπολεμικά, στην ΕΔΑ και στον λόγο που έγινε αξιωματική αντιπολίτευση. Ακόμη σε σφάλματα που έγιναν από την δεξιά παράταξη και το αστυνομικό κράτος εναντίων προοδευτικών πολιτών: «τραγική δε ειρωνεία είναι ότι το ξενοκίνητον και προδοτικό και άνευφ ελληνικής συνείδησεως Ελληνικό Κομμουνιστικό Κόμμα, όλα αυτά τα έπραττε εν ονόματι του Λαού, της Δημοκρατίας και της κοινωνικής ισότητας. Είς τον τόπο τούτο δεν θα έπρεπε να υφίσταται κόμμα κομμουνιστικό. Αλλά όχι μόνο υφίσταται, αλλά κατόρθωσε να αγγίξει το τρομερόν ποσό του 1/4 των πολιτικών δυνάμεών της Χώρας και ήταν μέχρι χθές η Αξιωματική Αντιπολίτευσις εις την Ελληνικήν Βουλήν. Υπο τον διαφανή βέβαια πέπλον της ΕΔΑ. Και πάλιν δεν θα απεραντολογήσουμε δια να εξηγήσουμε τα αίτια της ασυγχώρητου και λυπηρότατης αυτής μεγεθύνσεως, ενός κόμματος το οποίο εξαπάτησε και πρόδωσε τας αγνάς ελληνικάς μάζας. Εκαπηλεύθει κυνικός τας ιερώτερας ελπίδας και επιδιώξεις του για μίαν αληθή Δημοκρατία και μία πραγματική κοινωνική ισότητα. Διότι οι λόγοι αυτοί είναι γνωστοί εις το πανελλήνιο. Η στενόκαρδος, παράλογος, άδικος και άστοργος πολιτική και ειδικότερα της Ελληνικής Δεξιάς, του Ελληνικού Αστικού Κράτους, έναντι του Ελληνικού Λαού και των προβλημάτων του, αφότου τούτο εδραιώθει και έλαβε τα ηνία της χώρας. Σφάλματα και εν ψυχρώ άδικος και απάνθρωπος μεταχείρισις, όλων εκείνων οι οποίοι είχαν οιανδήποτε, έστω και την παραμικρή, έστω και καλόπιστον ανάμιξή εις τον αριστερισμό. Επιβολή υπο το πρόσχημα της διώξεως του κομμουνισμού αστυνομικού κράτους και εκφοβισμό παντός προοδευτικού στοιχείου, το οποίο θα ετόλμα να προφέρει τις λέξεις Δημοκρατία και Ελευθερία, ως οι έννοιες αυτές να ήσαν κομμουνιστικές και μόνον. Ενώ ο κομμουνισμός θάπτει και την Δημοκρατία και την Ελευθερία. Συντήρηση κλίματος μισαλλοδοξίας, κομμουνιστικής υστερίας, συστηματική προσπάθεια πολώσεως, παρακρατικές οργανώσεις. Παγίωσης ενός κομματικού καθεστώτος, το οποίο είχε την εθνικός ολέθριαν αντίληψη ότι πέραν αυτού, υπάρχει το χάος και ο κομμουνισμός. Αντικοινωνική οικονομική πολιτική, πάχυνσις των ολίγων και αποστράγγισις των πολλών. Περιφρόνηση προς τον ιδρώτα και το αίμα του Ελληνικού Λαού. Διαφθορά του κρατικού μηχανισμού δια της αναπτύξεως του περιβόητου «ρουσφετιού» ως του μοναδικού μέσου λειτουργίας του. «Διαγωνισμοί» με επιτυχόντες εκ των προτέρων διωρισμένους και πολλά άλλα, τα οποία επλήρωσαν από αηδία και οργή, τα στήθη πολλών Ελλήνων, οι οποίοι εν τη κοχλάζουσα αγανάκτηση, έδωσαν την ψήφο εις την ΕΔΑ κατά τας εκλογάς του 1958. Ανεβάζοντας το ποσοστό της από το φυσιολογικό (9%) εις το απίθανο, απρόβλεπτο και τόσο επικίνδυνο 25%. Ήταν η ψήφος εκείνη προς την ΕΔΑ, ψήφος όχι θετική υπερ αυτής. Ήταν ψήφος διαμαρτυρίας και προειδοποιήσεως. Έδώθει εις την ΕΔΑ διότι δεν υπήρχε δυστυχώς κατά τας εκλογάς εκείνας του 1958, Κέντρον Ισχυρό,

²⁸⁷ Εφημερίδα *Ηπειρωτικός Αγών*, 24/10/1961.

δημιουργούν την πεποίθηση ότι είναι εις θέση να πλειοψηφήσει και να δώσει Κυβέρνηση. Ερχόμεθα μετά την σύντομη και αναγκαία αυτήν εισήγηση, εις τας εκλογάς της προσεχούς Κυριακής, όπου ενωμένο και πανίσχυρο το Κέντρο, με συσπειρωμένες όλες τας μέχρι τούδε διάχυτους δημοκρατικές και προοδευτικές δυνάμεις. Με το καλλίτερο μεταπολεμικώς επιτελείο προσωπικοτήτων ή μάλλον των Κορυφαίων του πολιτικού μας κόσμου. Εθνικός αδιάβλητον, διεκδικεί με ίσας ελπίδας επικρατήσεως την εκλογική νίκη, όσες και η ΕΡΕ.....υπολογίζει δε το Κέντρο ότι εκ της ΕΡΕ είναι δυνατόν να λάβει ένα ποσοστό των ψήφων. Αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό ψήφων το αναμένει εκ της ΕΔΑ, δια της μετατοπίσεως προς το Κέντρο, όλων εκείνων των ψηφοφόρων, οι οποίοι ναι μεν και δια τους λόγους που προαναφέραμε, εψήφησαν ΕΔΑ το 1958, αλλά ιδεολογικός ανήκουν εις το Κέντρο, απ' όπου απεκολλήθησαν και όπου σήμερα καλούνται να επανέλθουν.

Αυτός ακριβώς είναι ο σκοπός του σημερινού μας άρθρου, να καλέσουμε τους ψηφοφόρους που το 1958 ψήφησαν ΕΔΑ να επανέλθουν εις το προοδευτικό και δημοκρατικό Κέντρο. Εάν πραγματί οι ψηφοφόροι αυτοί επιθυμούν τη δημιουργία ενός δημοκρατικού πολιτικού δημόσιου βίου, μιας ατμόσφαιρας ισότητος, προόδου και κοινωνικής δικαιοσύνης.²⁸⁸

Τα αποτελέσματα των εκλογών ανέδειξαν την ΕΡΕ ως τον απόλυτο νικητή κατακτώντας άνετη πλειοψηφία στην Βουλή, με 176 βουλευτές. Στην δεύτερη θέση αναδείχθηκε ο συνασπισμός Ε.Κ.-Κ.Π., με 100 βουλευτές, ενώ το ΠΑΜΕ περιοριστικέ στην τρίτη θέση, με μόλις 24 βουλευτές εξαιτίας και του εκλογικού νόμου.

Στον τοπικό σχολιάζοντας τα αποτελέσματα των εκλογών σημειώνουν την νίκη της ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή. Το δεύτερο συμπέρασμα της πολιτικής αναμέτρησης της 29^{ης} Οκτωβρίου του 1961 ήταν η ήττα της ΕΔΑ, που από το 22% στις εκλογές του 1958, περιορίσθηκε στην Ήπειρο στο 9%.²⁸⁹

**Τα τελικά
αποτελέσματα τον εκλογών του 1961 στην Ήπειρο Στο**

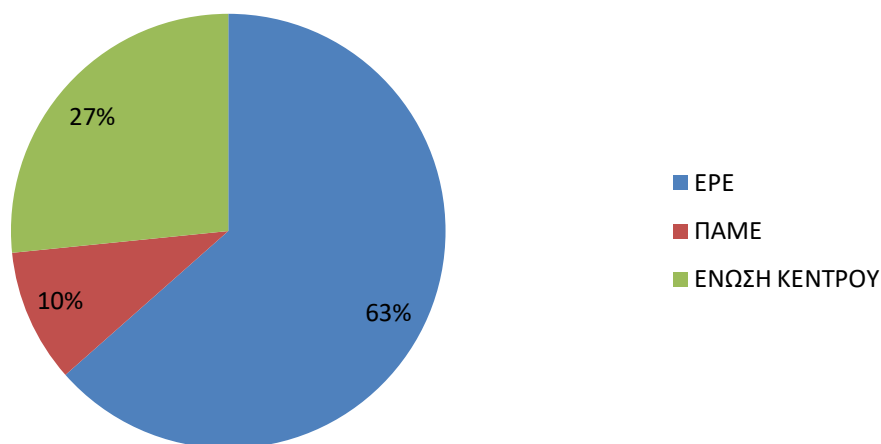
²⁸⁸ Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών, 26/10/1961

²⁸⁹ Εφημερίδα Κήρυξ, 01/11/1961, στην εφημερίδα δημοσιεύονται τα αποτελέσματα των εκλογών στα 14 εκλογικά τμήματα της πόλης των Ιωαννίνων, όπου είναι και η περιοχή που το ΠΑΜΕ εμφανίζει τα μεγαλύτερα ποσοστά. Ωστόσο σημαντική μείωση των ποσοστών του ΠΑΜΕ σε σύγκριση με της εκλογές του 1958 παρατηρείται στις επαρχίες του νομού Ιωαννίνων. Αναλυτικά τα κόμματα έλαβαν: 1^ο Εκλογικό τμήμα Ιωαννίνων: ΕΡΕ 179, ΕΚ 163, ΠΑΜΕ 166. 2^ο ΕΡΕ 241, ΕΚ 174, ΠΑΜΕ 160. 3^ο ΕΡΕ 482, ΕΚ 229, ΠΑΜΕ 176. 4^ο ΕΡΕ 287, ΕΚ 179, ΠΑΜΕ 168. 5^ο ΕΡΕ 366, ΕΚ 205, ΠΑΜΕ 147. 6^ο ΕΡΕ 216, ΕΚ 160, ΠΑΜΕ 128. 7^ο ΕΡΕ 271, ΕΚ 200, ΠΑΜΕ 206. 8^ο ΕΡΕ 691, ΕΚ 348, ΠΑΜΕ 289. 9^ο ΕΡΕ 227, ΕΚ 163, ΠΑΜΕ 209. 10^ο ΕΡΕ 423, ΕΚ 270, ΠΑΜΕ 261. 11^ο ΕΡΕ 153, ΕΚ 109, ΠΑΜΕ 140. 12^ο ΕΡΕ 197, ΕΚ 153, ΠΑΜΕ 205. 13^ο ΕΡΕ 535, ΕΚ 286, ΠΑΜΕ 352. 14^ο ΕΡΕ 151, ΕΚ 93, ΠΑΜΕ 118. Αποτελέσματα επαρχιών: Επαρχία Δωδώνης: τμήματα 240, ΕΡΕ 36.201, ΕΚ 17.807, ΠΑΜΕ 7.070. Επαρχία Μετσόβου: Τμήματα 7, ΕΡΕ 3.504, ΕΚ 284, ΠΑΜΕ 95. Επαρχία Πωγωνίου: Τμήματα 10, ΕΡΕ 1.160, ΕΚ 418, ΠΑΜΕ 165. Επαρχία Κονίτσης: Τμήματα 41, ΕΡΕ 6.107, ΕΚ 1.686, ΠΑΜΕ 252.

Νομό Ιωαννίνων. Εγγεγραμμένοι: 125.919. Ψήφησαν: 99.539. Έγκυρα ψηφοδέλτια 99.464 Έλαβαν: ΕΡΕ 58.102, Ένωσις Κέντρου 24.343, ΠΑΜΕ 9.077. ²⁹⁰

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
ΕΡΕ	58.102	58,37%	5
ΕΝΩΣΗ ΚΕΝΤΡΟΥ	24.343	24,45%	2
ΠΑΜΕ	9.077	9,11%	0

ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ

Στην Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών, σχολιάζεται η ψήφος των γυναικών στην πόλη των Ιωαννίνων, που διαφοροποιείται μερικώς σε σύγκριση με των αντρών. Σύμφωνα με την εφημερίδα στην πόλη των Ιωαννίνων οι γυναίκες ψήφισαν ΕΡΕ κατά 48% , ενώ οι Άνδρες κατά 42%. Ένωση Κέντρου ψήφισε το 28% των γυναικών και το 29% των ανδρών. ΠΑΜΕ ψήφησαν το 24% των γυναικών έναντι 29% των ανδρών.²⁹¹ **Οι σταυροί προτίμησης των υποψηφίων βουλευτών: του νομού Ιωαννίνων** ήταν οι εξής²⁹²: **ΕΡΕ**: Αβέρωφ Ε. 22.321, Ιωάννου Δ. 12.376, Φρόντζος Κ. 9.211, Παληός Κ. 6.300, Παπαπέτρου Ι. 1.493, Πανούρης Σταυρ. 1.155, Παπαμόσχου Σπυρ. 95

Ένωση Κέντρου: Δερδεμέζης Ανδρ. 5.894, Βαδαλούκας Σπυρ. 4.790, Παπαδόπουλος Αλεξ. 4.895, Καρατζένης χρηστ. 2.763, Μελανίδης Γεωργ. 2.083, Βενέτης Στεφαν. 1.250, Κωνσταντινίδης Αγαθ. 1.078

ΠΑΜΕ: Σκοπούλης Νικ. 5.630, Χριστογιώργος Μιχ. 1.301, Κολοβός Ελευθ. 426, Βαμβέτσου Ουρανία 403, Χούσιος Ηλίας 261, Νιάβης Γεώργιος 290 και Παπανικολάου Ιωαν. 172.

²⁹⁰ Εφημερίδα Κήρυξ, 31/10/1961. Όσο αφορά τα αποτελέσματα των στρατιωτικών και των Δημ. Υπ. του Ν. Ιωαννίνων: Εγγεγραμμένοι 5.568, Ψήφησαν 5.338, ΕΡΕ 4.363, Ε.Κ. 834, ΠΑΜΕ 123, Εφημερίδα Κήρυξ, 5/11/1961

²⁹¹ Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών, 2/11/1961.

²⁹² Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών, 5/11/1961.

Στην πόλη των Ιωαννίνων, από τους υποψήφιους βουλευτές τους περισσότερους σταυρούς προτίμησης έλαβε ο Σκοπούλης Ν. του ΠΑΜΕ 1613 και ακολούθησαν οι Αβέρωφ Ε.1216 και Ιωάννου Δ. 1.043. Ακολούθησαν οι Φρόντζος Κ. 1.015, Βαδαλούκας Σ. 696, Παληός Κ. 569, Παπαδόπουλος Α. 529, Δερδεμέζης Α. 495, Χριστογιώργος Μ. 411, Πανούρης Σ. 402 και ακολουθούν οι υπόλοιποι. Εκείνος που συγκέντρωσε τους λιγότερους ψήφους στην πόλη των Ιωαννίνων ήταν ο Παπαμόσχος Σ. που έλαβε μόνο 6 σταυρούς προτίμησης.²⁹³

Νομός Θεσπρωτίας: εκλογικά τμήματα 98, Εγγεγραμμένοι: 30.642. Ψήφησαν: 22.728. Έγκυρα: 22.673. Έλαβαν: ΕΡΕ 12.117 (53,44%), Ένωσις Κέντρου 9.731 (42,91%), ΠΑΜΕ 809 (3,63%).

Οι συνδυασμοί των κομμάτων και οι σταυροί προτίμησης των υποψηφίων στον νομό Θεσπρωτίας είχαν ως εξής²⁹⁴: ΕΡΕ: Αθανασίου Νικόλαος 6.031, Αθανασάκος Ευστράτιος 4.870. Ο συνδυασμός της Ενώσεως Κέντρου- Κόμματος Προοδευτικών: Παπασταύρου Χρήστος 4.828, Πιτούλης Φώτιος 4.529. Ο συνδυασμός του ΠΑΜΕ: έλαβαν αναλυτικά σταυρούς προτίμησης: Ζάγκος Νικόλαος 674, Λιόντος Χρήστος 75.

Κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών

Οι εκλεγέντες βουλευτές του Νομού Ιωαννίνων ήταν: ΕΡΕ: Ε. Αβέρωφ²⁹⁵ 22.321, Δ. Ιωάννου²⁹⁶ 12.376, Κ. Φρόντζος 9.211, Κ. Παληός 6.300, Ι. Παπαπέτρου 1.493. Για την Ε.Κ. Κ.Π. , Α. Δερδεμέζης 5.894, Α. Παπαδόπουλος 4.895.²⁹⁷ Στην Θεσπρωτία με δύο βουλευτικές έδρες, λαμβάνουν μία έδρα η ΕΡΕ και μία η Ε.Κ. Για την ΕΡΕ εκλέγεται ο Ν. Αθανασίου και για την Ε.Κ. ο

²⁹³ *Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών*, 5/11/1961.

²⁹⁴ *Εφημερίδα Πρωινός Λόγος*, 20/10/1963

²⁹⁵ Ο Ευάγγελος Αβέρωφ γεννήθηκε στα Τρίκαλα το 1910 και πέθανε στην Αθήνα το 1990. Καταγόταν από την οικογένεια Αβέρωφ του Μετσόβου και ήταν πτυχιούχος της νομικής και διδάκτωρ οικονομικών επιστημών του Πανεπιστημίου της Λωζάνης της Ελβετίας. Εκλέχθηκε για πρώτη φορά βουλευτής το 1946 με το Κ.Β.Φ. όπως και το 1950 και 1951 με το Κ.Φ. στις εκλογές του 1952 δεν εκλέχθηκε βουλευτής λόγω του εκλογικού συστήματος όπου τις έδρες είχε πάρει ο Ε. Συναγερμός(πλειοψηφικό σύστημα) ενώ ο Αβέρωφ ήταν υποψήφιος με το Κ.Φ. Στις εκλογές του 1956 εκλέχθηκε βουλευτής με την ΕΡΕ όπου συνέχισε να εκλέγεται έως και το 1964. Στις κυβερνήσεις της ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή υπηρέτησε Υπουργός Εξωτερικών και χειρίστηκε πολύ σημαντικά ζητήματα της εποχής, όπως η συμφωνία Ζυρίχη-Λονδίνου για την ίδρυση της ανεξάρτητης Κυπριακής Δημοκρατίας το 1959 και την Συμφωνία Σύνδεσης Ελλάδος-ΕΟΚ το 1962. Από το 1974 έως και το 1981 στις κυβερνήσεις της Νέας Δημοκρατίας διετέλεσε υπουργός Εθνικής Άμυνας. Το 1981 εκλέχθηκε αρχηγός του κόμματος της Νέας Δημοκρατίας έως το 1984. Βλ. Τατιάνα-Αβέρωφ-Ιωάννου, *Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας 1908-1990*, Ίδρυμα Αβέρωφ Τοσίτσα, Μέτσοβο 2000.

²⁹⁶ Ο Δ. Ιωάννου είναι από τα στελέχη της ΕΡΕ που προβάλλονται έντονα από τον τοπικό τύπο μετά τον Ε. Αβέρωφ. Κατ' επανάληψη εκλεγμένος βουλευτής του νομού Ιωαννίνων και όπως αναφέρεται στις εφημερίδες , τέκνο του λαού αυτοδημιούργητο, τον οποίο χαρακτηρίζει η ευτολμία και η πίστη στα εθνικά ιδανικά. Από τα σοβαρότερα στελέχη της Εθνικής Αντίστασής, με τον Ν. Ζέρβα, διακρίνεται για την απλότητα, την ευφροσύνη, εντιμότητα και την ευθύτητα του χαρακτήρα. Αντάξιος της μεγάλης εμπιστοσύνης με την οποία τον περιέβαλε ο Ηπειρωτικός λαός. *Εφημερίδα Ηπειρωτικός Αγών*, 25/10/1961.

²⁹⁷ *Εφημερίδα Κήρυξ*, 01/11/1961 . Ο Αλέξανδρος Παπαδόπουλος ήταν συνεργαζόμενος με την Ε. Κέντρου, από το Κ. Προοδευτικών. Η υπεροχή του Ε. Αβέρωφ έναντι των συνυποψηφίων είναι εμφανή καθώς ξεπέρασε τους 22.000 σταυρούς προτίμησης. *Εφημερίδα Κήρυξ*, 3/11/1961.

Χρ. Παπασταύρου.²⁹⁸ Στο Νομό Άρτης που εκλέγει τρεις βουλευτικές έδρες εκλέγονται οι Δ. Καρατζένης και Κ. Σιώζος για την ΕΡΕ. Από την Ε.Κ. ο Πέτρ. Γαρουφαλιάς.²⁹⁹ Στο Νομό Πρέβεζας που εκλέγει δύο βουλευτικές έδρες, εκλέγεται ο Α. Αυγερινός από την ΕΡΕ και για την Ε.Κ. ο Χριστοφ. Τσαντούλας.³⁰⁰

Σύγκριση εθνικών και τοπικών αποτελεσμάτων

Συγκρίνοντας την εκλογική επιρροή των κυριότερων κομματικών σχηματισμών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο παρατηρούμε αυξημένα ποσοστά για το κόμμα τις ΕΡΕ στον νομό Θεσπρωτίας. Επίσης αυξημένο ποσοστό σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο θα λάβει και ο συνασπισμός Ένωσης Κέντρου-Κόμματος Προοδευτικών. Αντίθετα το ΠΑΜΕ θα λάβει ποσοστό πολύ χαμηλότερο (3%) από αυτό που συγκέντρωσε το κόμμα στο σύνολο της επικράτειας(14%). Ιδιαίτερα αυξημένα είναι τα ποσοστά της ΕΡΕ και στο νομό Ιωαννίνων, με αποτέλεσμα να παρουσιάζει σημαντική απόκλιση από τον πανελλαδικό μέσο όρο. Αντίθετα, ο συνασπισμός Ένωσης Κέντρου-Κόμματος Προοδευτικών θα λάβει ποσοστό εμφανώς χαμηλότερο από αυτό που απέσπασε πανελληνίως. Τέλος το ΠΑΜΕ θα πάρει ποσοστό χαμηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο κατά 4%³⁰¹.

Τα εκλογικά αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο

Στις εκλογές της 29^{ης} Οκτωβρίου 1961, που διεξήχθησαν με το εκλογικό σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής, εκλογικός νόμος 4173/1961, προσήλθαν στις κάλπες 4.640.512 ψηφοφόροι που προέρχονταν από 55 εκλογικές περιφέρειες. Τα έγκυρα ψηφοδέλτια ήταν 4.620.751, ο νόμιμος πληθυσμός της χώρας ήταν 7.643.808 και το σύνολο των εδρών 300. Ακολουθεί πίνακας με το σύνολο των κομμάτων που συμμετείχαν στις εκλογές, ο αριθμός των ψήφων, το ποσοστό και ο αριθμός των εδρών.³⁰²

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	2.347.824	50,80%	176
ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΚΕΝΤΡΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ	1.355.442	33,65%	100
ΠΑΝΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΜΕΤΩΠΟΝ ΕΛΛΑΔΟΣ	675.867	14,62%	24
ΕΝΩΣΙΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ	0	0	0

²⁹⁸ Εφημερίδα Κήρυξ, 31/10/1961, Εφημερίδα Μακεδονία, 31/10/1961, σ. 7.

²⁹⁹ Εφημερίδα Κήρυξ, 31/10/1961

³⁰⁰ Εφημερίδα κήρυξ, 31/10/1961

³⁰¹ Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, περιόδων 1946-1974, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

³⁰² Βλ. www.greeklaws.com/pubs/uploads/word/1035.doc, Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1946-1974, Βουλή των Ελλήνων, αποτελέσματα εκλογών 1961, σ. 96

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ ΚΑΙ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ	41.550	0,89%	0
--	--------	-------	---

Την επομένη των εκλογών το κεντρικό ζήτημα δεν ήταν ο εκλογικός θρίαμβος της ΕΡΕ, αλλά ο βαθμός εγκυρότητας, των αποτελεσμάτων³⁰³. Μεγάλη αντιπαλότητα προέκυψε από τα αποτελέσματα των εκλογικών τμημάτων που ψήφισαν στρατιωτικοί και δημόσιοι υπάλληλοι³⁰⁴. Σχεδόν σε όλη τη χώρα με εξαίρεση την περιφέρεια της Κρήτης τα ποσοστά της ΕΡΕ ήταν πάνω από το 80%.

Η ΕΡΕ σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση συγκέντρωσε τα υψηλότερα ποσοστά της στην Ήπειρο και την Βόρεια Ελλάδα. Ακόμη συγκέντρωσε την απόλυτη πλειοψηφία στον αγροτικό πληθυσμό σε όλες σχεδόν τις περιοχές με εξαίρεση την Κρήτη.

Ο Κ. Καραμανλής αμέσως μετά τις εκλογές θα σχηματίσει την τέταρτη κατά σειρά κυβέρνηση, η οποία στην βασική της σύνθεση θα παραμείνει η ίδια. Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης παρέμεινε ο Π. Κανελλόπουλος, το υπουργείο Εξωτερικών διατήρησε ο Ευ. Αβέρωφ. Η νέα κυβέρνηση ορκίστηκε στις 4^{ης} Νοεμβρίου 1961³⁰⁵.

Το κρίσιμο ζήτημα ωστόσο μετά τις εκλογές θα παραμείνει η έντονη αμφισβήτηση του αποτελέσματος των εκλογών από την Ε.Κ. και την ΕΔΑ. Η αμφισβήτηση θα αποτελέσει μόνιμο στοιχείο της αντιπολιτευτικής τακτικής από την Ε.Κ., κάτι που αποφασίστηκε ομόφωνα από την Κοινοβουλευτική Ομάδα στις 14 Νοεμβρίου 1961³⁰⁶. Πρώτη κίνηση της αντιπολίτευσης ήταν να μην προσέλθει στην εναρκτήρια συνεδρίαση της Βουλής στις 4 Δεκεμβρίου 1961. Δεν πήραν ακόμη μέρος στην εκλογή προέδρου της Βουλής, ούτε και στην συζήτηση για τις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης. Η καταγγελία του εκλογικού αποτελέσματος θα συνεχιστεί και στους πρώτους μήνες του 1962, καταθέτοντας προτάσεις μομφής στις συνεδριάσεις της Βουλής. Ακόμη ζήτησαν την παραπομπή του υπηρεσιακού πρωθυπουργού Κ. Δόβα και σημαντικών υπουργών της κυβέρνησης στο Ειδικό Δικαστήριο³⁰⁷.

Από τον Μάρτιο του 1962 εκτός από την Κοινοβουλευτική αντιπαράθεση, θα παρθούν πρωτοβουλίες για την διοργάνωση δημοσίων διαδηλώσεων, αρχικά από την νεολαία της Ε.Κ.(ΟΝΕΚ) και από τις αρχές

³⁰³ Βλ. *Εφημερίδα Ελευθερία*, 31/10/1961, 01/11/1961

³⁰⁴ Οι στρατιωτικοί και οι δημόσιοι υπάλληλοι μπορούσαν να ψηφίσουν στο τόπο της υπηρεσίας τους, σε ειδικούς καταλόγους, υποψήφιους της συγκεκριμένης περιφέρειας. Τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας των στρατιωτικών και δημοσίων υπαλλήλων του νομού Ιωαννίνων ήταν: Εγγεγραμμένοι στις καταστάσεις 5.666. Ψήφησαν 5.338. Έγκυρα 5.320. Έλαβαν: ΕΡΕ 4.363, Ε.Κ. 834, ΠΑΜΕ 123. *Εφημερίδα Κήρυξ*, 5/11/1961

³⁰⁵ Σύνθεση Κυβέρνησης βλ. παράρτημα σ. 124

³⁰⁶ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 15.11.1961, ονομάστηκε από τον Γ. Παπανδρέου «ανένδοτος αγώνας»

³⁰⁷ Βλ Διγκαβέ Κ. ο.π.,σ. 162

Απριλίου, θα πραγματοποιηθούν μαζικές φοιτητικές διαδηλώσεις³⁰⁸, κυρίως στην Αθήνα. Στις 20 Απριλίου³⁰⁹ 1962 η Ε.Κ. αποφάσισε να διοργανώσει ανοιχτή συγκέντρωση στην Αθήνα. Η κυβέρνηση δεν έδωσε άδεια να πραγματοποιηθεί η συγκέντρωσή μέσω της αστυνομίας ωστόσο αυτή πραγματοποιήθηκε παρά την απαγόρευση, με αποτέλεσμα να ακολουθήσουν εκτεταμένες συγκρούσεις με την αστυνομία.

Η πολιτική αντιπαράθεση θα συνεχιστεί, έπειτα από απόφαση της Ε.Κ να πραγματοποιήσει ανοιχτές συγκεντρώσεις, στις κυριότερες πόλεις³¹⁰ σε όλη τη χώρα, με κύριο ομιλητή τον Γ. Παπανδρέου. Η «πορεία προς τον λαό» όπως ονομάστηκε βρήκε ανταπόκριση στα λαϊκά στρώματα του Κέντρου και της Αριστεράς, που συμμετείχαν από κοινού στις διάφορες δημόσιες εκδηλώσεις³¹¹. Η συμπόρευση αυτή θα δώσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ενοποίηση του κεντρικού χώρου που συνομοσπονδία μικρών ομάδων θα μετετρέπη σταδιακά σε ενιαίο Κόμμα. Η απόφαση πάρθηκε³¹² στις 26.7.1962 και συνάντησε ορισμένες αντιδράσεις, για την διάλυση των Κομμάτων που συμμετείχαν στην Ε.Κ. κυρίως από τον Ηλ. Τσιριμώκο και Σ. Παπαπολίτη, που επιθυμούσαν την διατήρηση της υπάρχουσας δομής των μικρών Κομμάτων.

Η

κυβέρνηση Κ. Καραμανλή προσπαθώντας να αποφορτίσει την ένταση πήρε κάποια μέτρα εκδημοκρατισμού τον Ιούνιο του 1962. Με το νομοσχέδιο αυτό καταργήθηκαν ορισμένα μέτρα που είχαν καθιερωθεί στην περίοδο του Εμφυλίου και διατηρούνταν ακόμη³¹³. Στους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, δεν σημειώθηκε μεγάλη αλλαγή, εκτός του θεσμού συνταξιοδότησης των αγροτών που υλοποίησε η κυβέρνηση, τον Ιούνιο του 1962.

Το έτος αυτό έχουμε οικονομικές διεκδικήσεις από δυναμικά αγροτικά στρώματα, όπως τους σταφιδοπαραγωγούς και τους καπνοπαραγωγούς³¹⁴. Παράλληλα στις πόλεις στο συνδικαλιστικό χώρο των εργατών και των υπαλλήλων άρχισε να διαμορφώνεται ένα κοινό μέτωπο Κέντρου και Αριστεράς, με

³⁰⁸ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 20.3.1962.

³⁰⁹ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 21.4.1962, για τις συγκρούσεις και την απαγόρευση της αστυνομίας. Στις αρχές Ιανουαρίου 1962 η αστυνομία είχε απαγορεύσει την διοργάνωση ανοιχτής συγκέντρωσης από την Ε.Κ., ωστόσο τότε δεν είχε πραγματοποιηθεί η διαδήλωση καθώς η Ε.Κ. είχε αποδεχθεί την απόφαση της αστυνομίας.

³¹⁰ Στην Θεσσαλονίκη η συγκέντρωση πραγματοποιήθηκε στις 27.5.1962, ακολούθησαν Πάτρα, Βόλος, Χίος, Μυτιλήνη και άλλες πόλεις, ενώ στις 22.11.1962 κορυφώθηκε με την συγκέντρωση στην Αθήνα. Βλ. Μ. Παπακωνσταντίνου, *Η ταραγμένη Εξαετία (1961-1967)*, προσκλήνιο, τόμος Α', Αθήνα 1997, σ. 107-110

³¹¹ Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, ο.π., σ. 295, Γρηγοριάδης, τ. 4, ο.π., σ. 288-293

³¹² *Εφημερίδα Ελευθερία*, στις 27.9.1962, η Κ.Ο. ενέκρινε το καταστατικό του κόμματος, το οποίο επικύρωσε την απόφαση της μετατροπής της Ε.Κ. σε ενιαίο Κόμμα

³¹³ 23.7.1962, δεχτηκε το Συμβούλιο της Επικρατείας το νόμο κι ενώ είχε ήδη ψηφιστεί από την Βουλή, Ν. Αλιβιζάτος, σ. 583-587

³¹⁴ Μεγάλα και δυναμικά συλλαλητήρια από σταφιδοπαραγωγούς πραγματοποιήθηκαν στην Κρήτη, στις 25.7.1962. Ακολούθησαν οι καπνεργάτες της Αιτωλοακαρνανίας τον Σεπτέμβριο (8.9.1962), όπου στο μαχητικό συλλαλητήριο υπήρξε και ένας νεκρός. *Εφημερίδα Ελευθερία*, 26.7.1962, 9.9.1962.

μισθολογικές κυρίως διεκδικήσεις, αλλά και τον εκδημοκρατισμό της ΓΣΕΕ³¹⁵. Η συνεργασία αυτή οδήγησε στα τέλη του 1962 στην δημιουργία κοινών σωματίων ευρύτερου σχήματος, που ονομάστηκαν Συνεργαζόμενες Εργατοϋπαλληλικές Οργανώσεις (ΣΕΟ). Στην διάρκεια του 1963 γνώρισαν ταχύτατη ανάπτυξη και τον Μάιο του 1963 αριθμούσαν 115 σωματεία. Η συγκρότηση των σωματείων αυτών διευκολύνθηκε και από τους συνδικαλιστές του Κέντρου που είχαν αποκτήσει την περίοδο αυτή μεγάλη επιρροή στον χώρο των τραπεζών και στις επιχειρήσεις κοινής ωφελείας³¹⁶.

Στον χώρο της Παιδείας θα αρχίσουν από το Φθινόπωρο του 1962, οι φοιτητικές διαδηλώσεις, με κεντρικό αίτημα να δοθεί το 15% του προϋπολογισμού για την Παιδεία. Τον Ιανουάριο του 1963 οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν και κορυφώθηκαν (με την στήριξη της αντιπολίτευσης) με πανελλαδική εκπαιδευτική απεργία.³¹⁷

Η συνεχιζόμενη πολιτική αντιπαράθεση θα προκαλέσει σημαντικές τριβές στις σχέσεις της Κυβέρνησης με το παλάτι. Στην συνέχεια η Κυβέρνηση Κ. Καραμανλή στην προσπάθεια της να απεμπλακεί από την πολιτική κρίση, θα πάρει την πρωτοβουλία να προτείνει την αναθεώρηση του Συντάγματος³¹⁸.

Ωστόσο την κορύφωση της πολιτικής κρίσης, προκάλεσε το γεγονός της δολοφονίας του βουλευτή της ΕΔΑ Γ. Λαμπράκη, στην Θεσσαλονίκη στις 22 Μαΐου του 1963³¹⁹.

Στην πολιτική κρίση που προκάλεσε η δολοφονία του Γρ. Λαμπράκη ήρθε να προστεθεί και η σύγκρουση του πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή με τα Ανάκτορα. Η σύγκρουση με το Θρόνο κορυφώθηκε με την δημόσια διαφωνία για το ταξίδι που σκόπευαν να πραγματοποιήσουν οι βασιλείς στο Λονδίνο, στην αναγκαιότητα του οποίου δεν συμφωνούσε ο πρωθυπουργός. Άλλα θέματα διαφωνίας με τα Ανάκτορα ήταν η προίκιση της πριγκίπισσας Σοφίας και η εκλογή αρχιεπισκόπου. Η

---

³¹⁵ Η. Νικολακόπουλος, ο.π., σ.296. Γρηγοριάδης, τ. 4, σ.301-304

³¹⁶ Βλ. Σπ. Λιναρδάτος, ο.π., τόμος Δ', σ. 182

³¹⁷ Η απεργία διήρκεσε 20 ημέρες και έληξε με την πολιτική επιστράτευση των απεργών Η. Νικολακόπουλος ο.π., *Καχεκτική δημοκρατία*, σ. 270

³¹⁸ Η πρόταση εκδηλώθηκε στις 16.2.1963 και είχε ως στόχο την ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας και την αποδυνάμωση της επιρροής του Στέμματος. Οι προτάσεις της ΕΡΕ για την αναθεώρηση του Συντάγματος κατατέθηκαν στην Βουλή στις 21 Φεβρουαρίου 1963. Τον επόμενο μήνα συγκροτήθηκε Ειδική Κοινοβουλευτική Επιτροπή, στην οποία αρνήθηκαν όμως να συμμετάσχουν οι βουλευτές της Ε.Κ. και της ΕΔΑ, κάτι που καθιστούσε τη διαδικασία της αναθεώρησης ανέφικτη. *Εφημερίδα Ελευθερία* 17/2/1963, σ. 1. 15/3/1963, σ.1

³¹⁹ Η δολοφονία του Γ. Λαμπράκη έγινε από αντικομμουνιστικές ομάδες, με την συνδρομή στελεχών της χωροφυλακής στην διάρκεια διαδήλωσης, που είχε οργανωθεί από την επιτροπή για την Διεθνή Ύφεση και Ειρήνη. Ο Γ. Λαμπράκης ήταν γιατρός και βαλκανιονίκης, είχε δραστηριοποιηθεί για την ειρήνη και ήταν μια πολύ γνωστή δραστήρια κι δημοφιλής προσωπικότητα. Το γεγονός της δολοφονίας πήρε ευρύτερες πολιτικές προεκτάσεις. Οι ανακρίσεις που ακολούθησαν (την διεξαγωγή είχε αναλάβει ο μετέπειτα Πρόεδρος της Δημοκρατίας Χρ. Σαρτζετάκης) και η δημοσιογραφική έρευνα απέδειξαν το πλέγμα συνεργασίας μεταξύ κρατικών οργάνων και παρακρατικών οργανώσεων. Ωστόσο έμμεση η άμεση εμπλοκή, η ευθύνη της κυβέρνησης δεν προέκυψε. Βλ. Η. Νικολακόπουλος, ο.π., σ.298, Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ. 314-320

διαφωνία αυτή οδήγησε τον Κ. Καραμανλή να υποβάλλει την παραίτηση του στις 11 Ιουνίου 1963. Ο πρωθυπουργός υποβάλλοντας την παραίτηση του εισηγήθηκε την άμεση διενέργεια εκλογών με το πλειοψηφικό σύστημα του 1961. Ο βασιλιά Παύλος δεν έκανε αμέσως δεκτή την εισήγηση του Κ. Καραμανλή και έδωσε την δυνατότητα διαβουλεύσεων εξετάζοντας την πιθανότητα να σχηματιστεί Κυβέρνηση που θα στήριζαν και τα δύο μεγάλα κόμματα. Ο Γ. Παπανδρέου υποστήριξε την ανάθεση της πρωθυπουργίας από τον Π. Κανελλόπουλο, στην πρότασή του οποίου αντέδρασε ο Κ. Καραμανλής τονίζοντας ότι οποιαδήποτε ακόμη και υπουργοποίηση βουλευτή της ΕΡΕ θα ισοδυναμούσε με διάσπαση του Κόμματος. Τελικά καθώς οι διαβουλεύσεις δεν καρποφόρησαν καθώς ο Κ. Καραμανλής κράτησε ενωμένη την ΕΡΕ, ο βασιλιάς Παύλος όρισε ως πρωθυπουργό τον Π. Πιπινέλη³²⁰. Ο Κ. Καραμανλής ανέθεσε την διοίκηση του Κόμματος σε τριμερή επιτροπή(Π. Κανελλόπουλο, Κ. Ροδόπουλος, Π. Παπαληγούρας) και στην επόμενη μέρα (18 Ιουνίου 1963) αναχώρησε για την Ελβετία , δηλώνοντας ότι θα παρέμενε εκεί έως την προκήρυξη εκλογών.

Η Κυβέρνηση Π. Πιπινέλη ορκίστηκε στις 19 Ιουνίου 1963 και αποτελούνταν στο σύνολό της από εξωκοινοβουλευτικούς υπουργούς³²¹.

Η νέα Κυβέρνηση πήρε ψήφο εμπιστοσύνης από την ΕΡΕ , ενώ η Ε.Κ. αποχώρησε από την βουλή, εκτός από τον Σ. Βενιζέλο που έδωσε ψήφο ανοχής. Μετά την ορκωμοσία της νέας κυβέρνησης έπρεπε πλέον να προσδιοριστή ο χρόνος των εκλογών και ο εκλογικό σύστημα διεξαγωγής τους³²².

Στις 18 Ιουλίου 1963 ο Π. Πιπινέλης κατέθεσε στην Βουλή νέο εκλογικό νομοσχέδιο το οποίο τροποποιούσε ελαφρώς τον ισχύοντα νόμο της ενισχυμένης αναλογικής.³²³ Λίγες ημέρες αργότερα, στις 30 Ιουλίου 1963³²⁴ καθορίστηκε και η ημερομηνία διεξαγωγής των εκλογών για τις 3 Νοεμβρίου 1963.

Η επίσημη προκήρυξη των εκλογών έγινε στις 30 Σεπτεμβρίου 1963 και το κύριο θέμα πολιτικής αντιπαράθεσης, ήταν η αντικατάσταση της κυβέρνησης Π. Πιπινέλη , από υπηρεσιακή για την διεξαγωγή αδιάβλητων εκλογών , που ζητούσε η Ε.Κ. με τον Γ. Παπανδρέου, απειλώντας σε διαφορετική περίπτωση με αποχή από τις εκλογές.

Ο

εκλογικός νόμος θα ψηφιστεί τελικά μόνο από την πλειοψηφία της ΕΡΕ στις δύο Σεπτεμβρίου 1963³²⁵, καθώς τα Κόμματα της αντιπολίτευσης είχαν αποχωρήσει από

---

³²⁰ Ο Π. Πιπινέλης ορίστηκε πρωθυπουργός στις 17 Ιουνίου 1963 , που είχε την συγκατάβαση του πρωθυπουργού. Βλ. *Εφημερίδα Ελευθερία*. 18/07/1963

³²¹ Η σύνθεση της Κυβέρνησης Π. Πιπινέλη, βλ. παράρτημα 124

³²² *Εφημερίδα Ελευθερία*, 20.6.1963

³²³ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 19.7.1963

³²⁴ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 31.7.1963

³²⁵ Ο νέος εκλογικός νόμος μετέβαλε το προηγούμενο εκλογικό σύστημα μόνο σε δύο σημεία. Στο πρώτο καθιέρωνε την Γ' κατανομή, στην οποία μεταφέρονταν όσες έδρες δεν είχαν παραχωρηθεί στην Β' κατανομή. Στο άλλο σημείο αλλαγής αφορούσε τη συμμετοχή, ενός αυτοτελούς κόμματος , στη Β' κατανομή, όπου θα μπορούσαν να συμμετάσχουν τα κόμματα ανεξάρτητος εθνικού ποσοστού

τις συνεδριάσεις της Βουλής με αίτημα την αντικατάσταση της κυβέρνησης Π. Πιπινέλη, από υπηρεσιακή³²⁶. Με τον νέο εκλογικό νόμο ένα άλλο σημείο διαφοροποίησης(σε σύγκριση με το 1961) αφορούσε τις ψήφους στρατιωτικών και δημοσίων υπαλλήλων , όπου δεν θα υπολογίζονταν στις περιφέρειες υπηρεσίας τους(όπου και ψήφιζαν), αλλά στις περιφέρειες όπου ήταν εγγεγραμμένοι, οι αντίστοιχοι ψηφοφόροι. Το φθινόπωρο του 1963 ολοκληρώθηκε η διαδικασία εκκαθάρισης και λεξικογράφησης των εκλογικών καταλόγων. Ταυτόχρονα έχουμε την γενίκευση του συστήματος των εκλογικών βιβλιαρίων και την απαγόρευση των διατάξεων που είχαν θεσπιστεί παλαιότερα για την παρεμπόδιση της μεταγραφής των ετεροδημοτών. Ακόμη με την απογραφή του 1961 και την δημοσίευση των αποτελεσμάτων έληξε και το θέμα της παρατεταμένης χρήσης της απογραφής του 1940³²⁷.

Με την ψήφιση του εκλογικού νόμου η Ε.Κ. όξυνε την πολιτική αντιπαράθεση με κύριο θέμα την αντικατάσταση της κυβέρνησης Π. Πιπινέλη από υπηρεσιακή κυβέρνηση, επαναλαμβάνοντας την απειλή για αποχή από τις εκλογές³²⁸. Αντίθετα η ΕΡΕ επέμενε ότι η Κυβέρνηση που θα διενεργήσει της εκλογές της 3^{ης} Νοεμβρίου έπρεπε να είναι η Κυβέρνηση Π. Πιπινέλη, ενώ ο Κ. Καραμανλής ζητούσε μετωπική σύγκρουση³²⁹ με τον Γ. Παπανδρέου και την Ε.Κ.

Τελικά ο βασιλιάς Παύλος θα συγκαλέσει στα Ανάκτορα σύσκεψη πολιτικών αρχηγών³³⁰ (εκτός από την ΕΔΑ) στις 25 Σεπτεμβρίου 1963. Την επόμενη μέρα δημοσιεύθηκε το διάταγμα για την διάλυση της βουλής και την προκήρυξη εκλογών. Η επίσημη ανακοίνωση των εκλογών έγινε στις 29 Σεπτεμβρίου 1963.³³¹ Στις 28 Σεπτεμβρίου 1963 παραιτήθηκε η Κυβέρνηση Π. Πιπινέλη και ανέλαβε υπηρεσιακή Κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον πρόεδρο του Αρείου Πάγου (πρόσωπο που ήταν αποδεκτό από τον Γ. Παπανδρέου και θεωρήθηκε πολιτική μείωση της ΕΡΕ) Στ. Μαυρομιχάλη, ικανοποιώντας το βασικό αίτημα της Ε.Κ. Η Κυβέρνηση Στ. Μαυρομιχάλη , πήρε αμέσως κάποια μέτρα που θα εξασφάλιζαν το αδιάβλητο των εκλογών και να δημιουργήσουν το απαραίτητο κλίμα για ισότιμη αναμέτρηση μεταξύ της ΕΡΕ και της Ε.Κ. Τα πιο σημαντικά από αυτά ήταν ο τμηματικός αφοπλισμός των Ταγμάτων Εθνικής Ασφάλειας (ΤΑΕ), η αντικατάσταση των

αρκεί στην εφετειακή περιφέρεια να είχαν συγκεντρώσει το 10%, η να είχαν εξασφαλίσει μία τουλάχιστον έδρα στην Α' κατανομή. Βλ., Αντώνη Παντελή, ο.π., σ. 56-58

³²⁶ Το Κόμμα της Ε.Κ. αποχώρησε από την Βουλή στις 22 Αυγούστου 1963. *Εφημερίδα Ελευθερία*, 23.8.1963

³²⁷ Βλ. Η. Νικολακόπουλος, ο.π., σ. 305.

³²⁸ Η Ε.Κ. οργάνωσε ανοιχτή συγκέντρωση στην Πλατεία Κλαυθμώνος, στις 5 Σεπτεμβρίου 1963, για το θέμα της υπηρεσιακής κυβέρνησης. Βλ. *Εφημερίδα Ελευθερία*, 6.9.1963.

³²⁹ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 6.9.1963,

³³⁰ Είχε προηγηθεί η συνάντηση του Γ. Παπανδρέου με τον Βασιλιά Παύλο στις 21.9.1963, *Εφημερίδα Ελευθερία*, 22.9.1963. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, σ. 306, Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4 , σ.348-351

³³¹ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 30.9.1963.

νομαρχών από εισαγγελείς και η προσωρινή αντικατάσταση των αρχηγών της Χωροφυλακής και της Αστυνομίας³³².

Ο Κ. Καραμανλής εξέφρασε την αντίθεση του για όσα συνέβαιναν , ωστόσο δεν πραγματοποίησε την απειλή του για αποχώρηση από την πολιτική και επανήλθε στην Ελλάδα αναλαμβάνοντας ξανά την ηγεσία του Κόμματος του της ΕΡΕ³³³. Με την ημέρα των εκλογών να πλησιάζει, οι εκτιμήσεις για το αποτέλεσμα δεν ήταν σαφής, σίγουρα όμως οι εκλογές είχαν το διακύβευμα της συνεχείας της διακυβέρνησης της χώρας από την ΕΡΕ, η την αλλαγή της σκυτάλης και την λύση της πολιτικής κρίσης που αποσοβούσε από το 1961³³⁴. Γενική αντίληψη της περιρρέουσας ατμόσφαιρας ήταν ότι πρώτο Κόμμα θα αναδεικνυόταν και πάλι η ΕΡΕ, χωρίς ωστόσο να εξασφαλίσει την απόλυτη πλειοψηφία στην Βουλή. Όσο όμως πλησίαζε η ημερομηνία διεξαγωγής των εκλογών, γινόταν όλο και περισσότερο σαφές ότι το αποτέλεσμα των εκλογών θα μπορούσε να οδηγήσει σε νίκη της Ε.Κ³³⁵

---

³³² Η. Νικολακόπουλος, ο.π., σ. 306,

³³³ Ο Κ. Καραμανλής επανήλθε στην Ελλάδα στις 28 Σεπτεμβρίου 1963, οπότε και ξεκίνησε η μετωπική αντιπαράθεση ανάμεσα στην ΕΡΕ και την Ε.Κ. Η. Νικολακόπουλος, *Καχεκτική δημοκρατία*, σ. 306. Γρηγοριάδης, ο.π., τ.4, σ. 352-354

³³⁴ Βλ. Η. Νικολακόπουλος ο.π., σ.315, , Γρηγοριάδης, ο.π., τ.,4. σ. 351

³³⁵ Βλ. Η. Νικολακόπουλος, ο.π., σ. 316

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

Βουλευτικές εκλογές 1963

Πολιτικό πεδίο

Στις εκλογές αυτές της 3^{ης} Νοεμβρίου 1963 θα λάβουν μέρος οι ίδιοι περίπου εκλογικοί σχηματισμοί με αυτούς των εκλογών του 1961. Εξαίρεση θα αποτελέσει το Κ.Π. που θα κατέλθει αυτόνομα στις εκλογές (το 1961 είχε συνεργαστεί μαζί με την Ε.Κ). τελικά οι κυριότεροι κομματικοί σχηματισμοί που συμμετείχαν στις εκλογές ήταν τέσσερις.³³⁶

α) Η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση (ΕΡΕ), με αρχηγό τον Κ. Καραμανλή, που είχε συνεχίσει την επέκταση της προς το χώρο του κέντρου με την προσχώρηση στο κόμμα πέντε βουλευτών που είχαν εκλεγεί με την Ε.Κ. ωστόσο οι τρεις από αυτούς προέρχονταν από την δεξιά παράταξη και είχαν εκλεγεί παλαιότερα βουλευτές, είτε με τον Ε.Σ. ή την ΕΡΕ³³⁷.

β) Ένωση Κέντρου, με αρχηγό τον Γ. Παπανδρέου, όπου από το 1962 είχε μετεξελιχθεί σε ενιαίο κόμμα.

γ) Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά (ΕΔΑ), με αρχηγό τον Ι. Πασαλίδη. Η ΕΔΑ μετά το δεύτερο συνέδριο της, το Δεκέμβριο του 1962, έτεινε να εξελιχθεί σε ντε φάκτο νόμιμη έκφραση του παράνομου ΚΚΕ. Εξάλλου το ρεύμα για την υποστήριξη της Ε.Κ., είχε αποψιλώσει την ΕΔΑ από συνεργαζόμενους πολιτευτές, οι οποίοι είχαν προσχωρήσει στην Ε.Κ., ήδη από τον Ιούλιο του 1962.

³³⁶ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος 16 ΙΣΤ, σ. 208

³³⁷ Πρόκειται για τους βουλευτές Α. Δερδεμέζη, Αθ. Γκελεστάθης, Ν. Κοντογιαννόπουλος. Η Νικολακόπουλος, Καχεκτική δημοκρατία, σ. 307-308. *Μητρώο γερουσιαστών και βουλευτών, 1946-1974*

δ)Κόμμα Προοδευτικών (Κ.Π.), με αρχηγό τον Σπ. Μαρκεζίνη, το Κόμμα είχε διακόψει τη συνεργασία με την Ε.Κ. μετά τις εκλογές του 1961.

Η εκλογική αναμέτρηση στην Ήπειρο

Αμέσως μετά την προκήρυξη των εκλογών ξεκίνησε και στην Ήπειρο ο προεκλογικός αγώνας των υποψηφίων. Για την Ένωση Κέντρου Ιωαννίνων ο προεκλογικός αγώνας ξεκίνησε με την ομιλία του υποψήφιου Γ. Μυλωνά στην Κόνιτσα, σε μια μεγαλειώδη συγκέντρωση. Στην ομιλία του αναφέρθηκε στο πρόγραμμα της Ένωσης Κέντρου και το συνέκρινε με της ΕΡΕ. Τόνισε ότι το κράτος ανήκει σε όλους και δεν είναι ιδιοκτησία της ΕΡΕ. Στα έργα που έγιναν από την ΕΡΕ στην προηγούμενη οκταετία, ανέφερε ότι έγιναν κάποια έργα καθώς δεν ήταν δυνατόν να μην πραγματοποιηθούν έργα από το 1955, που η ΕΡΕ ανέλαβε την διακυβέρνηση της χώρας. Ωστόσο τόνισε ότι τα έργα που έγιναν ήταν έργα κακότεχνα που δεν απέδωσαν, γιατί δεν ήταν έργα προτεραιότητας. Στα τοπικά θέματα αναφέρθηκε στην μεγάλη μετανάστευση στην περιφέρεια Ηπείρου και στα έργα απασχόληση που πρέπει να πραγματοποιηθούν για να συγκρατηθεί ο πληθυσμός. Ακόμη αναφέρθηκε στην μέριμνα του κόμματος για την Γεωργία και τα προβλήματα στο οδικό δίκτυο.³³⁸ Σύμφωνα με τον τοπικό τύπο, ο προεκλογικός αγώνας ξεκίνησε για το Κέντρο με τους καλλίτερους οiwονούς. Αυτό προκύπτει τόσο από την προεκλογική συγκέντρωση στην Κόνιτσα, όσο και από τις περιοδείες των υποψηφίων, σε κωμοπόλεις και χωριά του νομού, όπου σε αυτές διαπιστώνεται η ανταπόκριση του λαού της υπαίθρου για εξυγίανση των πολιτικών θεσμών και την εμπιστοσύνη στο αγροτικό πρόγραμμα του κόμματος.³³⁹

Η ΕΔΑ πραγματοποίησε την πρώτη προεκλογική συγκέντρωση στα Ιωάννινα στα γραφεία του κόμματος, στις 6 Οκτωβρίου, με ομιλητή τον Βασίλη Ευφραϊμίδη. Σύμφωνα με τον τοπικό τύπο η συγκέντρωση ήταν χωρίς παλμό και δεν ξεπερνούσε τα χίλια άτομα.³⁴⁰

Με την κατάρτιση του συνδυασμού της ΕΡΕ στο νομό Ιωαννίνων, έφθασαν από την Αθήνα οι τέως βουλευτές, Παληός Κ., Ιωάννου Δ., Φρόντζος Κ., Παπαπέτρου Ι. και ξεκίνησαν τα προεκλογικές περιοδείες. Στον συνδυασμό συμπεριλήφθηκε και ο Α. Δερδεμέζης που στις εκλογές του 1961, είχε εκλεγεί βουλευτής με την Ένωση Κέντρου -Κ. Προοδευτικών.³⁴¹

Ο Ε. Αβέρωφ απαντώντας στις επικρίσεις των υποψηφίων του Κέντρου, τόνισε ότι τα έργα της Κυβέρνησης Καραμανλή κανείς δεν μπορεί να τα «ξηλώσει», σημειώνοντας ότι : *«τη δημοκρατία την συνθέτουν όχι οι οξύτητες και τα αυθαίρετα επιγράμματα του κ. Παπανδρέου, αλλά το Σύνταγμα, οι νόμοι και οι θεσμοί»*.³⁴² Ο αρχηγός της ΕΡΕ Κ. Καραμανλής, στα πλαίσια

³³⁸ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 1/10/1963

³³⁹ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 1/10/ 1963

³⁴⁰ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 9/10/ 1963

³⁴¹ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 9/10/1963

³⁴²Εφημερίδα Πρωινός Λόγος, 1/10/1963

της προεκλογικής του περιόδου επισκέφτηκε την Ήπειρο στις 21 και 22 Οκτωβρίου. Την προεκλογική συγκέντρωση στα Ιωάννινα παρακολούθησαν, σύμφωνα με τον τοπικό τύπο, περίπου 30.000 άτομα. Ο Κ. Καραμανλής στην ομιλία του ξεκινώντας το λόγο, ευχαρίστησε τους πολίτες των Ιωαννίνων για την θερμή υποδοχή, την αγάπη τους στο πρόσωπο του και την αναγνώριση του έργου της ΕΡΕ. Στην συνέχεια αναφέρθηκε στην κρισιμότητα των εκλογών της 3^{ης} Νοεμβρίου, καθώς από το αποτέλεσμα θα κριθεί εάν θα διαταραχθεί η φιλειρηνική πορεία της χώρας και εάν θα διατηρηθεί το δημοκρατικό πολίτευμα. Μεταξύ άλλων αναφέρθηκε στην περίοδο πριν τη διακυβέρνηση της χώρας από την ΕΡΕ, όπου η χώρα έζησε μια μακράν περίοδο ανωμαλίας και αβεβαιότητας, τονίζοντας ότι το Κόμμα του ήταν προϊόν ιστορικής ανάγκης. Για το αντίπαλο Κόμμα της Ε.Κ. σημείωσε ότι επιδιώκουν να επαναφέρουν την Ελλάδα στο κλίμα του 1915 και πρόσθεσε ότι η ΕΡΕ είναι πιστή στα εθνικά ιδανικά.³⁴³

Στις 22 Οκτωβρίου ο Κ. Καραμανλής, οδικώς από τα Ιωάννινα έφτασε στην Ηγουμενίτσα όπου του επιφυλάχτηκε θερμή υποδοχή. Ο πρόεδρος της ΕΡΕ συνοδευόταν από τους υποψήφιους του κόμματος του συνδυασμού Θεσπρωτίας Ν. Αθανασίου και Ευστρ. Αθανασάκο που τον συνάντησαν στα όρια του Νομού. Τον Κ. Καραμανλή υποδέχθηκαν στην Ηγουμενίτσα, περίπου τρεις χιλιάδες άτομα, τον οποίο επευφημούσαν ζωηρά. Αρκετοί ήταν οι φίλοι του κόμματος που είχαν έρθει από τα χωριά της περιοχής για να διαδηλώσουν την πίστη και την αφοσίωση στον αρχηγό της ΕΡΕ και στο Κόμμα. Στον σύντομο λόγο του, ο Κ. Καραμανλής ανέφερε ότι η ΕΡΕ είναι κόμμα δημιουργικό και αντί υποσχέσεων δίδει έργα, ασφάλεια και πολιτική σταθερότητα. Ακόμη για την Ηγουμενίτσα τόνισε, ότι από ένα ασήμαντο χωριουδάκι έγινε η είσοδος της Ελλάδος χάρις στα έργα της ΕΡΕ. Επίσης αναφέρθηκε στο δημιουργικό έργο της ΕΡΕ σε όλους τους τομείς ανέπτυξε την σημασία των επικείμενων εκλογών και επέκρινε την τακτική και πολιτική των αντιπάλων του οι οποίοι κατασκευοφαντούν την ΕΡΕ. Σημειώνοντας ότι το έργο του δεν θα κριθεί από τους συκοφάντες αλλά από τον κυρίαρχο λαό. Πρέπει να τονίσουμε εδώ, ότι αυτή ήταν η Τρίτη περιοδεία του Κ. Καραμανλή στην Ήπειρο στην διάρκεια της οκταετής διακυβέρνησης³⁴⁴.

Παράλληλα το Κόμμα Προοδευτικών πραγματοποίησε τα εγκαίνια του πολιτικού του κέντρου στα Ιωάννινα, στις 16 Οκτωβρίου, παρουσία πολιτευτών και οπαδών του κόμματος. Στους συγκεντρωθέντες μίλησε ο τέως βουλευτής Αλ. Παπαδόπουλος, όπου ανέπτυξε την πολιτική του Κόμματος.³⁴⁵

Σε ότι αφορά την Ένωση Κέντρου οι υποψήφιοι συνέχιζαν τις περιοδείες και τα μηνύματα που λαμβάναν από τα χωριά ήταν πολύ ενθαρρυντικά. Οι υποψήφιοι βουλευτές από όλες τις περιοχές του

³⁴³ *Εφημερίδα Πρωινός Λόγος*, 22/10/1963, σ. 1, 5

³⁴⁴ *Εφημερίδα Πρωινός Λόγος*, 23/10/1963

³⁴⁵ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 17/10/1963

νομού που επέστρεφαν, εξέφραζαν την βεβαιότητα για την επερχόμενη νίκη. Ακόμη σύμφωνα με τον τοπικό τύπο η μεταστροφή των αγροτικών πληθυσμών προς το Κέντρο είναι πλέον αισθητή. Οι πλειοψηφία του λαού έχει πειστεί ότι η Ε.Κ θα καταστεί κυβέρνηση. Αντιθέτως, σύμφωνα με τον τοπικό τύπο, η ΕΡΕ δεν έχει πιθανότητες να εκλεγεί κυβέρνηση και οι προεκλογικές «ρουσφετολογικές» υποσχέσεις των υποψηφίων της, δεν έχουν καμιά αξία και δύναμη για να επηρεάσουν τη λαϊκή θέληση. Σημαντική επίδραση στον λαό της Ηπείρου άσκησε ο λόγος του Γ. Παπανδρέου, για αποκατάσταση της Δημοκρατίας και της ισοπολιτείας. Εξάλλου, σύμφωνα με τον τοπικό τύπο οι δυνάμεις της Ε.Κ αυξάνονται καθημερινά από δυσαρεστημένους οπαδούς της ΕΡΕ και της ΕΔΑ.³⁴⁶

Η προεκλογική ομιλία του Γ. Παπανδρέου στα Ιωάννινα είχε προγραμματιστεί στις 22 Οκτωβρίου 1963. Ωστόσο μια ξαφνική κακοκαιρία ματαίωσε την περιοδεία του αρχηγού της Ε.Κ. στη Ήπειρο. Ο Γ. Παπανδρέου απέστειλε μήνυμα απευθυνόμενος στις επιτροπές προεκλογικού αγώνα της Ε.Κ. στην Ήπειρο. *«παρακαλώ διαβιβάστε την βαθειάν μου λύπη διότι λόγω της κακοκαιρίας δεν ηδυνήθη να επισκεφθώ την πόλη σας, συμφώνως προς το αναγγελθέν πρόγραμμα. Γνωρίζω την ενθουσιώδη συμπαράσταση του δημοκρατικού κόσμου προς τον ανένδοτο αγώνα, με την πρωτοπορεία των νέων και την έγερση του αγροτικού κόσμου, ο οποίος απεφάσισε να διεκδικήσει την θέση του υπο τον Ήλιο. Άνεμος απελευθερώσεως πνέει εις όλην την χώρα. σας εκφράζω την ευγνωμοσύνη και την αγάπη μου και σας απευθύνω τον χαιρετισμό της νίκης. Η Δημοκρατία ενίκησεν».*³⁴⁷

Η ΕΔΑ πραγματοποίησε την κεντρική προεκλογική ομιλία στα Ιωάννινα στις 31 Οκτωβρίου λίγες ημέρες πριν της εκλογές. Η συγκέντρωση της ΕΔΑ πραγματοποιήθηκε στο κινηματοθέατρο «Ορφεύς» με ομιλητή το ηγετικό στέλεχος του κόμματος από την Αθήνα, Δραγούμη. Τον Δραγούμη προσφώνησε ο υποψήφιος της ΕΔΑ στα Ιωάννινα Ν. Σκοπούλης. Στην ομιλία του, ο Δραγούμης καταφέρθηκε τόσο εναντίων της ΕΡΕ όσο και κατά της Ε.Κ., ενώ ομάδες νεαρών επαναλάμβαναν γνωστά συνθήματα της αριστεράς.³⁴⁸

Η εφημερίδα *Εθνικός Αγών* αναφερόμενη στη προεκλογική συγκέντρωση της ΕΔΑ σημειώνει: *«Η προεκλογική συγκέντρωση της ΕΔΑ απέδειξε ότι η δύναμη της άκρας αριστεράς παρά τα λεγόμενα έχει μειωθεί αισθητά στη περιφέρεια της Ηπείρου. Ακόμη ο εναπομείνας σκληρός πυρήνας παραμένει μονολιθικός και απροσάρμοστος, προσκολλημένος στον «σταλινισμό».* Από της δύο αυτές διαπιστώσεις επιβεβαιώνεται η διαπίστωση

³⁴⁶ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 18/10/1963

³⁴⁷ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 29/10/1963, η εφημερίδα αναφέρει ότι η ματαίωση της περιοδεία του Γ. Παπανδρέου στην Ήπειρο οφείλεται σε μια ξαφνική αδιαθεσία του αρχηγού της Ε.Κ. Καθώς υπέστη ελαφρά λαρυγγίτιδα κατά την περιοδεία του στην Πελοπόννησο και προκάλεσε την λύπη του δημοκρατικού κόσμου της Ηπείρου.

³⁴⁸ *Εφημερίδα Εθνικός Αγών*, 1/11/1963, η προεκλογική συγκέντρωση σύμφωνα με τον τοπικό τύπο δεν ξεπέρασαν τα χίλια άτομα.

ότι η ισχυροποίηση του Κέντρου, έχει προκαλέσει αναστάτωση στην ΕΔΑ. Από την οποία συνεχώς απομακρύνονται πολυάριθμοι παραπλανηθέντες οπαδοί της, φιλελεύθερων και δημοκρατικών αρχών».³⁴⁹

Η Ε.Κ. πραγματοποίησε προεκλογική συγκέντρωση στα Ιωάννινα δυο ημέρες πριν από της εκλογές στον κινηματοθέατρο «Ορφεύς με ομιλητή τον υποψήφιο του συνδυασμού Ιωαννίνων, του κόμματος Γ. Μυλωνά. Πλήθος κόσμου είχε κατακλύσει τόσο την αίθουσα όσο και τον εξωτερικό χώρο. Στην ομιλία του ο υποψήφιος βουλευτής του Κέντρου, επέκρινε δριμύτατα την ΕΡΕ χαρακτηρίζοντας την ως «παράταξη της ανωμαλίας» και ανέπτυξε το πρόγραμμα του κόμματος, «της μεθαιριανής κυβέρνησης», όπως τόνισε.³⁵⁰ Οι υποψήφιοι της ΕΡΕ στην Ήπειρο ενετείναν την προεκλογική δραστηριότητα σε μια προσπάθεια να συγκρατήσουν της δυνάμεις τους.

Στην Ήπειρο η προεκλογική περίοδος κύλησε σχετικά χωρίς μεγάλες εντάσεις. Στον τοπικό τύπο δεν αναφέρονται σοβαρά περιστατικά βίας ανάμεσα στους οπαδούς των Κομμάτων. Για εντάσεις ανάμεσα σε οπαδούς στα χωριά των Ιωαννίνων κάνει λόγο η εφημερίδα Πρωινός Λόγος όπου καταγγέλλονται ξυλοδαρμοί οπαδών της ΕΡΕ από οπαδούς της Ε.Κ. και της ΕΔΑ.³⁵¹

Τα εκλογικά αποτελέσματα στην Ήπειρο

Τα αποτελέσματα των εκλογών δημοσιεύτηκαν στον τοπικό τύπο. Στο νομό Ιωαννίνων τα κόμματα έλαβαν τους εξής ψήφους: Έγκυρα: 87.425, ΕΡΕ: 42.517, Ε.Κ. 30.805, ΕΔΑ: 10.853, Κ. Προοδευτικών: 3.182.

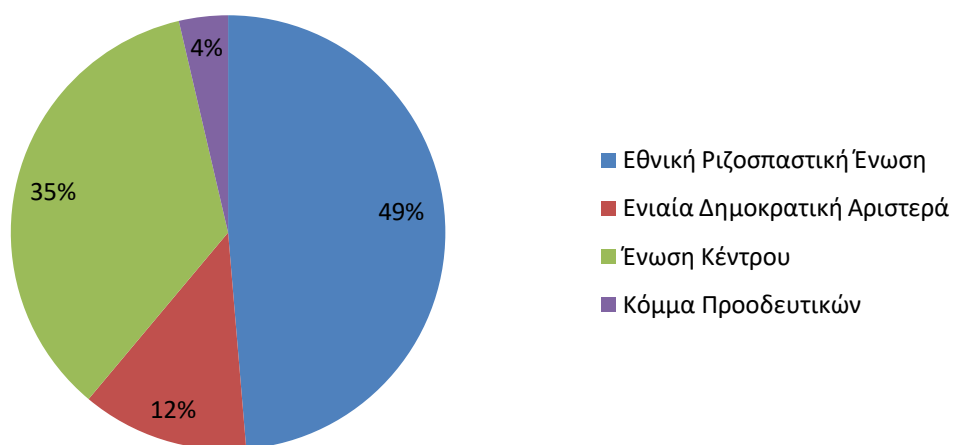
ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
ΕΡΕ	42.517	48,67%	4
ΕΝΩΣ. ΚΕΝΤΡΟΥ	30.805	35,26%	3
ΕΔΑ	10.853	12,42%	0
Κ.ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ	3.182	3,64%	0

³⁴⁹ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 2/11/1963

³⁵⁰ Εφημερίδα Εθνικός Αγών, 2/11/1963

³⁵¹ Εφημερίδα Πρωινός Λόγος, 26/ 10/1963

Γραφική Απεικόνιση

Οι σταυροί προτίμησης των υποψηφίων των κομμάτων :

ΕΡΕ Αβέρωφ Ε. 13.624, Ιωάννου Δ. 7.314, Δερδεμέζης Α. 5.700, Παληός Κ. 4.737, Φρόντζος Κ. 3.949, Μπάρκης Ναπ. 3.847, Παπαπέτρου Ι. 1.182.

Ε.Κ.: Μυλωνάς Γ. 7.491, Βαδαλούκας Σπυρ. 7.443, Λώρας Ανέστης, 4.210, Μελανίδης Γ. 3.846, Συγκούνας Ι. 3.311, Βενέτης Στεφ. 1.942, Κωνσταντινίδης Αγ. 1.046.

ΕΔΑ: Σκοπούλης Ν. 6.397, Κολοβός Ε. 1.026, Χριστογιώργος Μ. 934, Βαμβέτσος Στυλ. 682, Κυρίτσης Λαζ. 554, Παπανικολάου Ι. 289, Μάτης Απ. 184

Κ.Π.: Παπαδόπουλος Αλ. 1.331, Βόλλας Ευαγ. 815, Μπαλτογιάννης Β. 316, Αργιάνης Ν. 211, Σταματάκης Κ. 220, Λύκας Γ. 63, Πρωτοσύγκελος Κ. 53.³⁵²

Νομός Θεσπρωτίας: Εγγεγραμμένοι 33.005, Έγκυρα 21.603, ΕΡΕ 10.742, Ε.Κ. 10.739, Κ. Προοδευτικών 109. Οι σταυροί προτίμησης των Υποψηφίων ήταν οι εξής: ΕΡΕ Αθανασίου Ν. 5.320, Αθανασάκος Ευστρ. 4.844. Ε.Κ. Πιτούλης Φ. 5.744, Παπασταύρου Χ. 4.588.

Κατανομή κοινοβουλευτικών εδρών

Νομός Ιωαννίνων: (εκλέγει επτά βουλευτικές έδρες). Εκλέχθηκαν βουλευτές από την ΕΡΕ οι Αβέρωφ Ε., Ιωάννου Δ. Δερδεμέζης Α., Παληός Κ.. Από την Ένωση Κέντρου οι Μυλωνάς Γ. και Βαδαλούκας Σ. , Λωρας Α.³⁵³ Η ΕΔΑ δεν εξέλεξε βουλευτή παρότι συγκέντρωσε το 10% των ψήφων.

Νομός Θεσπρωτίας: Στις δύο βουλευτικές έδρες του νομού , εκλέχθηκαν βουλευτές οι: Αθανασίου Ν. από την ΕΡΕ και Πιτούλης Φ.³⁵⁴ από την

³⁵² Εφημερίδα Πρωινός Λόγος, 5/11/1963

³⁵³ Εφημερίδα Πρωινός Λόγος, 8/11/1963

³⁵⁴ Ο Πιτούλης Θ. Φώτιος γεννήθηκε στην Ηγουμενίτσα το 1911 και ήταν γόνος σημαντικής οικογένειας της περιοχής (βλάχικης καταγωγής). Ήταν δικηγόρος και στην πολιτική του σταδιοδρομία

Ε.Κ.³⁵⁵ **Νομός Πρέβεζας:** ΕΡΕ 13.441, Ε.Κ. 13.376, ΕΔΑ 2982, Κ.Π. 1.115. εξελέγησαν βουλευτές οι Χριστόφορος Τσιαντούλας ΕΡΕ και Δημήτριος Γαρουφαλιάς για την Ε.Κ.³⁵⁶

Νομός Άρτας: ΕΡΕ 23.187, Ε.Κ 14.252, ΕΔΑ 4.558, Κ.Π. 532. Εξελέγησαν βουλευτές Παπαδημητρίου Κ. και Καρατζένης Δ. από την ΕΡΕ και ο Γαρουφαλιάς Π. για την Ε.Κ.³⁵⁷

Σύγκριση εθνικών και τοπικών αποτελεσμάτων

Συγκρίνοντας την εκλογική επιρροή των κυριότερων κομματικών σχηματισμών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, παρατηρούμε ότι στο νομό Θεσπρωτίας τα δύο κόμματα είναι ισοδύναμα. Ωστόσο, η Ε.Κ. αύξησε σημαντικά τα ποσοστά της σε σύγκριση με τις προηγούμενες εκλογές. Στο νομό Ιωαννίνων η ΕΡΕ θα διατηρήσει την πρώτη θέση, παρόλο που είχε μια μείωση στο ποσοστό, σε σύγκριση με αυτό που συγκέντρωσε στις προηγούμενες εκλογές. Το ποσοστό παρουσιάζει μεγάλη απόκλιση από τον πανελλαδικό μέσο όρο, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι κατηγορίες του Παπανδρέου ότι οι προηγούμενες εκλογές ήταν εκλογές βίας και νοθείας δεν φαίνεται να ευ σταθούν. Αντίθετα, το κόμμα της ΕΔΑ και το Κόμμα Προοδευτικών στο νομό Ιωαννίνων, θα συγκεντρώσουν ποσοστά κοντά στον εθνικό μέσο όρο³⁵⁸.

Τα εκλογικά αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο

Στις εκλογές της 3^{ης} Νοεμβρίου 1963 που διεξήχθησαν με το σύστημα της ασθενώς ενισχυμένης αναλογικής εκλογικός νόμος 4173/61 και 4322/63, προσήλθαν στις κάλπες 4.708.791 ψηφοφόροι, από τα 5.602.965 των εγγεγραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους, που προέρχονταν από 55 εκλογικές περιφέρειες. Το σύνολο των εδρών ήταν 300, ενώ ο πληθυσμός της χώρας ήταν

κατέβηκε υποψήφιος με διάφορα κόμματα. Εκλέχθηκε πρώτη φορά βουλευτής Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας το 1951 με τον Ε. Συναγερμό όπως και το 1952 με το ίδιο κόμμα. Στις εκλογές του 1956 εκλέχτηκε βουλευτής με την ΕΡΕ ενώ το 1958 με το Κ.Φ. στο νομό Θεσπρωτίας. Εκλέχτηκε ξανά το 1963 και το 1964 με την Ένωση Κέντρου στο νομό Θεσπρωτίας. Το 1965 ήταν ανάμεσα στους 48 αποστάτες και έλαβε μέρος στην Κυβέρνηση Νόβα ως Υφυπουργός Οικονομικών. Επίσης το ίδιο έτος μετείχε στην Κυβέρνηση Στεφανόπουλου ως Υφυπουργός Συντονισμού. Το 1974 ήταν υποψήφιος Βουλευτής στο νομό Θεσπρωτίας με το Κόμμα της Νέας Δημοκρατίας χωρίς να εκλεγεί. Πέθανε στην Ηγουμενίτσα το 2002. Βλ. *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων 1977, σ. 178-179. Γιάννης Σάρας, *η Θεσπρωτία δια μέσου των αιώνων*, τόμος Γ'.

³⁵⁵ *Εφημερίδα Πρωινός Λόγος*, 5/11/1963

³⁵⁶ *Εφημερίδα Πρωινός Λόγος*, 6/11/1963

³⁵⁷ *Εφημερίδα Πρωινός Λόγος*, 6/11/1963

³⁵⁸ *Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, περιόδων 1946-1974*, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

8.404.080. Ακολουθεί ο πίνακας με τα κόμματα που έλαβαν μέρος στις εκλογές, τον αριθμό των ψήφων, το ποσοστό και τον αριθμό των εδρών³⁵⁹

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
ΕΝΩΣΙΣ ΚΕΝΤΡΟΥ	1.962.079	42,04%	138
ΕΘΝΙΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	1.837.377	39,37%	132
ΕΝΙΑΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ	669.267	14,34%	28
ΚΟΜΜΑ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ	173.981	3,73%	2
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	1.267	0,02%	0
ΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ	1.095	0,02%	0
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΩΝ	22.093	0,47%	0

Μεγάλη εκλογική επιρροή είχε στην Κρήτη η Ε.Κ. που υπήρχε η βενιζελική παράδοση, όπου θα ξεπεράσει το 60% σε όλους τους νομούς. Μετά τις εκλογές της 3^{ης} Νοεμβρίου 1963, Γ. Παπανδρέου θα σχηματίσει την πρώτη κεντρικά κυβέρνηση, έπειτα από 11 χρόνια, στις 8 Νοεμβρίου 1963³⁶⁰. Αμέσως μετά το εκλογικό αποτέλεσμα και την νίκη της Ένωσης Κέντρου, ο Γ. Παπανδρέου θα λάβει εντολή σχηματισμού κυβέρνησης από τον βασιλιά Παύλο. Η Κυβέρνηση ορκίστηκε στις 8 Νοεμβρίου του 1963, με πρωθυπουργό τον Γ. Παπανδρέου, ο οποίος κράτησε και το υπουργείο Παιδείας. Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Εξωτερικών Σοφοκλής Βενιζέλος. Ο Γ. Παπανδρέου δήλωσε μετά την ορκωμοσία, ότι όλες οι προεκλογικές δεσμεύσεις του ισχύουν, ζητώντας από τους υπουργούς να αφοσιωθούν στο έργο για την υλοποίηση του προεκλογικού προγράμματος.

Στις 9 Δεκεμβρίου 1963 ο Κ. Καραμανλής³⁶¹ αποχωρεί από την χώρα (για το Παρίσι) και ορίζει υπεύθυνο για την ΕΡΕ τον Π. Κανελλόπουλο. Τους λόγους της απόφασης του αυτής τους εξηγεί σε επιστολή που άφησε. Στην συνέχεια την ανάδειξη στην ηγεσία της ΕΡΕ του Π. Κανελλόπουλου θα εγκρίνει η κοινοβουλευτική ομάδα του Κόμματος. Ο Γ. Παπανδρέου σχολιάζοντας την απόφαση του Κ. Καραμανλή να αναχώρηση για την Γαλλία, τόνισε ότι η στάση του απέναντι στην ΕΡΕ δεν πρόκειται να διαφοροποιηθεί, διότι η αντίθεση προς την ΕΡΕ δεν είναι προσωπική, αλλά πολιτική. Ακόμη αναφέρει ότι θα επιμένει στην απόφαση του για λύση του πολιτικού προβλήματος να προσφύγει άμεσα νέες σε

³⁵⁹ www.greeklaws.com/pubs/uploads/word/1035.doc, . Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1946-1974, Βουλή των Ελλήνων, αποτελέσματα εκλογών 1963, σ. 97

³⁶⁰ Εφημερίδα Ελευθερία, 9/11/1963

³⁶¹ Εφημερίδα Ελευθερία, 10 Δεκεμβρίου 1963

εκλογές. Στις 17 Δεκεμβρίου 1963 η Βουλή εκλέγει το προεδρείο, όπου πρόεδρος της Βουλής εκλέγεται ο Η. Τσιριμώκος³⁶² και με την ψήφο της ΕΔΑ.

Ο Η. Τσιριμώκος έλαβε 167 ψήφους έναντι 124 λευκών ψηφοδελτίων που ήταν η θέση της ΕΡΕ. Από την ΕΡΕ σημειώθηκε διαρροή ψήφων καθώς πέντε τουλάχιστον βουλευτές του Κόμματος δεν πειθάρχησαν με την εντολή του Κόμματος για λευκό και φέρεται να ψήφισαν τον Η. Τσιριμώκο. Ο αρχηγός της ΕΡΕ Π. Κανελλόπουλος σχολιάζοντας την εκλογή του Η. Τσιριμώκου επέκρινε την κυβέρνηση για το γεγονός ότι δεν προηγήθηκε συνεννόηση για συναινετική εκλογή του προέδρου της Βουλής. Ο νέος Πρόεδρος της Βουλής Η. Τσιριμώκος απευθυνόμενος στην ολομέλεια της Βουλής δήλωσε πίστη στα δημοκρατικά και τους δημοκρατικούς θεσμούς προς όφελος του λαού.

Στις 23 Δεκεμβρίου 1963 η κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου παρότι δεν διέθετε κοινοβουλευτική πλειοψηφία θα λάβει ψήφο εμπιστοσύνης³⁶³ από την Βουλή. Ωστόσο παρόλο που η κυβέρνηση έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης και αρκετοί βουλευτές της ΕΡΕ (περίπου 20) φέρεται να δήλωσαν την στήριξη στην κυβέρνηση Παπανδρέου, με μοναδικό όρο να μην προσφύγει σε εκλογές, ωστόσο ο Παπανδρέου αρνήθηκε να δεσμευτεί και φέρεται αποφασισμένος να εισηγηθεί την διάλυση της Βουλής και την άμεση προσφυγή σε εκλογές. Κατά την επίσκεψη του στον Βασιλιά Παύλο για την ανακοίνωση του αποτελέσματος της Βουλής θα θέσει στην διάθεση του βασιλιά την παραίτηση της κυβέρνησης.

Μία ημέρα μετά την ψήφο εμπιστοσύνης, στις 24 Δεκεμβρίου 1963, η κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου θα υποβάλλει την παραίτηση³⁶⁴ της και θα προκηρυχθούν νέες εκλογές. Στις προγραμματικές δηλώσεις ο Γ. Παπανδρέου εισηγήθηκε την διάλυση της Βουλής, τον σχηματισμό υπηρεσιακής κυβέρνησης, η οποία θα αναλάβει το συντομότερο δυνατό την διεξαγωγή εκλογών, δηλώνοντας ότι δεν επιθυμεί να στηρίζεται σε κοινοβουλευτικές ψήφους που δεν ανήκουν στην ένωση Κέντρου. Ακόμη τόνισε ότι στις εκλογές ο λαός θα του δώσει την απαιτούμενη κοινοβουλευτική πλειοψηφία ώστε να προχωρήσει ανεμπόδιστα στο έργο της ανασυγκρότησης της χώρας. Ο βασιλιάς επιφυλάχθηκε να απαντήσει εντός της Εβδομάδος στην πρόταση του Πρωθυπουργού.

Τελικά, ο βασιλιάς έπειτα από συσκέψεις στα ανάκτορα Τατοΐου με τον Γ. Παπανδρέου και τον αρχηγό της ΕΡΕ Π. Κανελλόπουλο, αποδέχθηκε τελικά τις εισηγήσεις του Πρωθυπουργού και ανέθεσε την εντολή σχηματισμού υπηρεσιακής κυβέρνησης στον υποδιοικητή της Εθνικής τράπεζας Ι. Παρασκευόπουλο. Στις 30 Δεκεμβρίου 1963, θα αναλάβει υπηρεσιακή κυβέρνηση³⁶⁵, με Πρωθυπουργό τον Ι.

³⁶² *Εφημερίδα Ελευθερία*, 18/12/1963

³⁶³ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 24/12/1963

³⁶⁴ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 25/12/1963

³⁶⁵ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 31/12/1963

Παρασκευόπουλο και οι νέες εκλογές ορίστηκαν για της 16 Φεβρουαρίου 1964. Η Βουλή των εκλογών της 3^{ης} Νοεμβρίου διαλύθηκε στις 8 Ιανουαρίου 1964.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΝΑΤΟ

Βουλευτικές εκλογές 1964

Πολιτικό πεδίο

Στις εκλογές της 16^{ης} Φεβρουαρίου 1964, συμμετείχαν ακριβώς οι ίδιοι εκλογικοί σχηματισμοί με τις προηγούμενες εκλογές του Νοεμβρίου. Η ΕΡΕ , στις 19 Ιανουαρίου 1964 θα διοργανώσει την προεκλογική συγκέντρωση³⁶⁶ στην Θεσσαλονίκη, με ομιλητή τον αρχηγό του κόμματος Π. Κανελλόπουλο. Ο Π. Κανελλόπουλος εγκαινιάζοντας την προεκλογική εκστρατεία της ΕΡΕ και του ίδιου

---

³⁶⁶ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 21/1/1964

στην ηγεσία του κόμματος, από την Θεσσαλονίκη, εξέφρασε την ευγνωμοσύνη για τον Κ. Καραμανλή και τόνισε τον κίνδυνο για την εθνική οικονομία και το εθνικό νόμισμα από τα μέτρα που εφάρμοσε ήδη ο Γ. Παπανδρέου και πρόκειται να συνεχίσει σε περίπτωση νίκης στις επερχόμενες εκλογές της 16^{ης} Φεβρουαρίου. Σύμφωνα με την εφημερίδα *Ελευθερία* που ήταν φίλα προσκείμενη στην Ένωση Κέντρου, η προεκλογική συγκέντρωση της ΕΡΕ στην Θεσσαλονίκη ήταν μέτρια σε όγκο, όπως συνέβη και στις περισσότερες πόλεις της Μακεδονίας, με εξαίρεση τις Σέρρες, όπου η συγκέντρωση ήταν ικανοποιητική.

Η εφημερίδα *Ελευθερία* υποστηρίζει ότι η συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης ήταν κατά τα 2/3 μικρότερη σε σύγκριση με την τελευταία προεκλογική συγκέντρωση του Κ. Καραμανλή στην ίδια πόλη. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της εφημερίδας το πλήθος δεν ξεπερνούσε τις 30.000 και οι διοργανωτές επικαλέστηκαν τον άσκημο καιρό και την κακή οργάνωση που η συγκέντρωση δεν ήταν μεγαλύτερη. Η εφημερίδα αναφέρει για τον Π. Κανελλόπουλο ότι είναι άνθρωπος ηττοπαθής από την φύση του καθώς από τότε που εισήλθε στον πολιτικό στίβο (πριν από 30 χρόνια), όταν φτάσει η στιγμή της μεγάλης απόφασης όλα του τα πιστεύω καταρρέουν. Ακόμη η εφημερίδα τονίζει για τον αρχηγό της ΕΡΕ, ότι παρότι Ακαδημαϊκός διδάσκαλος, νομομαθής και έντιμος άνθρωπος, εντούτοις όλες αυτές του οι ιδιότητες δεν θα αποτρέψουν την ήττα του κόμματος του στις εκλογές. Ακόμη η εφημερίδα κατηγορήσε τον Π. Κανελλόπουλο για χυδαία ψεύδη εναντίον της Ένωσης Κέντρου. Στις 26 Ιανουαρίου 1964 ο Γ. Παπανδρέου³⁶⁷ ξεκίνησε την προεκλογική εκστρατεία με την ομιλία την Πλατεία Αριστοτέλους στη Θεσσαλονίκη. Η προεκλογική συγκέντρωση ήταν πρωτοφανής, τόσο σε αριθμό συγκεντρωμένων, όσο και σε παλμό, ενώ το ίδιο μεγαλειώδης ήταν οι προεκλογικές συγκεντρώσεις του Γ. Παπανδρέου και στις υπόλοιπες πόλεις της Μακεδονίας. Ο αρχηγός της Ένωσης Κέντρου μίλησε για περίοδο δημιουργίας και « εθνικής αναγέννησης», κατηγορώντας παράλληλα την ΕΡΕ για λαθεμένη διακυβέρνηση της χώρας. Ακόμη τόνισε ότι ο βασικός προσανατολισμός του προγράμματος του είναι η εξυπηρέτηση των συμφερόντων των εργαζομένων, δηλώνοντας ότι όλες η προεκλογικές εξαγγελίες θα πραγματοποιηθούν μέσα στα πλαίσια της οικονομικής σταθερότητας. Μίλησε για αύξηση του προϋπολογισμού στην Παιδεία, με βάση την δωρεάν παροχή της, βελτίωση της ζωής όλων των εργαζομένων, αναγέννηση της υπαίθρου, φορολογική δικαιοσύνη και αύξηση του μισθολογίου των εργαζόμενων στην δημόσια διοίκηση, παράλληλα με την εφαρμογή ενός προγράμματος επενδύσεων. Στις 7 Φεβρουαρίου 1964,³⁶⁸ μετά τα μεσάνυχτα της 7^{ης} Φεβρουαρίου, ο Σ. Βενιζέλος καθώς επέστρεφε από προεκλογική συγκέντρωση της Ένωσης Κέντρου στην Κρήτη, άφησε την τελευταία του πνοή πάνω στο πλοίο κατά την επιστροφή για τον Πειραιά. Όλος ο πολιτικός κόσμος εξέφρασε την λύπη του, ενώ ο Γ. Παπανδρέου διέκοψε το προεκλογικό του πρόγραμμα,

³⁶⁷ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 27/1/1964

³⁶⁸ *Εφημερίδες Ελευθερία και Μακεδονία* 7/2/1964

δηλώνοντας συγκλονισμένος για το γεγονός.³⁶⁹

Η ΕΡΕ πραγματοποίησε την προεκλογική συγκέντρωση στην Αθήνα στις 13^{ης} Φεβρουαρίου, με τον αριθμό των πολιτών που παραβρέθηκαν να είναι κατά πολύ μικρότερος σε σύγκριση με άλλες κεντρικές προεκλογικές συγκεντρώσεις της ΕΡΕ στην Αθήνα³⁷⁰.

Η κεντρική³⁷¹ προεκλογική συγκέντρωση της Ε.Κ. στην Αθήνα διεξήχθη στις 14 Φεβρουαρίου 1964, δύο ημέρες πριν από τις εκλογές. Το πλήθος των συγκεντρωμένων σύμφωνα με την εφημερίδα *Ελευθερία* σηματοδοτούσε την νίκη της Ένωσης Κέντρου στις επερχόμενες βουλευτικές εκλογές. Ο Γ. Παπανδρέου, ανέφερε ότι από όλες τις περιοχές της Ελλάδος έφερε το μήνυμα του θριάμβου σημειώνοντας « η δημοκρατία νίκησε , ζήτω η δημοκρατία». Ξεκίνησε την ομιλία του αναφερόμενος στον πρόσφατα θανόντα Σ. Βενιζέλο « *λαέ των Αθηνών υποκληνόμεθα με ευλάβια ενώπιων της μνημης του Σοφοκλή Βενιζέλου. Υπήρξε στρατιώτης της δημοκρατίας και έπεσε εν θριάμβω, οι τελευταίοι του λόγοι ήσαν , συντρήψατε την δεξιάν και την εντολή του αυτή εκτελούμε*».

Το πλήθος των συγκεντρωμένων είχε κατακλίσει την περιοχή από το Σύνταγμα έως την Ομόνοια και ο Γ. Παπανδρέου ζήτησε από το λαό, να δώσει με την ψήφο του ευρεία πλειοψηφία στην Ένωση Κέντρου. Ο Γ. Παπανδρέου, αναφερόμενος στο πρόγραμμα του κόμματος δήλωσε ότι στις άμεσες προτεραιότητες είναι η βελτίωση του εισοδήματος και η δίκαιη κατανομή του προς όλες τις κοινωνικές τάξεις και σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές, δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης.

Η εκλογική αναμέτρηση στην Ήπειρο

Με την προκήρυξη των εκλογών, ξεκίνησε και στην Ήπειρο η προεκλογική μάχη. Στον νομό Ιωαννίνων για τον συνασπισμό της ΕΡΕ-Κ.Π. αρχηγός του συνδυασμού ήταν ο Ε. Αβέρωφ, ο οποίος προβάλλεται από τον τοπικό τύπο. Για την Ένωση Κέντρου ήταν ο Γ. Μυλωνάς ο οποίος δέχεται επικρίσεις από τοπικές εφημερίδες που στηρίζουν την ΕΡΕ.³⁷² Στον τοπικό τύπο προβάλλεται οι προσπάθεια των υποψηφίων για την μάχη του σταυρού. Η ηρεμία του προηγούμενου διαστήματος αν και δεν είχε περάσει αρκετό διάστημα από τις προηγούμενες εκλογές έδωσε την θέση της στην έντονη ανάμειξη των πολιτών στα πολιτικά πράγματα. Παντού διεξάγονται ομιλίες από τους υποψήφιους οι οποίοι διαδέχονται ο ένας τον άλλο. Οι υποσχέσεις είναι το κυρίαρχο στοιχείο των υποψηφίων, απέναντι στο λαό ο οποίος με την σειρά του εκφράζει, παράπονα , προβάλλει αιτήματα και ενστάσεις. Στις 2 Φεβρουαρίου είχε προγραμματιστεί

³⁶⁹ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 7/2/1964

³⁷⁰ *Εφημερίδα Μακεδονία*, 14/2/1964

³⁷¹ *Εφημερίδα Ελευθερία και εφημερίδα Μακεδονία*, 15/2/1964

³⁷² *Εφημερίδα Πρωινός Λόγος*, 3/2/1964. Στην εφημερίδα αναφέρεται ότι ο εξ Ευβοίας Γ. Μυλωνάς ο οποίος δύο φορές αποδοκιμάστηκε από τους συμπατριώτες του στην Εύβοια, είναι ξένος προς τα ηπειρωτικά ζητήματα.

ομιλία του Γ. Παπανδρέου στα Ιωάννινα όμως τελικά ανέβαλε την επίσκεψη τελευταία στιγμή από ένα μικρό πρόβλημα υγείας που αντιμετώπισε. Στη θέση του ήλθε ο Στεφανόπουλος ο οποίος πραγματοποίησε την ομιλία του στην κεντρική πλατεία των Ιωαννίνων. Την ομιλία παρακολούθησαν περίπου 12.000 άτομα, όπου ο Στεφανόπουλος αφού έκανε ένα σύντομο απολογισμό των 50 ημερών διακυβέρνησης από Την Ε.Κ., στην συνέχεια ανέπτυξε το πρόγραμμα του κόμματός και υποσχέθηκε σε κάθε κοινωνική ομάδα την επίλυση των προβλημάτων, εξαπολύοντας επιθέσεις ενάντια στην ΕΡΕ.³⁷³ Οι υποψήφιοι των δύο κομμάτων ΕΡΕ και Ε.Κ. στην ομιλίες τους αναφέρονται στην σημασία της ίδρυσης Πανεπιστημίου στα Ιωάννινα. Ο αρχηγός του συνδυασμού της Ε.Κ. του νομού Ιωαννίνων τονίζει στις ομιλίες ότι έχει την διαβεβαίωση του Γ. Παπανδρέου για την ίδρυση του Πανεπιστημίου³⁷⁴ Στις 5 Φεβρουαρίου θα πραγματοποιήσει ομιλία στα Ιωάννινα ο αρχηγός της ΕΡΕ Π. Κανελλόπουλος. Στην ομιλία του αναφέρθηκε στο σημαντικό έργο που πραγματοποίησε η ΕΡΕ την προηγούμενη οκταετία και αναφέρθηκε στο πρόγραμμα του κόμματος και τόνισε την ανάγκη ίδρυσης πανεπιστημίου στα Ιωάννινα³⁷⁵

Στον νομό Ιωαννίνων, οι υποψήφιοι για τις εκλογές της 16^{ης} Φεβρουαρίου 1964 ήταν οι εξής:

ΕΡΕ Αβέρωφ Ε., Ιωάννου Δ. Δερδεμέζης Α., Βόλλας Ε., Αργιάννης Ν., Μπάρκης Ν., Παπαπέτρου Ι.

Ε.Κ. Μυλωνάς Γ., Μελανίδης Γ., Λώρας Α., Βαδαλούκας Σ., Μπάγιας Π., Συγκούνας Ι., Φρόντζος Κ.

ΕΔΑ Σκοπούλης Ν. , Χριστογιώργος Μ., Βαμβέτσος Στυλ., Κολοβός Ε., Κυρίτσης, Λαζ., Παπακωνσταντίνου Δ., Αποστολίδης Π.

Στον νομό Θεσπρωτίας, οι υποψήφιοι για τις εκλογές της 16^{ης} Φεβρουαρίου 1964 ήταν οι εξής: **Ένωση Κέντρου:** οι Χρ. Παπασταύρου και Φ. Πιτούλης.

ΕΡΕ-Κ.Π: οι Ν. Αθανασίου και Ευστ. Αθανασάκος.

Αποτελέσματα εκλογών στην Ήπειρο:³⁷⁶

Νομός Ιωαννίνων: Έγκυρα 80.753, Ε.Κ. 38.233, ΕΡΕ 31.703, ΕΔΑ 10.837. οι τρεις πρώτοι υποψήφιοί σε σταυρούς προτίμησης για την Ε.Κ.(Σ. Βαδαλούκας 9.034, Ανέστ. Λώρας 8.209, Γ. Μυλωνάς 7.525). Τρεις πρώτοι για την ΕΡΕ(Ε. Αβέρωφ 12.233, Δ. Ιωάννου 7.164, Α. Δερδεμέζης 5.586) και για την ΕΔΑ (Ν. Σκοπούλης 6.780)

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ. ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
ΕΡΕ-Κ.ΠΡΟΟΔ.	31.703	39,25%	3

³⁷³ Πρωινός Λόγος, 3/2/1964

³⁷⁴ Εφημερίδα Πρωινός Λόγος, 4/2/1964

³⁷⁵ Εφημερίδα Πρωινός Λόγος, 6/2/1964

³⁷⁶ Τα αποτελέσματα από τα εκλογικά τμήματα της πόλης των Ιωαννίνων: Ε.Κ.4.138 (πρώτος σε σταυρούς προτίμησης : Βαδαλούκας Σ. 792, Μυλωνάς Γ. 754, Μελανίδης Γ. 752. ΕΡΕ-Κ.Π. 3.352(Αβέρωφ 1.234, Ιωάννου Δ. 845, Δερδεμέζης Α. 472. ΕΔΑ 2.475 (Σκοπούλης Ν.1918, Αποστολίδης Π. 214, Χριστογιώργος Μ. 72. Εφημερίδα Πρωινός Λόγος, 19/2/1964.

ΕΝΩΣ. ΚΕΝΤΡΟΥ	38.233	47,34%	3
ΕΔΑ	10.837	13,41%	1

Νομός Θεσπρωτίας : Εγγεγραμμένοι 33.005, Έγκυρα 21.608, Ε.Κ. 13.788 . ΕΡΕ 7.820 . Οι Σταυροί προτίμησης: Ε.Κ. Πιτούλης Φ. 6.832, Παπασταύρου Χ. 6.754. ΕΡΕ Αθανασίου Ν. 4.116, Αθανασάκος Ευστ. 3.323

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜ.ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΕΔΡΕΣ
ΕΝΩΣΗ ΚΕΝΤΡΟΥ	13.788	63,80%	1
ΕΡΕ-Κ.ΠΡΟΟΔ.	7.820	36,19%	1

Νομός Άρτας: Εγγεγραμμένοι 56.236, Έγκυρα 42.526, Ε.Κ. 21.534 και μια έδρα (Π. Γαρουφαλίας), ΕΡΕ 20.992 και δύο έδρες (Κ. Παπαδημητρίου Δ. Καρατζένης).

Νομός Πρέβεζας: Εγγεγραμμένοι 39.641, Έγκυρα 29.890, Ε.Κ. 18.194 και μία βουλευτική έδρα(Κρόκος Δ), ΕΡΕ 11.696, μια έδρα(Τσιαντούλας Χριστόφ.)

Κατανομή των κοινοβουλευτικών εδρών

Νομός Ιωαννίνων: εκλέγει επτά βουλευτικές έδρες, τρεις έδρες για την Ε.Κ.(Σ. Βαδαλούκας , Ανέστ. Λώρας , Γ. Μυλωνάς). Τρεις για την ΕΡΕ(Ε. Αβέρωφ , Δ. Ιωάννου , Α. Δερδεμέζης) και μία για την ΕΔΑ (Ν. Σκοπούλης).

Νομός Θεσπρωτίας: εκλέγει δύο βουλευτικές έδρες, μία έδρα για την Ε.Κ.(Πιτούλης Φ.), μία έδρα για την ΕΡΕ (Αθανασίου Ν.).

Σύγκριση εθνικών και τοπικών αποτελεσμάτων

Συγκρίνοντας την εκλογική επιρροή των κυριότερων κομματικών σχηματισμών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, παρατηρούμε πολύ μεγάλη αύξηση των ποσοστών της Ε.Κ. στο νομό Θεσπρωτία. Είναι από τα μεγαλύτερα ποσοστά που έλαβε η Ε.Κ. πανελλαδικά σε επίπεδο νομών. Είναι η πρώτη φορά από τις εκλογές του 1946 και μετά που έρχεται πρώτο κόμμα η κεντροαριστερά. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η μεταστροφή του εκλογικού σώματος προς το κυβερνών κόμμα, λίγους μήνες από τις προηγούμενες εκλογές. Αυτό οφείλεται πρώτα στην μακρά διακυβέρνηση της χώρας από την δεξιά παράταξη, με αποτέλεσμα να υπάρχει δυσαρέσκεια , αλλά και το εκλογικό ρεύμα υπέρ της Ε.Κ. Κάποιο ρόλο στο αποτέλεσμα διαδραμάτισε και η μετανάστευση, χωρίς να είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς ο αριθμός των ψηφοφόρων που προσήλθε στις κάλπες είναι περίπου ο ίδιος με τις προηγούμενες εκλογές. Αντίθετα στο νομό Ιωαννίνων τα ποσοστά των δύο κομμάτων βρίσκονται κοντά στο πανελλαδικό μέσο όρο. Ωστόσο και εδώ η μεταστροφή του εκλογικού σώματος προς την Ε.Κ. είναι εντυπωσιακή³⁷⁷.

³⁷⁷Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών, περιόδων 1946-1974, Βουλή των Ελλήνων, εθνικό τυπογραφείο, 1977.

Τα εκλογικά αποτελέσματα σε εθνικό επίπεδο

Τα αποτελέσματα των εκλογών³⁷⁸ της 16^{ης} Φεβρουαρίου ανέδειξαν θριαμβευτή των Γ. Παπανδρέου.

Πληθυσμός.....	8.404.080
Εγγεγραμμένοι	5.662.965
Ψηφίσανε.....	4.626.290
Έγγραφα.....	4.598.839

Σύνολο εδρών 300, εκλογικές περιφέρειες 55, ενώ οι εκλογές διεξήχθησαν με το εκλογικό σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής, εκλογικός νόμος 4173/61 και 4322/63

ΚΟΜΜΑΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΨΗΦΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΔΡΩΝ
ΕΝΩΣΗ ΚΕΝΤΡΟΥ	2.424.477	52,72%	171
ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ	1.621.546	35,26%	107
ΕΝΙΑΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ	542.865	11,80%	22
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ	9.951	0,22%	0

Ο Γ. Παπανδρέου μετά το εκλογικό αποτέλεσμα δήλωσε , ο λαός ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες μας τώρα είναι η σειρά μας να ανταποκριθούμε στις δικές του. Στις 19 Φεβρουαρίου ορκίστηκε η νέα κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου³⁷⁹.

Στις 6 Μαρτίου ο θάνατος του βασιλιά Παύλου και η ορκωμοσία του Κωνσταντίνου.³⁸⁰

Αμέσως μετά την ορκωμοσία των βουλευτών που εκλεχτήκαν στις εκλογές της 16^{ης} Φεβρουαρίου, η βουλή συνεδρίασε για την εκλογή Προεδρείου. Πρόεδρος της βουλής εξελέγη στις 19 Μαρτίου ο βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας και πρώην υπουργός ο Γ. Αθανασιάδης Νόβας. Η εκλογή του προέδρου έγινε κατά την δεύτερη ψηφοφορία καθώς στην πρώτη ψηφοφορία 30 βουλευτές της Ένωσης Κέντρου δεν ψήφισαν τον υποψήφιο πρόεδρό του κόμματος. Τελικά στην δεύτερη ψηφοφορία όλοι οι παρόντες βουλευτές της Ένωσης Κέντρου(166) ψήφισαν τον Γ. Αθανασιάδη

³⁷⁸ Εφημερίδα Ελευθερία, 18/2/1964 όπως και Διγκαβέ Κ., Οι εκλογές στην Ελλάδα, ο.π., σ.28. Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1946-1974, Βουλή των Ελλήνων, αποτελέσματα εκλογών 1964, σ. 98

³⁷⁹ Εφημερίδα Ελευθερία, 19/2/1964 . η σύνθεση της Κυβέρνησης, βλ. παράρτημα σ. 124

³⁸⁰ Εφημερίδα Ελευθερία, 7/3/1964..

Νόβα. Ο πρωθυπουργός θεώρησε το γεγονός ανταρσία κατά της δημοκρατίας και αντιδρώντας άμεσα την ίδια μέρα, στις 19 Μαρτίου ο Γ. Παπανδρέου θα διαγράψει³⁸¹ τους Τσιριμώκο και Παπαπολίτη(που τους θεώρησε υπαίτιους και οργανωτές της συνωμοσίας), οι οποίοι δεν ψήφισαν για Πρόεδρο της Βουλής κατά την πρώτη ψηφοφορία, τον Νόβα Αθανασιάδη. Ο νέος Πρόεδρος της Βουλής αναλαμβάνοντας τα καθήκοντα του δήλωσε ότι θα ασκήσει το έργο του αμερόληπτα προς όλους τους βουλευτές.

Στις 4^{ης} Απριλίου 1964 η Κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου μετά το τέλος των προγραμματικών δηλώσεων θα λάβει ψήφο εμπιστοσύνης³⁸² από την Βουλή. Η κυβέρνηση έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης από όλους τους παρόντες βουλευτές της Ένωσης Κέντρου και από του διαγραφέντες βουλευτές Τσιριμώκο και Παπαπολίτη. Η ΕΡΕ και οι βουλευτές του Μαρκεζίνη είχαν αποχωρήσει από την Βουλή ενώ οι βουλευτές της ΕΔΑ ψήφισαν παρών. Από του 187 παρόντες βουλευτές υπέρ της κυβέρνησης ψήφισαν 168 βουλευτές. Κατά τις συζητήσεις στην Βουλή τέθηκε ο στόχος της οικονομικής πολιτικής, της επιτάχυνσης του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και η δίκαιη κατανομή του εθνικού εισοδήματος. Οι εκπρόσωποι της κυβέρνησης δήλωσαν για την οικονομική πολιτική ότι θα υπάρξει κρατική παρέμβαση για διαμόρφωση των μισθών και των τιμών των προϊόντων. Ακόμη τονίστηκε ότι θα υπάρξει διπλασιασμός των πιστώσεων για την εθνική οδοποιία. Στις 15 Ιουλίου 1965 ο Πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου αναγκάζεται να παραιτηθεί. Την ίδια μέρα ορκίζεται η πρώτη κυβέρνηση «αποστατών» της Ενώσεως Κέντρου³⁸³. Ο Γ. Παπανδρέου μόλις ανακοινώθηκε η ορκωμοσία της κυβέρνησης Αθανασιάδη δήλωσε: *«Συντελεσθη σήμερα παραβίασις του Πολιτεύματος. Η κυβέρνησις του λαού εξηναγκάσθη εις παραίτησιν και εκλήθη να κυβερνήσει μια ομάς ΠΡΟΔΩΤΩΝ της Ενώσεως Κέντρου. Αλλά δεν συνέβη μόνον η παραβίασις του Πολιτεύματος, συνέβη επίσης και η διακωμώδησις. Ο τρόπος της καταλήψεως της Αρχής, από την κυβέρνηση ΑΝΤΡΕΙΚΕΛΩΝ έχει προσλάβει το χαρακτήρα πραξικοπήματος. Εις τα ανάκτορα ενήδρευεν ο ΑΚΑΤΑΝΟΜΑΣΤΟΣ Πρόεδρος, δια να ορκιστεί αμέσως μετά την αναχωρησιν μου και χωρίς την δική μου παρουσίαν κατά παράβαση της κοινοβουλευτικής τάξεως και οι ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ανέλαβον χωρίς την παρουσίαν των Υπουργών του Λαού. ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΩ προς το Δημοκρατικών κόσμο της χώρας την ΟΜΑΔΑ ΤΩΝ ΠΡΟΔΩΤΩΝ και τον καλώ εις πάνδημον ειρηνικήν εκδήλωσιν εναντίον της προδοσίας και του παρέχω την διαβεβαίωσιν , ότι θα*

³⁸¹ Εφημερίδα Ελευθερία, 20/3/1964

³⁸² Εφημερίδα Ελευθερία, 4/4/1964

³⁸³ Στις 15 Ιουλίου το Βράδυ (7:15μ.μ Παραίτεται ο Γ. Παπανδρέου και στις 8:25 αμέσως μετά την παραίτηση του), ορκίζεται Πρωθυπουργός ο Αθανασιάδης-Νόβας Γ., Στ. Κωστόπουλος Υπουργός Εθνικής Άμυνας και προσωρινώς υπουργός Εξωτερικών, Ι. Τούμπας Υπουργός Δημ. Τάξεως. Τα υπόλοιπα μέλη της κυβερνήσεως Αθανασιάδη-Νόβα θα ορκιστούν στις 16 Ιουλίου 1965. Στην Κυβέρνηση Γ. Αθανασιάδη-Νόβα έλαβε μέρος ως Υφυπουργός Οικονομικών. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, ο.π., σ.217-218

επανέλθωμεν, διότι ημείς εκφράζομεν την θέλησιν του Κυρίαρχου Λαού. Αρχίζει από σήμερα νέος ανένδοτος αγών υπέρ της Δημοκρατίας.»³⁸⁴

Η κυβέρνηση Αθανασιάδη-Νοβα έπεσε στις 5 Αυγούστου 1965 διότι καταψηφίστηκε από την Βουλή. Στις 20 Αυγούστου 1965 ορκίζεται ενώπιον του βασιλέως η δεύτερη κυβέρνηση «αποστατών» της Ενώσεως Κέντρου, με Πρωθυπουργό τον Ηλία Τσιριμώκο. Η κυβέρνηση αυτή επίσης δεν έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή και έπεσε στις 28 Αυγούστου 1965. Στις 17 Σεπτεμβρίου 1965 ορκίζεται η Τρίτη κυβέρνηση «αποστατών» της Ενώσεως Κέντρου με πρωθυπουργό τον Στ. Στεφανόπουλο. Πάλι έντονες διαμαρτυρίες του Γ. Παπανδρέου. Στις 24-25 Σεπτεμβρίου 1965 η κυβέρνηση Στ. Στεφανόπουλου θα καταφέρει να πάρει ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή. Την ψήφισαν ΕΡΕ 99, Προοδευτικοί 8, Αποστάτες Ε.Κ. 44, . Εκτός από αυτούς που μετέχουν στην κυβέρνηση άλλοι «αποστάτες» της Ε.Κ. είναι Στεφανάκης, Ρουσόπουλος, Λώρας, Τσιριμώκος Ι., Ψαρρός, Λουλακής, Δρούλιας, Ηγουμενάκης, Στεφανόπουλος Γ., Αβραμίδης, Βερνικός³⁸⁵.

Στην Κυβέρνηση του Στ. Στεφανόπουλου υπηρέτησε ως Υφυπουργός Συντονισμού ο Βουλευτής νομού Θεσπρωτίας Φώτιος Πιτούλης που είχε εκλέγει με την Ένωση Κέντρου και ήταν ένας από τους βουλευτές που είχαν αποστατήσει από το κόμμα με το οποίο είχαν εκλεγεί. Η κυβέρνηση Στ, Στεφανόπουλου έπεσε στις 21 Δεκεμβρίου 1966, όταν η ΕΡΕ απέσυρε την εμπιστοσύνη προς την κυβέρνηση.³⁸⁶ Στις 22 Δεκεμβρίου ορκίζεται νέα κυβέρνηση με Πρωθυπουργό τον (Διοικητή Εθνικής Τράπεζας.) Ι. Παρασκευόπουλο. Η κυβέρνηση Παρασκευόπουλου έπεσε στις 30/3/67 έπειτα από διαφωνία ΕΡΕ- ΕΚ, που ξέσπασε στην Βουλή με αφορμή τη συζήτηση εκλογικού νομοσχεδίου.

Στις 3 Απριλίου 1967 ορκίζεται νέα κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον αρχηγό της ΕΡΕ Παναγιώτη Κανελλόπουλο. Η Ελλάδα βρίσκεται σε προεκλογική Περίοδο, με τις εκλογές να έχουν οριστεί για τις 28 Μαΐου 1967. Όταν τα ξημερώματα της 21^{ης} Απριλίου 1967, μερικοί αξιωματικοί, άγνωστοι για τους περισσότερους, κινήθηκαν αιφνιδιαστικά και κατέλαβαν την εξουσία. Οι αξιωματικοί που μέσα σε λίγες ώρες επέβαλαν την κυριαρχία τους στην Ελλάδα, αποτελούσαν μια ομάδα που οι ρίζες της εισχωρούσαν βαθιά στο χρόνο και ουσιαστικά είχε εκκολαφθεί μέσα στην οργάνωση ΙΔΕΑ.³⁸⁷

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

³⁸⁴ *Εφημερίδα Ελευθερία*, 16/07/1965

³⁸⁵ Βλ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σ. 217-219

³⁸⁶ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σ. 222

³⁸⁷ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, σ. 223. Γρηγοριάδης, ο.π., τ. 5, σ. 11

Διατρέχοντας τον τύπο της περιόδου 1946-1964 διαπιστώνεται μια ιδιαίτερη χρήση του παρελθόντος στα προεκλογικά φύλα. Όπως είναι λογικό τα προηγούμενα γεγονότα νοηματοδοτούν τις πράξεις του παρόντος. Ο τύπος είναι το έντυπο αρχείο της παραταξιακής μνήμης και ο μηχανισμός που διαχέει την ιδεολογία. Σε μια περίοδο έντονης πολιτικής κινητοποίησης, οι παθιασμένες διακηρύξεις υπερτερούν των μετριοπαθών τοποθετήσεων. Πολλές φορές ο συγκινησιακός λόγος υπερτερεί του προγραμματικού. Σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις επιστρατεύεται ο μηχανισμός ανάσυρσης της μνήμης.

Με τις εκλογές της 31^{ης} Μαρτίου 1946 επανήλθε στην Ελλάδα μια κοινοβουλευτική κυβέρνηση έπειτα από σχεδόν δέκα χρόνια (1936). Οι εκλογές μπορεί να μην έδωσαν λύση στο πολιτικό ζήτημα της χώρας και συνδέθηκαν με την έναρξη του εμφυλίου πολέμου, ωστόσο η επιδίωξη του αστικού πολιτικού κόσμου πέτυχε το σκοπό, δηλαδή τον προσανατολισμό της χώρας προς την Δύση.

Στην Ήπειρο, οι πλειοψηφία των βασιλοφρόνων πολιτών επέλεξε το Εθνικό Κόμμα Ελλάδος του Ν. Ζέρβα διότι είχε σημαντική απήχηση στον λαό και πλήθος στελεχών που είχαν επανδρώσει των ΕΔΕΣ την περίοδο της κατοχής. Στην Θεσπρωτία η δράση στελεχών του Ζέρβα στην εκδίωξη των Τσάμηδων έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προτίμηση των ψηφοφόρων. Με την Κυβέρνηση συνασπισμού Λαϊκών-Φιλελευθέρων με πρωθυπουργό τον ηγέτη των Φιλελευθέρων Θ. Σοφούλη, φαίνεται να υποχωρεί ο Εθνικός Διχασμός, υπό τον κίνδυνο του Κομμουνισμού.

Στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας στις εκλογές του 1946 με τα γεγονότα που είχαν προηγηθεί είναι απολύτως λογικό την πρώτη θέση να καταλάβει το ΕΚΕ του Ν. Ζέρβα με 14.533 ψήφους στο σύνολο των 24.000 περίπου που προσήλθαν στις κάλπες. Ο Ν. Ζέρβας έλεγχε την περιοχή της Ηπείρου στην περίοδο της γερμανικής κατοχής και είχε οργανώσει τους μηχανισμούς ώστε να υποσκελίσει τα υπόλοιπα κόμματα. Ως αποτέλεσμα, ο συγκινησιακός λόγος των στελεχών του Ζέρβα και η επίκληση του Κομμουνιστικού κινδύνου να βρίσκουν ανταπόκριση. Η Ηνωμένη Παράταξη Εθνικοφρόνων περιορίστηκε στην τρίτη θέση με 2.842 ψήφους. Τα Κόμματα του Κέντρου δεν συγκέντρωσαν σημαντικά ποσοστά, ενώ την δεύτερη θέση κατέλαβε η Εθνική Πολιτική Ένωση του Σ. Βενιζέλου. Οι Φιλελεύθεροι περιορίστηκαν στην τέταρτη θέση, με μόλις 1550 ψήφους. Σημαντικό ρόλο για τα κόμματα του κέντρου έπαιξε και η αποχή, είναι βέβαιο ωστόσο ότι μεγάλο μέρος των φιλελεύθερων ψηφοφόρων επέλεξε το κόμμα του Ζέρβα. Είναι ενδεικτικό και το γεγονός ότι πολλά στελέχη τους ΕΔΕΣ εξελέγησαν βουλευτές. Στο νομό Θεσπρωτίας οι εγγεγραμμένοι στους μη αναθεωρημένους εκλογικούς καταλόγους ήταν 8.267 ενώ στις κάλπες προσήλθαν 5.493. Το ποσοστό των ψηφισάντων δείχνει ότι η αποχή δεν ήταν σημαντική. Τα αποτελέσματα δεν διέφεραν από τον πανελλαδικό μέσο όρο με εξαίρεση το κόμμα του Ζέρβα.

Στις εκλογές αυτές, στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας που εκλέγει στο Ελληνικό Κοινοβούλιο 10 έδρες, εκλέχτηκαν βουλευτές, πολιτικοί που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στα πολιτικά πράγματα σε τοπικό επίπεδο στις

επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις. Οι βουλευτές αυτοί είναι οι Αβέρωφ Ε., Ιωάννου Δ., Δερδεμέζης Α. , Αθανασίου Ν.

Οι εκλογές του 1950 αποτέλεσαν την πρώτη ευκαιρία για την καταγραφή της λαϊκής θέλησης μετά την λήξη του εμφυλίου πολέμου. Στις εκλογές συμμετείχε και η ηττημένη κομμουνιστική Αριστερά , μέσω ενός σχήματος εκλογικής συνεργασίας μικρών κομμάτων(Δημοκρατική Παράταξη) καθώς το ΚΚΕ παρέμενε παράνομο. Συμμετείχαν, επίσης, κόμματα και ομάδες της Κεντροαριστεράς που απείχαν από τις εκλογές του 1946. Το σημαντικότερο πολιτικό σχήμα των ομάδων αυτών ήταν η ΕΠΕΚ του Ν. Πλαστήρα με συμμετοχή νεότερων στελεχών από το Κέντρο και την Αριστερά. Οι εκλογές διεξήχθησαν με το σύστημα της απλής αναλογικής που ενθάρρυνε την εμφάνιση πολλών σχημάτων σε μια προσπάθεια να αμφισβητήσουν την κυριαρχία των ιστορικών κόμματος εξουσίας . Το Λαϊκό κόμμα υπέστη σημαντική ήττα, με μεγάλη μείωση του ποσοστού του, αν και κατέλαβε την πρώτη θέση με μόλις 18,8%.. Σημαντική μείωση σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση είχε και το ΕΚΕ του Ζέρβα που από 20 βουλευτές που είχε το 1946, εξέλεξε το 1950 μόνο δεκατρείς. Το συνολικό συμπέρασμα αυτής της εκλογικής αναμέτρησης είναι η πολυδιάσπαση της ψήφου, η οποία ευνοήθηκε και από τον εκλογικό νόμο, καθώς κανένα κόμμα δεν κατάφερε να συγκεντρώσει το 20% . Σημαντικό γεγονός ήταν, επίσης, η ήττα της κατακερματισμένης δεξιάς παράταξης, καθώς τα κόμματα που ανήκαν σε αυτό τον ιδεολογικό χώρο, δεν ξεπέρασαν συνολικά τις 93^{ης} έδρες. Οι κερδισμένοι των εκλογών ήταν τα κόμματα του κέντρου και τα αριστερά κόμματα.

Στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας προσήλθαν στις κάλπες 35.702 ψηφοφόροι περίπου 12.000 περισσότεροι από τις εκλογές του 1946 . Το Λαϊκό Κόμμα κατέλαβε την πρώτη θέση με 7.391 ψήφους, ενώ την δεύτερη θέση κατέλαβε το ΕΚΕ του Ν. Ζέρβα, παρά την σημαντική υποχώρηση σε σχέση με τις εκλογές του 1946 με 7.179 ψήφους. Το κόμμα του Ν. Ζέρβα έχασε σχεδόν την μισή δύναμη του. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, ένα μέρος των ψηφοφόρων μετακινήθηκε στο λαϊκό κόμμα και ένα άλλο προς τα άλλα κόμματα του κέντρου κυρίως τους φιλελεύθερους. Την τρίτη θέση έλαβε η ΕΠΕΚ του Ν. Πλαστήρα με 6.330 ψήφους, που πήρε μεγάλο μέρος των ψηφοφόρων που απείχαν από την προηγούμενη εκλογική αναμέτρηση. Ακολούθησαν οι Φιλελεύθεροι με μικρή διαφορά με 5.835 ψήφους, ενώ το κόμμα του Γ. Παπανδρέου περιορίστηκε στην πέμπτη θέση. Στην έκτη θέση βρέθηκε η ΠΑΕ(Παράταξη αγροτών εργαζομένων) του Α. Μυλωνά , η οποία στη Θεσπρωτία κατέλαβε την τέταρτη θέση με μικρή διαφορά ψήφων από τα πρώτα κόμματα. Η ΠΑΕ στην Θεσπρωτία έλαβε τις μισές ψήφους, από τις 2.200 περίπου που κατέλαβε στην κοινή εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας.

Συνολικά τα κόμματα του Κέντρου ήταν οι νικητές των εκλογών τόσο σε τοπικό όσο και σε πανελλαδικό επίπεδο. Πρέπει να τονιστεί ότι στις πρώτες εκλογικές αναμετρήσεις μετά την Κατοχή, ο τοπικός προεκλογικός τύπος ασχολήθηκε επισταμένως με το ζήτημα της Βορείου Ηπείρου, πρωτίστως όμως με το φλέγον ζήτημα της οικονομίας και τα δημόσια έργα.

Οι εκλογές της 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1951 διεξήχθησαν με το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής κάτι που προκάλεσε την δραματική μείωση των κομμάτων που συμμετείχαν στις εκλογές σε σύγκριση με το 1950. Στις εκλογές του 1951 η εκλογική επιρροή του Παπάγου δεν διαφέρει σχεδόν καθόλου από αυτή που διατηρούσε ο παλαιός εκφραστής της Δεξιάς, δηλαδή το Λαϊκό Κόμμα. Μπορεί να μην συγκέντρωσε την απολυτή πλειοψηφία, ωστόσο πέτυχε το στόχο της συσπείρωσης του εκλογικού σώματος της δεξιάς παράταξης.

Τα κόμματα του Κέντρου ΕΠΕΚ και Κ. Φιλελευθέρων, συνολικά, συγκέντρωσαν το 43% των ψήφων. Σε τοπικό επίπεδο δεν διέφεραν σημαντικά τα ποσοστά των κομμάτων από τον πανελλαδικό μέσο όρο. Την πρώτη θέση κατέλαβε ο Ε. Συναγερμός με 14.997 ψήφους και συγκέντρωσε το σύνολο σχεδόν των ψήφων των εθνικοφρόνων πολιτών που εγκατέλειψαν των Ν. Ζέρβα. Δεν υπήρχε τώρα το κόμμα του Ν. Ζέρβα(έχει συγχωνευτεί στο Κόμμα Φιλελευθέρων) και ο Ζέρβας ήταν υποψήφιος με τον συνδυασμό του κόμματος των φιλελευθέρων Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας. Το κόμμα των Φιλελευθέρων κατέλαβε την δεύτερη θέση με 10.300 ψήφους (στο συνδυασμό των Φιλελευθέρων μαζί με τον Ν. Ζέρβα ήταν υποψήφιοι και οι Ιωάννου Δ και Αθανασίου Ν). Οι δύο αυτοί υποψήφιοι βουλευτές που στις προηγούμενες εκλογές του 1950 ήταν στον συνδυασμό του ΕΚΕ, ήταν στελέχη του ΕΔΕΣ στην περίοδο της κατοχή και ακολούθησαν τον Ζέρβα στην συνεργασία του με το κόμμα Φιλελευθέρων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι κατάφεραν να πάρουν ένα μεγάλο μέρος των ψηφοφόρων τους από τις προηγούμενες εκλογές. Εξάλλου, ο Δ. Ιωάννου είχε το δικό του εκλογικό κοινό χάρη στην δράση του με τον ΕΔΕΣ και κατάφερε να εκλεγεί βουλευτής, σε αντίθεση με τον Ν. Ζέρβα, ο οποίος στις εκλογές αυτές του 1951 δεν κατάφερε να εκλεγεί βουλευτής. Στις εκλογές αυτές, ο Ζέρβας έλαβε συνολικά στους δύο νομούς 2155 ψήφους, στην Θεσπρωτία μόλις 328. Φαίνεται ότι οι εθνικόφρονες ψηφοφόροι που τον στήριζαν στις δύο προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις, δεν τον ακολούθησαν στην επιλογή του να συνεργαστεί με τους φιλελεύθερους. Σημαντικό ρόλο έπαιξε επίσης και η δυσaráεσκεια που είχε προκληθεί στους πολίτες από την συμμετοχή στις κυβερνήσεις, καθώς δεν είχε ανταποκριθεί στις προσδοκίες τους.

Η ΕΠΕΚ κατέλαβε την τρίτη θέση με 7.883 ψήφους καταφέροντας να πάρει με το μέρος της μεγάλο αριθμό αριστερών ψηφοφόρων καθώς είχε στις τάξεις της αρκετά πρώην στελέχη του ΕΑΜ, ενώ πολύ χαμηλό είναι το ποσοστό της ΕΔΑ 3,55%. Το Λαϊκό κόμμα που συγκεντρώνει μόλις το 1,5% των ψήφων σχεδόν εξαφανίζεται. Μεγάλη επιρροή είχε το κόμμα του Παπάγου στους στρατιωτικούς ψήφους που συγκέντρωσε το 60% των στρατιωτικών ψηφοδελτίων περίπου. Με τον Ελληνικό Συναγερμό στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων Θεσπρωτίας εξελέγησαν βουλευτές που στις προηγούμενες εκλογές ήταν υποψήφιοι με διαφορετικά κόμματα. Δερδεμέζης Α. (Λαϊκό κόμμα), Ζώτος Ε. (ΕΚΕ), Κωνσταντινίδης Αγ. και Πιτούλης Φ. με το κόμμα Παπανδρέου.

Τα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν την λήξη του εμφυλίου πολέμου σηματοδεύτηκαν από αλληπάλληλες κυβερνητικές μεταβολές. Τα αποτελέσματα των εκλογών του 1950 και 1951 δεν επέτρεψαν τον σχηματισμό σταθερών κυβερνήσεων. Η καθιέρωση του πλειοψηφικού συστήματος υπήρξε καθοριστικός παράγοντας για την διαμόρφωση του χαρακτήρα των εκλογών. Το νέο εκλογικό σύστημα αποθάρρυνε την πολυδιάσπαση των κομματικών δυνάμεων και ευνοούσε την συσπείρωση των ψηφοφόρων γύρω από μεγαλύτερους κομματικούς σχηματισμούς. Ο Ελληνικός Συναγερμός πρόβαλε ως η αδιαμφισβήτητη δύναμη στο χώρο της δεξιάς, ενώ ταυτόχρονα με τις ομαδικές προσχωρήσεις κεντρώων πολιτευτών εξασφάλισε μεγάλο ποσοστό ψηφοφόρων του Κέντρου.

Στις εκλογές του 1952 ο Ελληνικός Συναγερμός άγγιξε σχεδόν το 50% των ψήφων 49,22% και 240 έδρες. Η Ένωση κομμάτων ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων 34,22% και 57 έδρες. Η ΕΔΑ με ποσοστό 9,55% δεν εξέλεξε κανένα βουλευτή λόγω του εκλογικού συστήματος. Σε σύγκριση με τα αποτελέσματα των εκλογών του 1951 τα ποσοστά του Ε.Σ. κρίνονται εντυπωσιακά αυξημένα. Στην Ήπειρο ο Ε.Σ συγκέντρωσε το 53% των ψήφων, ενώ στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας άγγιξε το 58%. Πιο συγκεκριμένα στο νομό Ιωαννίνων ο Ε. Συναγερμός εξασφάλισε το 55% των ψήφων και ο συνδυασμός ΕΠΕΚ-Φιλελεύθεροι το 45%, και στο νομό Θεσπρωτίας ο Ε.Σ συγκέντρωσε το 61%, ενώ ο συνδυασμός ΕΠΕΚ-Φ. το 39%. Σε αυτές τις εκλογές η ΕΔΑ δεν κατέβασε συνδυασμό στους δύο νομούς και η προτροπή της ηγεσίας στους οπαδούς της ήταν να στηρίξουν τα κόμματα του Κέντρου. Αυτό αποτυπώνεται στα αποτελέσματα της πόλης των Ιωαννίνων, με εμφανή υπεροχή των συνεργαζόμενων Κομμάτων ΕΠΕΚ-Φιλελευθέρων. Στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας ο μεγάλος νικητής των εκλογών Ελληνικός Συναγερμός και λόγω του εκλογικού συστήματος πήρε όλες τις βουλευτικές έδρες (10). Σε αυτές τις εκλογές τρεις από εκλεγέντες βουλευτές του Ελληνικού Συναγερμού, στις εκλογές του 1951 ήταν υποψήφιοι με άλλα κόμματα οι Αθανασίου Ν., Ιωάννου Δ.(με το ΕΚΕ του Ν. Ζέρβα που είχε συνεργαστεί με τους Φιλελεύθερους) και ο Παπασταύρου Χ. με την ΕΠΕΚ. Ο Ν. Ζέρβας που κατέβηκε ως ανεξάρτητος στο νομό Άρτας δεν κατάφερε να εκλεγεί βουλευτής.

Στις εκλογές του 1956 η συμμετοχή των γυναικών για πρώτη φορά σε βουλευτικές εκλογές δείχνει από τα στοιχεία ότι ωφέλησε την ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή. Ακόμη η εκλογική αναμέτρηση του 1956 έχει μείνει γνωστή για το περίπλοκο όσο και αμφισβητούμενο εκλογικό σύστημα διεξαγωγής της. Σοβαρό εμπόδιο για τα κόμματα χωρίς πανελλαδική εμβέλεια ήταν το υψηλό ποσοστό που απαιτούνταν για την είσοδο στην κατανομή εδρών τόσο σε περιφερειακό επίπεδο όσο και στην επικράτεια. Ακόμη έντονα επικρίθηκε ο καθορισμός των βουλευτικών εδρών με βάση την απογραφή του 1940. Στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας με τον συνδυασμό της ΕΡΕ θα θέσουν υποψηφιότητα οι Αβέρωφ Ε. και Φρόντζος Κ. που για αρκετά χρόνια ήταν υποψήφιοι και ταυτισμένοι με το κόμμα

των Φιλελευθέρων. Ο Κ. Φρόντζος ωστόσο στην περίοδο τη γερμανικής κατοχής είχε συνεργαστεί με τον ΕΔΕΣ και η συμμετοχή του στο ψηφοδέλτιο της ΕΡΕ δεν αποτελούσε τόσο μεγάλη έκπληξη, κάτι που αποτυπώθηκε στα αποτελέσματα της κάλπης. Ο Ε. Αβέρωφ εκλεγόταν συνεχώς βουλευτής από το 1946 με εξαίρεση το 1952 που όλες τις βουλευτικές έδρες κέρδισε ο Ελληνικός Συναγερμός. Ο Κ. Φρόντζος δεν είχε εκλεγεί βουλευτής και πρώτη φορά εκλέχτηκε με την ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή το 1956. Στους νομούς Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας τα αποτελέσματα σε αυτή την εκλογική αναμέτρηση έδωσαν στην ΕΡΕ συντριπτική υπεροχή με 54.000 ψήφους, έναντι 28.000 της Δ.Ε. σε αντίθεση με ότι συνέβη πανελλαδικά που την πρώτη θέση, έστω και οριακά κατέλαβε η Δ.Ε. Σε αυτές τις εκλογές στην περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας, εκλέχτηκε βουλευτής με την Δ.Ε. ο Χ. Παπασταύρου που στις εκλογές του 1952 είχε εκλεγεί βουλευτής με τον Ε.Σ. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι ψηφοφόροι στην Ήπειρο πείστηκαν από τον προεκλογικό λόγο του Κ. Καραμανλή. Σημαντικό μερίδιο στην επιτυχία έχουν και τα τοπικά στελέχη που στελεχώνουν των συνδυασμό της ΕΡΕ. Φαίνεται ότι μεγάλο μέρος των ψηφοφόρων του Αβέρωφ, τον ακολούθησαν στην επιλογή του.

Στις βουλευτικές εκλογές του 1958, η ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή αναδεικνύεται κυρίαρχη δύναμη στο πολιτικό σκηνικό της χώρας με 41,8% και 171 βουλευτές, αν και έχοντας χάσει 6 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με τις προηγούμενες εκλογές. Ωστόσο, η μεγάλη έκπληξη των εκλογών είναι το ποσοστό της ΕΔΑ 24,42% και η αποτυχία των κομμάτων του Κέντρου.

Σε αυτές τις εκλογές οι νομοί Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας αποτελούν ξεχωριστές εκλογικές περιφέρειες. Στο νομό Ιωαννίνων που εκλέγει επτά βουλευτικές έδρες η ΕΡΕ καταλαμβάνει άνετα την πρώτη θέση με μεγάλη διαφορά 55%. Την δεύτερη θέση θα διατηρήσει το Κ. Φιλελευθέρων 20,73% έστω και με μικρή διαφορά από την ΕΔΑ η οποία συγκέντρωσε ποσοστό 20,13%. Στην Θεσπρωτία η ΕΡΕ εξέλεξε δύο βουλευτές η ΕΡΕ τους Αθανασίου Ν. Αθανασάκος Ευστρ., ενώ με το Κ. Φιλελευθέρων εξελέγη ο Φ. Πιτούλης που στις προηγούμενες δυο εκλογικές αναμετρήσεις (1952-1956) είχε εκλεγεί βουλευτής με τον Ε.Σ. και την ΕΡΕ. Φαίνεται να έπαιξε σημαντικό ρόλο στο ποσοστό του Κ. Φιλελευθέρων στο νομό Θεσπρωτίας. Στις εκλογές του 1961 η ενοποίηση του κεντροαριστερού χώρου μετέβαλε καταλυτικά τον πολιτικό χάρτη της χώρας. Στις εκλογές αυτές, ο Κ. Καραμανλής θα ξεπεράσει του 50%, ποσοστό που αμφισβητήθηκε έντονα από την αντιπολίτευση ως αποτέλεσμα «βίας και νοθείας». Το αποτέλεσμα της κάλπης ανέδειξε την ΕΡΕ πρώτη δύναμή με ποσοστό 50,80% και άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία 176 εδρών. Ο συνασπισμός Ένωσης Κέντρου-Προοδευτικών (Παπανδρέου-Μαρκεζίνη) κέρδισε ποσοστό 33,65% και 100 έδρες, το ΠΑΜΕ (Πανδημοκρατικό Αγροτικό Μέτωπο Ελλάδος) 14,62% και 24 έδρες.

Σε αυτές της εκλογές, στο νομό Ιωαννίνων η ΕΡΕ συγκέντρωσε το 58% των ψήφων, η Ε. Κέντρου το 24%, ενώ η ΕΔΑ που εμφανίζεται με την επωνυμία ΠΑΜΕ περιορίστηκε στο 9% πολύ χαμηλά σε

σύγκριση με το 1958. Σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα των Στρατιωτικών και των Δημοσίων Υπαλλήλων του Ν. Ιωαννίνων με την ΕΡΕ να παίρνει πάνω από το 80% των ψήφων. Στο νομό Θεσπρωτίας τα αποτελέσματα έφεραν στην πρώτη θέση την ΕΡΕ με 53% των ψήφων, ενώ αναφορικά με τα υπόλοιπα κόμματα, η Ε. Κέντρου συγκέντρωσε ποσοστό 42% και το ΠΑΜΕ 3%.

Στις εκλογές του 1963 η Ένωση Κέντρου καταλαμβάνει την πρώτη θέση, όμως δεν διαθέτει την απαιτούμενη πλειοψηφία στην Βουλή. Το αποτέλεσμα και η απόφαση του Γ. Παπανδρέου να συμπράξει με την αριστερά, οδήγησαν σύντομα σε νέες εκλογές. Στα αποτελέσματα των εκλογών πανελλαδικά η Ένωση Κέντρου συγκέντρωσε 42% και 138 έδρες, η ΕΡΕ 39,37% και 132 έδρες. Στην τρίτη θέση η ΕΔΑ με 14,34% και 28 έδρες και το Κόμμα Προοδευτικών του Μαρκεζίνη με ποσοστό 3,75% και 2 έδρες.

Στην Ήπειρο, στο νομό Ιωαννίνων η ΕΡΕ θα διατηρήσει την πρώτη θέση με ποσοστό 48% και θα εκλέξει τέσσερις βουλευτές, ενώ η Ε.Κ. θα λάβει το 35% των ψήφων και τρεις έδρες, γεγονός που εν μέρει αποδεικνύει ότι οι καταγγελίες της Ε. Κέντρου για τις εκλογές βίας και νοθείας το 1961 δεν δείχνουν να επαληθεύονται. Στην τρίτη θέση η ΕΔΑ με ποσοστό 12% χωρίς να εκλέξει βουλευτή, ενώ το κόμμα Προοδευτικών θα λάβει μόλις το 3% των ψήφων. Στο νομό Θεσπρωτίας τα δύο κόμματα θα έρθουν ισόπαλα -ΕΡΕ 10.742 ψήφους και Ένωση Κέντρου 10.739. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η Ένωση Κέντρου ανέβασε σημαντικά τα ποσοστά σε σύγκριση με τις εκλογές του 1961. Στο νομό Θεσπρωτίας η ΕΔΑ δεν κατέβασε συνδυασμό και αυτό βοήθησε την Ε. Κέντρου. Εξάλλου η δεκαετής διακυβέρνηση της χώρας από την δεξιά παράταξη είναι δεδομένο ότι είχε δημιουργήσει δυσαρέσκεια σε αρκετούς πολίτες. Το Κόμμα Προοδευτικών έλαβε μόλις 109 ψήφους.

Στις εκλογές του 1964 που διεξήχθησαν με το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής, θα επιβεβαιωθούν τα προγνωστικά που ήθελαν οι δυνάμεις του Κέντρου να αποκτούν άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία στην Βουλή. Τίποτα δεν μπορούσε να ανατρέψει το ήδη διαμορφωμένο κλίμα υπέρ του Κέντρου και κατά της Δεξιάς. Η Ένωση Κέντρου σε αυτές τις εκλογές θα κερδίσει ψήφους τόσο από τα δεξιά όσο και από τα αριστερά. Στις εκλογές αυτές η ΕΡΕ είχε αρχηγό τον Π. Κανελλόπουλο, μετά την αποχώρηση του Κ. Καραμανλή.

Σε όλους τους νομούς της Ηπείρου υπερίσχυσε η Ένωση Κέντρου, ενώ η ΕΡΕ ακολουθεί στην δεύτερη θέση. Στο νομό Θεσπρωτίας, η Ε.Κ. έλαβε το 63% των ψήφων, ενώ η ΕΡΕ-Κ. Προοδευτικών το 36%. Στο νομό Ιωαννίνων, η Ε.Κ. συγκέντρωσε ποσοστό 47%, και η ΕΡΕ Κ. Π. συγκέντρωσε ποσοστό 39%. Σε αυτές τις εκλογές παρατηρείται μεγάλη μεταστροφή του εκλογικού σώματος σε σύγκριση με τις εκλογές του 1963 μόλις λίγους μήνες πριν. Στο αποτέλεσμα ένα ρόλο έπαιξε και η μετανάστευση στους δύο Νομούς που ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1961 κάτι που αποτυπώθηκε στην απογραφή του πληθυσμού το 1971. Η μείωση που παρουσίασε ο Νομός Θεσπρωτίας ήταν 12.000

άτομα και ο Ν. Ιωαννίνων κατά 20.000. Ωστόσο σημαντικότεροί ήταν οι λόγοι που προαναφέρθηκαν.

Οι εκλογές αυτές είναι οι τελευταίες πριν τη δικτατορία της 21^{ης} Απριλίου 1967. Το υψηλό ποσοστό που συγκέντρωσε η Ένωση Κέντρου στις εκλογές, δεν της εξασφάλισαν ομαλή και μακρά διακυβέρνηση. Ενδοπαραταξιακές και προσωπικές διαφορές και άλλοι λόγοι (παρέμβαση από το παλάτι) οδήγησαν σε συνεχής εναλλαγές κυβερνήσεων. Αυτό έδωσε το πρόσχημα στους συνταγματάρχες για την κατάλυση της δημοκρατίας και στις 21/04/1967 ανατρέπουν την κυβέρνηση του Π. Κανελλόπουλου.

Κλείνοντας μπορούμε να πούμε ότι η μελέτη των προεκλογικών περιόδων μέσα από τον τύπο, είναι δυνατών να χρησιμοποιηθεί ως ένα πολύτιμο εργαλείο για την μελέτη της εκλογικής ιστορίας μια περιόδου. Ο τύπος εφοδιάζει τον ερευνητή με πολύτιμες πηγές για την ιδεολογία ενός κόμματος και για τις μορφές πολιτικής κινητοποίησης. Η μελέτη του προεκλογικού τύπου είναι μια ευκαιρία να δούμε την εκλογική ιστορία σε πρώτο πρόσωπο. Ο τοπικός τύπος είναι από τους κυριότερους διαμορφωτές της πολιτικής ατζέντας, καθώς τα θέματα που επιχειρεί να προβάλλει είναι και αυτά που κυριαρχούν στις πολιτικές αντεγκλήσεις στη συνέχεια.

Ο τοπικός τύπος της περιόδου 1946-1964 του Κέντρου και κυρίως της Δεξιάς, παρουσιάζει έντονο αντικομμουνιστικό περιεχόμενο και προσπαθεί να σπλώσει τους αντιπάλους του για έλλειψη εθνικοφροσύνης και προδοτικών τάσεων. Στις εφημερίδες του Κέντρου αυξημένο είναι το ενδιαφέρον για θέματα κοινωνικής πολιτικής. Αντίστοιχα στις Δεξιές εφημερίδες συχνή είναι η αναφορά σε θέματα ιδεολογικά. Οι εφημερίδες αναφέρονται πρώτιστος σε πολιτικές, ωστόσο δίνεται βαρύτητα σε συγκεκριμένα πολιτικά πρόσωπα που προβάλλονται περισσότερο μέσω των διαφημίσεων. Ακόμη σημαντικές είναι οι αναφορές στην οικονομία, τα δημόσια έργα και την εξωτερική πολιτική.

Οι εκλογές πριν από μερικές δεκαετίες που δεν είχαν μπει στην ζωή μας τα ΜΜΕ, το διαδίκτυο, τα κοινωνικά δίκτυα και οι ευρωπαϊκές συνήθειες, ήταν μια μάχη που ξεκινούσε πολύ πριν την διεξαγωγή τους και με την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, ξεκινούσε πάλι η μάχη για την ρεβάνς.

Θα λέγαμε ότι ο Έλληνας είναι πολύ συνδεδεμένος με την πολιτική, καθώς στην Ελλάδα η πολιτική πάντα δημιουργούσε, πάθη διαμάχες ακόμη και διχασμούς. Η πολιτική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα μικρόβιο που ασφαλώς δεν είχε πάντα αρνητική επίδραση, ωστόσο δεν ήταν λίγες οι φορές που μόλυνε την κοινωνική ζωή και έφερνε αρρωστημένες καταστάσεις.

"Οδός Παπαζογλου 1. Τηλ φ λ. δρ. 200
Τηλέφωνον : 3-51 Μην. Συνδρ. δρ. 5000

Ο ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΜ. ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ

Υ.Κ. ΜΑΚΡΗΛ ΦΟΦΟΡΟΥΣ

Κιαγιιάς Γεώργιος
Καλογερίδης 'Αντώνιος
Πανούρης Σταύρος
Πύρρος 'Αριστοκλής
Στέας Θρασύβουλος
Στάμμος Χρήστος
Σταυρόπουλος Σταύρος
Σουμάκης 'Αριστείδης
Τζαλόπουλος Βασίλειος
Φρόντζος Κωνσταντίνος
Χατζηβασιλείου Θωμάς

ΕΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΝ ΑΡΘΡΟΝ
ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΛΟΓΟΥ

"Οδός Παπαζογλου 1. Τηλ φ λ. δρ. 200
Τηλέφωνον : 3-51 Μην. Συνδρ. δρ. 5000

ΟΜΙΛΙΑ ΕΝ ΚΟΜΜΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΝ ΚΟΜΜΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Ομιλία του κ. ΝΟΜΑΡΧΟΥ
ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

... (text continues) ...

... (text continues) ...

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Φίλε κ. Δικελευτά, Έγχαρις έφημερίς έπειθά δ λόγος μου της Κυριακής άσφαι έξοριστικής εντόπισης και έπειθ έπόλυσμα να φέω την άσφαι άπάρτη Βασιλείας στροφή του 'Αρχηγού της και έδωκα δια του λόγου τούτου το όπιο του κόμματος των Φιλελευθέρων ρεύμα, κατήλθεν εις γλωστον όβρολόγιον, το όποιον άντι να μέ μειώνη με κατέστρε πλεον ουμπαθή εις την κοινή γλώσσιν. Φαίνεται μόνον ότι άγνοεί ή έγχαρις έφημερίς ότι ο έβρολος όβρολος...

κοδ λαοῦ. Είναι φυσικὴ νὰ προβάλλῃ ὡς τούτου ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τῆς διαλυθῆς καὶ τῆς διενεργεσίας νέων ἐκλογῶν, ἵνα πραγματοποιηθῶν αἰτιολογηθεῖς ἐλευθερίας καὶ ἀποκατασταθῶν αἰκίῃς θελήσεως. ἀναμφισβήτητον ὅτι Κυβερνήσεις ἐρχομένη ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως ἐξῆλθον ἐπιβόλην πού θύονται καὶ διακινδυνεύουσι τὴν ἀσφάλειαν καὶ διὰ τὴν ἐπιβόλην τῶν ἐπιβλημάτων. Ἡ ἐπιβόλην τῆς 31ης Μαρτίου μὲν ὡς ἐπιβόλην τῶν Βασιλευδῶν ἐκλογεῖς ἔκλογες ὅσον προγράμματα, ἀλλὰ ὅποια ἐπιβόλην τῆς 31ης Μαρτίου ὑπὲρ τῆς 31ης Μαρτίου. Καί ποτε

ἀποκατασταθῶν αἰκίῃς θελήσεως. ἀναμφισβήτητον ὅτι Κυβερνήσεις ἐρχομένη ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως ἐξῆλθον ἐπιβόλην πού θύονται καὶ διακινδυνεύουσι τὴν ἀσφάλειαν καὶ διὰ τὴν ἐπιβόλην τῶν ἐπιβλημάτων. Ἡ ἐπιβόλην τῆς 31ης Μαρτίου μὲν ὡς ἐπιβόλην τῶν Βασιλευδῶν ἐκλογεῖς ἔκλογες ὅσον προγράμματα, ἀλλὰ ὅποια ἐπιβόλην τῆς 31ης Μαρτίου ὑπὲρ τῆς 31ης Μαρτίου. Καί ποτε

παρασκευασθῶν ἐκάστη πόλις τοῦ κατωτέρου πίνακος. Πρῶτον Δήμος Ἀθηναίων 190923 ὀριστικά, πρῶτον Δήμος Πειραιῶς 94223 ὀριστικά, ὀπίσθινον Νομὸς Ἀττικῆς 101.622 πρῶτον, ἠ. Φθιώτιδος καὶ φέντων κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν τοῦ ὀπουργείου, ἀνέρχεται εἰς 2.211.791. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀνακοίνωσιν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τὴν ἐκλογὴν κατὰ τὸν νόμον τοῦ 1935 ἀνέρχεται εἰς 2.022.205

ΟΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ
ΕΧΟΥΝ ΤΗΝ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΝ
ΛΟΝΔΙΝΩΝ 3.— Ἡ ἐπιβόλην τῆς 31ης Μαρτίου

ΤΑ ΕΚΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΘΕΣΣΑΛΩΝΙΚΗΣ, ΠΡΕΒΕΖΗΣ & ΑΡΤΗΣ

Τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα τῶν Νομῶν Ἰωαννίνων καὶ Θεσσαλονίκης ἔχουν ὡς ἑξῆς, πλὴν δύο μικρῶν τμημάτων.

Ἐγγεγραμμένοι: 11.412. Ἐξῆλθον 23.909. Ἐξῆλθον ὡς ψήφους ὡς ἑξῆς: Φιλελευθεροὶ 11.357, Λαϊκοὶ 2.809, Ζέρβας 1.409, Ἡσυχαστῶν 3, 130 καὶ Μυλωνᾶς 1203.

Τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα εἰς τοὺς Νομοὺς Ἠρεβέζης καὶ Ἀρτης, κατ' ἀριθμὸν ἀνακοίνωσιν, ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Ἠρεβέζης: Ἐπί 22. 2598 ἐγγεγραμμένων ἐξῆλθον 10.989. Φιλελευθεροὶ 11110, Ἡσυχαστῶν 9259, Λαϊκοὶ 3.923, Ζέρβας 2347.

Ἀρτης: Ἐπί 18.700 ἐγγεγραμμένων ἐξῆλθον 268, Ἡσυχαστῶν 680, Λαϊκοὶ 3.923, Ζέρβας 2347.

(Σ. «Ἐκτροπὴ» εἰς ἄλλην στήλην ἀναδημοσιεύομεν πρόσφατον ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν τοῦ ὀπουργείου Ἐσωτερικῶν ὅπου ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους τῶν Νομῶν Ἠρεβέζης, Ἀρτης, Ἰωαννίνων καὶ Θεσσαλονίκης δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸν ἀριθμὸν ἐγγεγραμμένων τὸν ὅποιον παρουσιάζει ἡ ἀνωτέρω ἀνακοίνωσις. Διαιτεί;)

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ
ΝΕΑ ΗΘΗ

Εἰς παράρτημα προεκλογικῆ ἐντύπου νέος πολιτικὸς δὲν ἔκρηξε εἰς τὸ νὰ ἐφορτήσῃ τὴν κληρὸν του, ἀλλὰ ρίπτει καὶ βίβλον ἀναγνίστων τοῦ Συνδυασμοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων. Τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων τὴν ἱστορικὴν καὶ δημιουργικὴν παράδοσιν τοῦ ἔκανε ἕναν γὰ ἐντιμὸν καὶ εὐθὺ καὶ ἔρα εἶπεν ὅτι ἐπίστευεν. Διεκήρυξε τὰς Δημοκρατικὰς πεποιθήσεις χωρὶς ἰσορροπικὸς ὀπολιτισμοῦς. ὁμοῦ πολιτικὸς ποίος σεις ἐξέθεσεν εἰς τὸν ἴδιον λαόν; Ὅλα καὶ Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ παρῶμεν πλεῖστα παραδείγματα ἀλλὰ δὲν ἀξίζει.

στὸν τῶν φυματικῶν γλιάν. Καταλήγων εἰπὴν χλῆς ἐσοδεῖα ἴσα κατὰ 25 οἰο ἀπέπετο. παρὰ τὴν Οὐνρρα, λόγω τῶν κληρῶν

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΗΣ ΟΥΝΡΡΑ
ΔΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΑΥΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΛΟΝΔΙΝΩΝ, 3.—Χθὲς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐν Ἑλλάδι, ἀποστολῆς οἱ Ἕλληνες βιομήχανοι ἦσαν ἀβέβαιοι καὶ διστακτικοί.

Εκλογές 31^{ης} Μαρτίου 1946

από Μάρτιον 1927—τη είση
και ημερομηνία του κ. Μά
—έφευγον τα περί θ
—να τους αλλη—αρίζετο
—καθε πρωτεύουσαν νο
—δουτο Ταμείον Έπαρχια
—δοποιείας. Τα έκ του Τα
—τούτου γεγυμένα έργα έ
—ναί γινωστά.
—αποπέρος εις έργα προά
—ε υπουργός Συνοικονι
1924, ο κ. Μπόσαρης
—την Ελλάδα άεροπο
—την Τουρκίαν, Γαλι
—λίαν κλπ., παρά τους
—αός των άπισθοδρομι
—μετεξε της Κυβερνή
1930 άπεφασίσθη ή Γ
—α άεροπορικόν έσωσε
—μωδών έν Ελλάδα και
—α συνεστήθη ή Έται
—ας. Αί γραμμαί ού
—ν κατ' άρχήν αι 'Α
—σσαλονίκης και 'Α
—ήτης, ή τελευταία, λό
—ως άλλης συγκοι
—ως θαλασσίας. Κα
—την θμιας συζητην
—φρικόν Συμβούλιον
—ρης έπέμεινε και έ
—οστιμηθ ή 'Ηπειρος
—ης.
—α, ή 'Ηγουμενίτσα
—είχον φέρος. 'Η
—ινωνία ήτο σχε
—κατά την νύκτα,
—ρης ητύχησε να
—έποπτεσθ ώς
—ναυτικόν την κα
—ών.
—πόσαρης συνέ
—λάν

συμμετράται εις τας μεταβο
—λας τός όποιος δ κ. 'Ατλυ θα
—έπιφέρη εις την Κυβέρησιν του
—ή όποια θα έμφανισθ ένάντιον
—της Βουλής μεταδύριον Τεταρτη
—λημοβίος τονίζεται δι αι μετα
—βαλάι αζται θα ε'ναι μιμράι.
—'Η νέα Βουλή θα άφιερως
—τας δύο πρώτας ήμέρας τών έρ
—γασιών της εις την έκλογήν προ
—αί συντηρητικοί θα ένεργούν ό
—πό την προτιθέσιν, δι πρό της
—παρόδου άρκετου χρόνου θα λά
—βη χώραν μια άλλη πολιτική μά
—χη, ήτοι ή εκ νέου προσφυγή εις
—την λαϊκήν έπιτηγορίαν. Τοιο
—είναι άναπόφευκτον και δι' ένα
—άλλον λόγον: Μερικά στέλεχη
—τα) Έργατικο κόμματο, ζητούν
—αντιταξιόμοιοι εν τού έξής: άποψη
—αίου βουλευτου νομίμως άνακηρυ
—χθέντος.
1) Ζωζώφωτας Χρήστος,
2) Συνδυασμός Έθνικης παρα
—τάξεως Έργαζομένου λαού άποτα
—λούμενος εν τών έξής κατά σειράν
—όποψητων βουλευτών νομίμως άνα
—κηρυχθέντων.
1) Βιμβίτισος 'Αλέξανδρος, 2) Πα
—παδάκης Βασίλειος, 3) Βασιλειούλ
—ώργιος, 4) Καραθεοδωρή; 'Ανεώνι
—ος, 5) Δέκας Κωνσταντίνος, 6) Πα
—ποφατίου ή Κάκος Γεώργιος, 7)
—Τσιόδουλος Εδύγγελος.
1) Συνδυασμός Κόμματος Έργα
—ζομένων Έλλάδος, άποτελούμενος
—έκ τών έξής κατά σειράν όποψη
—των βουλευτων νομίμως άνακηρυ
—χθέντων.
1) Παπαρησιδής 'Ηρακλής, 2)
—Κουρτελίδης Γεώργιος, 3) Τσίτο
—Φώτιος, 4) Δέκας Κωνσταντί
—νος, 5) Λογοθέτης Γεώργιος, 6) Στε
—φου 'Ιωάννης, 7) Μπίτζος Γρηγό
—ριος.
1) Συνδυασμός Παρατάξεως
—γοσιών και Έργαζομένων, ά
—λούμενος εν τών έξής κατά
—όποψητων βουλευτων νομί
—μωσ άνακηρυχθέντων.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΗΣ ΝΟΜΑΡΧΙΑΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΠΕΡΙ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ

Έχοντες όπ' όψη τός έκ' άριθ.
85 και 76 έ. έ. άποφάσεις του Δι
—καστηρίου του έν 'Ιωαννίνω Προ
—τοδικείου, δι' όν άνακηρύσσονται
—οι όπ' ύψηφίοι Βουλευτες της έλλο
—γικής Περιφέρειας τών Νοών 'Ι
—ωαννίνων και Θεσσατίας, ώς και
—οι δηλωθέντες Συνδυασμοί διά τας
—διανενογηθισομένας Βουλευτικας έ
—κλογάς της ηης Μαρτίου 1950.
'Ιδόντες 1) τός διατάξεις του άρ
—θρου 64 του Νόμου 5493/32 επε
—ροι έκλογής Βουλευτων 2) τό άπό
7/11/1950 Β. Δ. περί διολύσεως
—της Δ' άναθεωρητικής Βουλής όρι
—σμού ή έτος έκλογής Βουλευτων
—και συνκλήσεως της Βουλής, 3 τό
—άπό 20/11/1950 Β. Δ. περί άναβο
—λής ήμέρας ψηφοφορίας προς έκλο
—γήν Βουλευτων και όρισμού αυτών
—την 5ην Μαρτίου έ. έ. 4) τό άπό
16/11/1950 Β. Δ. περί όρισμού τών
—Βουλευτικών έδρών έπίσης έλλο
—γικής περιφέρειας, όρισθεισών διά
—την έκλογικήν περιφέρειαν τών Νο
—ών 'Ιωαννίνων—Θεσσατίας εις
—όκτώ (8).

γ) Συνδυασμός Κόμματος Γ.
—Παπανδρέου άποτελούμενος εκ
—τός έξής κατά σειράν όποψητων
—Βουλευτων νομίμως άνακηρυχθέν
—των.
1) Παπανδρέου Γεώργιος, 2) Ζιό
—φωτας Κωνσταντίνος, 3) Κωνσταντι
—νίδης 'Αγοθολής, 4) Κώνστας 'Ηλί
—δας, 5) Πιτούλης Φώτιος, 6) Πύ
—ρος 'Αριστοκλής, 7) Στεφάνουλος
—Κωνσταντίνος, 8) Τσαντής Βιο
—λειος.
δ) Συνδυασμός Έθνικου Κόμμα
—τος Έλλάδος άποτελούμενος εκ
—τών έξής κατά σειράν όποψητων
—Βουλευτων τών νομίμως άνακηρυ
—χθέντων.
1) Ζέρβας Ναπολέων, 2) 'Αθα
—νασιου Κικόλαος 3) Γλαύσιος Κων
—σταντίνος, 4) Ζήτος Εδύγγελος,
5) 'Ιωάννου Δημήτριος, 6) Μάρ
—δας Γεώργιος, 7) Παπαδόπουλος
—'Αλέξανδρος, 8) Τσιόκος 'Αναστ
—σιος.
ε) Συνδυασμός Μετώπου Έθνι
—κής 'Αναδημιουργίας άποτελούμε
—νος εκ τών έξής κατά σειράν όπο
—ψητων Βουλευτων νομίμως άνα
—κηρυχθέντων.

1) Παπαρησιδής 'Ηρακλής, 2)
—Κουρτελίδης Γεώργιος, 3) Τσίτο
—Φώτιος, 4) Δέκας Κωνσταντί
—νος, 5) Λογοθέτης Γεώργιος, 6) Στε
—φου 'Ιωάννης, 7) Μπίτζος Γρηγό
—ριος.
1) Συνδυασμός Παρατάξεως
—γοσιών και Έργαζομένων, ά
—λούμενος εν τών έξής κατά
—όποψητων βουλευτων νομί
—μωσ άνακηρυχθέντων.

του σταθμού Ένόλων Δυνάμειν,
14.10 Τραφινίες, 14.25 Τα όραιο
—τερα ταγκό, 14.40 Νέα Έλ.φρ
—τραγουδία, 15.00 Τάιος της μεση
—μηνής έκπεμψής.
Βραδυή έκπεμψή
19.00 Δημοτικά μοτιβ. 19.15
—'Έκπεμψή Έλλησίδων δόηγών. 19.
—30 Δέκας κατ' έκλογήν άεροσιών.
20.00 Έμπορικ. και άνακοινώσεις.
20.10 ΕΥμαστε αλλι μαζί σας. 20.
—40 Μουσική άπό φωνοταινίες. 20.
—50 Όμιλία. 21.05 Μοναδίες και δι
—άξεις 21.20 Τραγουδία του Χείρο
—ούλου, 21.30 Γρήγοροι ρυθμοί.
1.40 Έλληνιες; έλαφρές όρχη
—δες. 22.00 Τέλος της βραδυής
—εκπεμψής.
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
'Απολυθείς τών τάξεων του Σ'οα
—δ Δικηγόρος Έλευθέριος Γρ,
—φιάτης έπανελάβε τας έργασις
—του εις τό Έπιον γραφείον του,
—ε Βασιλίσσης Όλγας 8
ΛΟΥΝΤΑΙ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ
—απολύνται δύο λεωφορεία αυτο
—κινητα τύπου ΦΑΡΚΟ εις άρι
—κατάστασιον.
—εκφορμιά Γραφεία 19ου Κ.
—Φ. Α.
ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ ΝΥΚΤΟΣ

ΠΑΡΑΤΑΣΙΣ
ΑΓΡΩΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ
Συνδυασμός 'Ιωαννίνων—Θε
—σσατίας
Μυλωνάς 'Αλέξανδρος
Βακαλόπουλος Χρήστος
Κώστας Βασίλειος
Διάτσος Εδύγγελος
Ντάγκας Γεώργιος
Νταής Παναγιώτης
Παπασταύρου Χρήστος
Τξιμογιάννης Φώτιος
Συνδυασμός Πρεβέζης—'Αρτης
Μυλωνάς 'Αλέξανδρος
Δένος Δαμιανός
Φλογαίτης 'Ιωάννης

καί τους εντοφισμένους
—όποβόλουν αιτήσεις εις Υ.Σ.Ε.Σ.Α.
(Άμερική: 3 'Αθήνας), Τμήμα
—Τεχνικής βοήθειας, τό βραδυτέρον
—μέχρι της 10ης Μαρτίου.
—'Απαρτίεται προϋθέσεις,
—γνώσεις της 'Αγγλικής γλώσσης και
—ιδιότης Δημοσίον υπολλήλου, ή
—οπαλλήλου Ν.μικόν Προσώπων
—Δημοσίον Δικαίου.
ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ
Εις την Έθνικήν Τράπεζαν κα
—τετέθησαν διά την άνένορον της
—Προορμής του Βασ. Κωνσταντί
—νου να έξής ποσά: Κοινότης Κά
—τω Μερόκης 80χ. 180.000, 'Αγί
—ου Βαρβάρως 156.000, Βρυσούλας
—200.000, Δερβιζιάνων 100.000.
Η ΚΙΝΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ
Κατά τόν παρελθόντα μήνα,
—εις τό Δημοτικόν Νοσοκομείον
—ή «'Αγάπη» εισήλθον 85 άσθε
—νεις, έξήλθον δέ 83. Έξ αυτών
—άπεβίωσαν 4.
Ο ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
Τό κινητόν Ιατρείον του ένταυ
—θα Έρυθρού Σιαμού έστά

λεω
της
εικί
έκλ
δικ
ση
του
σχι
'Ο
σι
ξέσ
τοι
νή
κα
γα
δ'
εί
κ
λ
γ
Α
α
ε

ΚΗΡΥΞΕ

ΝΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΡΓΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ ΕΝ ΙΣΑΝΙΝΙΟΙΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΗ
ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ 1951
ΤΟΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΟΝ

ΠΕΜΠΤΗ
30
ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1951
Τοκ κωδικός Αριθ. 1.200

ΒΕΒΑΙΑ Η ΝΙΚΗ

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΝ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΗΠΕΡΡΗΤΙΚΟΥ ΛΑΟΥ
ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΤΩΣ ΥΠΟΔΟΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΝ ΚΑΙ Η ΘΡΙΑΜΒΕΥΤΙΚΗ ΕΙΣΟΔΟΣ
ΣΟΦΡΑΙ ΕΚΑΝΘΩΣΕΙΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΑΦΙΣΤΙΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΗΜΕΡΙΝΟΝ
ΚΑΙ ΑΥΡΙΑΝΟΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΝ. - Η ΣΥΚΚΕΝΤΡΩΣΙΣ ΠΡΟΞΕΦΕΙ ΤΗΝ ΝΙΚΗΝ

Εν αρχή του λόγου του κ. Βενιζέλου...

...και η παρουσία του...

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ κ. ΣΟΦ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

“ΘΑ ΗΤΟ ΔΥΣΤΥΧΗΜΑ ΔΙΑ ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΑΥΤΟΝ
ΕΑΝ ΕΠΕΤΥΓΧΑΝΕ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑΓΟΥ”

...και η παρουσία του...

...και η παρουσία του...

...και η παρουσία του...

...και η παρουσία του...

ΕΛΧΟΝ ΚΑΤΑΝΕΥΡΙΣ ΜΙΣΟΙ ΔΕ ΠΟΤΗΝ ΑΓΩΝΙΟΝ ΕΙΣ ΔΙΟΤΗΧΕΙΣ
 Τρέξε βδο, τρέξε έκει, μίλησε στον ένα, μίλησε στον άλλο, βιάλε λόγους, μίσησε φροδέτια, ταχυδρομίες επιστολές, τόπος σε προκρούεις και χίλια δυο πράγματα για να ήσυχασήθης ο σταυρός της έπιτω έξ.

— Γι' αυτό το σταυρό σου και άπαιχον τον τελευταίο καιρό ο ύποψηφοι. Ποσο δικολο αλήθεια ετ αι να αποστασθί από τον ύποψηφορο!

— Και περίεργα πράγμα! Ετ να η μόνη περίπτωση που ό άνθρωπος έπιθμεί να σταυρώνεται. Είναι η μόνη φορά που ό σταυρός δεν σημαίνει μαρτύριο αλλά απόκριση άνωτάτου άξιώματος.

— Γι' αυτό και τον κυνηγούν οι ύποψηφοι κι' η μεγαλύτερα τους έπιθυμία είναι να σταυρωθούν. Όσο το δυνατόν περισσότερες φορές.

*— Η άμέρα της μεγαλύτερης άγωνίας τών ύποψηφων ηταν η χθθθθθ.

— Και τούτο γιατί, μετά τη διαλογή τών ύποψηφων τών συνδικασιών, άρχισε το μέτρημα τών σταυρών.

— Τους έβλεπες επάνω κάτω, στα γραφεία τών έφημερίδων, τα πολιτικά κέντρα, στη Νομαρχία, στη Γενική Διοίκηση δε σταματούσαν ποτέ να.

— Και τό μοναδικό των έρωτήματα: «Τι γίνεται; Ήρθαν τά άποτελέσματα άλλου τμήματος;»

— Και όταν μέν τα άναμενό μετα άποτελέσματα ήσαν εύνοϊκά από άποψη σταυρώσεως έν κρατ. όταν από τη χαρά τους, άδίαφορον άν του έπομένου τμήματος τού έβγαζαν κάταμυρσις.

— Μέ αυτές τις άλλεπάλληλες μεταπτώσεις άνεύλογητο χαράς και βαθύτης λύπης πέρασον την ήμέρα τους.

— Τό βράδυ όμως, μέσα από τό χάος τών άποτελεσμάτων, ήρχισε να διαμορφώνεται άμβροδός κάποια κατάστασις.

— Ήρχισε δηλαδή να γίνεται γνωστόν προς ποιους έκλινεν η πλαστιγής από άποψη ως σταυρών.

— Η κάλη άρχισε πλέον να...

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΙΡΟΝ

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ: εκ της 1ης σελ.]

Π. 163, Α. 3, 'Αρ. 3.	Π. 39, Α. 0, 'Αρ. 1.
Π. 163, Α. 3, 'Αρ. 3.	Αροαχοαρίου Σ. 252, Φ. 336, Π. 175, Α. 3, 'Αρ. 9.
Π. 115, Α. 4, 'Αρ. 18.	'Αγίας Κυριακής Σ. 64.
'Αγίου Βασίλειου Σ. 95.	Φ. 271, Π. 17, Α. 2, 'Αρ. 5.
Φ. 41, Π. 12, Α. 2, 'Αρ. 0.	Παραμυθιάς Σ. 121, Φ. 298, Π. 128, Α. 2, 'Αρ. 104.
'Ηγουμενίου Σ. 181, Φ. 56, Π. 132, Α. 2, 'Αρ. 0.	Πλακωτής Σ. 64, Φ. 108, Π. 81, Α. 1, 'Αρ. 4.
'Αγιων Πάντων Σ. 100.	Κασαρίου—Ήγουμενίου Σ. 114, Φ. 109, Π. 74, Α. 40, 'Αρ. 0.
Φ. 66, Π. 177, Α. 2, 'Αρ. 39.	Χουλιάρδων Σ. 292, Φ. 62, Π. 171, Α. 5, 'Αρ. 4.
Τεσσαρτάτων Σ. 249, Φ. 132, Π. 66, Α. 7, 'Αρ. 4.	Γκρακοαχοαρίου—Ήγουμενίου Σ. 113, Φ. 94, Π. 6, 'Αρ. 0.
Βροσίνης Σ. 274, Φ. 33, Π. 7, Α. 1, 'Αρ. 0.	Φαμιτοαχοαρίου Σ. 71, Φ. 16, Π. 26, Α. 26, 'Αρ. 0.
Κράνης Σ. 248, Φ. 146, Π. 34, Α. 8, 'Αρ. 4.	Τραγγαρίου—Ήγουμενίου Σ. 45, Φ. 196, Π. 50, Α. 2, 'Αρ. 10.
Γοσίτης Σ. 332, Φ. 103, Π. 105, Α. 2, 'Αρ. 16.	Μοσίνης Σ. 100, Φ. 49, Π. 297, Α. 3, 'Αρ. 5.
Προδρόμου—Θεσπρωτίας Σ. 43, Φ. 147, Π. 34, Α. 1, 'Αρ. 6.	Καστανιάς Σ. 77, Φ. 5, Π. 22, Α. 2, 'Αρ. 8.
Φιλιατών Σ. 201, Φ. 100, Π. 137, Α. 6, 'Αρ. 3.	Καλαρρυτών Σ. 34, Φ. 104, Π. 8, Α. 9, 'Αρ. 0.
Κανταίου Σ. 45, Φ. 118, Π. 30, Α. 2, 'Αρ. 4.	Λαϊστής Σ. 74, Φ. 30, Π. 24, Α. 0, 'Αρ. 1.
Πυρσούγιαννης α Σ. 22, Φ. 31, Π. 17, Α. 0, 'Αρ. 0.	Κουρέντων Σ. 273, Φ. 44, Π. 64, Α. 9, 'Αρ. 23.
Πυρσούγιαννης β Σ. 50, Φ. 60, Π. 34, Α. 0, 'Αρ. 0.	Σχωρού—Θεσπρωτίας Σ. 137, Φ. 45, Π. 51, Α. 4, 'Αρ. 1.
Ζωτικού Σ. 102, Φ. 98, Π. 39, Α. 0, 'Αρ. 0.	Γαροδικίου Σ. 70, Φ. 49, Π. 49, Α. 1, 'Αρ. 1.
Δράγιαν—Θεσπρωτίας Σ. 94, Φ. 177, Π. 28, Α. 0, 'Αρ. 1.	Ταμανιά Σ. 72, Φ. 37, Π. 64, Α. 0, 'Αρ. 2.
Μηλιά—Μετσόβου Σ. 24, Φ. 141, Π. 14, Α. 1, 'Αρ. 2.	Κερασόβου—Παραμυθιάς Σ. 266, Φ. 124, Π. 25, Α. 0, 'Αρ. 0.
Λαυσίτης Σ. 158, Φ. 90, Π. 246, Α. 1, 'Αρ. 20.	Κεραμίστης Σ. 133, Φ. 110, Π. 10, Α. 2, 'Αρ. 1.
Ραφαναίων Σ. 128, Φ. 158, Π. 56, Α. 5, 'Αρ. 26.	Γλούτσας Σ. 98, Φ. 11, Π. 80, Α. 1, 'Αρ. 3.
Χρυσόραχης Σ. 69, Φ. 75, Π. 71, Α. 1, 'Αρ. 12.	
'Ελαφοτόπου Σ. 191, Φ. 43, Π. 33, Α. 1, 'Αρ. 4.	
Σανοβού Σ. 267, Φ. 41, Π. 25, Α. 7, 'Αρ. 2.	

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Τό Γραφείον Μεταφορών ΚΟΝ. ΘΕΟΧΑΡΗ επί της όδου Κόνιγος 14 τηλ. 376. Άναλαμβάνει φορτώσεις παντός είδους έμπορευμάτων από Ίωάννινα εις Αθήνας διά φορτηγών αεροκτινητών του 2000 ΚΤΕΦΑ γραμμής 'Αθηνών Ήπειρου.

(Έκ του Γραφείου)

ΓΥΜΝΑΣΙΑΚΟΝ ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟΝ ΠΩΓΩΝΙΑΝ Η Σ

ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Καλούνται οι ύποβαλόντες αίτησεις νονείς και κηθεμόνες προςείσαογήν τών τέκνωντων εις τό Γυμνασιακό Οικοτροφείο Πωγωνιάης άπως μέχρι ΤΟ ΠΟΛΥ της 20ής 7θβριου 4. ε. ύποβάλωσι τά κατατέρω δικαιολογητικά είτε άπ' εύθείας εις την Γραμματεία του ίδρομάτος έν Πωγωνίαη είτε εις τών Πρέσβηρον του τη Δ. Ε. κ. Ε. Φακατοίλην έν Ίωαννίνους (Δαγκλή 17. Γραφεία «Έθνικού Άγώνος»).

Διευκρινίζεται και άσδες ότι της ύποχρεώσεως ταύτης δεν έξαιροούνται οι τρόφομοι του Οικοτροφείου κατά τό παρελθόν έτος.

Όδμεμία αίτησις θα εισαχθή πρός συζήτησιν παρά τη Δ. Ε. έφ' όσον δεν συνοδεύεται και ύπό τόνο κατατέρω δικαιολογητικών.

«'Αρθ 3 . . . . .

γ) Πιστοποιητικό του προέδρου της Κοινότητος, έν τό όποία να ζεμφωνείται τό έτος της γεννήσεως του τρωφίμου, ό νομαστικός και καθ' ήλικίαν τά μέλη της οικογενείας και ά...

31
 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1951
 Τιμή φύλλου δραχ. 1.000

ΚΟΜΜΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ—ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

Αβέρωφ Ευάγγελος
 Αθανασίου Νικόλαος
 Ζέρβας Ναπολέων
 Ίωάννου Δημήτριος
 Μπάρδας Γεώργιος
 Μπέμπης Πέτρος
 Οικονόμου Δημήτριος
 Πανούρης Σταύρος
 Τσόγκας Χαρίλαος
 Φρόντζος Κωνσταντίνος

ΜΙΑ ΛΑΜΠΡΑ ΤΕΛΕΤΗ

Υπουργικόν Συμβούλιον
ΤΟΥ ΒΡΕΤΤΟΣ
Φεβρουάριος

ελευθεροκομματικούς
εις θάνατον κινη-
τήν προσεχῆ ἐξου-
σίαν ἐκπύου να
κ εὐπρεπείας καὶ

ὁν Στρατάρχην Ἰ
κίσιθάνετα ἀη-

μῆς κυβερ-

κάλυπτα τὸν
τρομοκρατεῖ
ίτους, προβαί-
λοθάνατος! —
τῆς ἰσότητος

των ἀτελείω-
πειρον με ξυ-
ὸ Πειραιώς
κοιμμητικούς

εἰὰ νὰ κινη-
σοῦν πρὸς
ν-
τῆ τῆ στιγ-
λὰ ὡς ὑπο-

έθονται, οὐ-
αὶ τοὺς νό-
ύταια των.

κὴν πολιτικὴν τῆς Μ. Βρεί-
τανίας. Μεταξὺ ἄλλων τῶ

τὸς τοῦ ΟΗΕ εἶτε ἐκτός
αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς δια-

γεννηθῆ ὁ λαπινικός μα-
ταριός.

Δὲ' ΑΚΡΟΥ ΕΙΣ ΑΚΡΟΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ: ΠΑΠΑΓΟΣ

Ο ΛΑΟΣ ΑΠΟΦΑΙΝΕΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝ. ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΥ

ΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΑΣ ΣΥΣΧΑΝΟΥΝ ΠΑΝΤΟΥ ΑΠΟΦΘΕΩΤΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

Αἱ ἐκδηλώσεις τῶν κατοί-
κων τῆς ὑπαίθρου ἀπ' ἄκρου
εἰς ἄκρον τῆς Ἡπείρου ὑπὲρ
τοῦ Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ
ἀγκοῦται ὁσημέραι. Πινεῦ
ὅπου οἱ ὑποψήφιοι τοῦ Ἑλ-
ληνικοῦ Συναγερμοῦ ἐμφανί-
ζονται γίνονται ἀντικείμενον
θεριῶν ἐκδηλώσεων ἐκ μέ-
ρους τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐγκατα-
λείπει τὴν ἐργασίαν του διὰ
νὰ ὑποδεχθῆ τούτους καὶ ἐκ-
φράσῃ τὴν πίστιν καὶ ἀφω-
σίωσιν του πρὸς τὸν Σωτήρα
τοῦ Ἑθνους καὶ ἀδριανὸν
πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος.

Ὅπως προχθὲς οἱ ὑποψή-
φιοι κ. κ. Νικ. Καζαντζῆς
καὶ Ἄρ. Τζάλλα, μεταβάντες
εἰς Πέραμα καὶ Μπισδούριον

ἀπεθεώθησαν ὑπὸ τῶν κα-
τοίκων.

Ἐπίσης τῆς αὐτῆς ὑποδο-
χῆς οἱ ἀνωτέρω ἔτυχον καὶ
εἰς τὰ χωρία Μπίφραν καὶ
Νεοκασάριαν. Οἱ εἰρημένοι
πρὸς τοὺς συγκεντρωθέντας
ὁμίλησαν διὰ μαζῶν ἀνα-
πτύξαντες τὸ πρόγραμμα καὶ
τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ Συναγερμοῦ. Τὸ πλῆ-
θος διέκοπτεν συχνὰ τοὺς ὁ-
μιλητὰς διὰ τῶν ζητωκραυ-
γῶν καὶ χειροκροτημάτων.

Ἐπίσης ὁ ὑποψήφιος κ.
Δερδεμῆζης, ὁμίλησεν ἐνώπι-
ον πυκνοῦ ἀκροατηρίου πρὸς
χθὲς ἐντὸς τοῦ φεγγαρίου κα-
ταχειροκροτηθεὶς ὑπὸ τοῦ

πλήθους.

Ἐξ ἄλλου οἱ ὑποψήφιοι
κ.κ. Παπαπέτρου, Δημάρα-
τος, Πιτοόλης, Ζῶτος καὶ
Χουσαχίου περιόδευσαντες
τὰς περιοχὰς Ζίτσης, Κονί-
τσης, Προμάτιων καὶ Θεσ-
προτίας ἐγένοντο ἐνθουσιω-
δῶς δεκτοὶ ὑπὸ τῶν κατοί-
κων οἵτινες ἀνθορμήτως συ-
γκεντροῦντο διὰ ν' ἀκού-
σουν αὐτοὺς ἐκθέτοντας τὸ
πρόγραμμα τοῦ Ἑλληνικοῦ
Συναγερμοῦ.

Γενικῶς ἡ ὑπαίθρος εἰς κἄ-
θε στιγμὴν διὰ παντοίων μέ-
σων ἐκδηλοῖ τὴν πίστιν καὶ
ἀφοσίωσιν, ἣν τρέφει πρὸς
τὸν δαφνοστεφεῖ Στρατάρχην.

Ἡ ΜΑΡΤΥΡΙΚὴ ΥΠΛΙΘΡΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟ ΠΛΕΥΡΟΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΑΡΧΟΥ

Πρὸς τὸ Πολιτικὸν Κέντρον
Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ εἰς
Ἀθήνας ἀπεστάλη χθὲς τὸ
κάτωθι τηλεγράφημα ἐξ Ἀ-
σπαραγγέλων:
Ἡ πατριωτικὴ καθόδός σας

ΕΙΔΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Εἰδοποιεῖται ὅλοι οἱ δημόσιοι ἐπάλληλοι πάσης
κατηγορίας, τοῦ γίνονται ὄργανοι τῆς ἀνευ προηγουμέ-
νου ρουσφετολογίας τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου, ὅτι θὰ
δῶσαν καὶ αὐτοὶ λόγον διὰ τὰς ἐκχωρήσεις καὶ ἀτα-
σθαλίαις αὐτῶν, τοῦ συνεργοῦν.

Εκλογές 9^{ης} Σεπτεμβρίου 1951

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΙ ΔΕ ΕΝΤΟΛΑΙ ΜΟΝΟΝ ΤΟΥΣ ΟΛΙΓΟΥΣ ΟΠΑΔΟΥΣ ΤΟΥ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΙ ΔΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 30.—Το θέμα της πολιτικής αι δε εντολαί μονονον τους ολιγους οπαδους του συνομιλιαι δια το θεμα των εκλογων...

ΑΦΙΧΘΗΣΑΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ ΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΘΕΡΜΗ ΥΠΟΔΟΧΗ ΑΥΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΝ

ΑΙ ΧΟΣΕΙΝΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΟΥ ΤΕΩΣ ΥΠΟΥΡΓΟΥ κ. ΑΒΕΡΦΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 30.—Το θέμα της πολιτικής αι δε εντολαί μονονον τους ολιγους οπαδους του συνομιλιαι δια το θεμα των εκλογων...

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΠΕΚ-ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ

ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Αθήνα 30.—Το θέμα της πολιτικής αι δε εντολαί μονονον τους ολιγους οπαδους του συνομιλιαι δια το θεμα των εκλογων...

Από το Έργον της Βασιλισσής

Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΟΡΤΗ ΤΟ "ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ"

Είς το Καρβουνάρι

Αθήνα 30.—Το θέμα της πολιτικής αι δε εντολαί μονονον τους ολιγους οπαδους του συνομιλιαι δια το θεμα των εκλογων...

Είς την Πολιτικήν Έπιτροπήν του Ο.Η.Ε.

Ο ΡΩΣΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΕΠΡΟΤΙΜΕ ΤΗΝ ΣΥΣΤΑΣΙΝ ΝΕΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΙΡΗΝΕΥΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΡΕΑΝ ΔΕΝ ΘΑ ΤΙΝΗ ΟΜΟΣ ΔΕΚΤΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΟΡΟΜΕΛΕΙΑΣ

Αθήνα 30.—Το θέμα της πολιτικής αι δε εντολαί μονονον τους ολιγους οπαδους του συνομιλιαι δια το θεμα των εκλογων...

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΕΨΑΝΤΟΥ

ΚΑΤΑΡΤΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ-ΕΠΕΚ

ΑΠΟΔΟΚΙΜΑΖΕΤΑΙ Η ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΟΛΙΤΕΥΤΩΝ ΕΚ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

Αθήνα 30.—Το θέμα της πολιτικής αι δε εντολαί μονονον τους ολιγους οπαδους του συνομιλιαι δια το θεμα των εκλογων...

ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΕΨΑΝΤΟΥ

ΚΑΤΑΡΤΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ-ΕΠΕΚ

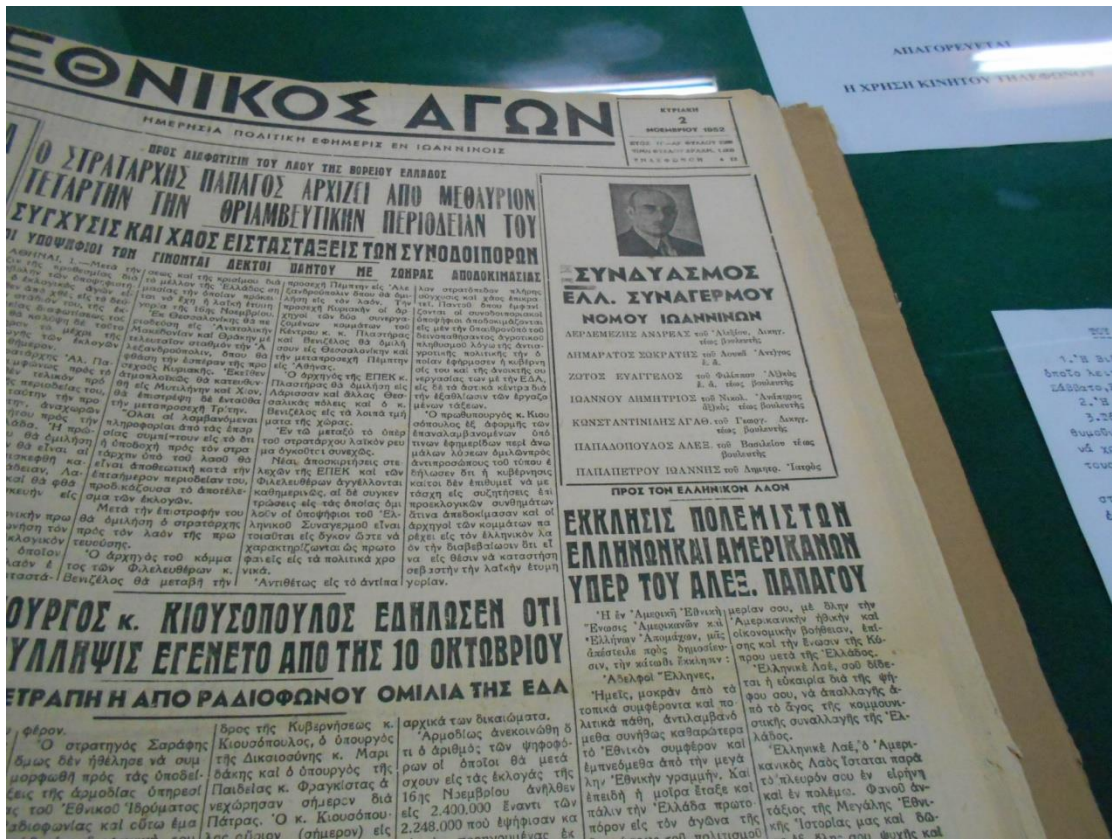
ΑΠΟΔΟΚΙΜΑΖΕΤΑΙ Η ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΟΛΙΤΕΥΤΩΝ ΕΚ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

Αθήνα 22 (του ανταποκριτού μας).—Η μικτή επιτροπή των δύο Κομμάτων συνήλθε και σημερινείς δύο συνεδριάσεις μετά το πέρας δε έδωσε προς δημοσίευσιν τόν κατάλογο των υποψηφίων βου...

ΤΑ ΕΡΓΑ ΠΡΟΚΟΙΑ-ΕΡΓΑΣΙΑ

Οι δεξιότεροι προεδρ έπιτροπείας του Ο.Η.Ε. κ. κ. Γενίδου και Μάρου συνεδουδρασαν υπό του διευθυντού Κου. Προκόπου κ. Πουσίτσου μετέβησαν εις Καλιφόρνια κηρύσσοντας εις Κάλιφόρνια εις όνομα του Προγράμματος Πρόδοσια—Εργασία δδου Ι. Παντινί—Καλιφόρνια Ιασιρισίτες το έσοδα, όσα συλλεγηθήσονται μετά του κ. νορμάνου έπι διαφύσαν ζητημάτων της δημοδοιοτήτων. Σήμασον δά μετέβησαν εις Άρσταν διά τον αύτον σκοπόν και θα έλθουν εις Άθήνας...

του Συναγαρμίου προεληφθη έκτακτο ό κ φρονέτας όστις απέχρησε εν έπαι του Κομματος Φιλελευθέρων. Διετην έβδομην έβραφερονται οι κ.κ. Παπατέρου και Χρυσόχοου. Διά τον συνδυασμόν των Φιλελευθέρων-ΕΠΕΚ εις τον νομόν Θεσπρωτίας φέρονται οι κ.κ. Μπέμπης και Γιαννης επί του παρόντος. Πάντως ό συνδυασμός Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας θα ανακοινηθή μετά την έπιτροπήν του κ. Βενιζέλου.

Εκλογές 16^{ης} Νοεμβρίου 1952

ΜΕΥΤΑΙΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΤΕΤΡΑΕΤΟΥ

ΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕ ΑΒΕΡΩΦ-ΦΡΟΝΤΖΟΣ-ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΠΑΝΤΟΥ ΔΕΚΤΟΙ ΜΕ ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΟΝ

Η ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ ΔΙΑΔΗΛΟΙ ΠΙΣΤΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ε.Ρ.Ε.

Η ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΩΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ-ΠΙΤΟΥΛΗ-ΑΘΑΝΑΣΑΚΟΥ

Χθες ό πρώην όπου
της κ. Εράγγ. Αβέ-
ρωφ—Τούττας και ό
επισημίας της ΕΡΕ
συμπολίτης διηγώρος
κ. Κων. Φρόντζος με-
τέβησαν εις την επαρ-
χίαν Κονίτιος και έπε-
στέφθησαν την ήρω-
σλήν κομμάτιν και
πλείστως κοινότηας
αυτής. Παρά το δομυ-
ψήχος οι κάτοικοι συ-
νεκινώθησαν και ά-
ποθέωσαν ταύς δδο ό-
ποψηφίους. Ό κ. Α.

βέρωφ όμιλών άνέπτυ-
ξε την σημαίαν των
εκλογών της μεμαρ-
τυρησός Κυριακής. Έπί
σως συνόδευσεν εις
τούς κατοίκους της ό-
κριτικής περιοχής ό-
πως ψηφίσουν τόν κ.
Κων. Φρόντζον ό όποι-
ος τυγχάνει πολιτικός
συνεργάτης του καιθά
συντελέση τά μέγιστα
εις την επίλυσιν τόσον
των γενικών προβλη-
μάτων της Ήπειρου
όσον και της ιδιαίτε-

ρας του περιοχής της
Κονίτιος. Προς τού-
ς κατοίκους όμιλησεν
και ό κ. Φρόντζος κα-
ταχειροκρηθείς τό-
σον αυτός όσον και ό
κ. Αβέρωφ.
Έξ άλλου χθες ό
πρώην βουλευτής κ.
Δημ. Ιωάννου συνέχι-
σε την περιόδειαν του
έπισκεφθείς τά χωρία
Κληματιά, Βουνοπλα-
γιά, Ροδοτόπι, Ππισ-
δοβνι και άλλα γενόμε-
νος παντού ένθουσιω-

δως δεκτός. Ό κ. Ιω-
άννου όμιλών εις με-
γάλας συγκεντρώσεις
των κατοίκων έκλα-
σαν αυτούς να έπεψη-
φίσουν την ΕΡΕ διά
την έξασφάλισιν της
ειρήνης και της ήσυχ-
ας των.
ΗΓΟΥΜΕΝΙΣΛ.—
Οι εδρισκόμενοι από
ήμερών εις τόν νομόν
μας πρώην βουλευται
κ. κ. Ν. Αθανασίου και
Πιτούλης συνεχίζουν
τάς περιόδους πάνθω-
ρά τό όμιλίσαν και
την υποσημείωσιν
πλα, τάς περιεργα-
σάς του νομού. Παρτό-
τοι γίνονται άντιτάξ-
νον δεξιάν ένθουσιω-
ων. Όλόκληρος ό λα-
ός της Θεσσαλίας δια-
δηλοεί την πίστιν του
εις την ΕΡΕ. Ομο-
τως καθημερινώς παρα-
δεθεί τά χωρία και ό
επισημίας της ΕΡΕ
κ. Αθανασάκος.

Η ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ 5Η ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ Κ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ ΘΑ ΕΠΙΣΚΕΦΘΗ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ, ΠΟΛΛΑ ΝΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ ΤΟ ΕΠΙΔΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ΘΑ ΧΟΡΗΓΗΘΗ ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥΣ

Αθήναι 7—Ό πρωθυ-
πουργός κ. Καραμανλής
την 9.30 έσπερινήν άνε-
χώρησεν άεροπλοϊκώς διά
Κρήτην πραγματοποιών
την ήμέλιτην περιόδειαν
κ. Ό ήμέλιτης της ΕΡΕ
πρόεδρος εις Ρέθυμνον

κ. πρωθυπουργός θα με-
ταβή εις Λαοδεκάνηρα και
θα έμφωνήση λόγους εις
Ρόδοκ, Κω και Κάλυμνον.
Τό Σάββατον θα όμιλή-
ση εις Σάμιον, Χίον και
Μιντιλήνην, τό δε Σάββα-
τον θα έπισκεφθής την

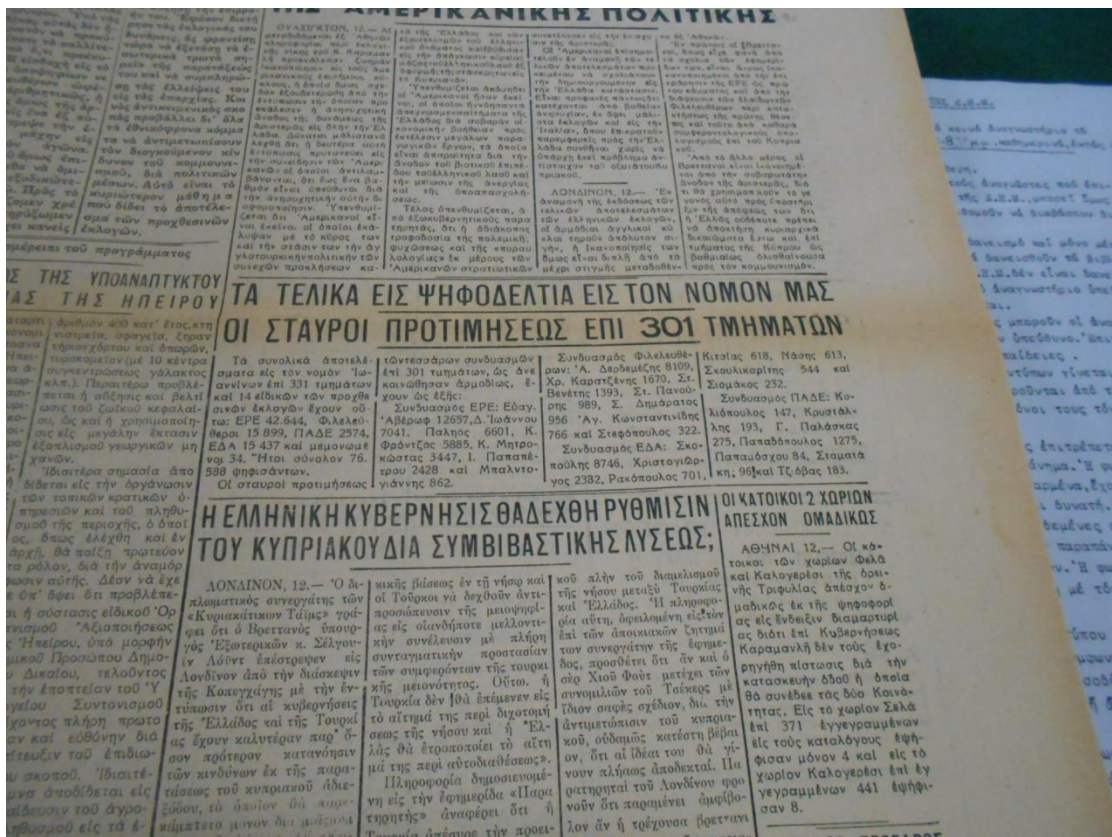
όμιλήση εις
Καβάλλαν, Δράμιν και
Κιλκίς. Εις Αθήνας θα
έπιστρέψη την Δευτέραν.
Έξ άλλου χθες ό άρ-
χιηγός της Δ. Ε. κ. Πα-
πανδρέου όμιλήσεν εις
Κυπαρισίαν, Καλάμα-
κη και άλλας χωματάς

άλλοιού. Ό κ. Τσιλιδά-
ρης θα όμιλήση σήμεραν
κατά τά έγκαίνια του έ-
κλογικού Κέντρου της Δ.
Ε. Αθηνών.
Αθήναι 7—Ό πρω-
θυπουργός πρό της άνα-
χωρήσεώς του άνεκοίνω-
σεσι κάλλιπλους και στρατιω-
τικούς άς και εις τούς
συνταξιοούχους και παι-
δαίλους Ν. Π. Δ. Δ. ήμε-
ράν άνα 9 ομο οι ύπαρξουσίν-
τες εις Αθήνας, Πειραιά
και Θεσσαλονίκην και
6 ομο οι ύπαρξουσίντες εις

Εκλογές 19^{ns} Φεβρουαρίου 1956

Εκλογές 11^{ης} Μαΐου 1958

...των κ. Εὐάγγελος Ἀβέ- λων των συντοφηφών
 ρωφ—Τοσίτας κατά τας του.

**ΠΕΝΤΕ ΒΟΥΛΕΥΤΑΣ ΕΚΛΕΓΕΙ Η Ε. Ρ. Ε.
 ΔΥΟ Η Ε. Κ. - ΠΑΝΩΛΕΘΡΙΑ ΤΟΥ Π. Α. Μ. Ε.**

Πλήν τοῦ κ. Εὐάγγ. Ἀβέ- λων τῆς Ε. Ρ. Ε. ἐκλέγον-
 ται βουλευταὶ κατὰ σει-
 ρὰν οἱ κ. κ. Δημ. Ἰωάν-
 νου, Κων. Φρόνιτος, Κων.
 Παληός καὶ Ἰωάν. Παπα-
 πέτρου.

Ἐκ τῆς Ἐνώσεως Κέν-
 τρου ἐκλέγονται οἱ βου-
 λευτοὶ κ. κ. Ἀνδρ. Δερε-
 μέσης καὶ Ἀλ. Πιπασσοῦ
 λος ἢ Σπ. Βαδαλοῦκας.

Οὕτω ἄττασι αἱ 7 ἐ-
 δραι τοῦ Νομοῦ Ἰωαννί-
 νων κατενεμήθησαν, μετα-
 ζῶ τῶν ἐθνικοφρόνων Κομ-
 μάτων ἢ δὲ ΕΔΑ ἀπὸ ἀπό-
 ψεως ἐξερῶν ἐμηδενίσθη.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΜΑΣ

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν
 ἐκλογῶν εἰς τὴν πόλιν τῶν
 Ἰωαννίνων ἔχουν κατὰ
 τμήματα ὡς ἑξῆς:

1ον. ΕΡΕ 179, ΕΚ 163,
 ΠΑΜΕ 166.
 2ον. ΕΡΕ 241, ΕΚ 174,
 ΠΑΜΕ 160.
 3ον. ΕΡΕ 482, ΕΚ 229,
 ΠΑΜΕ 176.
 4ον. ΕΡΕ 287, ΕΚ 179,
 ΠΑΜΕ 168.
 5ον. ΕΡΕ 366, ΕΚ 205,
 ΠΑΜΕ 147.
 6ον. ΕΡΕ 216, ΕΚ 160,
 ΠΑΜΕ 128.
 7ον. ΕΡΕ 271, ΕΚ 200,
 ΠΑΜΕ 206.
 8ον. ΕΡΕ 691, ΕΚ 348,
 ΠΑΜΕ 289.
 9ον. ΕΡΕ 227, ΕΚ 163,
 ΠΑΜΕ 209.
 10ον. ΕΡΕ 423, ΕΚ 270,
 ΠΑΜΕ 261.
 11ον. ΕΡΕ 153, ΕΚ 109,
 ΠΑΜΕ 140.
 12ον. ΕΡΕ 197, ΕΚ 153,
 ΠΑΜΕ 205.
 13ον. ΕΡΕ 535, ΕΚ 286,
 ΠΑΜΕ 352.
 14ον. ΕΡΕ 151, ΕΚ 93,
 ΠΑΜΕ 118.

ΚΑΤΑ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

Κατωτέρω δημοσιεύομεν
 πίνακα τῶν ἀποτελεσμά-
 των κατὰ Ἐπαρχίας. Κα-
 τὰ τὴν σύνταξιν αὐτοῦ ἔλ-
 λειπον τὰ ἀποτελέσματα
 6 ἐκλογικῶν τμημάτων.
 Ἐπαρχία Δωδώνης: Τμή-
 ματα 240, ΕΡΕ 36.201, ΕΚ
 17.007, ΠΑΜΕ 7.070.

Εκλογές 29^{ης} Οκτωβρίου 1961

**Μακρά σύσκεψις εις την οικίαν του κ. Καραμανλή
Δέν θα άναχωρήσῃ διὰ τὸ έξωτερικόν
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΔΕΧΘΗ ΤΟΝ Κ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
ΘΑ ΔΕΧΘΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ ΑΡΧΗΓΟΥΣ**

ΑΘΗΝΑΙ, 4. — Με άπόλυτον τάξιν διεξήχθησαν χθές Κυριακήν εις άπόσθηρον τήν χώραν αί έλογαί. Είς Αθήνας ως και εις άλλας πόλεις ή ψηφοφορία εις τινα έλογικά τμήματα παρετέθη άλίγον και πέραν τής δίκης του ήλιου λόγω τής προσεδέστεως ψηφοφόρων.

Ός προς τας βουλευτικάς έδρας, ούδέν εισέτι άνεκοιμήθη. Μέχρι τής μεσημέριας έλέγετο ότι ή ΕΡΕ θα λάβη 136 έδρας, ή Ε.Κ. 142, ή ΕΔΑ 21 και οί Προοδευτικοί 1. Ο κ. Μακαρίνης δέν έξελέγη βουλευτής. Η μία έδρα πού έλαβε τὸ κόμμα του είναι εις Κυνάαδες.

Ολόκληρος ό διεθνής τύπος ανέγραψε χθές τὰ άποτελέσματα των έλογων. Πολλά βήρημενολες και παρατορεία ειδήσεων, ήσυχολήθησαν και με τούς ήγέτας των δύο μεγάλων κομμάτων, ήτοι τον κ. Καραμανλή και τον κ. Παπανδρέου προς την πολιτικήν των αβιοδοομίαν.

Αυτοί οι δύο μεγάλοι κομμάτων δύνανται γὰ σσηματί αυτοάύναμιον Κυβέρνησιν. γνωσθέν σζεδόν ανηρόκων τέλεσμα φέρει την ΕΡΕ και Έγκωσιν Κέντρου με μικράν φροάν.

ΘΑ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΟΥΝ ΑΕΤΤΑΙ ΤΗΣ ΕΔΑ ΕΙΣ ΕΝΩΣΙΝ ΚΕΝΤΡΟ

Ταύτηχον θετικά οία ότι ή Έγκωσις Κέντρου αβιοδοομια του κυβερν χισεν ήδη έπαφάς διό

ΑΘΗΝΑΙ, 4. — Τήν 1ην μ.μ. αννεκροτήθη εις την οικίαν του κ. Καραμανλή μακρά σύσκεψις υπό την προεδρίαν του στελε-

Οί αντίπαλοι των προχθισινών έλογων. ΑΘΗΝΑΙ, 4. — Τήν 1ην μ.μ. αννεκροτήθη εις την οικίαν του κ. Καραμανλή μακρά σύσκεψις υπό την προεδρίαν του στελε-

ΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΤΩΝ ΠΡΟΧΘΙΣΙΝΩΝ ΕΛΟΓΩΝ.

ΑΘΗΝΑΙ, 4. — Τήν 1ην μ.μ. αννεκροτήθη εις την οικίαν του κ. Καραμανλή μακρά σύσκεψις υπό την προεδρίαν του στελε-

ΣΗΜΕΡΟΝ ΤΗΝ ΠΡΩΪΑΝ

Εκλογές 3ης Νοεμβρίου 1963

Βιβλιογραφία

1. Αναστασόπουλος Ν. *οι εθνικές εκλογές το 1946 στην εκλογική περιφέρεια Ιωαννίνων-Θεσπρωτίας*, Ηπειρωτικά Χρονικά, τόμος 33, 1998-99, σ. 251-275.
2. Τατιάνα - Αβέρωφ-Ιωάννου, *Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας 1908-1990*, Ίδρυμα Αβέρωφ-Τοσίτσα, Μέτσοβο 2000.
3. Αβέρωφ-Τοσίτσας, Ευάγγελος, 1910-1990, *Ιστορία χαμένων ευκαιριών (κυπριακό 1950-1963)*, Αθήνα: Εστία 1981, τόμος 1,2.
4. Αλιβιζάτος Νικόλαος, *Το Σύνταγμα και οι εχθροί του στην Νεοελληνική Ιστορία, 1800-2010*, Αθήνα 2011.
5. Βαφέας Νίκος-Βαγγέλης Τσούκας, *Από την αντίσταση στη βουλή: πρώην εδείςτες στα κοινοβουλευτικά έδρανα*, δοκιμές, Τχ. 15-16 (2010), σ. 349-366.
6. Χ. Βερναρδάκης, Γ. Μαυρή, *Κόμματα και Κοινωνικές συμμαχίες στην προδικτατορική Ελλάδα*, Τ.
7. Βουρνάς Τ., *Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1980, τομ. Γ΄
8. Σ. Γρηγοριάδης, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδος, 1941-1974*, εκδόσεις Κ. Καπόπουλος, Αθήνα 1975
9. Δάφνης Γρηγόριος, *Τα ελληνικά πολιτικά κόμματα 1821-1961*, Αθήνα Γαλαξίας 1961
10. Διαμαντόπουλος, Θανάσης Σ. *Κόμματα και κομματικά συστήματα : συγκριτική προσέγγιση και θεωρία, 1951-*, Αθήνα : Εξάντας, 1989.
11. Διβάνη Λένα : *Ελλάδα και μειονότητες*, Αθήνα : Νεφέλη 1995.
12. Διγκαβέ Κώστα, *Βουλή και Βουλευτές (1946-1977)*, Εκδοτικός οίκος Μπαρμπουνάκη
13. Διγκαβέ Κώστα, *οι Εκλογές Στην Ελλάδα 1844-1986*, Εκδόσεις Μαλλιάρης Παιδεία, Α΄ Έκδοση 1986.
14. Ηλιού Ηλίας, *το σύνταγμα και η αναθεώρηση του*, Αθήνα: Θεμέλιο, 1975.
15. *Ήπειρος 4.000 Χρόνια Ελληνική Ιστορία και Πολιτισμός*, εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 1997.
16. Ίδρυμα Κ. Μητσοτάκη, *οι Εκλογές του 1946, Σταθμός στην πολιτική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδος*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008.
17. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος 16 ΙΣΤ, εκδοτική Αθηνών, Α.Ε. 2000.
18. *Ιστορία της Ελλάδος του 20^{ου} αι.*, τόμος 4, μερίδα 2
19. *Ιστορία της Ελλάδος του 20^{ου} αι.*, τόμος 4, μερίδα 1.
20. Καζάκος Πάνος, *Ο Ελληνισμός Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Υπουργείο Εξωτερικών Γ.Γ. Απόδημου Ελληνισμού, Αθήνα 1995.
21. Καραμανλής Κωνσταντίνος, *αρχεία γεγονότα και κείμενα*, Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής, Αθήνα 1992.
22. Κόντης Βασίλης, *Ευαίσθητες ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο αι.*,

- Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής 1994.
23. Κραψίτης Βασίλης, *Η Ιστορική Αλήθεια για τους Τσάμηδες*, Αθήνα 1992.
24. Λιναρδάτος Σπύρος, *από τον εμφύλιο στη χούντα*, τόμος Α', Β', Γ', Δ', Αθήνα : Παπαζήσης 1977.
25. Μαντά Ελευθερία, *Οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου (1923-2000)*, Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, 2004.
26. Μαργαρίτης Γιώργος, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου, 1946-1949*, Αθήνα: Βιβλιόραμα 2005
27. Μαργαρίτης Γιώργος, *Ανεπιθύμητοι συμπατριώτες*, Αθήνα: Βιβλιόραμα 2005.
28. Μουσελίμης Γ. Σπύρος, *Ιστορικοί Περίπατοι Ανά την Θεσπρωτία*, Θεσσαλονίκη 1976.
29. Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία*, Εκδόσεις Πατάκη, έκδοση Δέκατη, 2015.
30. Νικολακόπουλος Ηλίας, *Κόμματα και βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα, 1946-1964*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1985.
31. Παντελής Αντώνης, *κείμενα συνταγματικής ιστορίας*, Αθήνα 1993.
32. Παντελής Αντώνης, *Τα ελληνικά εκλογικά συστήματα και οι εκλογές 1926-1985*, εκδόσεις Νέα σύνορα, Αθήνα 1988.
33. Παπαδόπουλος Αλέξανδρος, *Μεγαλεία και θρήνοι, δόξες και αθλιότητες ενός Αγώνος: απομνημονεύματα Αλέξανδρου Β. Παπαδόπουλου*, Ιωάννινα 1976.
34. Παπακωνσταντίνου Μιχάλης, *Η Ταραγμένη Εξαετία (1961-1967)* , προσκήνιο, Αθήνα 1997.
35. Παπαχελάς Αλέξης, *Βιασμός της δημοκρατίας, ο Αμερικανικός Παράγων*, 1946-1967, εκδόσεις Εστία, 1997.
36. Ράλλης Γεώργιος, *πολιτικές εκμυστηρεύσεις 1950-1989*, εκδόσεις προσκήνιο.
37. Γιάννης Σάρρας , *Η Θεσπρωτία δια μέσου των αιώνων*, τόμος Γ', Αθήνα: Κέντρο Ευρωπαϊκών Εκδόσεων Χάρη Πάτση, 1998.
38. Σφήκας Θανάσης, *Πόλεμος και ειρήνη στη στρατηγική του ΚΚΕ 1945-1949*, Αθήνα: Φιλίστωρ, 2001.
39. Χρ. Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα, Δήμαρχοι, Δημοτικοί Σύμβουλοι 1913-1998*.
40. Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Ευάγγελος Αβέρωφ-Τοσίτσας 1908-1990*, πολιτική βιογραφία, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη Αθήνα 2004.

Μητρώα

Βουλή των Ελλήνων, Μητρώο Γερουσιαστών και Βουλευτών 1946-1974, Εθνικό τυπογραφείο 1977. (pdf)

Αποτελέσματα εκλογών 1946-1977, Αθήνα: Διάλογος, 1981.

Εφημερίδες

Κήρυξ Ιωαννίνων, Εθνικός Αγών, Ηπειρωτικός Αγών, Πρωινός Λόγος.

Μακεδονία, Καθημερινή, Εμπρός, Ελευθερία